

373.014

พ 1๕๕๐

ร. 3

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยการสอน
แบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ปริญญาโท

ของ

พจนารถ บัวเขียว

๒๗ ก.ย. 2536

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

กันยายน 2535

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาใบปฏิญาณพนธฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิชาการศึกษา
วิชาเอกการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(ผศ.ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

.....กรรมการ

(รศ.ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(ผศ.ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

.....กรรมการ

(รศ.ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ดร.วิเชียร อาพนธ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญาณพนธฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศ.ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่ 41 เดือน กันยายน พ.ศ. 2535

ประกาศขอบคุณการ

งานวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นแนวทางในการวิจัย และได้รับความเมตตากรุณาและช่วยเหลือ แนะนำ จากคณาจารย์และบุคคลหลายฝ่าย ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณและขออนุโมทนาในคุณงามความดีของท่านทั้งหลายมา ณ โอกาสนี้

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์ ความเมตตาเอาใจใส่การให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัย ตลอดจนกรุณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จากท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เนตร อัมขสวัสดิ์ ประธานกรรมการ รศ.ดร.สมบัติ ขิตพงษ์ กรรมการที่ปรึกษา รวมถึงความกรุณาจากอาจารย์ ดร.วิเชียร อาพนธ์รักษ์ ที่กรุณาร่วมเป็นกรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ซึ่งผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความปรานีที่ได้รับอันประมาณีมิได้ และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

นโมสการกราบขอบพระคุณท่านเจ้าคุณพระเทพเวที (ประยุทธิ์ ปยุตโต) กราบขอบพระคุณศาสตราจารย์สมณ อมรวิวัฒน์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดจากข้อเขียนของท่านมาเป็นแนวทางและยึดถือปฏิบัติในการวิจัยครั้งนี้ รวมถึงความเมตตาของ อาจารย์นิภาพรรณ แดงโรจน์ ที่กรุณาให้แนวคิดและความกระจ่างในเรื่องการวิเคราะห์ตนเองแก่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นพระคุณที่ไม่อาจจะลืมได้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ในการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ รวมถึง รองศาสตราจารย์นิภา ศรีโพธิ์โรจน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันิดา ขาเขียว อาจารย์ชาญณรงค์ บัวเขียว ที่กรุณาให้ข้อคิดเห็น ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ในหมวดสังคมศึกษา คณาจารย์ทุกท่านของโรงเรียนศรีธาสุมพร อาจารย์เพียว งามเผือก อาจารย์จรรยาพร ศรีสงคราม และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี พร้อมทั้งขอขอบคุณคุณอุมาพรรณ ส่วนกัน ที่กรุณาช่วยวาดภาพการ์ตูนประกอบในแบบทดสอบ คุณทองเจือ เขียยทอง ที่ช่วยถ่ายสไลด์ประกอบการทำวิจัย และเป็นภักยาณมิตรที่ดีที่สุดของผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบคุณที่ ๆ น้อง ๆ รวมทั้งเพื่อน ๆ เอกการมัธยมศึกษาทุกคนที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสรिता ชูดวงแก้ว ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือ ให้ข้อเสนอแนะ และแนวคิดที่ทรงคุณค่ายามผู้วิจัยประสบปัญหา อันก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้อย่างประสบผลสำเร็จ ซึ่งความช่วยเหลือในครั้งนี้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอจดจำไว้เพื่อระลึกถึงตลอดไป

ท้ายสุด หากงานวิจัยฉบับนี้มีคุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยขอถวายคุณงามความดีเหล่านี้เป็นเครื่องบูชาพระรัตนตรัย บูชาพระคุณของบิดามารดา และพี่ชายที่ได้เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และสนับสนุนด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา ตลอดจนผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ขอให้ผลและคุณงามความดีเหล่านี้โปรดกลับไปตอบสนองแก่ผู้ที่ได้ให้ความเกื้อกูลต่อผู้วิจัยดังกล่าวข้างต้นไว้แต่ความสุขความเจริญตลอดไป

พจนารถ บัวเขียว

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
	คานิยามศัพท์เฉพาะ	9
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการพัฒนาปัญญา	18
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแก้ปัญหา	28
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ	31
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหา	49
	การสอนโดยวิธีแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ	57
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตนเอง	65
	เอกสารและการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	72
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	79
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	80
	การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	80
	เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	81
	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	81

แบบแผนการวิจัย	86
วิธีดำเนินการทดลอง	87
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	88
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	94
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	94
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	94
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	98
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	98
สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า	98
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	99
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	101
อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า	102
ข้อเสนอแนะทั่วไป	110
ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำวิจัยต่อไป	113
บรรณานุกรม	114
ภาคผนวก	125
ประวัติย่อของผู้วิจัย	323

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แบบแผนการวิจัย	87
2	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือ การสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	95
3	เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนที่เรียน วิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา	96
4	การเปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองก่อนการทดลองและหลัง การทดลองของกลุ่มทดลอง	97
5	แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถใน การวิเคราะห์ตนเอง	129
6	ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากมาตรฐาน (Δ) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาจริยธรรมกับบุคคล ส.017 ..	131
7	คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม	132
8	คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง วิชาจริยธรรมกับบุคคล ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	135
9	คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ก่อนและหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลอง	138

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	แสดงการแบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ตามวิธีการของเพียเจต์	22
2	แสดงการเกิดความคิดรวบยอดของนักเรียน	43
3	แสดงกระบวนการสร้างไฮโปเธสิสจากกลายาณมิตร	45
4	แสดงความสอดคล้องของระบบการสอนตามแนวพุทธ	46
5	แสดงลำดับขั้นการสอนแบบ System Approach	54
6	แสดงการแก้ปัญหาตามแนวคิดของโรเบิร์ต เดวิส	59
7	ความสัมพันธ์ของศรัทธากับไฮโปเธสิส	60
8	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบไฮโปเธสิส	61
9	ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบไฮโปเธสิส	62
10	ขั้นตอนแสดงการสอนตามคู่มือของหน่วยศึกษานิเทศก์	78

ภูมิหลัง

ในการพัฒนาประเทศจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทางการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอุตสาหกรรม เพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (สิทธิชัย ธาตานิติ. 2524 : 1) แต่ในการที่จะพัฒนาประเทศให้เกิดประสิทธิผลเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชากรเป็นประการสำคัญ ประเทศใดสามารถพัฒนาประชากรให้มีคุณภาพได้ การพัฒนาประเทศก็จะทำได้ อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (สกล เทียงแท้. 2525 : 1) ซึ่งประชากรที่มีคุณภาพนั้น หมายถึงประชากรที่รู้จักใช้ปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ แก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล ตัดสินใจ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สร้างสรรค์แต่สิ่งที่ดีงาม (ส. รัตนะ. 2533 : 20) นอกจากนั้นยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรได้อย่างฉลาดและมีคุณธรรม (ลาวัญญ์ วิทยายุทธกุล. 2533 : 4) ดังนั้นการพัฒนาบุคคลให้เป็นคนที่มีคุณภาพจึงเป็นงานที่สำคัญและ จำเป็นมากในการพัฒนาประเทศ แต่การพัฒนานั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับจริยธรรมและ วัฒนธรรมโดยการปรับและเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตของประชากรเป็นสำคัญ

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากชาติตะวันตกได้เข้ามา แพร่กระจายสู่สังคมไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้คนไทยบางส่วนรับเอาวัฒนธรรมเหล่านั้นโดยขาดการ คิดวิเคราะห์ ขาดการผสมผสานให้เข้ากับสภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของไทย ทำให้ เป้าหมายของการพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งเน้นทางด้านวัตถุโดยมองข้ามการพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้อง (สฤตลักษณ์ สุนทรา. 2527 : 1) เพราะการพัฒนาใด ๆ ที่ไม่ให้ความสำคัญ กับจิตใจของคนนั้น ล้วนแต่จะนำไปสู่ความผิดพลาด สิ่งที่ตามมาคือจิตใจของมนุษย์จะต่ำลงทำให้ คนมีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น และมีแนวโน้มที่บุคคลบางคนจะกระทำทุกวิถีทางเพื่อแสวงหาความสุข และผลประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่คำนึงถึงความยุ่งยากเดือดร้อนของผู้อื่น (สุพล วังสินทร์. 2534 : 13) ทำให้สังคมมีปัญหาเพิ่มขึ้น เช่น การขาดระเบียบวินัย การก่ออาชญากรรม ตลอดจนการหลงใหลในอบายมุขต่าง ๆ (พระราชวรมุนี. 2528 : 10) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

กับเยาวชนซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีค่ามากที่สุดในการพัฒนาประเทศมักจะประพฤติดนินทา หรือ มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากปกติ เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2526 : 102) ได้สรุปถึงสาเหตุของปัญหาว่าเกิดจากการที่บุคคลมีแว่นตมองผู้อื่นไทยผู้อื่น ขาดการรู้จักคิดและวิเคราะห์ตนเองจึงทำให้เกิดผลเสียต่าง ๆ ตามมา ซึ่งสอดคล้องกับการ ประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษา ปีที่ 6 ของกรมวิชาการที่พบว่า คุณลักษณะในด้านการคิดวิเคราะห์ และวิธีการแก้ปัญหาของ นักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง (กรมวิชาการทดสอบการสอน. 2534 : 8) ทำให้นักเรียน โดยส่วนใหญ่คิดไม่เป็น ซึ่งส่งผลทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนไม่เปลี่ยนแปลง ไม่สามารถนำความรู้ ที่ได้รับไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ตามความคาดหวัง เยาวชนที่เป็นผลผลิตของการสอน จริยธรรมไม่ได้มีความซาบซึ้งในหลักคำสอน ไม่สามารถคิดแยกแยะได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาและสร้างความเดือดร้อนแก่สังคมเพิ่มขึ้น (ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. 2530 : 3) ดังนั้นถ้าเยาวชนสามารถเข้าใจตนเองโดยมีการคิดที่ถูกต้อง คือ สสำรวจตนเองอย่างถ่องแท้ว่า ตนเองเป็นคนเช่นไร มีอะไรบกพร่องเพื่อจะได้หาแนวทางปรับปรุง แก้ไขให้ดีขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การควบคุมตนเองได้ ประพฤติแต่ในสิ่งที่ดีถูกต้องดีงามก็จะทำให้ชีวิต ส่วนตัวและสังคมส่วนรวมมีแต่ความสงบสุข

จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้หน่วยงานและสถาบันต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน พากันตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้และมีความเห็นตรงกันว่าถึงเวลาแล้วที่ต้องมีการพัฒนา จริยธรรมให้กับสมาชิกในสังคมโดยเฉพาะเยาวชน เพราะการที่จะอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมี ความสุขนั้นจะต้องมีความรู้คู่คุณธรรม มีความเสียสละ และรู้จักมีการประสานประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม (นายกฤษฎาพิสุจน์ความจริง... 2534 : 8) ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญของแผน พัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) ที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของ พลเมือง โดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีปัญญาความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และเป็น ผู้นำในการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม (สารสนเทศการศึกษา. 2533 : 5) ดังนั้นสถาบันที่ต้องมีส่วนรับผิดชอบโดยตรงในการที่จะพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ เยาวชนก็คือ สถาบันทางการศึกษา เพราะการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้มีความรู้

ความสามารถ มีคุณธรรม โดยการถ่ายทอดและปลูกฝังลักษณะที่ดีและเหมาะสมแก่สมาชิก โดยมุ่งหวังให้สมาชิกเป็นคนดี (บุพผา เรื่องรอง. 2526 : 1) ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวิชา สังคมศึกษาได้มีการบรรจุเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปลูกฝังจริยธรรมให้เยาวชน ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยตลอด เพราะจริยธรรมจะสอนให้คนใช้ปัญญาในการคิด พิจารณา ไตร่ตรอง มีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาตนเองและ พัฒนาประเทศ

ในการที่จะปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้เกิดขึ้นกับเยาวชนนั้น กระทำได้โดยการจัดหา ตัวแบบและสร้างสถานการณ์ เพื่อปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีมีจริยธรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ เพียรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว จากนั้นจึงปลูกฝังลักษณะนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศในเรื่องของการเป็นผู้มีความอดทน ความคิดสร้างสรรค์ ความเป็นผู้นำ และสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นประการต่อมา (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 1) นั่นคือในการพัฒนาประเทศให้เกิดผลดีนั้น เราต้อง สร้างบุคคลให้เป็นคนดีมีจริยธรรมรู้จักคิดเสียก่อน เพราะจริยธรรมมีส่วนสำคัญในการที่จะช่วย พัฒนาความคิดและจิตใจของบุคคลให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ (สกล เทียงแท้. 2525 : 4) คือเป็นผู้ที่มีจิตใจสูง มีความฉลาด ใช้สติปัญญาคิดแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง (สมเด็จพระธีรญาณมุนี. 2534 : 5) ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคลทุกคนและ ทุกสังคม เพราะถ้าสังคมใดประกอบด้วยคนที่มีจริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข (ทรัพย์ ประกอบสุข. 2534 : 26) ฉะนั้น ในการพัฒนาคุณภาพของประชากรให้มีปัญญาความรู้ ความสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างฉลาด มีคุณธรรม และก่อให้เกิด ประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมควบคู่กันไปจึงนับได้ว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของกระบวนการให้ การศึกษาที่เด่นชัดมากที่สุด (ลาวัญญ์ วิทยาวุฑฒิกุล. 2533 : 4) โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษา ซึ่งเป็นแกนกลางในการเรียนรู้ทั้งมวลเพราะการที่กำลังคนที่ได้ผ่านการอบรมอย่างเหมาะสมใน ด้านวิชาการ และด้านจริยธรรมมาแล้วอย่างพอเพียงก็เป็นปัจจัยที่มีค่าอย่างยิ่งในการพัฒนา ประเทศไปสู่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตามเป้าหมายที่ต้องการ (สิทธิชัย ธาตานิติ. 2524 : 28)

แต่การเรียนการสอนจริยธรรมที่ผ่านมายังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร ดังที่อานวย ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณภูมิ (2522 : 201 - 203) ได้กล่าวถึงจุดอ่อนของการปลูกฝังจริยธรรมนั้น มาจากระบบการศึกษา ในเรื่องของเนื้อหาหลักสูตรและรวมถึงวิธีการสอนของครูเป็นประการสำคัญ กล่าวคือ หลักสูตรพระพุทธศาสนายังขาดความเหมาะสมในการที่จะปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสำนึกในเรื่องจริยธรรม ส่วนปัญหาที่เกิดจากวิธีการสอนของครูนั้น ครูยังคงสอนแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การสอนอยู่ในระดับความรู้ ความจำ ไม่มีการนำผลไปปฏิบัติอย่างแท้จริง ครูทำหน้าที่เพียงผู้ให้ข่าวสารเกี่ยวกับพุทธประวัติเท่านั้น (จรูญ จียไชย. 2528 : 23) นอกจากนี้ยังมีการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนใช้เทคนิคในการสอนน้อยมาก ขาดการจัดกิจกรรมที่เร้าใจให้เด็กเกิดความสนใจ (นงลักษณ์ จันทร์แสนโรจน์. 2533 : บทคัดย่อ) ทำให้การสอนจริยธรรม เหมือนกับเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่จะต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์ ครูและนักเรียนทำด้วยความจำใจ มองไม่เห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมในเรื่องของจริยธรรม (สุนน อมรวิวัฒน์. 2533 : 126)

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาและปัญหาที่ได้พบเกี่ยวกับคุณภาพของหลักสูตร จึงได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมมากขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง โดยเน้นการสอนให้มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลในเรื่องเนื้อหา ซึ่งผลจากการปรับปรุงในเรื่องของเนื้อหาและเพิ่มเวลาเรียนให้มากขึ้นทำให้ข้อบกพร่องในเรื่องของตัวหลักสูตรมีน้อยลง แม้หลักสูตรจะได้รับการปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้นแต่ในการที่จะพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะตามต้องการนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ "ครูผู้สอน" (หลักสูตรพุทธศาสนาฉบับปรับปรุง. 2533 : 8) ซึ่งจากการติดตามผลการประเมินโรงเรียนร่วมพัฒนา ซึ่งใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง 2533 ของกรมวิชาการพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังคงใช้วิธีการสอนแบบเดิม คือเน้นบรรยายเนื้อหา บอกอธิบายและให้ทำรายงานมีการสอนทักษะกระบวนการน้อยมาก (รายงานการใช้หลักสูตร... 2534 : 8) ทำให้ผู้เรียนขาดการคิดที่ถูกต้อง ส่งผลทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาที่ยังมีอยู่และตอบสนองต่อหลักสูตรใหม่ ที่เน้นการคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น วิธีการสอนของครูควรได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้นไปด้วย เพราะการสอนของครูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีคุณสมบัติและทัศนคติตามที่หลักสูตรได้วางเป้าหมายไว้ (สุมิตร คุณานกร. 2518 : 7)

ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ มีความคิดทางจริยธรรมอย่างกว้างขวาง มีเหตุผล มีใจกว้าง เน้นการปฏิบัติที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสอดคล้องกับปัญหาในชีวิตประจำวัน (สุนทร อมรวิวัฒน์. 2533 : 124) โดยเฉพาะการสอนให้เด็กรู้จักคิดนั้น มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและในอนาคตมาก เพราะการคิดในที่นี้รวมถึงให้เด็กเข้าใจและรู้จักตนเอง รู้สภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ซึ่งเด็กจะได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องต่อไป (โกวิท วรพิพัฒน์. 2533 : 13) แต่ในการสอนจริยธรรมนั้นยัง ไม่มีการยืนยันว่าวิธีใดดีที่สุดแต่ทุกฝ่ายก็มีความเห็นตรงกันว่า ในการสอนให้เกิดผลดีนั้นควรเป็นการสอนโดยวิธีเร้าความสนใจ เน้นการสอนให้เหมาะสมกับวัยโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกับครู ผู้เรียนกับกลุ่มเพื่อน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและเน้นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การคิด การแก้ปัญหาได้ปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งในการหวังผลให้เด็กเรียนได้ปฏิบัติได้อย่างแท้จริงครูควรจะสร้างศรัทธาหรือความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นประการแรกในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ และวิธีการสอนของครู เมื่อเด็กเกิดความเชื่อมั่นแล้ว ครูจึงค่อย ๆ ให้อริยธรรมที่ง่าย ๆ สะดวกแก่การปฏิบัติจนเด็กนำไปปฏิบัติอย่างซ้ำ ๆ จนรู้สึกฝังใจ ทำให้ความประพฤติของเด็กเป็นไปตามที่ต้องการ (พนัส หันนาคินทร์. 2523 : 123) นอกจากนั้นครูควรเน้นการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เร้าใจด้วย เพราะมีอิทธิพลอย่างมากในการปลูกฝังจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็ก (ระพี สาคริก. 2526 : 54)

การเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่สมควรนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหการเรียนการสอนจริยธรรมที่เกิดขึ้น พร้อมกับปรับการสอนของครูและแก้ไขพฤติกรรมของเด็กได้อย่างเหมาะสมและตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรใหม่ได้อย่างดีก็คือ การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพราะการสอนโดยวิธีนี้เป็นการสอนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยและเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเกิดคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยอย่างมาก(จรูญ จียไชย. 2528 : 23)

การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่มีลักษณะบูรณาการหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการแนะแนว และหลักการของการรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นพื้นฐานในการคิดและตัดสินใจซึ่งผสมกลมกลืนได้สัดส่วนสมดุลย์กัน โดยเริ่มจากหลักการที่ว่ามนุษย์จะทำงานอย่างมีประสิทธิภาพถ้ามีความมั่นใจในตนเอง มีสติปัญญา มีความศรัทธาเชื่อมั่นต่อสาระความรู้ว่าถูกต้อง มีคุณค่าซึ่งศรัทธาและความเชื่อมั่นนี้จะเกื้อหนุนให้เกิดแห่งฉันทะ ความบากบั่นพากเพียรจะเป็นการส่งเสริมความคิดและทดลองปฏิบัติจนประจักษ์ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาตนพัฒนาจิตใจและเป็นขั้นแรกของกระบวนการพัฒนาปัญญา ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะจัดสภาพแวดล้อมสร้างแรงจูงใจ รวมทั้งวิธีสอนที่จะทำให้ศิษย์เกิดศรัทธา เชื่อมั่นที่ต้องการจะเรียนรู้ เมื่อเกิดความเชื่อมั่นแล้วย่อมจะทำให้ความคิดแบบแยกคาง คือคิดอย่างมีระเบียบ มีลำดับขั้นตอน มีเหตุผลผลก็จะเกิดตามมานำไปสู่การปฏิบัติจริง การสอนโดยวิธีนี้มุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เน้นให้ผู้เรียนรู้จักคิด คือคิดเป็น เพราะการคิดเป็นนั้นเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพราะการคิดจะเป็นตัวชี้นำ และควบคุมการปฏิบัติได้อย่างดี จนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (พระเทพเวที, 2533 : 4 - 6) นอกจากนี้ การสอนโดยวิธีนี้ยังมีลักษณะเด่นคือ การเข้าใจให้นักเรียนอยากปฏิบัติซึ่งนำไปสู่การมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนพุทธศาสนาและเน้นการปฏิบัติจริงด้วย (วรรณาสติวิจิตร, 2526 : 13)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล จากการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันหรือไม่

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการก่อนและหลังเรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวิชาจริยธรรมกับบุคคลและผู้ที่เกี่ยวข้องนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีธราสมุทร อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 8 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 320 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีธราสมุทร อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 80 คน ดำเนินการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจับฉลาก จาก 8 ห้องเรียนให้เหลือ 2 ห้องเรียน แล้วนำกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 2 กลุ่มมาคละกันแล้วจับฉลาก เพื่อกำหนดเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2.1 กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ได้รับการสอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

2.2 กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ได้รับการสอนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

3. ระยะเวลาในการทดลอง เนื่องจากวิธีสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีพฤติกรรมการสอนแตกต่างกับวิธีสอนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องใช้เวลาฝึกพฤติกรรมการเรียนการสอนที่ใช้การทดลอง โดยผู้วิจัยแบ่งเวลาที่ใช้ในการวิจัยออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 ฝึกพฤติกรรมการเรียนการสอนทั้ง 2 แบบ ก่อนที่จะมีการทดลองสอนกลุ่มละ 10 คาบ คาบละ 15 นาที โดยที่การฝึกพฤติกรรมนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1 กลุ่มทดลอง ได้รับการฝึกเจริญอานาบาสติ และขั้นตอนในการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1.2 กลุ่มควบคุม ได้รับการฝึกทักษะการเรียนรู้ตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3.2 ทดลองสอนกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 2 คาบ คือ

3.2.1 กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.2.2 กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

4. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือเนื้อหาจริยธรรมในวิชาจริยธรรมกับบุคคล ได้แก่ เรื่อง ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญู การประหยัด

5. ตัวแปรที่ศึกษามีดังนี้

5.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีสอน 2 แบบ คือ

5.1.1 การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

5.1.2 การสอนตามคู่มือการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

5.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.2.2 ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถของนักเรียนในการเรียน วิชาจริยธรรมกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ทำการทดลอง ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากการทำ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามตารางวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งสอดคล้อง กับจุดประสงค์การเรียนรู้และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) ซึ่ง ประกอบด้วย ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และแบบวัดนี้มีคุณภาพ เชื่อตรงเชื่อถือได้

2. ความสามารถในการการวิเคราะห์ตนเอง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักว่า ตนเองเป็นอย่างไร ในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพ บทบาท หน้าที่ และสามารถบอก ได้ว่าตนควรนึกคิด ควรพูดและควรปฏิบัติตนอย่างไรได้อย่างชัดเจนถูกต้อง เหมาะสมตาม หลักธรรมของคนที่ คือถูกต้องเหมาะสมกับกาลเวลา สถานที่ ชุมชนที่ตนอาศัย และเหมาะสมกับ สังคมนั้น ๆ โดยใช้ปัญหาพิจารณาให้รอบคอบถี่ถ้วนไตร่ตรองอย่างละเอียดด้วยใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ โดยพิจารณาตนเองและปัญหาของตนตามความเป็นจริง สืบเนื่องมาจากการยึด ตนเองเป็นใหญ่ หรือยึดสังคมเป็นใหญ่ หรือยึดถือคุณธรรมความถูกต้องเป็นใหญ่ ตามหลัก อธิปไตย 3 ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

2.1 ยึดตนเองเป็นใหญ่ (อัตตาธิปไตย) คือการรู้จักตนเองว่าการประพฤติ ปฏิบัติเกิดจากการเห็นแก่ตัวจงใจให้ทำได้ดี ต้องได้ผลประโยชน์จึงจะทำ แม้การกระทำนั้น จะไม่ใช่การกระทำที่ดีที่สมบูรณ์ก็ยังดีกว่าไม่ทำความดีเลย

2.2 ยึดโลกเป็นใหญ่ (โลกาธิปไตย) คือรู้จักตนเองว่าการประพฤติปฏิบัติที่ดีนั้น เกิดจากต้องการให้ผู้อื่นยกย่อง ถ้าไม่ทำก็กลัวถูกคนนินทา หรือทำไปตามประเพณีของคนกลุ่มใหญ่ แต่ก็ยังจัดว่าดีกว่าการเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง

2.3 ยึดธรรมเป็นใหญ่ (ธรรมาธิปไตย) คือการรู้จักตนเองว่าการประพฤติปฏิบัติที่ดีนั้นเกิดจากการเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง หรือทำด้วยความเมตตากรุณา ทำเพราะมีเหตุผล ที่ถูกต้อง ไม่ได้ทำเพราะความกลัวหรือความหลง ไม่ได้ทำเพราะเห็นว่าเป็นตัวเองจะเสียผลประโยชน์ ไม่ได้หวังว่าคนอื่นจะดีหรือชม เป็นการทำความดีเพื่อความดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะของบุคคลที่พุทธศาสนายกย่องว่าเป็นเลิศและเป็นบุคคลที่สังคมต้องการ

ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนนี้วัดได้จากคะแนนตอบแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงจากแบบทดสอบของ นิภาพรรณ แดงโรจน์

3. การสอนแบบแก้ปัญหา หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของแต่ละบุคคลให้บรรลุจุดหมายที่ต้องการ โดยใช้ประสบการณ์เดิมหรือทักษะ กระบวนการต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาแก้ปัญหาที่พบใหม่ โดยครูจะเป็นผู้เสนอสถานการณ์หรือนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการเสนอปัญหาตามความสนใจของตนเอง หรือของกลุ่มและครูจะเป็นผู้ให้คำแนะนำที่เหมาะสม ในการแก้ปัญหานี้ผู้เรียนต้องเป็นผู้แก้ปัญหาด้วยตนเอง

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เดวิสและ คนอื่น ๆ ดังนี้

1. การเรียนรู้ปัญหา ครูจะเป็นผู้จัดสภาพสิ่งแวดล้อมและสร้างบรรยากาศ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ โดยการนำภาพ ข่าว และนิทานที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ มาสนทนากับผู้เรียน

2. การกำหนดขอบเขตของปัญหา ผู้สอนจะเป็นผู้เสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแก่นักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหาได้อย่างถูกต้องโดยการ ใช้สไลด์ วิดีโอ นิทาน หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจปัญหา และแสวงหาคำตอบต่อไป

3. ค้นหาข้อแก้ปัญหา เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ โดยผู้เรียนจะร่วมกันอภิปรายหาสาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหา โดยการนำความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูลต่าง ๆ มาใช้

4. เลือกวิธีการแก้ปัญหา ในขั้นนี้ผู้เรียนจะนำข้อมูลที่ได้คัดเลือกและตีความแล้ว มาสรุปเพื่อหาทางเลือกในการแก้ปัญหาที่ดี และเหมาะสม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มมีความเห็นตรงกัน และยอมรับร่วมกัน

5. การนำไปใช้และประเมินผล นักเรียนจะร่วมกิจกรรมที่แสดงออกถึงทางเลือก นั้นและร่วมกันสรุปถึงวิธีการ และข้อมูลที่ได้รับอีกครั้งหนึ่ง

4. วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การจัดระบบความคิดของบุคคลให้ตรงกับความเป็นจริงของสิ่งนั้นโดยไม่นำเอาความรู้สึกหรืออารมณ์ของตนเองเข้าไปเกี่ยวข้อง และในการคิดนั้นต้องต่อเนื่อง เป็นลำดับขั้นตอนไม่ยุ่งเหยิงสับสนเป็นไปตามแนวทางของเหตุ และผล สามารถสืบสาวสาเหตุของปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในการคิดแต่ละครั้งนั้นต้องมีการกำหนดเป้าหมายในการคิดไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องการคิดเพื่ออะไร

จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทั้งทางทฤษฎีและประสบการณ์ รวมถึงความสอดคล้องกับเนื้อหาบทเรียนที่จะนำมาสอนผู้วิจัยจึงได้นำโยนิโสมนสิการในระดับพื้นฐาน ที่ผู้เรียนสามารถฝึกหัดได้จำนวน 5 วิธี มาประยุกต์ใช้ในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการคิด ดังต่อไปนี้

1. วิธีคิดแบบอริยสัจ หมายถึง วิธีคิดที่มุ่งกำหนดรู้ขอบเขตของปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นในทุกแง่มุม จากนั้นจึงดึงปัญหาออกมาให้เห็นชัดเจนเพื่อจะกำหนดเป้าหมายที่จะคิดแก้ปัญหานั้นต่อไป

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่แยกแยะสิ่งต่าง ๆ หรือปัญหาที่พบออกเป็นส่วนย่อยตามความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับมา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งแยกแยะว่า การกระทำใดเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไรโดยยึดตามหลักธรรมของคณิศร และการปฏิบัติของคนในสังคมนั้นเป็นบรรทัดฐาน

3. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง วิธีคิดที่พิจารณาเหตุการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเป็นผลของการกระทำต่าง ๆ เพื่อสืบค้นไปจนถึงสาเหตุและส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้การหาความสัมพันธ์ระหว่างผลที่เกิดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงไปสู่สาเหตุของเรื่องนั้น

4. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม หมายถึงการคิดพิจารณาโดยใช้ปัญญาคือเป็นเครื่องวัดประเมินค่าของสิ่งนั้น โดยมุ่งเน้นคุณค่าแท้คือประโยชน์หรือคุณค่าที่ตอบสนองความต้องการของชีวิตโดยตรงมากกว่าคุณค่าเทียมที่ใช้ค้นหาเป็นเครื่องวัด ซึ่งทำให้เกิดความทะเยอทะยานแก่งแย่งริษยากัน

5. วิธีคิดแบบคุณโทษทางออก หมายถึงวิธีคิดที่ใช้เป็นหลักในการแก้ปัญหาและการปฏิบัติโดยการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงทุกแง่ทุกมุม คือมองทั้งในแง่ดีและส่วนที่บกพร่อง เมื่อเห็นทั้ง 2 ส่วนแล้ว ก็ต้องมองหาทางออกเพื่อเตรียมแนวทางในการแก้ไขปัญห หรือข้อบกพร่องที่พบเห็นเหล่านั้น ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งใช้วิธีคิดแบบนี้ในการเลือกและตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

5. การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง วิธีสอนที่ประยุกต์จากวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ เพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ถูกต้อง โดยครูจะหาตนเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ และสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยอาศัยการสร้างบรรยากาศ สร้างแรงจูงใจที่ทำให้อยากเรียน ครูมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม จากนั้นครูจึงเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือคิดแบบอริยสัจ แบบแยกแยะส่วนประกอบ แบบสืบสาวเหตุปัจจัย แบบคุณโทษ ทางออก แบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียมโดยมีกัลยาณมิตรที่อาศัยศรัทธาเป็นตัวชักนำเป็นผู้แนะแนวทางไปในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดถึงสาเหตุ ข้อดีข้อบกพร่องและหาแนวทางในการแก้ไขได้อย่างถูกต้องต่อไป

การสอนแบบแก้ปัญหา ที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีขั้นตอนการสอนดังนี้

ขั้นเตรียม

1. การฝึกพฤติกรรมการคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยผู้วิจัยจะใช้เวลา 10 คาบ คาบละ 15 นาที ในช่วงโมฆะมรรุม โดยการฝึกตามลำดับดังนี้

1.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ได้แก่ การที่ครูจำชื่อนักเรียนได้ทุกคน การยอมรับความคิดเห็นของนักเรียนในกรณีต่าง ๆ การให้ความช่วยเหลือและขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในปัญหาที่เกิดขึ้น

1.2 การฝึกเจริญอานาปานสติ ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะอธิบายถึงความหมายของสมาธิ และขั้นตอนในการฝึกโดยใช้สไลด์ประกอบการบรรยาย

1.3 ฝึกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผู้วิจัยจะฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 5 วิธี ที่ใช้ในการทดลองแก่นักเรียนจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาซึ่งสถานการณ์ที่ฝึกคิดนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ถ้าผู้เรียนเกิดปัญหขึ้นในระหว่างนี้ผู้วิจัยซึ่งเป็นกัลยาณมิตร จะคอยช่วยเหลือชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องต่อไป

2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยวิธีการจับฉลาก ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้นักเรียน ฟังและปฏิบัติตาม เมื่อเปลี่ยนบทเรียนใหม่ จะมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในกลุ่มทุกครั้ง

ขั้นตอนการสอน

1. ขึ้นสร้างศรัทธา ก่อนเริ่มบทเรียนครูจะจัดสภาพสิ่งแวดล้อมและสร้างบรรยากาศ ในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับบทเรียนเพื่อให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียน โดยการ

1.1 จัดทำป้ายนิเทศให้ตรงกับเนื้อหาของบทเรียน โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับ มอบหมายกลุ่มละ 1 เรื่อง ตามลำดับ

1.2 ครูจะสร้างบรรยากาศที่เน้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับผู้เรียนโดยการนำข่าว ภาพ เพลง หรือนิทานที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับนักเรียนในด้านต่าง ๆ

1.3 ก่อนสอนให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ผู้เรียนมีความแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน ไม่ฟุ้งซ่าน

2. ขึ้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อหาของบทเรียน เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูเสนอสถานการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน โดยการใช้สไลด์ ประกอบเสียง หนังสือการ์ตูน นิทาน กรณียตัวอย่าง วิดีโอ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาโดยสถานการณ์ นั้นมีทั้งตัวแบบที่ดี และไม่ดี

3. ขั้นแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 วิธีคิดแบบอริยสัจ และคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ นักเรียนนำเรื่องที่ ได้думาคิดสรุปปัญหาของเรื่อง โดยกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน และพิจารณาจนกว่า ในปัญหานั้นมีพฤติกรรมใดที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร แล้วบันทึกในเอกสารตอนที่ 1

3.2 วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย สมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันอภิปราย เพื่อรวบรวม ข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้ เพื่อหาสาเหตุของปัญหานั้นและบันทึกในเอกสาร ตอนที่ 2

3.3 วิธีคิดแบบคุชโทษทางออก ในขั้นนี้นักเรียนจะร่วมกันประเมินทางเลือก ที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาจากสาเหตุของปัญหาที่พบ โดยการสมมติตนเองว่านักเรียน เป็นบุคคลที่ ต้องพบกับปัญหานั้นทั้งในด้านบทบาท หน้าที่ สถานภาพ และเราควรจะทำอย่างไรเพื่อแก้ปัญหานั้น ซึ่งในการแก้ปัญหานั้นต้องพิจารณาข้อดี ข้อเสีย ความถูกต้องเหมาะสมตามหลัก ธรรมของคนที่ ตามหลักศีลธรรม และความถูกต้องของกฎหมาย มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาแล้ว บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม สมาชิกในกลุ่มจะร่วมกันสรุปถึง พฤติกรรมที่เป็นปัญหาที่ได้จำแนกแล้วในด้านของประโยชน์และโทษ โดยร่วมกันอภิปราย เพื่อหาตัวแบบที่ดีที่สุดต่อไป และบันทึกในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม โดยถือเอาการแสดงออก ทั้งทางด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มมาเป็นเกณฑ์ในการสรุปเพื่อหาแนวทาง ปฏิบัติที่ดีที่สุด แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย ตัวแทนของนักเรียนแต่ละกลุ่มออกมารายงานทาง เลือก และแนวทางปฏิบัติของกลุ่มโดยใช้แผ่นใสในการเสนองาน ครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทาง เลือกและ แนวทางปฏิบัติชัดเจนยิ่งขึ้น

5. **ขั้นปฏิบัติ** นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแนวทางปฏิบัติที่กลุ่มได้เลือกไว้ในสถานการณ์ที่ครูได้จัดไว้ให้ โดยการใช้เกมและบทบาทสมมติ โดยครูจะคอยช่วยเหลือและแนะนำ

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกพร้อมสาระสำคัญจากบทเรียน โดยครูจะเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่องให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

6.2 ครูวัดและประเมินผล โดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

6. การสอนตามคู่มือการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญของกลุ่มโรงเรียนและศึกษานิเทศก์ โดยมีลำดับขั้นดังนี้

6.1 **ขั้นสร้างความสนใจ** คือการให้นักเรียนเกิดความตั้งใจจดจ่อในบทเรียนนี้ ครูอาจจะพูด สนทนา หรือใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนเกิดความสนใจ

6.2 **ขั้นแจ้งจุดประสงค์** เป็นการให้นักเรียนรับรู้จุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายของการเรียนการสอนในบทนี้ว่า นักเรียนจะได้มีกิจกรรมใดเพิ่มพูนขึ้น หรือได้ทราบว่าครูผู้สอนเกี่ยวกับเรื่องใด

6.3 **ขั้นทบทวนความรู้เดิม** โดยการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความสามารถหรือประสบการณ์พื้นฐานของนักเรียนที่เคยเรียนไปแล้วว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยครูจะใช้การซักถามหรือสนทนา

6.4 **ขั้นเสนอบทเรียนใหม่** เป็นการเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ วิธีการต่าง ๆ ประกอบการเรียนการสอน หรือครูอาจจัดกิจกรรมตามจุดประสงค์นำทาง

6.5 **ขั้นให้แนวทางการเรียนรู้** เป็นการแนะนำทางหรือนำทางให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมด้วยตนเอง เช่น แนะนำวิธีการร่วมกิจกรรม แนะนำหนังสือหรือแหล่งประกอบการค้นคว้า

6.6 **ขั้นลงมือปฏิบัติ** เป็นการให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่ครูตั้งไว้

6.7 **ขั้นแจ้งผลการปฏิบัติหรือการให้ข้อมูลย้อนกลับ** เป็นการแสดงให้นักเรียนเห็นว่าผลการปฏิบัติได้ผลเป็นอย่างไร ครูแจ้งผลโดยการชมเชย คำแนะนำ แสดงความยินดีในผลงาน

6.8 ขึ้นประเมินผล เป็นการประเมินผลพฤติกรรมผลงานที่นักเรียนทำว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียนใหม่หรือไม่ โดยครูสังเกตจากการตรวจรายงาน การอภิปรายการตอบคำถาม

6.9 ขึ้นส่งเสริมความแม่นยำ และการถ่ายโอนการเรียนรู้ เป็นการสรุปขั้นตอนทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมาให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่แน่นขึ้น โดยการทำงานแบบฝึกหัดหรือทดสอบ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการพัฒนาปัญญา
 - 1.1 ความหมายของการคิด
 - 1.2 ประเภทของการคิด
 - 1.3 ขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์สู่กระบวนการคิด
 - 1.4 ความสัมพันธ์ระหว่างการคิดแก้ปัญหา กับสมาธิ
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแก้ปัญหา
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา
 - 2.2 องค์ประกอบของกระบวนการแก้ปัญหา
 - 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแก้ปัญหา
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 3.1 ความสัมพันธ์ของศรัทธากับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 3.2 ประเภทของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหา
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบแก้ปัญหา
 - 4.2 ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหา
 - 4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหา
5. การสอนโดยการแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 5.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนแบบแก้ปัญหากับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 5.2 ทักษะกระบวนการกับการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

6. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตนเอง
7. เอกสารการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการคิดและการพัฒนาปัญญา

1. ความหมายของการคิด

การที่มนุษย์จะมีความสุขได้อย่างแท้จริงนั้นจะต้องรู้จักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องคือ จะต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องต่อชีวิตของตนเอง ต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางสังคมและธรรมชาติ คนที่รู้จักการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องย่อมมีชีวิตที่ดีงามและมีความสุขอย่างแท้จริง ซึ่งการปฏิบัติที่ถูกต้องนั้นจะต้องมีพื้นฐานมาจากการคิดเป็น การหาคำเป็น (หรือสื่อสารเป็น) และทำเป็น (รวมทั้งผลิตเป็นด้วย) ในองค์ประกอบทั้ง 3 ประการนี้ พระเทพเวที (2533 : 5) ได้อธิบายว่า การคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะความคิดเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การแสดงออกทางกายและวาจา เป็นตัวชี้แนะและควบคุมการปฏิบัติต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ได้แสดงหลักการไว้ว่า ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามถูกต้องนั้นจะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคคือแนวทางอันประเสริฐ และมรรคนี้จะเกิดขึ้นได้จากการคิดที่ถูกต้อง คือการรู้จักคิดหรือคิดเป็นนั่นเอง

ในการศึกษาที่ถูกต้องนั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า จุดหมายปลายทางที่จะขาดไม่ได้ก็คือการสอนให้เด็กได้คิดด้วยตนเอง แต่จากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันจะพบว่า สถาบันการศึกษาหลายแห่งได้ละเลยในจุดหมายนี้ (กรมวิชาการ. 2532 : 81) แต่พยายามฝึกการเลียนแบบมากกว่าการฝึกให้เด็กได้ใช้ความคิด เพราะการเลียนแบบนั้นง่ายกว่าการคิด (เขตการศึกษา 5. 2531 : 2)

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการคิดไว้ดังนี้

โรส (Ross. 1963 : 196 - 197) ได้ให้ความหมายของการคิดคือ ปฏิกริยาทางสมองในลักษณะเชิงปัญหาหรือปฏิกริยาทางสมองซึ่งถือว่าเป็นจุดหมายของจิตใจ ไม่ว่าจุดหมายนั้นมีสาเหตุมาจากในหรือนอกตัวผู้นั้นก็ตาม

จาอาร์วัล (Jayaswal. 1974 : 1) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการคิดว่า "การคิดเป็นปฏิกริยาของจิตมนุษย์ ซึ่งช่วยให้แต่ละคนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและ

สิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นยังช่วยให้แต่ละคนเกิดความพยายามและสัมฤทธิ์ผลในจุดหมายที่ต้องการ ดังนั้น การคิดจึงนำไปสู่การกระทำและการปรับตัวที่ดีขึ้นกว่าเก่า"

จากความหมายของการคิดข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่า การคิดคือการวางแผน การทำงานหรือพฤติกรรมของเราให้แสดงออกอย่างมีเป้าหมาย เริ่มตั้งแต่การวางแผนงาน ในการกระทำ วางโครงสร้างของสิ่งที่จะกระทำ ทาวิธีที่ได้ผลที่ทำให้การกระทำที่วางแผนไว้นั้น บรรลุจุดมุ่งหมายและยังรวมถึงการแก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในกิจกรรมนั้น ๆ ดังนั้นการคิดจึงเป็น เครื่องมือควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้เป็นไปตามความถูกต้องเหมาะสมในทางที่สังคมต้องการ ภายใต้เงื่อนไขของคุณธรรมจริยธรรมทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่การคิดนั้นไม่ควรเป็นสิ่งที่พยายามกำหนดหรือไปบังคับความรู้สึกหรือนำมาใช้แทนความรู้สึกเพราะหน้าที่ของการคิดก็คือ ทำให้การรับรู้ที่มีความกระจำแจ้งชัดขึ้น (เขตการศึกษา 5. 2531 : 14)

2. ประเภทของการคิด

ได้มีผู้แบ่งการคิดไว้ต่าง ๆ กัน ตามลักษณะของวิธีการที่ใช้ศึกษา ซึ่งวิธีการแบ่งการคิดที่นิยมใช้มี 2 แนวทางคือ

2.1 การแบ่งการคิดตามแนวของ วิทกิน และคนอื่น ๆ (Witkin. and others. 1974 : 39) คือแบ่งการคิดออกเป็น 2 แบบ คือ

2.1.1 การคิดแบบไม่ขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่ยึดถือเอาตนเองเป็นศูนย์กลางการคิดแบบนี้ไม่ต้องอาศัยข้อมูลจากภายนอกหรือจากสภาพรอบข้าง การตัดสินใจจะตัดสินใจด้วยเหตุผลโดยถือเอาสิ่งที่ปรากฏอยู่จริงในสิ่งเร้าเป็นเกณฑ์

2.1.2 การคิดแบบขึ้นกับสภาพรอบข้าง เป็นการคิดที่อาศัยข้อมูลจากภายนอก หรือจากสภาพรอบข้างโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของตนเป็นส่วนประกอบช่วยในการตัดสินใจ

2.2 การแบ่งการคิดตามแนวทางของเคแกนมอส และซีเกล (Wallach and Kagan. 1956 : 105 ; citing Kagan Moss and Sigel. n.d.) ได้แบ่งการคิดเป็น

2.2.1 แบบวิเคราะห์เชิงบรรยาย เป็นการคิดที่จะรวมวัตถุเข้าเป็นพวกเดียวกัน โดยพิจารณาความคล้ายคลึงของลักษณะทางกายภาพเป็นสำคัญ ได้แก่ ลักษณะในเรื่อง สี ขนาด รูปร่าง

2.2.2 แบบโยงความสัมพันธ์ เป็นการคิดจะรวมวัตถุเข้าเป็นพวกเดียวกัน โดยอาศัยความสัมพันธ์ในด้านเวลาหรือสถานที่ วัตถุในกลุ่มไม่เป็นอิสระต่อกัน เพราะแต่ละชิ้นจะมีความหมายที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ที่มีต่อวัตถุอื่น ๆ ในกลุ่มเดียวกัน

2.2.3 แบบอ้างอิงแยกประเภท เป็นการคิดที่จะรวมวัตถุเข้าเป็นพวกเดียวกันโดยพิจารณาลักษณะที่ร่วมกันเป็นส่วนรวม เช่นหน้าที่ วัตถุในกลุ่มถือว่าเป็นอิสระต่อกัน จากการแบ่งประเภทการคิดของวิทคินและเคแกนแม้จะแตกต่างกันแต่ก็ได้อาศัยหลักการเดียวกัน คือ เชื่อว่ากิจกรรมทางสมองประกอบด้วยกระบวนการอาศัยข้อมูลภายนอก และการอาศัยข้อมูลภายในที่ได้สะสมไว้จะเห็นได้จากการคิดแบบไม่ขึ้นกับสภาพรอบข้างจึงมีลักษณะเหมือนกับการคิดแบบวิเคราะห์เชิงบรรยาย ส่วนการคิดแบบขึ้นกับสภาพรอบข้างจึงมีลักษณะเหมือนกับการคิดแบบโยงความสัมพันธ์และแบบอ้างอิงแยกประเภท (นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. 2513 : 59 - 60)

ในการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความคิด และคิดเป็นนั้นต้องทำให้เด็กเกิดความเข้าใจ และมีความแคล่วคล่องในขั้นตอนการคิดอันเป็นการทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการและขั้นตอนจนคิดเป็นนิสัย เมื่อประสบปัญหาใด ๆ ในภายหน้าก็จะไม่ตกใจจนเกินไป แต่สามารถระลึกถึงวิธีการและขั้นตอนทางการคิดได้ สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ตามควรแก่กรณีซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่าผู้เรียนเป็นผู้ที่คิดเป็น (สาโรช บัวศรี. 2523 : 10)

3. ขั้นการพัฒนาสติปัญญาของมนุษย์สู่กระบวนการคิด

ในเรื่องของการศึกษามีองค์ประกอบหลายประเภท แต่ที่สำคัญคือ ความรู้ สติปัญญา และการคิด ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ สติปัญญาเป็นเรื่องของคุณภาพในตัวคน ซึ่งขึ้นอยู่กับยีนส์ และสิ่งแวดล้อมแรก ๆ ของชีวิต การคิดก็เป็นทักษะในการดำเนินการให้สติปัญญา

แสดงออกมาทางประสบการณ์ ส่วนความรู้ นั่นคือข่าวสารข้อมูลซึ่งเป็นทรัพยากรเบื้องต้น ที่จะนำไปสู่การใช้ความคิดเพราะการที่จะคิดได้ โดยปราศจากข้อมูลนั้นย่อมเป็นไปไม่ได้ (เบตการศึกษา 5. 2531 : 8) ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาที่ยืนยันว่า ทั้ง 3 องค์ประกอบนั้นมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การคิดเป็นกิจกรรมทางจิตที่มีบทบาทต่อการพัฒนาปัญญาเป็นอย่างยิ่งและการคิดนั้นก็เป็กลไกอันซึ่งซับซ้อน ต้องอาศัยความรู้หรือประสบการณ์ที่ได้สะสมไว้มามีเป็นแนวทาง (วไลพร ภวภูตานนท์. 2528 : 139 - 140)

ในกระบวนการพัฒนาสติปัญญานั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์ได้เกิดความรู้ ความคิด ความเห็น ความดำริที่ถูกต้อง อันจะเป็นแก่นสารหนุนให้บุคคลประพฤติปฏิบัติตนดี ถูกต้องตามทางของคลองธรรมต่อไป ซึ่งปัญญานั้นเกิดได้หลายวิธี เช่น ปัญญาที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ปัญญาที่เกิดจากการศึกษา และพัฒนาการเรียนรู้ หรือเกิดจากการคิดพิจารณาสาเหตุและผล ด้วยตนเอง และรวมถึงปัญญาที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติฝึกฝนอบรมต่าง ๆ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2530 : 56 - 57)

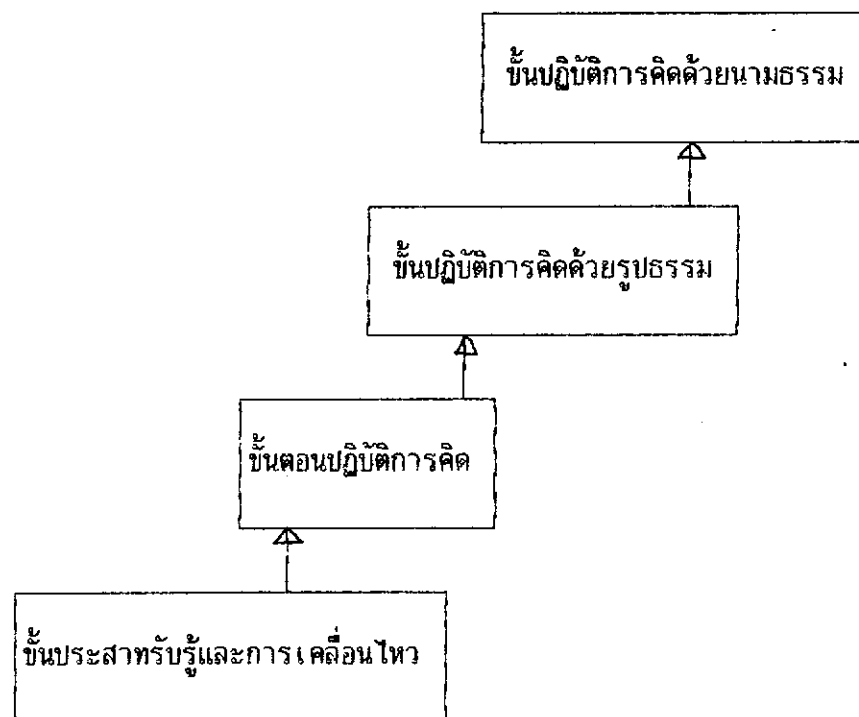
ได้มีการแบ่งขั้นการพัฒนาปัญญาของมนุษย์ทั้งในด้านจิตวิทยาและด้านพุทธศาสนาไว้ดังนี้

เพียเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ ออกเป็น 4 ขั้นใหญ่ ๆ คือ

1. ขั้นประสาทรับรู้และการเคลื่อนไหว คืออายุระหว่างตั้งแต่เกิดจนถึง 2 ปี ระยะเวลาเด็กจะมีปฏิกริยาต่อสภาพจริง ๆ รอบ ๆ ตัว เด็กในขั้นนี้จะรู้เฉพาะสิ่งที่เห็นรูปธรรมเท่านั้น
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด อายุระหว่าง 2 - 7 ปี ขั้นนี้เด็กจะเริ่มใช้สัญลักษณ์แทนสิ่งของ ความคิดของเด็กจะขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ และยังไม่สามารถคิดแบบใช้เหตุผลได้ไม่สามารถคิดย้อนกลับได้ เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและเริ่มใช้ภาษาและแยกสิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้
3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม เริ่มจากอายุ 7 - 11 ปี เป็นขั้นที่ความคิดและสติปัญญาก้าวหน้ามากเด็กสามารถเข้าใจความคงตัวของสิ่งของแม้ว่ารูปร่างจะเปลี่ยนไป เด็กสามารถคิดได้อย่างกว้างขวาง สามารถที่จะคิดย้อนกลับและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ ความสามารถเหล่านี้เป็นรากฐานที่จำเป็นสำหรับพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดในขั้นต่อไป

4. ขั้นปฏิบัติการคิดค้นด้วยนามธรรม เริ่มจากอายุ 11 หรือ 12 ปี เด็กสามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถตั้งสมมติฐาน และทดสอบได้โดยอาศัยเหตุผล พร้อมทั้งเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นได้ด้วยการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่จะอาจจะเป็นไปได้ มีลักษณะการคิดเช่น รู้จักคิดเป็นเหตุเป็นผล ไม่เชื่อง่าย ๆ สามารถคิดได้เอง โดยที่ไม่ต้องเห็นของจริง (ประสาธ อิศรปรีดา, 2523 : 122 - 123)

จากลำดับขั้นตอนดังกล่าว อาจแสดงด้วยผังอย่างง่าย ๆ ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงการแบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์ตามวิธีการของเพียเจต์

ในทางพุทธศาสนา สุนน อมรวิวัฒน์ (2530 : 59 - 61) ได้ประมวลสาระของกระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธไว้ ดังนี้

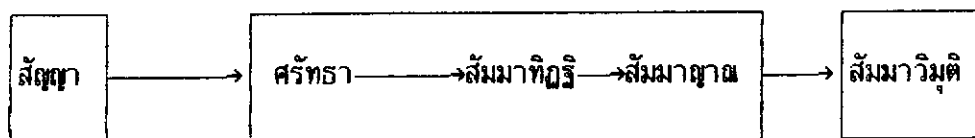
ขั้นที่ 1 สัจญา เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานที่เกิดจากการกำหนดได้ ความรู้ตามสามัญวิสัยเป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้และด้วยการเรียนรู้จากการกระทอลองผิดลองถูก ยังไม่ได้พิสูจน์ความรู้นั้นว่าถูกผิดสมบูรณ์หรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 2 ศรัทธา เป็นการพัฒนาปัญญาที่เกิดจากแรงผลักดันให้เกิดความสนใจใฝ่รู้ โดยเริ่มจากบุคคลได้ตระหนักว่าความรู้พื้นฐานที่มีไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ได้ จำเป็นต้องได้รับการฝึกหัดอบรมจึงเกิดความพอใจที่จะเรียน เกิดความเลื่อมใสในตัวผู้สอนและเกิดความเชื่อในเหตุผลของคำสอนนั้น

ขั้นที่ 3 สัมมาทิฐิ ปัญญาที่เกิดจากสัมมาทิฐิ ทำให้บุคคลมีความเชื่อในหลักการค่านิยมที่กำหนดขึ้นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติของตน ซึ่งเกิดจากการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จากการฟัง การดู การสังเกต การสนทนา

ขั้นที่ 4 สัมมาญาณ เป็นจุดเริ่มจากการศึกษาหาความรู้ด้วยการปฏิบัติอบรมและการคิดค้นโดยแยกคายด้วยตนเอง ซึ่งเป็นปัญญาที่มองเห็นตามสภาวะที่เป็นจริงของชีวิต

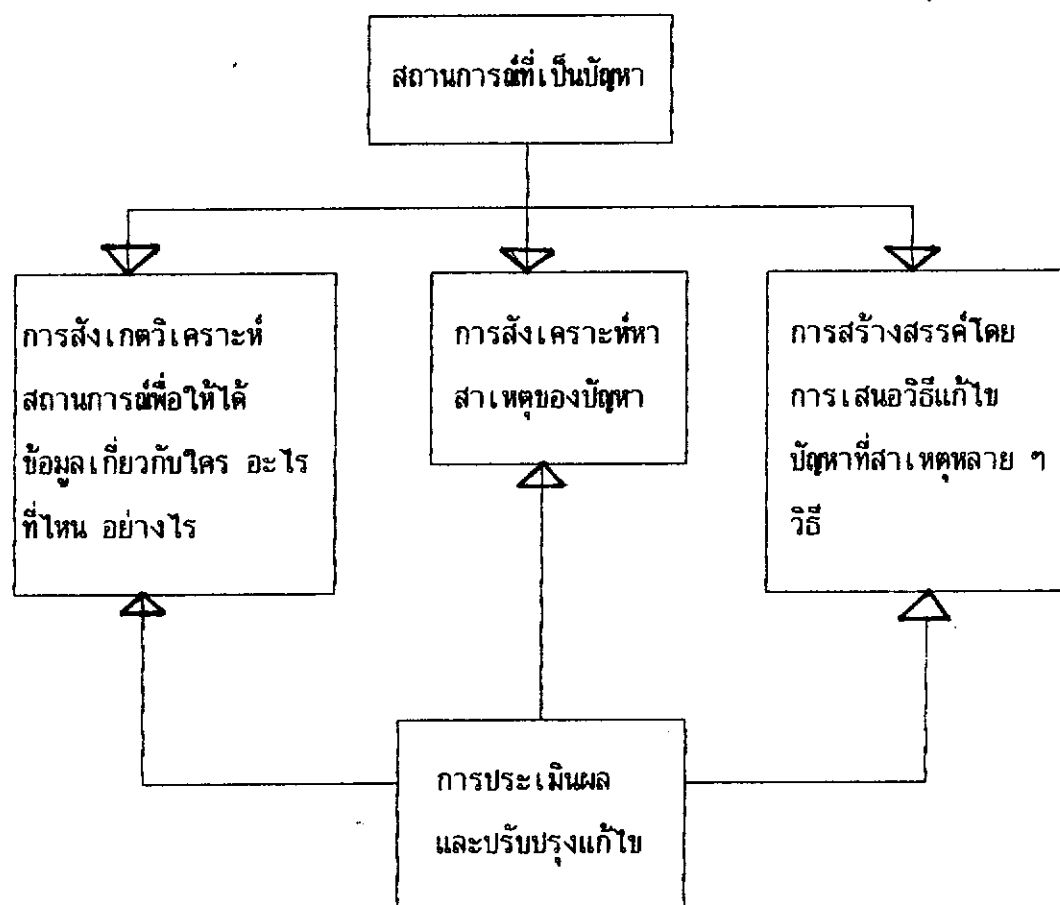
เมื่อบุคคลสามารถผ่านกระบวนการพัฒนาปัญญามาถึงขั้นที่ 4 ได้ เขาก็พร้อมก้าวสู่ความเป็นอิสระ คือบรรลุจุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาตามนัยทางพุทธศาสนา คือ สัมมาวิมุตตินั่นเอง สรุปได้ดังนี้

จากขั้นตอนในการพัฒนาปัญญาทั้ง 2 แนวทางจะพบว่า มีลักษณะที่ใกล้เคียงกันมาก โดยเฉพาะในขั้นตอนสุดท้ายซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดเป็นด้วยตนเอง ซึ่งก็จะนำไปสู่การปฏิบัติตนที่ถูกต้องตรงตามจุดหมายของหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาตนเอง พัฒนาความรู้และทักษะ และจะส่งผลให้พัฒนาความเป็นพลเมืองดีต่อไป โดยเฉพาะในทางพุทธศาสนาจะเน้นการ

คิดเป็น เป็นประการสำคัญเพราะการคิดเป็น หมายถึง ความสามารถในการสังเกต วิเคราะห์ สถานการณ์ที่เป็นปัญหาในทางจริยธรรม เช่น ปัญหาการเบียดเบียนกันในสังคม เป็นต้น โดย วิเคราะห์ว่าในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมนั้น มีอะไรบ้าง และใครเกี่ยวข้องบ้าง ใครพูด ใครทำและคิดอย่างไร จากนั้นจึงหาสาเหตุและเสนอวิธีแก้ไข เมื่อได้คำตอบแล้วจึงหาแนวทาง ประเมินว่าการแก้ปัญหานั้นถูกต้องมากน้อยประการใด เป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ใครบ้าง (นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. 2524 : 34)

การคิดเป็นอาจแสดงเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

จากแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเป็นซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาด้านสติปัญญานั้น บุพสมครุฑา (2525 : 14 - 15) ได้สรุปว่าแม้ลักษณะของการคิดเป็นจะได้ถูกนำมาอธิบายในแบบที่อาจจะแตกต่างหรือเหมือนกันบ้างก็ตาม แต่ก็เป็นการมองการคิดในสิ่งเดียวกัน แต่อาจมองในทิศทางที่ต่างกัน อย่างไรก็ตาม ก็พอสรุปลักษณะของการคิดเป็น ได้ดังนี้คือ

1. การคิดเป็น เป็นการคิดเพื่อแก้ปัญหา
2. เป็นการคิดที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์
3. มิใช่คิดแต่เฉพาะในหลักวิชาการเท่านั้น แต่ต้องวิเคราะห์ตั้งแต่ตนเองไป

จนถึงสังคมภายนอกด้วย

4. ความสัมพันธ์ระหว่างการคิดแก้ปัญหากับสมาธิ

ในการคิดที่ถูกต้องนั้น ต้องใช้ปัญญาเป็นตัวกำกับและมีเป้าหมายที่แน่นอนแน่วแน่ในบางครั้ง ความคิดของเราอาจเกิดการเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายที่ได้วางไว้ เพราะเกิดมีสิ่งกระตุ้นใหม่ ๆ มาชักจูงออกไป เพราะการคิดตามปกติมันต้องมีสิ่งที่มากระตุ้นชักจูงแน่นอนในระดับเดียว โดยเฉพาะการคิดที่อาศัยการรับรู้ทางอายตนะภายนอก ถ้าอายตนะเกิดการบกพร่องหรือการทำงานเสื่อมก็ทำให้การรับรู้บิดเบี้ยว ส่งผลให้การคิดผิดพลาดและแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมถูกต้อง ดังนั้นการใช้สมาธิมาควบคุมการคิดจึงเป็นการป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้ดีที่สุด เพราะสมาธินั้นคือ การทำให้จิตมีอาการที่ตั้งมั่น สงบและจดจ่ออยู่ในอารมณ์เดียวได้ เมื่อจิตมีความสงบจากความกระวนกระวายก็จะทำให้เกิดความแจ่มใสทางปัญญา สมาธิทำให้การรับรู้ทางกายและส่วนต่าง ๆ ของบุคคลมีความชัดเจนแจ่มใส มีผลให้เป็นผู้ที่มีความฉลาด จิตจะมีคุณภาพสูงที่จะพิจารณาในเรื่องที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนได้ ทำให้จิตมีอำนาจในการควบคุมอารมณ์ กิเลส ตัณหาไม่ให้เห็นแสดงออกในทางที่เป็นโทษ (วไลพร ภาวภูตานนท์. 2528 : 150) เรื่องที่เกี่ยวกับสมาธินี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงถึงประโยชน์ของสมาธิไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. สมาธิภาวนา เป็นไปเพื่อการมีชีวิตอย่างเป็นสุขเป็นการพักผ่อนทางจิต
2. สมาธิที่เป็นไปเพื่อให้เกิดญาณทัสสนะ คือ มีปัญญารู้ได้เป็นพิเศษ
3. สมาธิที่เป็นไปเพื่อให้มีสติ สัมปชัญญะในการกระทำอยู่เสมอ

ในเรื่องเดียวกันนี้ พระราชวรมณี (2526 : 197) ได้ให้ความหมายของสมาธิ ว่า สมาธิ แปลว่า การตั้งมั่นของจิต หรือการที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนด ไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป สมาธิแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ (Momentary Concentration) ซึ่งคนสามัญทั่วไปสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันได้ผลดี
2. อุปจารสมาธิ สมาธิเจือหรือจวนจะแน่วแน่ (Neighbourhood Concentration)
3. อัปปนาสมาธิ สมาธิที่แน่วแน่นสนิท (Attainment Concentration) เป็นสมาธิระดับสูงสุด

การฝึกสมาธินี้มีด้วยกันหลายวิธี แต่วิธีที่มีประโยชน์เหมาะสมกับบุคคลทั่วไปคือ วิธีอานาปานสติ เพราะเป็นวิธีที่สามารถปฏิบัติได้สะดวก สามารถปฏิบัติได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ไม่ต้องเตรียมอุปกรณ์ เมื่อเริ่มปฏิบัติก็ได้รับประโยชน์ทันทีไม่ต้องรอจนเกิดสมาธิที่เป็นขั้นตอนในระดับสูง และประการที่สำคัญคือเมื่อปฏิบัติสมาธิแบบอานาปานสติแล้วจะไม่กระทบกระเทือนสุขภาพ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสถึงประสบการณ์ของพระองค์ดังนี้ คือเมื่อเรายู้อยู่ด้วยวิหการธรรมอันมีอานาปานสติ แม้ทำมากตาก็ไม่เมื่อย กายก็ไม่เมื่อย ตรงกันข้าม กลับจะเกื้อกูลแก่สุขภาพให้ดีขึ้น การใช้พลังงานจะน้อยลง (พระราชวรมณี. 2529 : 589)

ขั้นตอนการฝึกอานาปานสติ โดยกำหนดลมหายใจเข้าออกอย่างต่อเนื่องกัน เป็นขั้นตอน 4 ขั้นตอนนี้

- ขั้นที่ 1 เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ว่ายาวเมื่อหายใจเข้ายาวก็รู้ว่ายาว
- ขั้นที่ 2 เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ว่าสั้นเมื่อหายใจเข้าสั้นก็รู้ว่าสั้น
- ขั้นที่ 3 เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ระบบลมหายใจทั้งหมด และเมื่อหายใจเข้ายาวก็รู้ระบบลมหายใจทั้งหมด
- ขั้นที่ 4 เมื่อหายใจออกก็รู้จักบังคับลมหายใจให้ละเอียด และก็รู้จักบังคับลมหายใจให้ละเอียดเมื่อหายใจเข้า

ในการพิจารณาหลุมหายใจต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาอาการของหลุมหายใจ เป็นการพิจารณาพร้อมทุกอาการ เป็นการวิเคราะห์อาการของหลุมหายใจ หลุมหายใจจะละเอียด ประณีตขึ้นและแผ่ลงตามลำดับ เราอาจรู้สึกว่ามีหลุมหายใจเข้าออกที่ช่องจมูกแล้ว เพราะ หลุมหายใจแผ่เบามาก จิตของเราจะสงบเป็นสมาธิขึ้นเรื่อย ๆ เราจะรู้สึกสดชื่นสมองปลอดโปร่ง โล่งใจไร้กังวล เมื่อใช้สมองคิดเรื่องใดสมองก็กระทำงานเฉพาะเรื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้พระราชวรมุนี (2529 : 834) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้ฝึกอานาปานสติจะได้ รับคือ จะทำให้มีจิตใจที่หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สดชื่น ผ่องใส มีเมตตา กรุณา มองดู รู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง จิตจะอยู่ในสภาพพร้อมต่อการรับการปลูกฝังจริยธรรม ต่าง ๆ ส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีสติรู้เท่าทันความคิดอีกด้วย

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักในการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสุขนั้นเน้นการคิด เป็นหลักสำคัญ เพราะการคิดจะเป็นจุดศูนย์รวมของข้อมูลข่าวสารทั้งหมดโดยอาศัยปัญญาเป็นตัว วินิจฉัย และนำข้อมูลนั้นไปปรุงแต่งสร้างสรรค์ และใช้การต่าง ๆ ดังนั้นการคิดจึงเป็นตัวเชื่อม ระหว่างการรับรู้กับการกระทำ คือเมื่อรับรู้เข้ามาทางอายตนะต่าง ๆ แล้วก็จะเก็บรวบรวม ประมวลข่าวสารสามารถคิดปรุงแต่ง โดยอาศัยปัญญาแล้วจึงวินิจฉัยสั่งการ โดยแสดงออกเป็นการ กระทำต่อไป แต่การที่จะคิดให้ถูกต้องนั้นจะต้องมีสมาธิเป็นองค์ประกอบเสมอ เช่น เมื่อเกิด ปัญหาขึ้น ก็ทำจิตให้เป็นสมาธิแล้วพิจารณาปัญหานั้น ว่าอะไรคือความทุกข์หรือตัวปัญหาที่แท้จริง ลองใช้สติสัมผัสปัญหะแยกแยะวิเคราะห์หาคำว่าปัญหาหรือความทุกข์นั้นมีอะไร เป็นองค์ประกอบบ้าง อะไรคือสาเหตุและผลของปัญหานั้น เมื่อทราบเช่นนั้นแล้วก็ลองพิจารณาด้วยสติอย่างรอบคอบว่า จากสาเหตุ องค์ประกอบและผลที่ประมวลมาได้ว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาหรือความทุกข์ที่มีอยู่นั้น เราจะหาทางแก้ไขจากองค์ประกอบส่วนใดได้บ้าง บางทีปัญหาก็อาจคลี่คลายจากสาเหตุไปสู่ผล หรือจากผล ไปสู่เหตุหรือจากองค์ประกอบที่บกพร่องไปได้ ต่อจากนั้นเราก็จะสามารถหาแนวทาง ปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาหรือดับทุกข์ได้ ดังนั้นในขั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบแก้ปัญหา ที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จึงได้นำสมาธิเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการสอนด้วยเพราะการมีสมาธิ ก็คือการมีสติที่จะใช้ปัญญาในการพิจารณาให้การคิดถูกต้องไม่คิดตามอารมณ์หรือคิดตามกิเลส ทำให้การคิดนั้นมีคุณค่ามากขึ้น

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการคิดแก้ปัญหา

ในกระบวนการวิธีสอนทั้งหลาย ไม่มีวิธีใดที่จะได้รับความสนใจและมีอิทธิพลในการศึกษายิ่งไปกว่าวิธีแก้ปัญหา วิธีแก้ปัญหานี้ได้ครอบงำการปฏิบัติในด้านการศึกษามาเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษแม้แต่ในปัจจุบันนี้ (สุนทร สุนันท์ชัย. 2524 : 200)

วิธีการแก้ปัญหามีที่มาจากด้านปรัชญา โดยมี จอน คิวอี้ เป็นผู้นำโดยมีความเชื่อว่าการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิตย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของสิ่งนั้น ๆ ผู้ที่เหมาะสมที่สุดจะอยู่รอด ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสมจะตายไป ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ามนุษย์ย่อมมีปัญหายอยู่ตลอดเวลา นั่นคือการเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบตัว ฉะนั้นการฝึกให้มนุษย์รู้จักคิดแก้ปัญหาจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่ความเจริญด้านเทคโนโลยีได้เข้ามาสู่วิถีชีวิตของมนุษย์อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับ ไกวิท วรพิพัฒน์ (2533 : 13) ที่กล่าวว่า การให้เด็กรู้จักคิดนั้น มีความเหมาะสมในสภาพปัจจุบันและในอนาคตมากเป็นสิ่งที่โรงเรียนต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวของเด็ก

1. แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

วิธีการแก้ปัญหาคือเป็นแนวทางที่ทำให้มนุษย์พบกับความสุขได้ เพราะมนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีความต้องการประสบปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิต จะไม่มีผู้ใดเลยที่ไม่เคยประสบปัญหาและอุปสรรคตลอดชีวิต ซึ่งเขาจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อเขาสามารถแก้ไขปัญหานั้นและอุปสรรคเหล่านั้นได้สำเร็จ (ไกวิท วรพิพัฒน์. 2525 : 79) ในเรื่องการแก้ปัญหานี้ บุญเลี้ยง พลอาวุธ (2511 : 45) ได้สรุปการแก้ปัญหาวี 5 ประการ คือ

1. การแก้ปัญหาคือ เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมาย การกระทำที่ขาดจุดมุ่งหมาย ไม่ถือว่าเป็นการแก้ปัญหา

2. การแก้ปัญหาคือ ต้องเลือกวิธีที่เหมาะสมกับผู้แก้ปัญหา เพราะปัญหาหนึ่งอาจมีวิธีแก้หลายวิธี ผู้แก้จึงต้องเลือกให้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของตน

3. การแก้ปัญหาต้องอาศัยความรู้แจ้งเห็นจริง คือต้องศึกษาปัญหานั้นให้เข้าใจเสียก่อนจึงสามารถแก้ปัญหานั้นได้ การที่คนจะเข้าใจปัญหาได้อย่างถ่องแท้และมองเห็นทางแก้เรียกว่า เกิดความคิดภายในขึ้น

4. การแก้ปัญหา เป็นการสร้างสรรค์ (Creative) อย่างหนึ่ง เมื่อแก้ปัญหาได้สำเร็จ ผู้แก้ย่อมมีสติปัญญางอกงามขึ้น

5. การแก้ปัญหามustประกอบด้วยวิพากษ์วิจารณ์ (Critical)

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การคิดแก้ปัญหานั้นเป็นพฤติกรรมหรือวิธีการที่สลับซับซ้อน เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญาและความคิดโดยมีเป้าหมายที่แน่นอน ในการคิดแก้ปัญหานั้นจะต้องอาศัยความรู้ ความจำ การติดตามวิเคราะห์ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสติปัญญาด้วย ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าวิธีการแก้ปัญหามustของบุคคลจึงเป็นกระบวนการที่ต้องมีความสัมพันธ์กับการคิดอยู่ตลอดเวลา

2. องค์ประกอบของกระบวนการแก้ปัญหามust

กรอสซินิกเคิล และบรูคเนอ์ (Grossnikle and Bruecknes. 1959 : 310 - 311) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของกระบวนการแก้ปัญหามustของเด็กว่าควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ปัญหามustนั้นจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก
2. เป็นปัญหามustที่สามารถทำการแก้ไขได้
3. ปัญหามustนั้นอยู่ในขอบเขตที่ชัดเจนที่เด็กแต่ละคนสามารถเข้าใจได้
4. เด็กจะเสนอวิธีการแก้ปัญหามustที่เป็นไปได้
5. เด็กได้รับการแนะนำจากครูในการวางแผนการแก้ปัญหามust การเก็บ

รวบรวมข้อมูล การจัดกระทำข้อมูล และการประเมินผล

6. นำวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

7. เดิกระนาบวบนการแก้ปัญหาที่วางแผนไว้แล้ว มาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นต้นกำเนิดของปัญหาที่เกิดขึ้น

8. สรุปการแก้ปัญหา

ในกระบวนการแก้ปัญหานี้ ชอบ ลีซอ (2533 : 68) ได้สรุปถึงวิธีในการแก้ปัญหาว่าแบ่งได้ 2 ประเภท

1. การแก้ปัญหาโดยวิธีทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง การนำเอาวิธีทำงานของนักวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา การแก้ปัญหานี้จะใช้วิธีทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักวิชาการและใช้การคิดเชิงวิเคราะห์ในการศึกษาปัญหา สร้างสมมติฐาน เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา

2. การแก้ปัญหาโดยวิธี Heuristics หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาที่อาศัยเทคนิควิธีหลากหลายเพื่อหาคำตอบ เทคนิคที่ใช้ไม่จำเป็นต้องเป็นวิทยาศาสตร์ เน้นการหาคำตอบที่ถูกต้องมากกว่ากระบวนการหาความรู้ไม่มีขั้นตอนที่แน่นอนตายตัว

ในการวิจัยครั้งนี้จะใช้หลักการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์เป็นเกณฑ์ โดยประยุกต์เข้ากับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อเน้นให้ผู้เรียนได้ทั้งกระบวนการหาคำตอบและคำตอบที่ถูกต้องในคราวเดียวกัน โดยในสภาพการแก้ปัญหานั้น มีเงื่อนไขในการแก้ปัญหาคือ

1. สภาพภายใน เป็นลักษณะที่ผู้เรียนมีความจับใจทางสติปัญญา มีความรวดเร็วในการพิจารณาความแตกต่างสามารถระลึกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาซึ่งจะทำให้การแก้ปัญหาได้เร็วและง่ายขึ้น

2. สภาพภายนอก ได้แก่ การสื่อความหมาย ซึ่งจะเป็นการช่วยในการแก้ปัญหาให้แก่ผู้เรียน การสื่อความหมาย เช่น การใช้ภาษา การใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนระลึกถึงกฎที่เกี่ยวข้อง

3. พฤติกรรม เป็นลักษณะเฉพาะที่ผู้เรียนสามารถสร้างแนวการใช้กฎเกณฑ์ที่ซับซ้อน เพื่อแก้ปัญหาใหม่ โดยอาศัยการเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกันแล้วสรุปเป็นกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหาแต่ละครั้ง เพื่อถ่ายโยงการแก้ปัญหาในครั้งต่อไปใช้ใหม่ ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน (อารมณ สุวรรณपाल. 2523 : 55 - 57)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดแบบแก้ปัญหา

สมหวัง ชัยตามล (2528 : 82 - 86) ได้เปรียบเทียบพัฒนาการทักษะการคิดแก้ปัญหาทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ทักษะการคิดแก้ปัญหาในวิชาสังคมศึกษา หลังการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
2. ทักษะการแก้ปัญหานักเรียนในกลุ่มทดลองที่เรียนโดยวิธีการ กลุ่มสัมพันธ์ สูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. ระหว่างวิธีสอนและระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีปฏิสัมพันธ์กันต่อความสามารถด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ฮอลโลเวล (Hollowell. 1977 : 57) ได้ทำการศึกษาถึงขั้นตอนการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ซึ่งมีด้วยกัน 7 ขั้นตอน คือ ความเข้าใจในปัญหา การระลึกถึงข้อเท็จจริง การรวบรวมข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหา การตรวจสอบผลที่เป็นคำตอบ การตรวจสอบวิธีการแก้ปัญหว่าถูกต้องหรือไม่ การคัดค้านหรือการยอมรับวิธีการแก้ปัญหา ผลการวิจัยปรากฏว่าการคิดแก้ปัญหามีความสอดคล้องกับความเข้าใจในปัญหาถึงร้อยละ 85 นอกจากนั้นยังพบว่านักเรียนที่คิดแก้ปัญหาได้สำเร็จจะทำคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่แก้ปัญหาไม่สำเร็จ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1. ความสัมพันธ์ของศรัทธากับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ เป็นวิธีคิดแนวทางหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้ในการสั่งสอนพุทธบริษัททั้งหลาย เป็นแนวคิดที่ใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตประจำวัน เริ่มตั้งแต่การวางใจ วางท่าที่ต่อบุคคลและสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง การตั้งแนวความคิดเมื่อต้องประสบกับปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งในทางที่จะไม่เกิดทุกข์ไม่ก่อปัญหา

แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นการสร้างนิสัยและคุณลักษณะที่ดีให้เกิดแก่ตนเองต่อไป คนที่มีโยนิโสมนสิการทำให้เป็นคนรู้จักคิดรู้จักมอง ซึ่งย่อมสามารถมองเห็นและหาแง่ที่เป็นประโยชน์ มาใช้ในการพัฒนาส่งเสริมความเจริญงอกงามของชีวิตได้ทุกสถานการณ์ (พระเทพเวที. 2533 : 144) ซึ่งสอดคล้องกับ ทองดี ปิงใจ (2533 : 5) ที่กล่าวว่า โยนิโสมนสิการทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ คือคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่มองสิ่งต่าง ๆ อย่างผิวเผิน และเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดในการสร้างปัญญา

คนทั่วไปมักเคยชินกับการคิดเพื่อสนองตัณหาของตน หรือคิดโดยมีความชอบใจหรือไม่ชอบใจเป็นพื้นฐานมาเป็นเวลานาน วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จะเป็นการสร้างนิสัยใหม่ให้แก่มโนจิต เป็นการคิดที่จะทำให้เกิดปัญญา ทำให้แก้ปัญหาด้วยความทุกข์และสร้างความสุขได้แม้จะยังไม่สมบูรณ์นักแต่วิธีคิดแบบนี้จะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสมดุล และมีทางออกแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

ในหนังสือพุทธธรรม พระราชวรมณี (2529 : 621) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการสร้างเสริมเพื่อให้เกิดแนวคิดที่ถูกต้อง ต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. พรโตโสสะ คือเสี่ยงจากผู้อื่นที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ (ทางเกิดแห่งแนวคิดที่ถูกต้อง ต้นทางของความดีงามทั้งปวง) ได้แก่ เสี่ยงที่ดั่งาม เสี่ยงที่ถูกต้อง เสี่ยงที่บอกกล่าว ชี้แจงความจริง มีเหตุผล มีประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกิดจากรักความปรารถนาดี เสี่ยงที่ดั่งามเช่นนี้เกิดจากแหล่งที่ดีคือ คนดี คนมีปัญญา คนมีคุณธรรม คนเช่นนี้ทางธรรมเรียกว่า สัตบุรุษ หรือบัณฑิต ทาหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ สั่งสอน อธิบาย ชี้แจง ชักนำความคิดที่ถูกต้องให้เกิดแก่ผู้อื่น ซึ่งเราเรียกว่า กัลยาณมิตร ตามปกติกัลยาณมิตรจะทาหน้าที่ให้เกิดผลดีและประสบความสำเร็จนั้นจะต้องสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เรียนก่อน จัดเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายนอก หรือเป็นปัจจัยทางสังคม เราอาจเรียกง่าย ๆ ได้ว่า วิธีการแห่งศรัทธา

ในเรื่องเดียวกันนี้ พระราชวรมณี (2529 : 418 - 419) ได้อธิบายความหมายของศรัทธาไว้ว่า

ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความมั่นใจ เพราะได้พิจารณาไตร่ตรองมองเห็นเหตุผลด้วยปัญญาแล้ว มี 3 ด้าน

1. ความเชื่อ ความมั่นใจในพระพุทธเจ้าในฐานะที่เป็นบุคคลต้นแบบ
ซึ่งยืนยันถึงวิสัยความสามารถของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถหยั่งรู้สัจธรรม เข้าถึงความจริง
และมีความดีสูงสุดด้วยสติปัญญาและความเพียรพยายามของมนุษย์เอง
2. มั่นใจในธรรม ทั้งความจริง ความดีงาม ธรรมเป็นสภาวะดำรงอยู่หรือ
เป็นไปตามธรรมคาของมันเอง เป็นกฎเกณฑ์แน่นอน คือนิยมแห่งเหตุและผลเป็นกลาง
เที่ยงธรรมต่อทุกคน
3. ความเชื่อในสิ่งดี มนุษย์สามารถบรรลุความจริง ความดีงามสูงสุด
ได้อย่างบุคคลต้นแบบ

หลักของศรัทธา โดยสรุป มีดังต่อไปนี้ (พระราชมุนี. 2529 : 647 - 650)

1. ศรัทธา เป็นขั้นหนึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญา และกล่าวไว้เป็นขั้นต้น
ที่สุด
2. ศรัทธาที่ประสงค์ ต้องเป็นความเชื่อความซาบซึ้งที่เนื่องด้วยเหตุผล คือมี
ปัญญารองรับ และเป็นทางสืบต่อแก้ปัญหาได้
3. ศรัทธาที่เป็นความรู้สึกฝ่ายอาเวค (Emotion) ที่ต่อเนื่องอยู่กับศรัทธา
แบบที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่นำมาใช้ในกระบวนการปฏิบัติธรรมให้เป็นประโยชน์ได้มากพอสมควร
ในระยะต้น ๆ แต่จะถูกปัญญาเข้าแทนที่โดยสิ้นเชิงในที่สุด
4. ศรัทธา เป็นความซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่มองเห็น คือมั่นใจ
ตนเองโดยเหตุผลว่า จุดหมายที่อยู่เบื้องหน้านั้นเป็นไปได้จริงแท้ และมีค่าควรแก่การที่ตน
จะดำเนินไปให้ถึง เป็นศรัทธาที่เร้าใจให้อยากพิสูจน์ความจริงของเหตุผลที่มองเห็นอยู่เบื้องหน้า
นั้น ต่อ ๆ ยิง ๆ ขึ้นไปเป็นบันไดขั้นต้นสู่ความรู้
5. ธรรมหมวดใด ถ้ามีศรัทธาเป็นส่วนประกอบข้อหนึ่งแล้ว จะต้องมีปัญหาเป็น
อีกข้อหนึ่งด้วยเสมอไป แต่ในกรณีกล่าวถึงปัญญาไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงศรัทธาไว้ด้วย ปัญญา
จึงสำคัญกว่าศรัทธา ทั้งในฐานะเป็นตัวคุมและในฐานะเป็นองค์ประกอบที่จำเป็น

ประโยชน์ของศรัทธามี 2 ลักษณะคือ เป็นปัจจัยให้เกิดปิติ ซึ่งทำให้เกิดปลื้ม (ความสงบเยือกเย็น) นำไปสู่สมาธิและปัญญาในที่สุด และศรัทธาทำให้เกิดวิริยะ คือความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติทดลองสิ่งที่ เชื่อด้วยศรัทธานั้นให้ เห็นผลประจักษ์จริงจังแก่ตน

7. ศรัทธาเป็นไปเพื่อปัญญา ศรัทธาส่งเสริมความคิดวิจยวิจารณ์ และส่งเสริมการค้นคว้าเหตุผล

จากความหมายและหลักของศรัทธาข้างต้น สุมณ อมรวิวัฒน์ (2530 : 64) ได้สรุปความหมายของศรัทธาโดยเรียบเรียงจากหนังสือพุทธธรรมว่า

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อและความรู้สึกซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น เป็นความมั่นใจใน 3 องค์ประกอบ คือมั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่า และเร้าให้อยากพิสูจน์ความจริง ศรัทธาที่แท้จริงตามนัยทางพุทธศาสนาจึงมิใช่ศรัทธาที่ใช้อารมณ์จลนเหวี่ยง แต่ศรัทธาต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่งเสริมความคิด วิจยวิจารณ์ จนค้นพบเหตุและผล ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้ประจักษ์ความจริงแก่ตนจนหมดสงสัยจึงเกิดศรัทธา ศรัทธาเป็นปัจจัยแรกที่สุดหรือเป็นขั้นต้นของกระบวนการพัฒนาปัญญา การสอนด้วยการสร้างศรัทธา จะสืบต่อมาถึงความเข้าใจในเหตุผล จนเป็นความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) พัฒนามาเป็นความรู้ที่ประจักษ์แจ้ง (ญาณทัสสนะ)

ในกระบวนการพัฒนาปัญญาได้กำหนดขั้นตอน ที่จัดว่าเป็นระยะของศรัทธาได้ ดังนี้

1. สร้างทัศนคติที่มีเหตุผล ไม่เชื่อหรือยึดถือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงเพราะฟังตาม ๆ กันมาเป็นต้น (ตามแนวกาลามสูตร)
2. เป็นผู้คุ้มครองสัจจะ คือยินดีรับฟังหลักการ ทฤษฎี คำสอน ความเห็นต่าง ๆ ของทุกฝ่าย ทุกด้าน ด้วยใจเป็นกลาง ไม่ด่วนตัดสินสิ่งที่ยังไม่รู้หรือไม่ยึดถือในสิ่งที่ตนรู้หรือคิดเท่านั้นว่าถูกต้องเป็นจริง
3. เมื่อรับฟัง ทฤษฎี คำสอน ความเห็นต่าง ๆ ของคนอื่นแล้วต้องพิจารณาด้วยปัญญาของตนเองว่าเป็นสิ่งที่มีเหตุผล ผู้แสดงทฤษฎีหรือคำสั่งสอน นั้น ๆ เป็นผู้มีความจริงใจไม่ลำเอียงจึงเลื่อมใสรับเอามาพิจารณาเหตุผลต่อไป

4. นำสิ่งที่รับมานั้นมาคิดทบทวนด้วยเหตุผลจนแน่ใจว่าถูกต้อง พร้อมทั้งจะลงมือปฏิบัติพิสูจน์ทดลองให้รู้เห็นความจริงต่อไป

5. ถ้ามีความสงสัย ต้องรีบสอบถามด้วยใจบริสุทธิ์

ศรัทธา ในพุทธธรรม มีเหตุผลเป็นฐานรองรับ มีปัญญาคอยควบคุม จึงยากที่จะผิด แม้จะเกิดความผิดพลาดขึ้นก็สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้ เพราะคอยรับรู้เหตุผลค้นคว้าทดลอง อยู่ตลอดเวลาจนมั่นใจหมดความสงสัย การขาดศรัทธาเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งทำให้ความคิด ชะงักงันไม่ก้าวหน้าในทิศทางที่ต้องการ (สมณ อมรวิวัฒน์. 2530 : 68)

กล่าวโดยสรุปนั้น การสร้างศรัทธามีพื้นฐานองค์ประกอบ 2 ประการ ของ บัณฑิตภายนอกได้แก่ 1. สิ่งแวดล้อมที่มีบรรยากาศก่อให้เกิดแรงจูงใจ เช่น สถานที่เรียนเงียบสงบ สะอาด ร่มเย็น ปราศจากสิ่งยั่วยุให้กระทำความผิด ไม่อยู่ท่ามกลางแหล่งอบายมุขและคนพาล มีสมาธิในการศึกษา 2. ครูผู้เป็นกัลยาณมิตร เมื่อศรัทธาได้เกิดขึ้นจากปัจจัย 2 ประการนี้แล้ว ย่อมสนับสนุนให้ใช้วิธีการแห่งปัญญา (โยนิโสมนสิการ) เกิดตามมาด้วย เพราะศรัทธานั้นเป็น ธรรมที่ทำให้คนมีหลักการและเป็นตัวเหนี่ยวรั้งไม่ให้คนทำตามสิ่งที่ชักจูงหรือเ้ายวนให้กระทำ ผิด นอกจากนั้นศรัทธายังช่วยนำกระแสความคิดให้ถูกทางองค์กรธรรมโดยเฉพาะผู้ที่ยังไม่ หมดกิเลส ดังนั้นจะเห็นได้ว่าศรัทธาและโยนิโสมนสิการจึงต้องเกิดคู่ขนานกันไป

2. โยนิโสมนสิการ หมายถึง การใช้ความคิดที่ถูกต้องวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือคิด อย่างมีระเบียบ คือการรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามที่เป็นจริง ๆ มันเป็นของมัน และวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งเหล่านั้นหรือปัญหานั้น ออกให้เห็นตามสภาวะตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยคัมพหา อุปทาน ของตนเข้าไปจับ จัดได้ว่าโยนิโสมนสิการเป็นองค์ประกอบฝ่ายภายในคือปัจจัยในด้านบุคคล อาจเรียกง่าย ๆ ว่าวิธีการแห่งปัญญา

ในหนังสือวิธีคิดตามหลักพุทธธรรม พระเทพเวที (2533 : 31 - 32)

ได้อธิบายความหมายของโยนิโสมนสิการโดยแปลความตามรูปศัพท์ว่า โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยโยนิโสกับมนสิการ

โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ คั่นเค้า แหล่งเกิดปัญหา อุบาย
วิถีทาง

มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนึง นึกถึงใส่ใจ พิจารณา
เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ จึงแปลสืบ ๆ ต่อกันมาว่า การทำในใจโดยแยบคาย
ในคัมภีร์อรรถกถาและฎีกา ได้แสดงความหมายของโยนิโสมนสิการ ไว้ดังนี้

1. อุบายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธี
หรือคิดอย่างถูกวิธี ตรงกับความเป็นจริง สอดคล้องกับแนวของสังขจะตามหลักพุทธศาสนา
ทำให้รู้ลักษณะทั้งหลายตามความเป็นจริง

2. ปกมนสิการ แปลว่า การคิดอย่างเป็นระเบียบ หมายถึงการคิดที่
ต่อเนื่อง เป็นลำดับ มีขั้นตอน ไม่ยุ่งเหยิงสับสนเป็นไปตามแนวของเหตุและผล รวมถึงความ
สามารถที่จะชักนำความคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3. การณมนสิการ แปลว่า การคิดอย่างมีเหตุมีผล หมายถึงการคิดสืบสาวสาเหตุ
ของปัญหานั้นให้เข้าใจถึงความเป็นมาหรือแหล่งที่เกิดที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น

4. อุปาทกมนสิการ แปลว่า การคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิด
ที่ทำให้เกิดความเพียร คิดในทางที่ทำให้หายหาวคกลัว หายโกรธ ทำให้คิดอย่างมีสติ

ในการคิดแต่ละครั้งอาจครบหรือไม่ครบทั้ง 4 ด้านก็ได้ โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่
ตัวปัญหา แต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญหาคือให้เกิดสัมมาทิฐิ โดยโยนิโสมนสิการจะคอยชักกระแส
ความคิดให้เข้ามาเดินในแนวทางที่ต้งามที่เรียนรู้ไว้ก่อนหรือคุ้นเคยแล้ว โดยคิดต่อจากศรัทธา
ซึ่งศรัทธานั้นเกิดจากกัลยาณมิตรจะมีอทธิพลมาก คือศรัทธาจะเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ
และเป็นพลังอยู่ภายใน เมื่อคนรับรู้อารมณ์หรือมีประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง กระแสความคิด
จะถูกแรงแห่งศรัทธาดึงให้แล่นไปแนวทางของศรัทธา เสมือนว่าศรัทธาได้ขุดร่องให้กระแสความคิด
ไหลไว้อีกแล้ว ดังนั้นศรัทธาที่ถูกต้องจึงเป็นอาหารที่หล่อเลี้ยงโยนิโสมนสิการเพราะปราศไผสะ
ที่เป็นกัลยาณมิตรจะอาศัยศรัทธาเป็นทางเดินสามารถช่วยเพิ่มเติมความรู้ความเข้าใจและชี้แนะ
นำความคิดได้เช่น ให้คำปรึกษาต่าง ๆ ครั้นผู้เรียนได้พิจารณาเห็นถึงความจริงรู้ว่าคำแนะนำนั้น
ถูกต้องต้งาม เป็นประโยชน์ก็จะเกิดศรัทธามากขึ้น โยนิโสมนสิการก็จะกลับเป็นปัจจัยส่งเสริม
ศรัทธาให้มีความตั้งใจศึกษามากขึ้น

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาตนเองไปสู่อิสรภาพได้อย่างแท้จริง พระเทพเวที (2533 : 43 - 124) ได้จัดหมวดหมู่ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไว้ 10 วิธี คือ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นผลของการกระทำต่าง ๆ สืบค้น สืบสาว ไปถึงสาเหตุและส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น วิธีการสืบค้นหรือสืบสาวหาสาเหตุ อาจทำได้โดยการหาความสัมพันธ์หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบก็ได้

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบนี้นอกจากจะเป็นการแยกแยะองค์รวมของสรรพสิ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ แล้วยังมีการคิดวิเคราะห์และจัดประเภทหมวดหมู่ขององค์ประกอบย่อย ๆ นั้นด้วย

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทัน ธรรมชาติวิธีคิดแบบนี้ต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์ที่มากพอและต้องสามารถคิดสืบค้นเหตุผลและคิดจำแนกแยกแยะได้พร้อมกันไปด้วย ผู้ที่สามารถคิดแบบสามัญลักษณะนี้ได้ มักเป็นผู้ที่มีสติไม่รู้ว่าามไปตามอารมณ์และความรู้สึก เพราะเมื่อเผชิญสถานการณ์ที่ดีหรือร้ายประการใด ก็รู้เท่าทันถึงสภาพลักษณะขององค์รวมองค์ประกอบย่อยและลักษณะอันเป็นธรรมชาติธรรมดาของสภาพนั้น

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบนี้เป็นวิธีแห่งการดับทุกข์และวิธีหลักที่สามารถครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด วิธีคิดแบบนี้มีลักษณะทั่วไป 2 ประการ คือ

4.1 วิธีคิดตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขต้นเหตุ

4.2 การกำหนดรู้และทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจนแล้วคิดแก้ไขเหตุผลของปัญหาให้ตรงจุด ตรงเรื่อง ตรงความมุ่งหมาย ไม่ฟุ้งซ่านออกไปเรื่องอื่นและต้องเป็นการแก้ไขที่ปฏิบัติได้จริง

วิธีคิดแบบแก้ปัญหา มีขั้นตอนจัดเป็น 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 1.1 กำหนดตัวปัญหา

1.2 กำหนดเหตุของปัญหา

คู่ที่ 2 2.1 จุดหมายซึ่งเป็นภาวะสิ้นปัญหา

2.2 วิธีการปฏิบัติ เพื่อแก้ไขสาเหตุและเพื่อบรรลุภาวะสิ้นปัญหา

5. วิธีคิดแบบบรรทัดธรรมสัมพันธ์หรือวิธีคิดตามหลักการและจุดหมาย วิธีคิดแบบนี้เป็นวิธีคิดที่มีหลักการ (ธรรม) มีความมุ่งหมาย (อรรถ) ซึ่งหลักการหรือหลักธรรมมีทั้งลักษณะที่เป็นหลักการหรือหลักธรรมทั้งลักษณะที่เป็นหลักการใหญ่และหลักการย่อยต่างก็มีความสัมพันธ์สืบเนื่องกันสอดคล้องซึ่งกันและกัน ส่วนความมุ่งหมายมีทั้งความมุ่งหมายในลักษณะอุดมคติ (ULTIMATE GOAL) ความมุ่งหมายในอนาคตและความมุ่งหมายในปัจจุบันตามนัยแห่งพุทธศาสนา หลักการและความมุ่งหมายเป็นพื้นฐานและทิศทางของการปฏิบัติทุกสถาน วิธีคิดเช่นนี้จึงเป็นกระบวนการของเหตุและผลสัมพันธ์กันตลอดเวลา

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบนี้เป็นการคิดวิเคราะห์สรรพสิ่งทั้งมวล ตามความเป็นจริง โดยมองเห็นและยอมรับความจริงว่ามามีทั้งด้านดี (เป็นคุณ) ด้านเสีย (เป็นโทษ) เมื่อเห็นทั้งด้านดีและด้านเสียแล้ว ทางออก (Solution and Outcome) คืออะไร หรือเป็นอย่างไร

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบนี้เป็นวิธีคิดใกล้ชิดกับ "ความต้องการ" และ "การประเมินค่า" ของบุคคล ความต้องการและการคิดประเมินค่าสรรพสิ่งนั้นหากมิได้ใช้สติและปัญญาแล้วก็เป็น "ตัณหา" ที่ต้องกำจัดให้สิ้นไป

พระเทพเวที (2533 : 80 - 81) ได้อธิบายไว้ในเรื่องของการคิด โดยแยกคายว่า คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่อาศัยปัญญาเป็นเครื่องวัดและเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง คุณค่าของสรรพสิ่งจึงเป็นคุณค่าที่เกิดจากบทบาทหน้าที่และผลของบทบาทหน้าที่อย่างแท้จริง ส่วนคุณค่าเทียม หมายถึงคุณค่าหรือประโยชน์ที่มนุษย์ปรุงแต่งพอกพูนขึ้นจากประโยชน์และหน้าที่อันแท้จริงของมัน คุณค่าเทียมนี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องวัด และตีราคาทำให้เกิดความทะยานอยากแก่งแย่ง รัชยาจนบรวบจากความสงบสุข

8. วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม คือ วิธีคิดที่รู้จักเอาประสบการณ์ที่ผ่านมาพบมาคิดปรับปรุงไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อบุคคลเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมมีจิตใจสะอาดผ่องแผ้ว

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นวิธีคิดวิเคราะห์เหตุผล เชื่อมโยงสัมพันธ์ องค์ประกอบต่าง ๆ จนเกิดการรู้คิดที่จะทำปัจจุบันให้ดีที่สุด

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท วิธีนี้ไม่ใช่วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูดหรือแสดง หลักการแห่งคำสอน แสดงออกและสื่อความหมายตามความคิดที่จำแนกแยกแยะประเด็นและแง่มุมต่าง ๆ อย่างครบถ้วนและตรงตามความจริง

จากปัจจัยดังกล่าวคือ ศรัทธาและโยนิโสมนสิการนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ การศึกษาสำเร็จผลอย่างแท้จริงโดยเฉพาะในเรื่องของการคิดที่ถูกต้อง โยนิโสมนสิการ อาจจะก่อให้เกิดการศึกษาสำเร็จผลได้โดยที่ไม่มีศรัทธา แต่ศรัทธาจะต้องนำไปสู่โยนิโสมนสิการ จึงจะสำเร็จผลอย่างแท้จริง บุคคลธรรมดาโดยทั่วไปที่คิดเองไม่เป็นคือไม่รู้จักใช้โยนิโสมนสิการ กัลยาณมิตรจะต้องอาศัยศรัทธาเข้ามาช่วยเหลือ (พระเทพเวที. 2533 : 33) ซึ่งคงมี แต่พระพุทธเจ้าเท่านั้นที่ไม่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกนี้

จากลักษณะของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 วิธี ที่กล่าวมาแล้วจะพบว่า แต่ละวิธีคิด มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องและคล้ายกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในการสอนให้คิดแบบโยนิโสมนสิการ ในแต่ละครั้งจึงไม่จำเป็นต้องใช้ทั้ง 10 วิธีพร้อมกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีคิด 5 วิธี คือ คิดแบบอริยสัจ คิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และคิดแบบคุณโทษทางออก มาจัดลำดับการคิดให้สัมพันธ์และเชื่อมโยงต่อกัน ซึ่งสามารถครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นด้วย โดยใช้เกณฑ์ในการเลือกวิธีคิดทั้ง 5 วิธีคือ เป็นโยนิโสมนสิการที่เป็นขั้นพื้นฐานที่เด็กในระดับนี้สามารถฝึกคิดได้ตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์ และจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีความเหมาะสมกับ เนื้อหาที่จะสอนอีกด้วย

2. การสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ภารกิจที่สำคัญของการศึกษาคือ การฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนา ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาพของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนคติต่อสิ่งนั้นอย่างถูกต้อง ปฏิบัติ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองผู้อื่น โดยมี แนวคิดเกี่ยวกับการสอนคือ

1. ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวนักเรียนเอง
2. ผู้สอนต้องทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ช่วยชี้แนะแนวทางการเรียน
3. วิธีสอน อุปาย และกลวิธีต่าง ๆ เป็นสื่อเครื่องผ่อนแรงในการเรียนการสอน
4. ความเป็นอิสระของความคิดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา

จากแนวคิดดังกล่าวนี้เราสามารถสร้างสำนักที่คิดให้เกิดแก่เด็ก โดยฝึกให้เด็กคิดให้ถูกวิธี ใช้ปัญญาคิดจนถึงคุณค่าด้วยตนเองซึ่งวิธีการนี้เรียกว่า โยนิโสมนสิการ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก. 2533 : 26 - 27)

วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยกัลยาณมิตรจะใช้ศรัทธาเป็นแนวทางนั้น เป็นวิธีการเรียนรู้แนวทางหนึ่งจากหลาย ๆ แนวที่พระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้ เป็นวิธีการที่สามารถอธิบายด้วยภาษาทางการศึกษาศสมัยใหม่ว่า มีลักษณะเป็นบูรณาการของหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการแนะแนวและหลักการสอนอย่างผสมกลมกลืนได้สัดส่วน สามารถไปประยุกต์ใช้ในการสอนปัจจุบันได้ (สุนน อมรวิวัฒน์. 2530 : 64) ซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประการคือ

1. ครูทำหน้าที่กัลยาณมิตร
2. ครูมีคุณสมบัติที่ดี
3. มีวิธีสอนที่สร้างศรัทธาให้เกิดกับนักเรียนได้

ครูทำหน้าที่กัลยาณมิตร

พระราชวรมณี (2529 : 623) ได้ให้ความหมายของกัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะสั่งสอน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางหรือเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปในเมรรคาแห่งการฝึกฝนอบรมอย่างถูกต้อง ซึ่งในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้น ความมีกัลยาณมิตรจัดว่าเป็นระดับความเจริญปัญญาในขั้นศรัทธา ส่วนในระบบการศึกษอบรมความมีกัลยาณมิตรมีความหมายครอบคลุมทั้งตัวบุคคลผู้อบรมสั่งสอน เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น ทั้งคุณสมบัติของผู้สอน ทั้งหลักการ วิธีการ อุปกรณ์ อุปายต่าง ๆ ในการสอนและการจัดดำเนินการต่าง ๆ ทุกอย่างที่มีหน้าที่ให้การศึกษาก็พึงจัดทำเพื่อให้การศึกษอบรมได้ผลดี ตลอดจนหนังสือ สื่อมวลชน บุคคลตัวอย่าง เช่น มหาบุรุษ หรือผู้ประสบความสำเร็จโดยธรรม และสิ่งแวดล้อมทางสังคมทั้งหลายที่สั่งมาเป็นประโยชน์ เท่าที่จะเป็นองค์ประกอบภายนอกในกระบวนการพัฒนาปัญญานั้นได้

กัลยาณมิตร หรือมิตรแท้ ต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ปิโย น่ารัก คิดเข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเอง
ชวนให้ผู้เรียนอยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม
2. ครุ น่าเคารพ คือมีความประพฤติสมควรแก่ฐานะ ทำให้เกิดความรู้สึก
อบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย
3. ภาวนีโย น่าเจริญใจ คือมีความรู้จริง ทางภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝน
ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ เป็นที่น่ายกย่องควรเอาอย่างทำให้ศิษย์เอ๋ยอ้าง และรำลึกด้วยความซาบซึ้ง
มั่นคง และภาคภูมิใจ
4. วัตตะ รู้จักพูดให้ได้ผล คือพูดเป็น รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูด
อะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี
5. วจนิกขโม ทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษา ชักถาม แม้จะถูก
ตลอดจนกล่าวล่วงเกิน และคำตักเตือนวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ อดทนฟังได้ไม่เบื่อง่าย ไม่เสีย
อารมณ์
6. คัมภีรญจะ กะถิง กัตตะ แกล้งเรื่องล้าลึกได้ คือ กล่าวชี้แจงเรื่องต่าง ๆ
ที่ลึกซึ้งซับซ้อนให้เข้าใจได้ และสอนศิษย์ให้ได้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป
7. โน จัฏฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอรุณ คือ ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย
หรือเรื่องเหลวไหลไม่สมควร
(พระราชวรมณี. 2529 : 632 - 633)

คุณสมบัติของครูที่ดี

สุมน อมรวิวัฒน์ (2526 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า การที่ครูผู้สอนจะสอนให้เกิด
ความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีคุณสมบัติ 3 ประการคือ ครูอธิบายสิ่งที่ถูกต้องและเป็นจริง ครูแสดงความ
รักความเมตตาต่อนักเรียน และครูจะต้องเป็นแบบอย่างที่มีความรู้และคุณธรรม

แสง จันทรงาม (2526 : 39) ได้กล่าวถึงครูที่ดีตามหลักพุทธศาสตร์ ควรมี
คุณสมบัติดังนี้

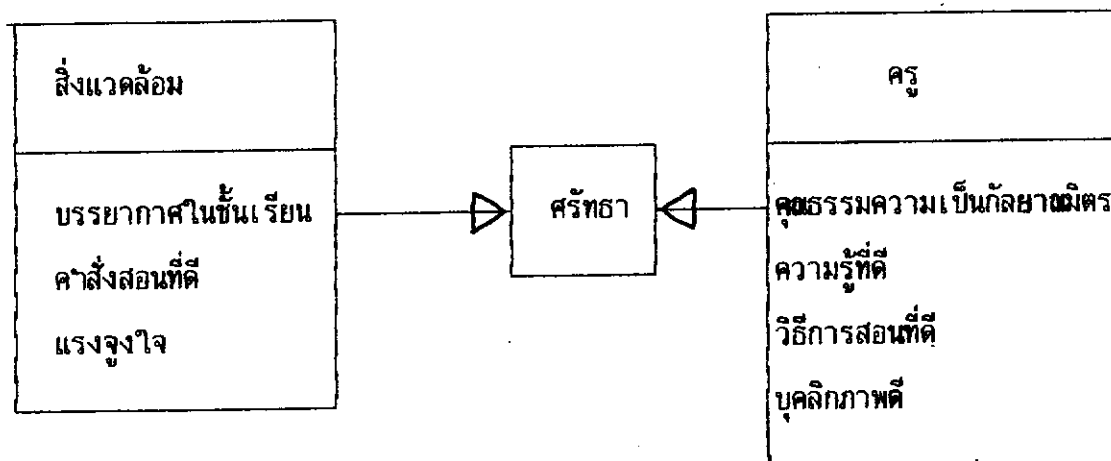
1. มีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิต
2. ไม่ถือตัว ไม่หยิ่งยโส
3. มีความอดทน ใจเย็น
4. มีความยุติธรรม ไม่เห็นแก่ตัว
5. มีความรอบคอบ
6. มีความประพฤติน่าเคารพ
7. รู้จักสัจติของผู้เรียน

ครูควรมีวิธีสอนที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักเรียนได้

หลักการเรียนการสอนวิธีสอนของพระพุทธเจ้า เป็นวิธีที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยโยนิโสมนสิการของตนเอง โดยครูทำหน้าที่กัลยาณมิตรช่วยเหลือ (นพดล เจนอักษร. 2526 : 90) โดยกัลยาณมิตร ควรดำรงอยู่ในหลักปฏิบัติที่เน้นความบริสุทธิ์ ความมีเมตตา และความจริงใจ ดังต่อไปนี้ (พระราชวรมนี. 2529 : 637)

1. อนุปุพพิกถา สอนให้มีขั้นตอนถูกลำดับ
2. ปริยายทัสสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล
3. อนทยตา ตั้งจิตเมตตาสอนด้วยความปรารถนาดี
4. อนามิสันดร ไม่มีจิตเพ่งเล็งมุ่งเห็นแก่อาภิส
5. อนุปัทัจจ วางจิตตรง ไม่กระทบตนและผู้อื่น

จะเห็นได้ว่า คุณธรรมต่าง ๆ ในพุทธศาสนานั้น ครูสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างคุณสมบัติของครูที่ดีได้ ซึ่งเมื่อครูมีคุณสมบัติที่ดีแล้วย่อมจะทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรให้กับนักเรียนได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง ครูผู้เป็นกัลยาณมิตรจะเป็นผู้ที่สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยมีหลักการสร้างศรัทธาคือ ต้องคำนึงถึงการจัดปัจจัยภายนอก ที่ส่งเสริมจิตใจและปลุกเร้าให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อถือ และเชื่อมั่นในตัวครูผู้สอนในสาระที่เรียน และวิธีการเรียนว่าเมื่อเรียนแล้วจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นการสร้างศรัทธาจึงเป็นการสร้างเสริมให้นักเรียนเกิดฉันทะ มีแรงจูงใจใฝ่รู้ มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ ดังภาพประกอบ ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงการเกิดศรัทธาของนักเรียน

1. สิ่งแวดล้อม ที่สร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เรียนนั้นแยกได้แต่ละข้อดังนี้

1.1 บรรยากาศในชั้นเรียน ครูมีลักษณะที่เจียมสงบ เพื่อที่จะได้แผ่วแน่ไม่ฟังชันเพื่อใช้ปัญหาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ครูมีการเปลี่ยนบรรยากาศเสมอเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายจำเจ เช่น มีการเปลี่ยนที่นั่งในการร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง อีกประการหนึ่งที่จะทำให้บรรยากาศในห้องเรียนมีลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนก็คือ ความสะอาดมีระเบียบเรียบร้อยภายในห้อง สภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีเหล่านี้จะช่วยสร้างความศรัทธา ความเชื่อมั่น เลื่อมใสให้เกิดแก่ผู้เรียน (สุมน อมรวิวัฒน์. 2530 : 91)

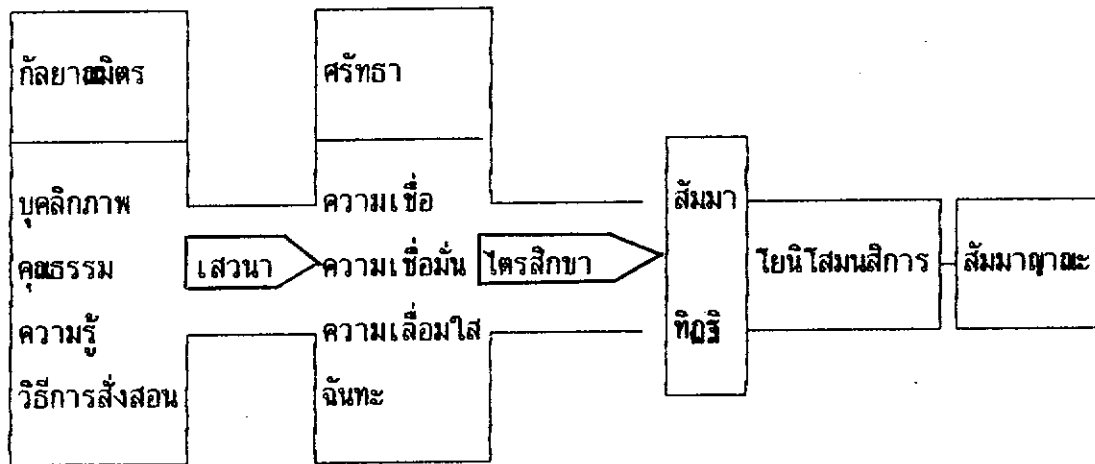
1.2 คำสั่งสอนที่ดี ครูควรใช้ลักษณะคำสั่งสอนที่มีความหลากหลาย และเกี่ยวโยงใจผู้ฟัง เช่นสอนด้วยการอธิบาย ชักถาม อภิปราย แสดงผลและเหตุที่ชัดเจน อาจมีการใช้เพลงทำนองเสนาะ นิทาน คติพจน์ คำขวัญ ร้อยกรอง การเปรียบเทียบ ฯลฯ เพื่อให้คำสั่งสอนนั้นน่าสนใจมากขึ้นและก่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นด้วย

1.3 แรงจูงใจ การสร้างแรงจูงใจให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา นั้นเกิดจากองค์ประกอบทุกอย่าง นับตั้งแต่การสร้างบรรยากาศ การสร้างความสนใจด้วยวิธีต่าง ๆ การเสริมแรง ข้อมูลย้อนกลับ วิธีสอนที่ดีของครู สื่อการสอน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้น

2. ครูเป็นกัลยาณมิตร มีคุณธรรม ความรู้ดี สอนดี และมีบุคลิกภาพที่ดี ตัวครูผู้สอนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับเด็ก ในการที่จะสร้างศรัทธาได้นั้น ครูต้องเป็นผู้มีคุณธรรม บาเพ็ญตนเป็นกัลยาณมิตร นั่นคือครูเป็นที่พึ่งของศิษย์ได้อย่างแท้จริง เด็กจะรู้สึกสบายใจอยากเข้าไปปรึกษาหารือปัญหาต่าง ๆ นอกจากนั้นครูควรวางแผนปรับปรุงวิธีการสอนของตนอยู่เสมอ แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงใช้วิธีสอนอย่างหลากหลาย ไม่ยึดกับวิธีใดวิธีหนึ่งตลอดไป

ในส่วนบุคลิกภาพนั้น มีความสำคัญต่อการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นและเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างศรัทธาในเรื่องอื่นต่อไป ครูต้องระมัดระวังตนให้มีความสะอาดทั้งกายและใจ มีความแจ่มใสสงบ สวรรวม มีความมั่นใจในตนเองเสมอ เมื่อศิษย์เกิดความศรัทธาแล้วอิทธิพลด้านบุคลิกภาพก็จะลดลง ซึ่งก็เป็นสิ่งที่ถูกต้องเพราะเด็กจะไปศรัทธาในเรื่องของความรู้ ความคิด และความดีของครูมากกว่า (สุมน อมรวิวัฒน์, 2530 : 95)

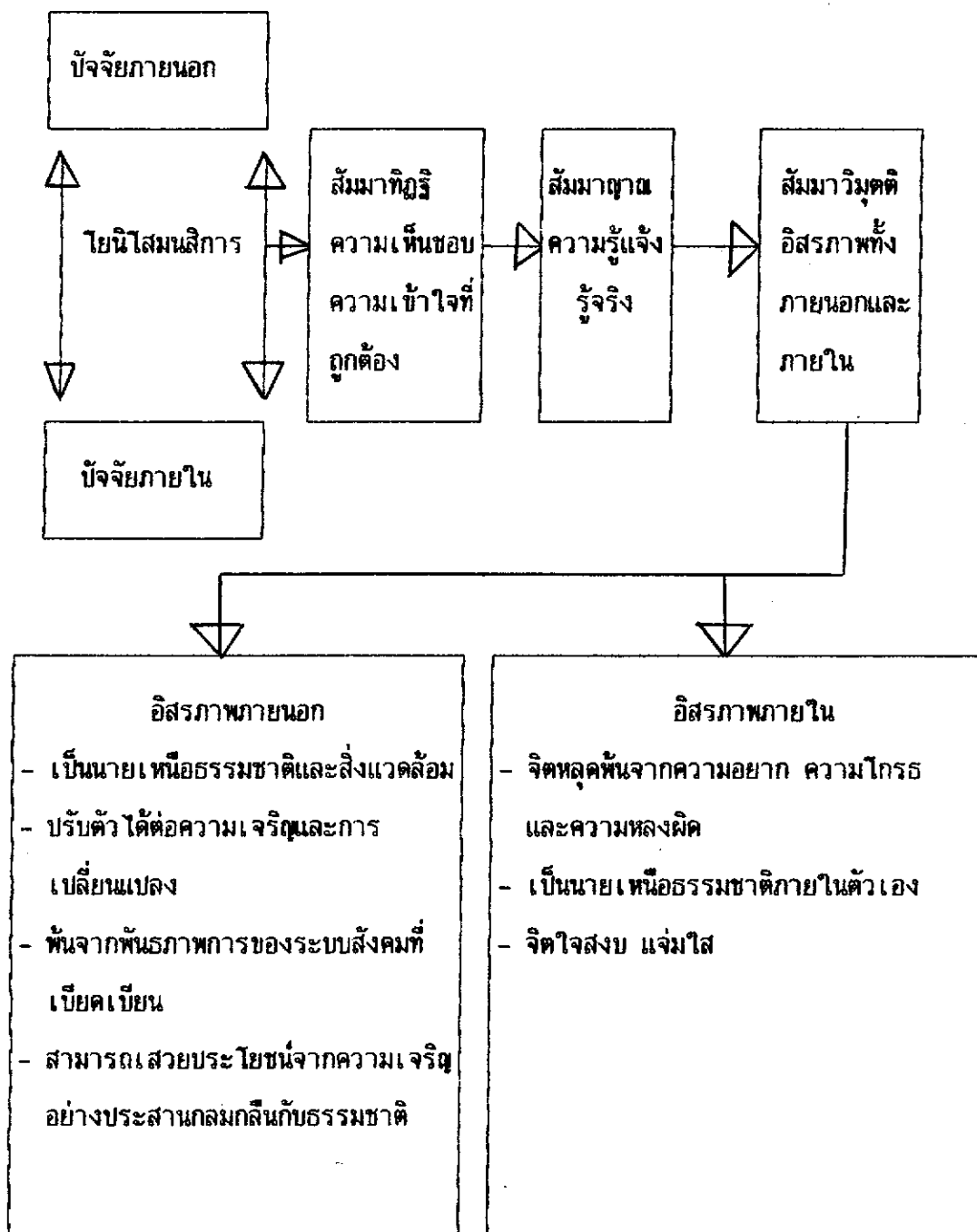
จากหลักการข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อครูสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้ว ก็จะทำให้ศิษย์เกิดความสนใจใคร่ศึกษา เกิดความตั้งใจแน่วแน่ในการเรียน เมื่อศรัทธาเกิดขึ้นแล้วจึงเป็นแรงผลักดันให้เข้าสู่ระบบการเรียน ครูจึงค่อย ๆ เน้นและเพิ่มวิธีการพัฒนาความคิด และการสร้างเสริมปัญญา โยนิโสมนสิการจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในกระบวนการเรียน จนกระทั่งความฉกฉวยศรัทธาจะลดลงตามลำดับ ในที่สุดศรัทธาก็จะลดลงคงเหลือแต่ปัญญาซึ่งเป็นสาระของการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งจะขออธิบายกระบวนการสร้าง โยนิโสมนสิการ โดยการเริ่มต้นด้วยกัลยาณมิตร ที่ใช้ศรัทธาเป็นแนวทางดังนี้

ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการสร้างโยนิโสมนสิการจากกัลยาณมิตร

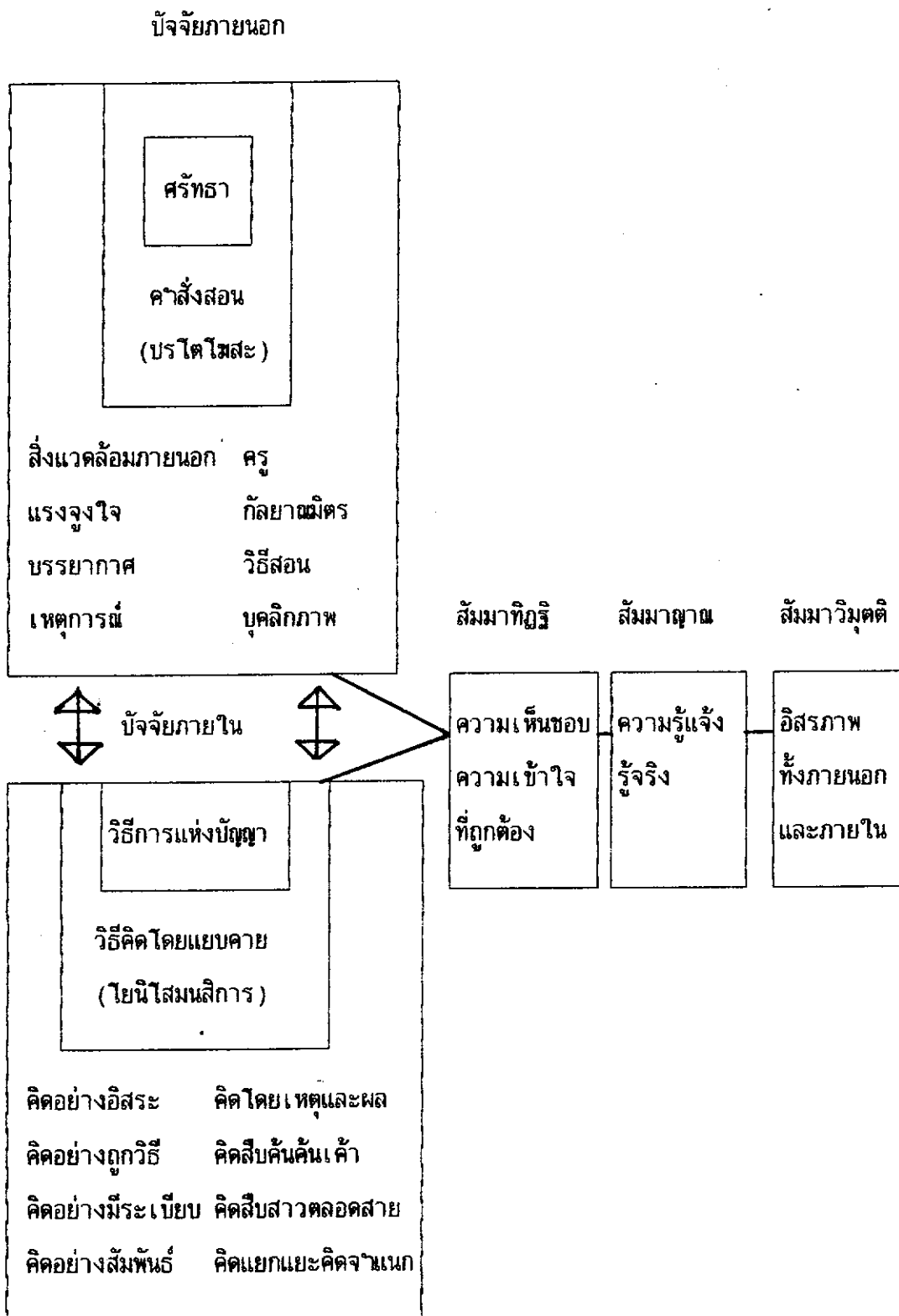
จากภาพประกอบดังกล่าว มีความสอดคล้องกับระบบการสอนตามแนวพุทธวิธีที่สมณ
อมรวิวัฒน์ (2526 : 4) ได้เสนอเป็นแผนภาพ ดังต่อไปนี้

ศรัทธา

ภาพประกอบ 4 แสดงความสอดคล้องของระบบการสอนตามแนวพุทธ

ดังนั้นเราจึงสามารถจัดระบบการสอนที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการไว้ดังนี้

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ

แม้ว่าการสอนเพื่อฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิดแบบโยนิโสมนสิการ จะเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าใช้และเผยแพร่มาเป็นเวลานาน แต่ในแวดวงการศึกษาเพิ่งจะเริ่มให้ความสนใจศึกษาอย่างจริงจังเมื่อไม่นานนี้เองโดยเริ่มจาก

วรรณ สุตวิจิตร (2526 : บทคัดย่อ) ได้ทดลองสอนจริยศึกษาโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ตามแนวพุทธวิธีแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ นักเรียนมีการเรียนรู้ โดยมีมัชฌิมเลขคณิต หลังสอนสูงกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่สอนตามแผนการสอนแบบปกติและที่สอนโดยวิธีการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปี พ.ศ. 2532 สมาน สาครจิตร (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ เจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูและการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มีการเรียนรู้และมีการพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 นอกจากนั้น เจตคติของนักเรียนที่มีต่อครูและต่อการเรียนคณิตศาสตร์ดีขึ้นกว่าก่อนสอนโดยดูจากมัชฌิมเลขคณิตของคะแนนการประเมินเจตคติหลังสอน

จากผลการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็นว่าการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ได้ โดยครูผู้สอนต้องจัดชั้นการสอนให้เหมาะสมตามจุดประสงค์ของวิชานั้น ๆ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้คิดและปฏิบัติด้วยตนเองให้มากที่สุด ซึ่งก็จะนำไปสู่การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ตามหลักการของหลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2533.

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหา

1. แนวคิดเกี่ยวกับการสอนแบบแก้ปัญหา

เนื่องจากหลักสูตรฉบับพุทธศักราช 2533 ซึ่งเป็นฉบับปรับปรุงใหม่ มีจุดเน้นที่สำคัญคือ เน้นกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจนคิดเป็นนิสัยซึ่งในการคิดนั้นนอกจากจะเน้นให้เด็กเป็นคนเก่งและกล้าแสดงออกแล้วจะต้องเน้นให้ผู้เรียนคิดในทางที่ถูกต้องเป็นประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมด้วย (อาภา ถนัดขำ. 2534 : 15)

ฉลองชัย สุขวัฒนบุรณ์ (2528 : 38 - 39) ได้กล่าวถึงการสอนแบบแก้ปัญหาว่าเป็นการสอนให้เกิดการเรียนรู้การแก้ปัญหา ที่ใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ โดยครูอาจเป็นผู้เสนอปัญหา ลักษณะปัญหา การสรุปหาข้อยุติ หรือให้นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการโดยเสนอปัญหาตามความสนใจของตนเองหรือของกลุ่ม โดยครูจะจัดหาเครื่องขึ้นที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาลงให้โอกาสและเวลาแก่ผู้เรียนได้ฝึกฝนการปฏิบัติ เทคนิคการสอนแบบแก้ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้คำแนะนำ หรือชี้แนะที่เหมาะสมมีการใช้คำถามที่ดีให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม แต่นักเรียนจะต้องใช้ความสามารถของตนเองในการหาข้อมูล แหล่งข้อมูล และวิธีการแก้ปัญหาเอง นอกจากนั้นผู้เรียนจะต้องรู้จักการเขียนรายงานที่ถูกต้อง บางครั้งอาจจะมีการทดสอบว่าวิธีการแก้ปัญหานั้นใช้ได้เหมาะสมทันสมัยหรือไม่ โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้ทดสอบประเมินผลและติดตามผลเอง

จากแนวคิดข้างต้นจะพบว่าการศึกษาที่จะช่วยให้เด็กเป็นคนเก่งหรือคนฉลาดรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ได้ผลดีนั้น ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสูงโดยกระทำตนเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ คอยแนะนำช่วยเหลือชี้แจงในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะในการสร้างบรรยากาศแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้เกิดความคิดและได้แก้ปัญหาย่อย ๆ ซึ่งอาภา ถนัดขำ (2534 : 23) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาไว้ดังต่อไปนี้

1. ครูควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เด็กมีอิสระ กล้าคิด กล้าแสดงออก เพราะการคิดหรือกล้าแสดงออกเหล่านี้ จะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนดียิ่งขึ้น ทั้งในแง่ของสติปัญญาและอารมณ์หรือบ่มทางจิตต่าง ๆ ซึ่งครูควรหาวิธีส่งเสริมและช่วยเหลือให้เหมาะสมต่อไป

2. การจะให้เด็กคิดและแก้ปัญหาได้อย่างฉลาดนั้น จะต้องอาศัยสิ่งเร้าหรือการกระตุ้นที่ดี คือมีการเสนอปัญหาหรือประเด็นให้คิดที่ท้าทายน่าสนใจ และเหมาะสมกับวัยของเด็ก

3. ครูอาจให้ความรู้ในรูปของข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณาทางเลือกได้ แต่ในขั้นตัดสินใจครูควรให้นักเรียนตัดสินใจด้วยตัวเอง แม้การตัดสินใจนั้นจะผิดพลาดครูก็ควรจะให้เด็กได้เรียนรู้ในความผิดพลาดเหล่านั้นด้วยตนเอง เพื่อที่จะให้เด็กได้รับผิดชอบตนเองและรู้จักควบคุมตนเองต่อไป

นอกจากนี้ สายหยุด สมประสงค์ (2523 : 69 - 90) ได้เสนอการจัดสภาพการต่าง ๆ เพื่อยั่วยุให้นักเรียนได้เกิดแนวคิดในการแก้ปัญหา เช่น

1. จัดสถานการณ์ที่เป็นสถานการณ์ใหม่ ๆ และวิธีการแก้ปัญหาก็หลาย ๆ วิธี เพื่อฝึกฝนในการแก้ปัญหาให้มาก ๆ
2. ปัญหานั้นควรเป็นปัญหาที่ใหม่ ผู้เรียนยังไม่เคยประสบมาก่อน และไม่ควรเป็นปัญหาที่เกินความสามารถของผู้เรียน
3. ในการฝึกคิดแก้ปัญหาผู้สอนควรแนะนำผู้เรียนว่าปัญหานั้นเกี่ยวกับอะไร และถ้าเป็นปัญหาใหม่ก็ควรแตกออกเป็นปัญหาย่อย ๆ แล้วคิดปัญหาย่อยเหล่านั้น เมื่อแก้ปัญหาย่อยได้หมดทุกข้อก็ทำกับแก้ปัญหาใหญ่ได้นั่นเอง
4. การจัดบรรยากาศ ควรจัดให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ไม่ตายตัว เช่น สภาพในชั้นเรียน
5. ให้โอกาสผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอ
6. ผู้สอนไม่ควรบอกวิธีแก้ปัญหาคำตรง ๆ เพราะถ้าบอกให้แล้วผู้เรียนจะไม่ได้ใช้ยุทธวิธีในการคิด

สาโรช บัวศรี (2523 : 8 - 10) ได้กล่าวว่า การสอนวิธีการแก้ปัญหาเป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และได้ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และนำไปใช้แก้ปัญหาได้ทันทีและสามารถนำติดตัวไปใช้ในวันข้างหน้าได้ ถ้าใช้วิธีสอนแบบนี้บ่อย ๆ จะทำให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นในชีวิตของตนก็จะไม่ตระหนกตกใจแต่จะรีบแก้ไขได้ทันทีโดยใช้วิธีการดังกล่าวเพราะคิดเป็นนิสัยแล้ว

2. ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหา

ในการสอนแบบแก้ปัญหานั้นได้มีนักการศึกษาเสนอไว้เป็นแนวทางหลายท่าน เช่น ทวี ทองสว่าง (2525 : 101) ได้กำหนดขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาไว้ดังนี้

1. ขั้นการกำหนดปัญหาให้ถูกต้อง (Location of Problems) ครูและนักเรียนช่วยกันรวบรวมปัญหาที่จะเรียน โดยคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการของปัญหา อันเกิดจากตัวนักเรียนจริง ๆ ซึ่งปัญหานั้นอาจมาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หรือจากสื่อการสอนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เทปโทรทัศน์
 2. ขั้นตั้งสมมติฐาน (Setting up of Hypothesis) ให้นักเรียนหาสาเหตุของปัญหาจากสถานการณ์ในขั้นกำหนดปัญหา
 3. ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (Experimentation and Gathering of Data) ผู้เรียนจะค้นคว้าด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลอันจะนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหา โดยการศึกษาจากเอกสาร แบบเรียน หรือจากประสบการณ์ที่ได้ทดลองปฏิบัติมา
 4. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่รวบรวมได้
 5. ขั้นสรุป (Conclusion) สรุปวิธีการแก้ปัญหาไว้เป็นข้อปฏิบัติในครั้งต่อไป
- ไมเคิลลิส (Michaelis. 1980) ได้เสนอขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหา ดังนี้
1. กำหนดปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหา โดยผู้สอนจะเป็นผู้เสนอปัญหาแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างถ่องแท่ว่าเป็นอย่างไร ในการเสนอนี้ ผู้สอนอาจใช้สื่อการสอนและวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจปัญหา และคิดค้นหาคำตอบ
 2. กำหนดสมมติฐาน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่ม มีความคิดอย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้เรียนจะนำเอาความรู้ ความเข้าใจ และข้อมูลที่มีอยู่มาคิดแก้ปัญหา
 3. การวางแผน เมื่อผู้เรียนได้กำหนดข้อสมมติฐานแล้ว ในขั้นนี้จะเป็นการวางแผนเพื่อการพิสูจน์สมมติฐานที่กำหนดไว้โดยวางแผนในเรื่องที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูล การมอบหมายงาน

4. การจัดเก็บข้อมูล เมื่อกำหนดแผนงานแล้ว ก็เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าข้อมูลจากที่ได้รับมอบหมาย ในขั้นนี้ผู้เรียนจะแยกย้ายไปปฏิบัติกิจกรรมเป็นรายบุคคลตามที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม เมื่อได้ข้อมูลแล้วจะนำเสนอต่อกลุ่มเพื่อนำข้อมูลนั้นมาตรวจสอบตีความ และคัดเลือกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่

5. การสรุปคำตอบ เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะนำข้อมูลที่ได้คัดเลือกและตีความแล้วนั้น มาสรุป เพื่อนำไปสู่สมมติฐานที่กำหนดไว้ตอนต้นว่าเป็นจริงหรือไม่ เมื่อได้คำตอบแล้วจะมีการสรุปผลและสรุปปัญหาหลักการอย่างกว้าง ๆ ข้อสรุปนี้จะต้องเป็นข้อมูลที่สมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันและยอมรับร่วมกัน

6. การตรวจสอบและประเมินผล สมาชิกของกลุ่มจะร่วมกันพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง โดยการตรวจสอบและประเมินว่าวิธีการและข้อมูลที่ได้สรุปแล้วนั้นมีความเป็นไปได้นาน้อยเพียงใด

น้อมฤดี จงพยทุทะ และคนอื่น ๆ ได้กำหนดขั้นตอนของการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหา (Location of Problem) ขั้นนี้อาจทำได้หลายแบบ คือ ครูผู้สอนเป็นผู้ตั้งปัญหา ผู้เรียนเป็นผู้พบปัญหา หรือครูสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนพบปัญหา

2. ขั้นวิเคราะห์ปัญหา (Analyzing the Problem) ผู้สอนให้ผู้เรียนช่วยกันคิดพิจารณาแยกปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหาย่อย ๆ ด้วยการนำของครู

3. ขั้นรวบรวมปัญหา (Collecting the Data) ให้ผู้เรียนแบ่งหมู่ และศึกษาค้นคว้าแล้วเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด และความเหมาะสมตามที่เสนอแนะไว้ในขั้นที่ 2

4. ขั้นเสนอผลงาน (Presenting the Data) แต่ละหมู่ส่งตัวแทนออกมา ร่วมกันอภิปรายหมู่ (Discuss Group) เสนอความรู้ข้อเท็จจริงและผลงานในหมู่ของตน ผู้สอนคอยฟังและแก้ไขข้อผิดพลาดหรือเพิ่มเติมสิ่งที่ยังขาดตกบกพร่อง

5. ขั้นสรุป (Making a Conclusion) ผู้สอนให้ผู้เรียนทั้งชั้นช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้ด้วยการถามหาของผู้สอน ให้ผู้เรียนบันทึกเรื่องย่อ ๆ ไว้

(น้อมฤดี จงพยทุทะ และคนอื่น ๆ. 2519 : 38 - 40)

คลาร์ค และสตาร์ (Clark and Star, 1976) ได้เสนอว่า การสอนแบบแก้ปัญหานี้ใช้ได้กับผู้เรียนทั้งรายบุคคลและกลุ่มใหญ่ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้คือ

1. การรับรู้ปัญหา สำรวจความยากง่ายและความซับซ้อนของปัญหาที่พบในนิยามและจำกัดขอบเขตของปัญหา

2. รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญา

3. ตั้งสมมติฐาน

4. ทดสอบสมมติฐาน

5. แปลความและสรุปผล

ในเรื่องของขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหานี้ วีระ ไทยพานิช (2529 : 77) ได้แปลแนวคิดของ โรเบิร์ต เดวิส และคนอื่น ๆ ที่ได้ออกแบบระบบการเรียนการสอน เพื่อแก้ปัญาโดยมีการกำหนดขั้นตอนให้เป็นลำดับติดต่อกันเพื่อให้ได้ข้อแก้ปัญา ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยความคิดกว้าง ๆ ของการอธิบายภารกิจของการแก้ปัญาซึ่งเป็นการให้พื้นฐานสำหรับการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และการพัฒนาแผนการฝึก ผู้เรียนสามารถอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ในการแก้ปัญาได้ และสามารถนำไปประยุกต์กับการแก้ปัญาต่าง ๆ ได้

กระบวนการของวิธีการแก้ปัญาเกี่ยวข้องกับ 5 ขั้นตอน คือ

1. การเรียนรู้ปัญา (Problem Sorting)

2. กำหนดขอบเขตของปัญา (Formulation of the Problem)

3. ค้นหาข้อแก้ปัญาต่าง ๆ (Search for Solutions)

4. เปรียบเทียบข้อแก้ปัญาต่าง ๆ (Trade - off among Solutions and The Selection of an Approach)

5. นำไปใช้และประเมินผล (Implementation and Evaluation)

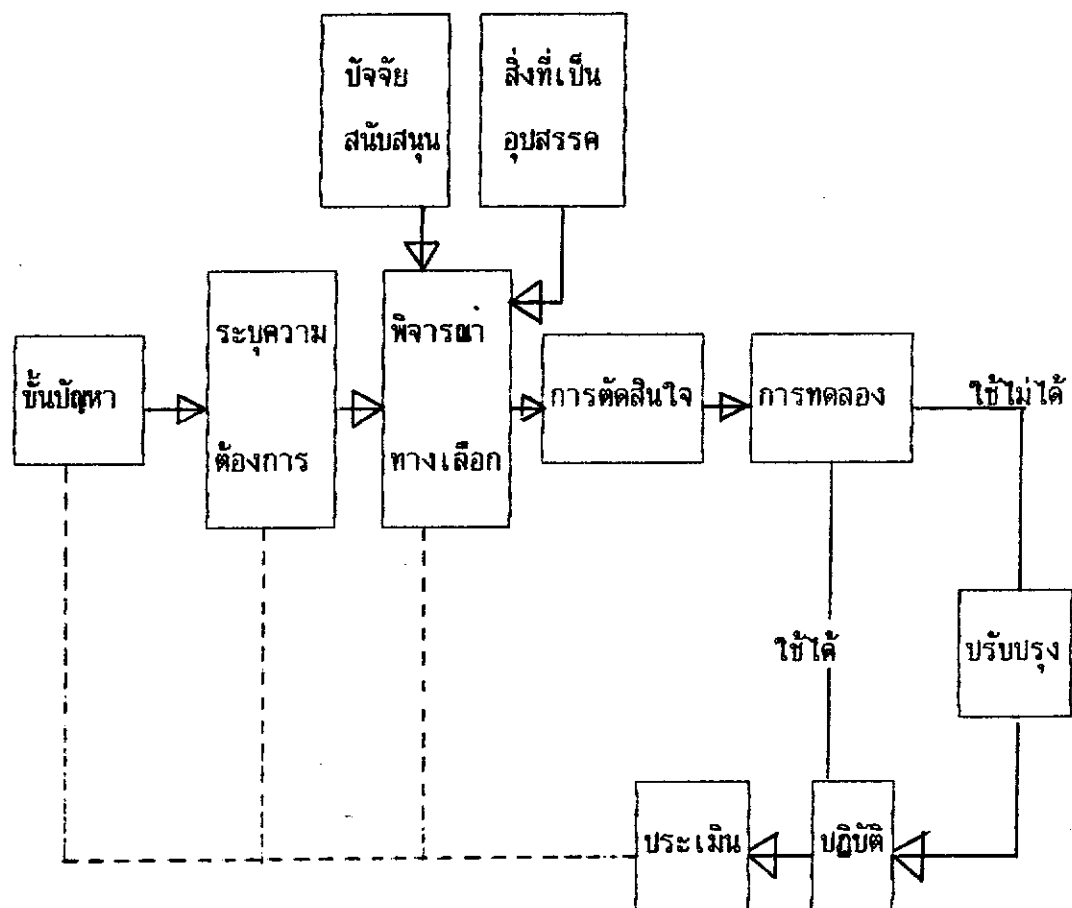
ในการสอนแบบแก้ปัญาโดยใช้หลักการทางพุทธศาสนา สาโรช บัวศรี (ม.ป.ป. : 9) ได้สรุปขั้นตอนไว้และเป็นความสอดคล้องกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ดังนี้

1. กำหนดปัญา

2. ตั้งสมมติฐาน

3. ขั้นการทดลอง
4. ขั้นวิเคราะห์เหตุผล
5. ขั้นสรุปผล

จากวิธีการสอนแบบแก้ปัญหาข้างต้นจะพบว่า มีวิธีการและหลักการที่คล้ายและสอดคล้องกันโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นเกณฑ์ ในปัจจุบันได้มีการปรับปรุงการสอนแบบแก้ปัญหาให้มีความละเอียดและปฏิบัติได้ง่ายขึ้น เช่น การสอนแบบ System Approach ซึ่งมีวิธีการ 8 ขั้นตอน ดังภาพประกอบดังต่อไปนี้ (อาภา ถนัดช่วง, 2534 : 17)

ภาพประกอบ 5 แสดงลำดับขั้นการสอนแบบ System Approach

จากรูปแบบขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การสอนแบบแก้ปัญหา เป็นการสอนที่ใช้หลักการวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้นักการศึกษากำหนดขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนแตกต่างกันไป เพื่อสะดวกในการนำวิธีการนั้นไปใช้ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้สอนต้องการให้เกิดการเรียนรู้ ขึ้นในตัวของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด แต่อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหามีลักษณะร่วมกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ก็คือ ในขั้นของการแก้ปัญหาต้องเริ่มจากการรับรู้ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหานั้น จากนั้นก็มีการรวบรวมข้อมูลโดยนักศึกษาก็จะกำหนดขึ้นต่าง ๆ ขึ้นตามแนวคิดที่ตนเองคิดว่า จะเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน โดยครูผู้สอนก็ต้องพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหาที่จะสอน ลักษณะของผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ อันจะเป็นการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับผู้เรียนอย่างแท้จริง

จากแนวคิดของนักศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำการสอนแบบแก้ปัญหามาใช้ในการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมกับบุคคล เพราะโดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของวิชาแล้ว มุ่งสอนให้คนใช้สติปัญญา ในการคิดพิจารณาหาเหตุผลหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่า จะสอนให้เชื่อโดยมโนอย่างขาดเหตุผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหามาตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เดวิสกับคณะมาประยุกต์ใช้ เพราะเป็นขั้นการสอนที่เปิดกว้างง่ายต่อการประยุกต์ให้เหมาะสมกับผู้เรียนซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการคิดที่มีเหตุผลมีลำดับขั้นตอนที่ต่อเนื่องและคิดตรงกับความเป็นจริง มาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการแก้ปัญหามีขั้นการสอนโดยสรุปดังนี้

1. ขั้นสร้างศรัทธา โดยครูจะจัดสภาพ สิ่งแวดล้อมบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียน
2. ขั้นมอบหมายงาน ครูจะเสนอสถานการณ์โดยใช้สไลด์ประกอบเสียง วีดีโอ หนังสือการ์ตูน เพื่อให้ผู้เรียนมองเห็นปัญหา
3. ขั้นแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ
4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย
5. ขั้นลงมือปฏิบัติตามทางเลือกของกลุ่ม
6. ขั้นสรุปและประเมินผล

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหา

จอห์น (Jonh. 1966 : 994 - 995) ได้ศึกษาผลการเรียนของนักเรียน วิทยาศาสตร์ เกรด 8 จากการใช้วิธีการสอน 2 วิธี โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบบรรยายแบบสาธิตให้มีส่วนร่วมในการทดลอง และทำการบ้านตามที่ครูกำหนดให้ กลุ่มทดลองให้เรียนโดยวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง มีแต่เพียงเอกสารแนะนำกิจกรรมที่นักเรียนจะเลือกนำไปปฏิบัติอันก่อให้เกิดความรู้ ข้อเท็จจริง และมีโน้ตภาพด้วยตนเอง ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มทดลองคิดเหตุผลการแก้ปัญหาได้ดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัสเซลล์ (Russell. 1979 : 1387-A) ได้ศึกษาผลของการสอนแบบแก้ปัญหาที่มีต่อความสามารถด้านการนำไปใช้และการวิเคราะห์ในวิชาธรณีวิทยาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยวิธีแก้ปัญหาเกี่ยวกับการค้นคว้า การแก้ปัญหา การอภิปราย และการทำการทดลองที่เน้นการนำไปใช้และการวิเคราะห์ กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามคู่มือครูโดยให้ค้นคว้า อภิปรายและทำการทดลองตามที่ระบุไว้ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ด้านการนำไปใช้และความรู้ความจำ และพบว่าคำถามของครูมีผลโดยตรงกับความรู้ความสามารถนำไปใช้

มาฮัน (MaHan. 1970 : 309 - 316) ได้ศึกษาผลการสอนของครู 2 แบบ คือ การสอนแบบบรรยายประกอบอภิปราย (Lecture Diccussion) และวิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 9 จำนวน 4 ห้องเรียน เป็นชาย 48 คน หญิง 21 คน ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกคือ ระดับสติปัญญา คุณวุฒิของผู้สอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากวิชาวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน ใช้เวลาทดลอง 1 ปี ทำการสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ผลปรากฏว่าเด็กชายที่ได้รับการสอนแบบการแก้ปัญหา มีความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่าเด็กชายที่ได้รับการสอนแบบบรรยายประกอบการอภิปราย ส่วนในเด็กหญิงไม่พบความแตกต่าง

การสอนโดยวิธีแก้ปัญหที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างการสอนแบบแก้ปัญหากับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

เนื่องจากหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีจุดเน้นที่สำคัญ คือ เน้นกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย (อาภา ถนัดช่าง. 2534 : 15) โดยเฉพาะการสอนให้เด็กรู้จักคิดนั้น มีความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและในอนาคตมาก เนื่องจากการคิดในที่นี้รวมถึงการให้เด็กเข้าใจและรู้จักตนเองวิเคราะห์ตนเอง รู้ถึงสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ซึ่งเด็กจะได้ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการตัดสินใจและเลือกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องควร (โกวิท วรพิพัฒน์. 2533 : 13) พร้อมกันนั้นความคิดก็จะเป็นตัวชี้แนะและควบคุมการปฏิบัติได้อย่างดีจนสามารถไขปัญหาแก้ปัญหาด่าง ๆ ได้ อย่างเหมาะสม (พระเทพเวที. 2533 : 36) ซึ่งสอดคล้องกับ อุ่นตา นพคุณ (2530 : 19 - 24) ที่กล่าวว่า การคิดจะมีจุดเริ่มต้นที่ตัวปัญหาคือถ้าคิดแล้วกระทำการทำให้ปัญหาและความไม่พอใจของบุคคลหายไปกระบวนการคิดก็จะยุติลง แต่ถ้าความรู้สึกไม่พอใจหรือปัญหายังคงมีอยู่บุคคลก็จะเริ่มกระบวนการคิดใหม่จนกว่าปัญหาจะหมดไป

จากเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและขั้นตอนของการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาก็พบว่าสิ่งที่พึงหัดให้เด็กรู้จักคิดแก้ปัญหาก็ได้ผลดีนั้น ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ช่วยก็คือครูผู้สอน ครูต้องทำตนเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ พยายามสร้างศรัทธา ความเชื่อมั่นในตัวผู้เรียน เพราะการคิดที่ถูกต้องนั้นควรมีพื้นฐานจากการมีศรัทธา เพราะศรัทธานั้นจะเป็นศูนย์รวมยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นพลังอยู่ภายในเมื่อคนรับรู้หรือมีประสบการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดความคิดเหล่านั้นก็จะถูกแรงแห่งศรัทธาดึงให้เล่นไปในแนวทางที่ถูกต้อง เหมือนว่าศรัทธาได้บุกร่องให้ความคิดไหลไปตามนั้น ซึ่งศรัทธาที่ถูกต้องนั้นจะต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุมและมีความเข้าใจในเหตุผลพื้นฐานเป็นตัวรองรับ จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดแบบโยนิโสมนสิการโดยมีกัลยาณมิตรซึ่งอาศัยศรัทธาเหล่านั้นเป็นแนวทาง ช่วยชี้แนะผู้เรียนให้เห็นแนวทางที่ถูกต้องและแก้ปัญหาก็ได้ (พระเทพเวที. 2533 : 36)

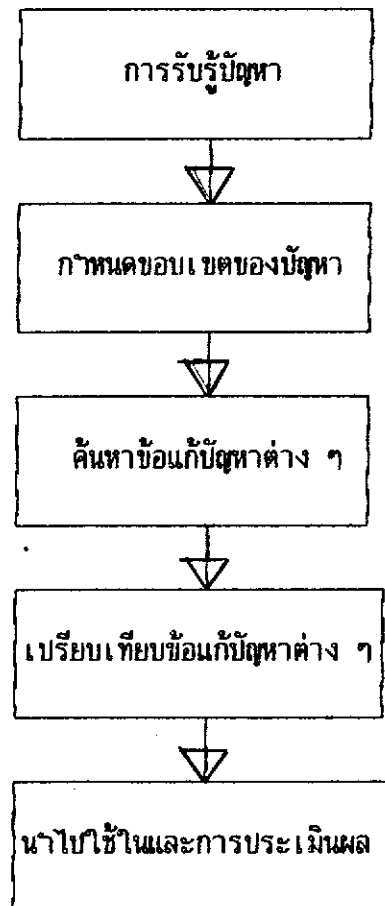
ดังนั้นกระบวนการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และการแก้ปัญหาก็เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกันและส่งเสริมซึ่งกันและกัน แต่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย

ในเรื่องของการแก้ปัญหาข้างต้นพบว่า แม้จะใช้การคิดเป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่ขั้นตอนของการสอนยังไม่ชัดเจนกล่าวคือ เด็กยังขาดการวิเคราะห์ตนเองที่ถูกต้อง มักนำเอาความรู้สึกค้นหา และอุปาทานของตนเองเข้าไปจับ ไม่มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จึงทำให้การแยกแยะและสืบค้นหาสาเหตุยังไม่ตรงกับความเป็นจริงจึงทำให้แก้ปัญหาหรือคิดได้ไม่ตรงจุดที่ต้องการและนำไปปฏิบัติจริงได้น้อย

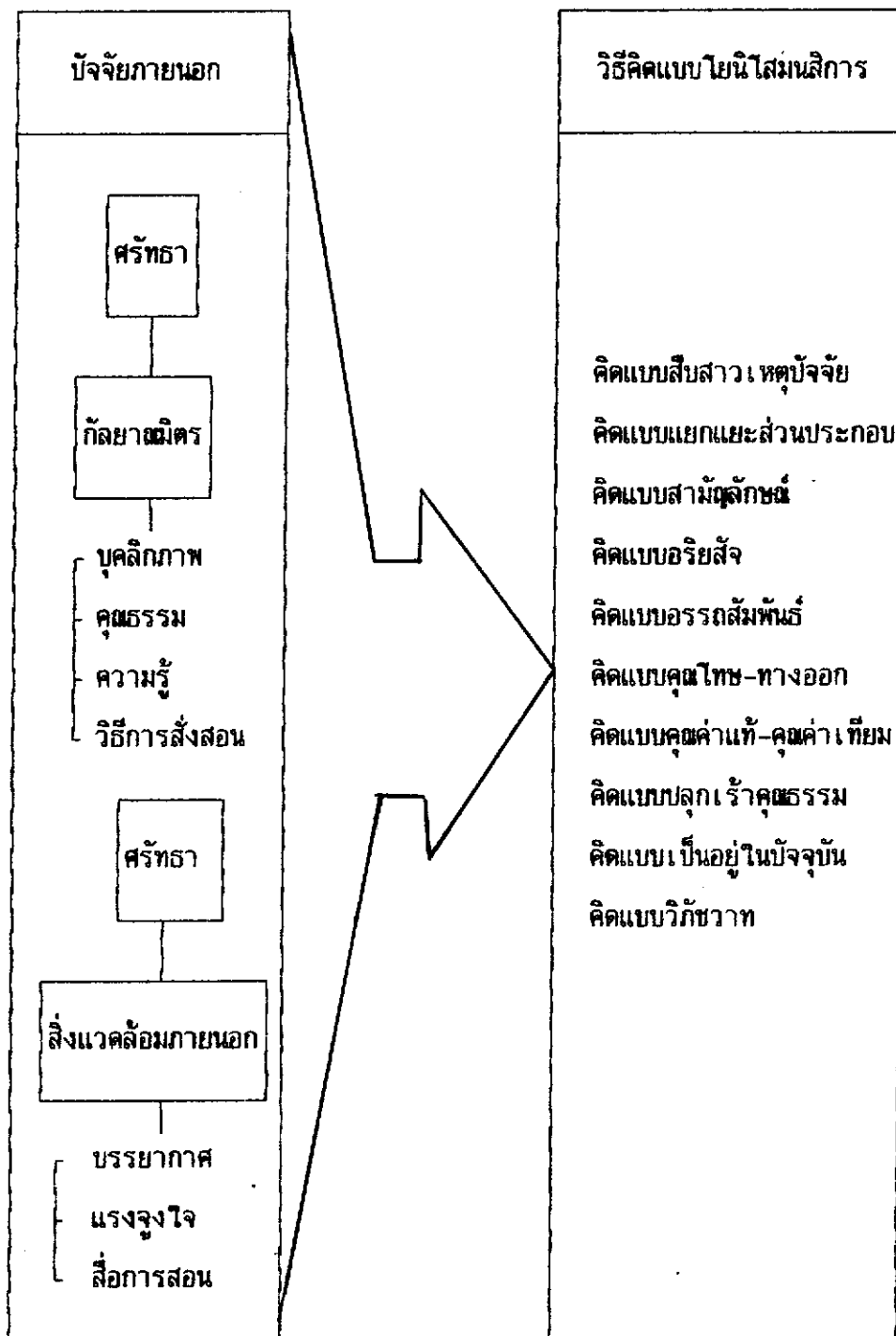
จากลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างการคิดและการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นและเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเหมาะสมมากยิ่งขึ้นเพื่อที่จะส่งเสริมให้เด็กมีคุณลักษณะความต้องการของหลักสูตรฉบับปรับปรุง คือมุ่งให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์นำวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นการคิดที่ถูกต้อง คิดอย่างมีระเบียบ มีเหตุผล และคิดอย่างมีเป้าหมายมาไว้ในขั้นตอนของการแก้ปัญหาโดยยึดหลักการว่า

ครูจะเป็นบุคคลที่สำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม สร้างแรงจูงใจ และวิธีสอนเพื่อให้เด็กศรัทธาเชื่อมั่นที่จะเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่มุ่งเน้นให้ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ครูจะใช้เวลาก่อนสอนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ช่วยเหลือแนะนำด้านการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ เน้นบุคลิกภาพของครูในเรื่องการแต่งกาย ความแจ่มใส สงบสรวม การใช้คำพูดที่ไพเราะ เน้นการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของศิษย์ คือปฏิบัติตนเป็นที่น่าเคารพยกย่อง เหมาะสมกับความเป็นครู เผยแพร่ความรู้ ความดีงามแก่ศิษย์ด้วยความปรารถนาดี มีความเมตตากรุณา เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนในการชี้แจง อธิบายให้เด็กเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ดีงามถูกต้องและรวมถึงการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของครูอย่างเคร่งครัด นอกจากนั้นจะมีการฝึกสมาธิเบื้องต้นให้แก่ผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีใจที่แน่วแน่พร้อมที่จะเรียนโดยมีขั้นตอนในการสอนตามภาพประกอบต่อไป

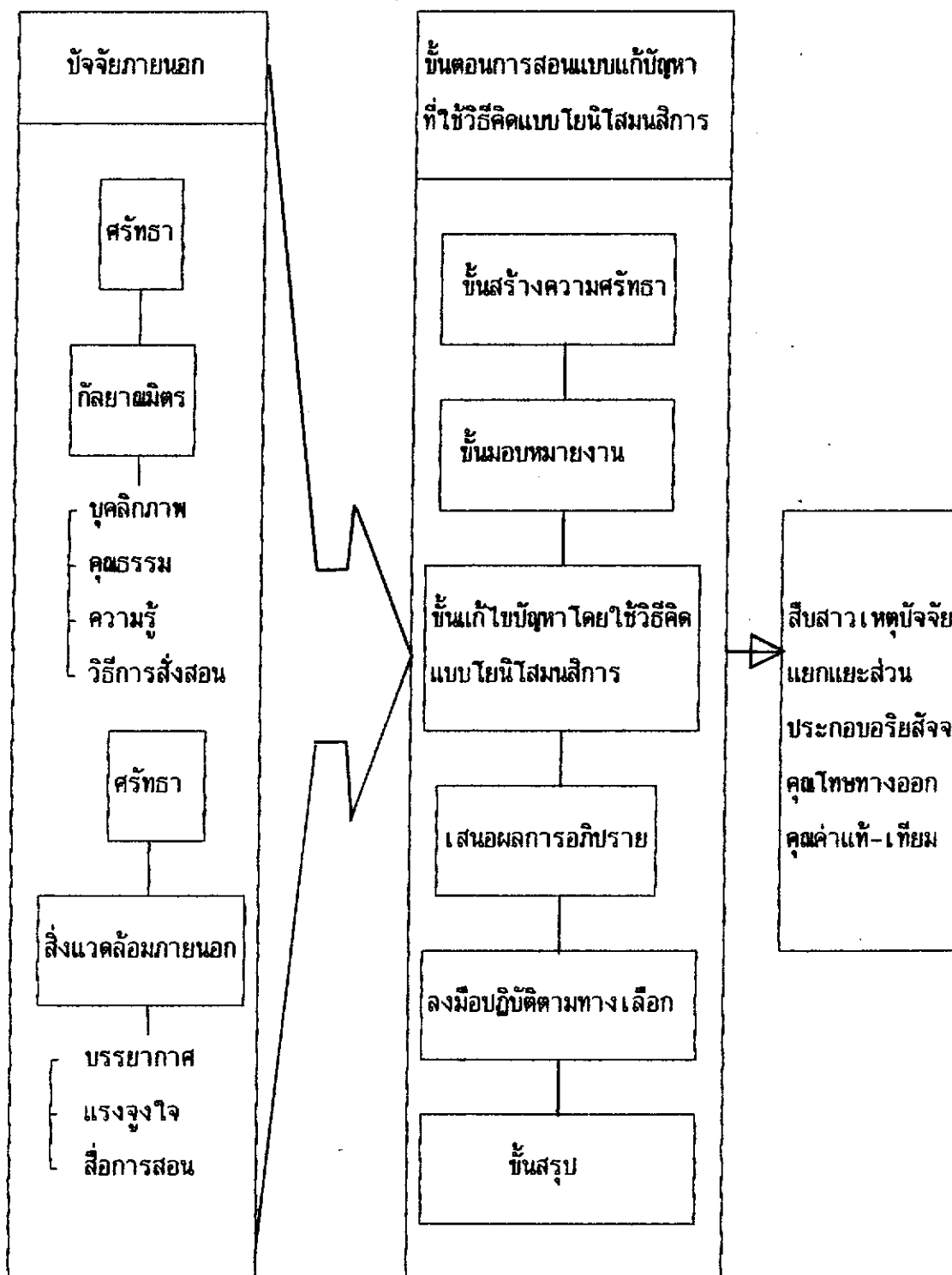
ขั้นตอนการแก้ปัญหาตามแนวคิดของ โรเบิร์ต เดวิส กับคนอื่น ๆ ที่ประยุกต์ใช้
ในการวิจัยนี้ (วีระ ไทยพานิช. 2529 : 77)

ภาพประกอบ 6 แสดงการแก้ปัญหาตามแนวคิดของโรเบิร์ต เดวิส

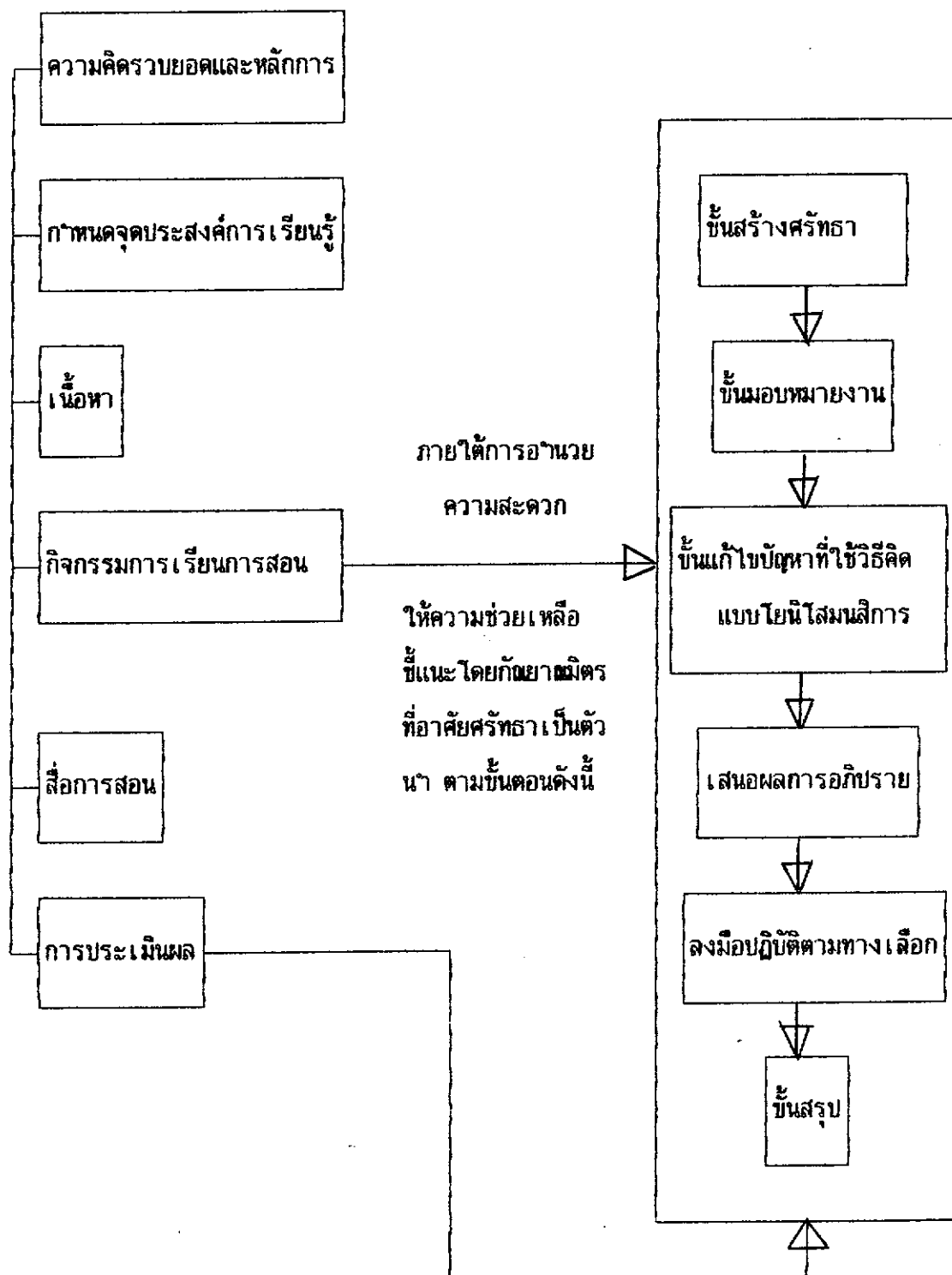

ภาพประกอบ 7 ความสัมพันธ์ของศรัทธากับโยนิโสมนสิการ (สมาน สาคกรจิตร. 2533)

ภาพประกอบ 8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการสอนแบบแก้ปัญาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

(พจนารถ บัวเขียว. 2534)

ภาพประกอบ 9 ขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาก็ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

(พจนารถ บัวเขียว. 2534)

2. ทักษะกระบวนการกับการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

ในการปรับปรุงหลักสูตร ปี พ.ศ. 2533 ทั้ง 3 ระดับคือ ประถมศึกษา
มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีจุดเน้นที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การสอนที่เน้นกระบวนการ
2. การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น
3. การให้เลือกรเรียนตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน

จากหลักการของหลักสูตรฉบับปรับปรุงทั้ง 3 ข้อ จะพบว่า ในเรื่องของการเรียน
การสอนที่เน้นความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน รวมทั้งการตอบสนองความ
ต้องการของท้องถิ่น ไม่ใช่จุดเน้นใหม่แต่ได้มีการเน้นและปฏิบัติมาแล้วก่อนการปรับปรุงหลักสูตร
(กรมวิชาการ. 2533 : 4) ส่วนการสอนที่เน้นกระบวนการนั้นเป็นยุทธวิธีใหม่ ซึ่งเรายัง
ไม่ตระหนักและทำกันมากนักในการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา แต่จากความมุ่งหวังของ
หลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ที่ต้องการให้ผู้สอนไม่ว่าจะสอนในวิชาใด ต้องสอนให้ถึงขั้นที่ผู้เรียน
นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งผู้เรียนสามารถรู้ถึงขั้นตอนวิธีการที่จะนำไปใช้ได้
จริง เห็นถึงช่องทางในการประกอบอาชีพ ดังนั้นการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการจึงมีความ
สำคัญมากในหลักสูตรฉบับปี 2533 นี้

ทักษะกระบวนการหมายถึง แนวทางดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีขั้นตอน
ที่วางไว้อย่างเป็นลำดับตั้งแต่ต้นจนจบตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวนี้
เป็นสิ่งที่ผู้สอนไว้ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จโดยใช้เวลา
และทรัพยากรน้อยที่สุด ทักษะกระบวนการประกอบด้วย

1. ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
2. คิดวิเคราะห์วิจารณ์
3. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย
4. ประเมินและเลือกทางเลือก
5. กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
6. ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์

7. ประเมินระหว่างปฏิบัติ
8. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
9. ประเมินผลรวม เพื่อให้เกิดความภูมิใจ

จากองค์ประกอบข้างต้นจะพบว่า ทักษะกระบวนการเป็นกระบวนการหลักหรือกระบวนการแม่บทของกระบวนการอื่น ๆ เกิดจากการนำเอากระบวนการต่าง ๆ ที่มีอยู่มาประมวลหาตัวร่วมและถือว่าทักษะกระบวนการเป็นข้อสรุปที่ครบวงจรของกระบวนการเหล่านั้น (กรมวิชาการ, 2533 : 11) ทักษะกระบวนการไม่ใช่กระบวนการที่ใช้สมองเพียงอย่างเดียว แต่เป็นขั้นตอนที่ต้องมีการปฏิบัติด้วย ซึ่งในการปฏิบัตินั้นจะมีขั้นตอนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปัญหาหรือภาระงานนั้น ๆ ว่าซับซ้อนเพียงใด ซึ่งไม่จำเป็นต้องครบทั้ง 9 ประการก็ได้ แต่ต้องครบวงจรของการทำงาน คือตั้งแต่เริ่มต้นจนแล้วเสร็จตามจุดประสงค์ที่ได้วางไว้โดยมีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจ (กรมวิชาการ, 2533 : 11)

จากขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่ผู้วิจัยได้ประยุกต์ขึ้นจะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวการสอนของหลักสูตรใหม่ที่เน้นทักษะกระบวนการโดยเริ่มจาก

1. ผู้เรียนจะเริ่มตระหนักในปัญหาของเรื่องนั้น ๆ โดยมองเห็นซึ่งภาระงานว่าคืออะไร มีคุณค่าหรือประโยชน์อย่างไร
2. พิจารณาถึงปัญหานั้นอย่างถี่ถ้วนทุกแง่ทุกมุมจนเข้าใจถึงสาเหตุ
3. พิจารณาแนวทางที่จะแก้ไขหลาย ๆ ทางอย่างรอบคอบ
4. ตัดสินใจเลือกแนวทางที่ดีและเหมาะสมที่สุด
5. ลงมือปฏิบัติตามทางเลือกนั้น
6. มีการสรุปและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติให้ดีขึ้น

จากความสอดคล้องดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าการสอนแบบการแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการจะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนในกลุ่มทดลอง แตกต่างจากกลุ่มควบคุมหรือไม่

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตนเอง

ปัญหาทางจริยธรรมเป็นเรื่องที่สำคัญของประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาทุกแห่งของโลก โดยเฉพาะสังคมไทยในปัจจุบันนี้ที่ผู้คนกำลังหันเหไปหาลัทธิธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ ของศาสนา ทำให้ความสนใจในเรื่องของศีลธรรมต่ำลงส่งผลให้สังคมโดยทั่วไปมีแต่ความสับสนวุ่นวาย เอาใจเอาเปรียบเห็นแก่ตัว ต่างมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งนวลเพ็ญ วิเชียรโชติ (2526 : 102) ได้กล่าวว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้เกิดจากการที่เราเฝ้าแต่มองผู้อื่น โทษผู้อื่น คือมองว่าผู้อื่นผิด ทำให้เราเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกนิทา และทำให้เรามีความทุกข์ ดังนั้น ถ้าเราต้องการให้ชีวิตและสังคมมีแต่ความสงบสุข เราควรกลับมามองตนเอง รู้จักตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ วีระยุทธ วิเชียรโชติ (2524 : 36) ที่ได้เสนอวิธีสร้างจริยธรรมโดยการพัฒนาคนให้รู้จักตนเอง โดยการวิเคราะห์ตนเองพิจารณาและประเมินตนอยู่เสมอว่าตนเป็นอย่างไร ตนมีข้อเสียอะไรบ้าง และควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

เกี่ยวกับการพิจารณาตนเองนี้ ในหลักสูตรมัธยมศึกษา พ.ศ. 2533 ในส่วนของการดำเนินการได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรประสบความสำเร็จ โรงเรียนจะต้องจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองต่อไป (กรมวิชาการ. 2533 : 21) ดังนั้นการรู้จักตนเองจึงถือได้ว่ามีความสำคัญมาก (มสธ. : 583) เพราะในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพดังที่มุ่งหวังนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองเป็นอันดับแรกเสียก่อน ความมุ่งหวังในเรื่องคุณภาพการศึกษาอื่น ๆ ก็ย่อมเกิดตามมา ทั้งนี้เพราะถ้าเราไม่เข้าใจตนเองแล้วก็ยากที่จะเข้าใจเรื่องอื่น ๆ ได้ (สุบัญญัติ กิตติวิสาร. 2529 : 41)

ในการเข้าใจตนเองนั้น มาสโลว์ (สุบัญญัติ กิตติวิสาร. 2529 : 41 ; อ้างอิงมาจาก Maslow.) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นการทำให้ผู้เรียนพาตัวเองออกไปสู่โลกภายนอก โดยการพยายามทำสิ่งที่ดีภายในตัวเอง เข้าใจคนอื่น เข้าใจโลก เข้าใจสังคม มีการยอมรับนับถือตนเองมากขึ้น มีความพอใจในความสามารถของตน มีความเข้าใจในความเจริญงอกงามของตน ทำให้ตนมีอิสระมากขึ้น และในที่สุดก็จะมีอำนาจมากขึ้นในการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงสังคม นอกจากนั้น มาสโลว์ ยังกล่าวอีกว่า คนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเขาสามารถเข้าใจ และรู้จักตนเองในสภาพที่แปลกออกไป

จากสภาพที่เป็นอยู่เดิม ทั้งด้านส่วนตัวและสังคม แต่ในชีวิตจริงของคนโดยทั่วไปมักจะขาดความเข้าใจในตนเอง และยังไม่สามารถจะหลุดพ้นจากการยึดมั่นในเรื่องของ "อัตตา" ตัวตนของเราของเขาไปได้ ซึ่งในทัศนะของ วคิน อินทสระ (2527 : 31) ได้อธิบายถึง อัตตา ในทัศนะของพุทธศาสนาว่า ตัวตนประกอบด้วย ขันธ์ 5 หรือธาตุ 6 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งหมายถึง กายกับจิต ส่วนธาตุ 6 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ และวิญญาณ ซึ่งก็คือ รูปธรรม กับนามธรรม นอกจากนั้นยังได้อธิบายตัวตน (อัตตา) ในพระพุทธศาสนาว่ามี 2 ระดับ คือ

1. ระดับสมมติ คือ ถือว่ามีตัวตน มีสัตว์ มีบุคคล มีเรามีเขา
2. ระดับปรมาตม จะสอนว่า ไม่มีตัวตน มีเพียงรูปธรรมกับนามธรรมมา

ประกอบกันจึงเรียกชื่อไปต่าง ๆ ซึ่งจริงแล้ว ทุกอย่างเป็น อนัตตา ไม่มีตัวตนและไม่ใช้ตัวตน ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น สิ่งทั้งหลายเกิดและดับเพราะเหตุปัจจัย แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะด้านสมมติ คือ มีตัวตน มีเขา มีเรา มีผู้อื่น

นอกจากนี้ วคิน อินทสระ (2527 : 31) ยังได้เสนอว่า การที่ตัวตนจะประพัตติ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสมบูรณ์นั้น เราจะต้องวิเคราะห์ตนเองเสียก่อน ซึ่งการวิเคราะห์ตนเองนี้ก็คือการให้รู้จักตนเอง มองตนเองด้วยกระจกเงาที่สะอาด สดใส ไม่ใช่กระจกเงาที่มีคราบหรือกระจกเงาหลอก ซึ่งจะทำให้ภาพคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ในการมองนั้นต้องมองทั้งข้อดีและข้อเสียของตนเองเพื่อให้ตรงกับความเป็นจริง เพราะการสำรวจตนเองไม่ว่าในด้านใดก็ตามย่อมมีประโยชน์กับผู้สำรวจอย่างคุ้มค่าที่สุด เพราะถ้าเรารู้หรือมองเห็นถึงจุดบกพร่องของตนเองมากเท่าไรก็จะสามารถนำข้อบกพร่องเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น (จันทร์ชนันท์ สิงห์ต. 2528 : 132) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเราเข้าใจตนเองเช่นนี้ จะทำให้เรา

1. สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข
2. ทำให้เลือกอาชีพและคู่ครองได้อย่างถูกต้อง
3. สามารถวางแผนชีวิตได้อย่างดี

(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2533 : 584)

การ์ จ้างทอง (2528 : 146) ได้อธิบายว่า คนที่รู้จักตนเองได้คือนั้น ย่อมที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นการช่วยลดปัญหาทางสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งในเรื่องนั้น วไลพร ภวภูตานนท์ (2527 : 153) ได้เสนอว่า ในการที่เราจะรู้จักตนเองนั้น ควรมีการฝึกเจริญสติ 10 คือการแผ่กุศลจิตที่ดี ฝึกฝนให้จิตเป็นอุเบกขา การทำการใด ๆ ให้ปราศจากอคติต่อตนเอง และผู้อื่น รู้จักวินิจัยตนเองตลอดเวลา ซึ่งผู้ที่มีปัญหาที่พัฒนาแล้วเท่านั้น จึงจะใช้ปัญญาให้อยู่เหนือตัวตน (อัตตา) ได้

ในการที่บุคคลจะเข้าใจตนเองได้คือนั้น มาสโลว์ (นิภาพรรณ แดงโรจน์. 2530 : 64 ; อ้างอิงมาจาก Maslow. n.d.) ได้เสนอแนวปฏิบัติเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคนไว้ดังนี้

1. เข้าใจสภาพ ความเป็นจริงโดยถ่องแท้ มีความสามารถในการรับรู้ สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องรวดเร็ว

2. ยอมรับตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสภาพของตนตามความเป็นจริง
3. มีความเป็นธรรมชาติ ปราศจากความเสแสร้ง
4. วิเคราะห์ปัญหาตรงจุดไม่เข้าข้างตนเอง หรือเอาแต่ใจตนเอง
5. สามารถอยู่โดยลำพังตัวเองอย่างมีความสุข ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นมากนัก
6. ความเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระในความคิด และมีเหตุผล
7. มองโลกและบุคคลรอบข้างในแง่ดี
8. สนใจในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ได้เป็นอย่างดี เป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นหลัง

พร้อมช่วยผู้อื่น

10. รู้จักเลือกเพื่อน รักเพื่อน และอุทิศตัวเพื่อเพื่อนได้
11. ยึดหลักค่านิยมความเป็นประชาธิปไตย อย่างแท้จริง
12. ยึดมั่นในหลักศีลธรรมจรรยาอย่างมั่นคง
13. เป็นผู้มีความรับผิดชอบถูกต้องตามกาลเทศะ

14. มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ แก่ชีวิต

15. พร้อมทั้งจะเผชิญประสบการณ์ใหม่ ๆ ในชีวิต

จากแนวปฏิบัติข้างต้น จะพบว่า คนโดยทั่วไปสามารถทำได้โดยมีประเด็นหลักคือ ให้อารมณ์จิตใจและอารมณ์ ก็จะเป็นคนที่มีชีวิตอย่างสุขสมบูรณ์ ประสบความสำเร็จตามที่ตนเองปรารถนา สามารถเข้าใจตนเองและโลกได้อย่างถ่องแท้ อันเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิตที่มีความสุข (นิภาพรรณ แดงโรจน์. 2530 : 66)

ในการวิเคราะห์ตนเองด้วยวิธีการสำรวจตนเองดังกล่าวแล้วนั้น เราสามารถจะสำรวจตัวเองได้โดย

1. จากการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งความคิดเห็นนั้นได้แก่ ความคิดเห็นของเพื่อนสนิท เพื่อนร่วมงาน และบุคคลที่สนิทใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้อง และบุคคลอื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของเรา (Significant others) เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ ซึ่งความคิดเห็นของผู้อื่นนั้น เป็นความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์เปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนตัวเราให้เราได้รู้จักตนเองดียิ่งขึ้น นอกจากนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ตนเองเกิดความชัดเจนมากขึ้น การนำบทบาทสมมติเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และจำเป็นอย่างมากเพราะ

บทบาทสมมติ หมายถึง กระบวนการเรียนที่ทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจเรื่องที่จะเรียนหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง ได้ฝึกฝนทักษะการคิด การวิเคราะห์ และการตัดสินใจ ได้อย่างมีเหตุผล โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดบทบาทเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้สวมบทบาทเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาของเรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้คิด ได้ใช้จินตนาการของตนเองอย่างเป็นอิสระว่าจะควรจะแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างไรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมตามหลักธรรมชาติ โดยถือเอาการแสดงออกทั้งทางด้านความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้เรียนในกลุ่มมาสรุป เพื่อประเมินทางเลือกและตัดสินใจในทางเลือกที่ดีที่สุดต่อไป

2. การสำรวจตนเอง โดยใช้แบบทดสอบและแบบสำรวจซึ่งในปัจจุบันนี้ มีแบบทดสอบและแบบสำรวจมากมาย ที่เราสามารถใช้สำรวจเพื่อให้รู้จักตนเองได้ดียิ่งขึ้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2533 : 585)

การวิเคราะห์ตนเองที่ถูกต้องนั้น วศิน อินทสระ (2527 : 31) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เราควรใช้หลักของความยุติธรรม มาใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ตนเอง เพราะความยุติธรรมคือการทำให้เที่ยงตรงต่อเหตุผลยอมรับความจริงว่าตนเองเป็นอย่างไร ควรได้หรือไม่ควรได้อะไร ไม่มีอคติเข้ามาแทรกและเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้นจำต้องอาศัยหลักอริปไตย 3 สำหรับวินิจฉัย ซึ่ง จันทร ไพจิตร (2501 : 122 - 124) ได้อธิบายถึงอริปไตย 3 ว่า หมายถึง ความเป็นอิสระเป็นใหญ่ในการกระทำทั่ว ๆ ไป มี 3 ประการ คือ

1. อัตตาธิปไตย หมายถึง ความเป็นตนเป็นใหญ่ เช่น บุคคลจะทำความดี ย่อมปรารถนาความสะดวกสบายของตน มุ่งถึงผลอันจะมีแก่ตนเป็นที่ตั้งแล้วจึงกระทำ ซึ่งการกระทำนั้นอาจผิดเพราะกระทำตามความคิดเห็นของตนคนเดียว
2. โลกาธิปไตย หมายถึง ความเป็นโลกเป็นใหญ่เป็นการทำตามความนิยมของโลก ทำโดยหวังจะให้ผู้อื่นยกย่อง ชมเชยตน จะไม่ทำชั่วเพราะกลัวถูกนินทา หรือกระทำตามประเพณีนิยม ซึ่งโลกาธิปไตยนี้ จักว่าดีกว่าอัตตาธิปไตยเพราะยังถือความคิดเห็นของคนกลุ่มใหญ่เป็นหลัก
3. ธัมมาธิปไตย หมายถึง ความเป็นธรรมเป็นใหญ่ เป็นการทำความดีไม่ยึดตนหรือโลกเป็นใหญ่ ทำโดยใช้หลักธรรมเป็นที่ตั้ง เห็นว่าถูกว่าควรจึงลงมือกระทำ ประกอบด้วย ความเมตตากรุณา

ในการถือธรรมเป็นใหญ่นี้ พุทธาสภิกขุ (2512 : 173) ได้กล่าวว่า เป็นการทำความดีที่ไม่หวังอะไรตอบแทนไม่มีการแผงลบลมคนในไว้เบื้องหลัง หลักศาสนาจะเน้นหลักธัมมาธิปไตย เพราะ

1. ถ้าเรายึดถือธรรม เป็นใหญ่คือความถูกต้องจะทำให้สามารถตัดสินใจว่าอะไรควรอะไรไม่ควร มีเหตุผล ไม่มีเหตุผล ไม่ได้ตัดสินใจด้วยความกลัวหรือหลง
2. ในการพิจารณาว่าอะไรผิดอะไรถูกนั้นต้องใช้หลักประมาณคนที่เรียกว่า ธรรมาทาสะ (กระจกธรรม) ซึ่งก็หมายถึงความยุติธรรม อันเป็นหลักธรรมที่จะไม่ทำให้คนต้องเอนเอียงซึ่งเป็นธรรมที่จำเป็นสำหรับครู แพทย์ ผู้พิพากษา บิณฑบาต และสาเหตุที่จะทำให้คนโดยทั่วไปขาดความยุติธรรม ก็คือ อคติ ซึ่งหมายถึง ทางแห่งความประพฤติดี ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง (พระราชวรมนี, 2528 : 174)

ในเรื่องอคติ 4 นี้ในคู่มือการสอนจริยศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (กรมการศาสนา. 2521 : 95 - 101) ได้อธิบายถึงอคติ 4 ดังนี้

1. จันทาคติ มาจากคำว่า จันตะ กับอคติ ซึ่งจันตะ แปลว่า ความพอใจ ความรักใคร่ ส่วน อคติ แปลว่า ผิดทางหรือลำเอียง ดังนั้นจันทาคติ ถึงหมายถึง การลำเอียง เพราะความรักใคร่พอใจ ก่อให้เกิดการแบ่งพวก ขาดความยุติธรรมในตนเองและสังคม บุคคลที่รักทำผิดก็ไม่ลงโทษหรือคนที่ตนรักไม่สามารถยกย่องสรรเสริญ ก็ยังยกย่องเพราะความรักเป็นที่ตั้ง

2. โทษาคติ มาจากคำว่า โทสะ กับ อคติ โทสะ แปลว่า ความโกรธ ความขัง ดังนั้นโทษาคติจึงหมายถึงความเกลียดชังหรือความไม่ชอบพอ เช่นคนไหนที่ที่ตนไม่ชอบก็พยายามกีดกันไม่แบ่งงานหรือผลประโยชน์ให้หรือในการตัดสินความ แม้นักเรียนทำผิดหลายคน คนใดถ้าตนเกลียดก็จะลงโทษมากกว่าคนอื่น ๆ

3. โมหาคติ มาจากคำว่า โมหะ กับอคติ โมหะแปลว่า ความหลงหรือความโง่เขลา ดังนั้นโมหาคติจึงหมายถึงความลำเอียงเพราะความหลง ซึ่งเกิดจากกิเลสที่เกิดขึ้นในใจ เช่น เมื่อมีคนมาฟ้องว่าคนนั้นทำผิดก็เรียกมาลงโทษทันทีโดยไม่พิจารณาไตร่ตรองให้ถ่องแท้

4. ภยาคติ มาจากคำว่า ภย กับอคติ ภย แปลว่า ความกลัว ดังนั้น ภยาคติ จึงหมายถึงความลำเอียงเพราะความกลัว เป็นมโนธรรมที่เกิดขึ้นทางจิตใจและแสดงพฤติกรรมมาจาก กาย วาจา คือกลัวจะมีภัยมาถึงตน เช่น ตำรวจเห็นคนทำผิดกฎหมายแต่ไม่กล้าจับเพราะคนนั้นเป็นคนมีอำนาจ

ความลำเอียงทุกชนิดก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมในสังคมทำให้สังคมต้องเดือดร้อน ถ้าเรามีความยุติธรรม ยอมรับความจริง ว่าอะไรถูกอะไรผิด ควรได้ไม่ควรได้ สมควรจะแก้ไข ปรับปรุงตรงไหน นั่นก็แสดงว่าเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์ตนเองได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้นเพื่อให้การวิเคราะห์ตนเองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นจึงต้องอาศัยเกณฑ์ หลักธรรมสำหรับคนดีมาเป็นแนวทาง ซึ่งพระราชวรมุณี (2528 : 244 - 246) ได้ อธิบายคำว่า หลักธรรมของคนดีหรือ หลักสัปปริสธรรม 7 ว่าเป็นธรรมที่ทำให้คนเป็นสัตบุรุษ ซึ่งประกอบด้วย

1. อัมมัตถุตา หมายถึง ความรู้จักธรรม รู้หลักเหตุ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุอันนั้นจึงจะเกิดผลอันต้องการ
2. อัคคัตถุตา หมายถึง รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล รู้ประโยชน์ที่ประสงค์รู้ผลที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการกระทำ รู้ว่าเมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง
3. อัธคัตถุตา หมายถึง ความรู้จักตน รู้ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ และคุณธรรม บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสมและรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป
4. มัตถัตถุตา หมายถึง การรู้จักประมาณ ความพอดี รู้ประมาณในการใช้จ่าย รู้จักประมาณในการรับ และการบริโภคปัจจัยสี่
5. กาลัตถุตา หมายถึง การรู้จักเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ และกระทำหน้าที่การงาน
6. ปริสัทถุตา หมายถึง การรู้จักที่ประชุม รู้จักชุมชน รู้ரியที่ประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ จะทำกริยาอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร
7. บุคคลัตถุตา หมายถึง การรู้จักบุคคลหรือความแตกต่างแห่งบุคคล สามารถดูออกว่ามีคุณธรรม หรือรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดีว่าควรคบหรือไม่ จะใช้คำทักหรือยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร

จากหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังกล่าว สามารถทำให้มนุษย์บอกข้อดี ข้อเสีย ข้อบกพร่องของตนเองได้ บอกฐานะ สภาพภาพ บทบาทหน้าที่ได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง ว่าพฤติกรรมที่ได้แสดงออกมานั้นทั้งทางกาย วาจา และใจ การทำไปโดยยึดตนเองเป็นใหญ่ ยึดโลกเป็นใหญ่ หรือผิดธรรมะเป็นใหญ่ตามหลักอริยปโตย 3

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตนเอง

นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เอกสารและการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้หาแนวการสอนให้อยู่ในลักษณะเดียวกัน โดยเน้นคุณสมบัติ 3 ประการคือ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้ ซึ่งเป็นคุณสมบัติตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และจุดหมายปลายทางของการศึกษา เพื่อสนองจุดมุ่งหมายดังกล่าวจึงได้จัดทำคู่มือการสอนให้ทุกโรงเรียนยึดถือเป็นแนวการสอนเรียกว่า คู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งยึดรูปแบบการเรียนรู้ของ กานเย่ (Gagne) และบริจด์ (Briggs) เป็นหลัก

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของ กานเย่

ประเภทของการเรียนรู้ (Types of Learning)

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของ กานเย่ (Gagne. 1970 : 62 - 170) ได้จัดแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 8 ประเภท ตั้งแต่การเรียนรู้แบบพื้นฐานง่าย ๆ ไปจนถึงการเรียนรู้แบบยากและซับซ้อน ดังนี้

1. การเรียนรู้เครื่องหมายหรือสัญญาณ (Signal Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองที่จะไม่ให้เกิดออกมาได้ การเรียนประเภทนี้ได้แก่ การเรียนรู้โดยการวางเงื่อนไขตามแบบของ พาฟลอฟ (The Pavlovian Conditioned Response) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์และความรู้สึก
2. การเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง (Stimulus-Respons Learning) เป็นการเรียนรู้จากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ต่างจากชนิดแรกตรงที่ผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ ผู้เรียนมีความตั้งใจและรู้ตัวในการที่จะเชื่อมโยงการตอบสนองที่เหมาะสมต่อสิ่งเร้าต่าง ๆ กัน เมื่อทำได้ถูกต้องและเหมาะสมก็จะได้รับรางวัล หรือการเสริมแรง (Reinforcement) การเรียนรู้ประเภทนี้ได้แก่ การเรียนรู้แบบลองผิดลองถูก ของ ธอร์นไดค์ (Thorndike) และการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ (Skinner)

3. การเรียนรู้แบบลูกโซ่ (Chaining) เป็นการเรียนรู้ในการประกอบกิจกรรมต่อเนื่องตามลำดับ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองตั้งแต่ 2 คู่ขึ้นไป เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำและทักษะต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว (Motor Skills)

การเรียนรู้ประเภทนี้ กานเย่ นำมาจากทฤษฎีต่าง ๆ หลายทฤษฎี ซึ่งรวมทั้งแนวความคิดของ สกินเนอร์ (Skinner) และ กัทธรี (Guthrie) ด้วย

4. การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงด้วยภาษาก้อยคำ (Verbal Association)

การเรียนรู้คล้ายกับแบบ 3 แต่ต่างกันที่สิ่งเร้าและการตอบสนอง ในแบบที่ 3 เป็นการใช้กลไก กล้ามเนื้อ ส่วนแบบที่ 4 เป็นเรื่องของการใช้ภาษา (Verbal) เน้นความสำคัญของภาวะภายใน มากกว่าแบบที่ 3 เช่น การเชื่อมโยงชื่อของสิ่งของกับสิ่งของนั้น ๆ เป็นต้น

5. การเรียนรู้แบบจำแนกความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็น

การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถมองเห็นและแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งเร้า เพื่อจะตอบสนองต่อ สิ่งเร้านั้นให้ถูกต้อง การเรียนรู้ประเภทนี้อาจจะต่อเนื่องจากประเภทที่ 3 หรือประเภทที่ 4 ก็ได้ แนวคิดนี้เกิดจากผลงานวิจัยหลายชิ้น และมีพื้นฐานจากการศึกษากระบวนการแยกความแตกต่างของสิ่งเร้าและการตอบสนอง โดยใช้หลักการเสริมแรงตามแนวคิดของ กิบสัน (Gibson) และผลงานวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ การเรียนรู้ชนิดนี้อาจจะมีเรื่องการจำ การลืมน เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

6. การเรียนรู้มโนคติ (Concept Learning) เป็นการเรียนการสอน

ร่วมกันต่อกลุ่มสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างกัน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ถึงสิ่งที่คล้ายกัน สามารถสรุป ความเหมือน และแยกความแตกต่างของสิ่งเร้า เช่น เด็กที่เกิดมโนคติเกี่ยวกับโต๊ะ ก็ย่อม สามารถแยกโต๊ะออกจากสิ่งเร้าต่าง ๆ และสรุปความเหมือนของโต๊ะที่มีรูปร่างต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเห็นโต๊ะรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม วงกลม หรือรูปร่างอื่น ๆ ก็ย่อมบอกได้ว่า เป็นโต๊ะ การที่เด็กจะเรียนรู้มโนคติได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงทางภาษาของเด็กด้วย

7. การเรียนรู้กฎหรือหลักการ (Principle Learning) เป็นการเรียนรู้ที่

เกิดจากการรวมหรือเชื่อมโยงมโนคติตั้งแต่ 2 มโนคติขึ้นไปเข้าด้วยกัน และจากการที่สามารถ ตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นได้แล้วจะสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยวิธีที่คล้ายคลึงกัน เช่น เกิดมโนคติเกี่ยวกับความยาวของเส้นตรง และเกิดมโนคติเกี่ยวกับความยาวความกว้างของ รูปสี่เหลี่ยม ก็จะสามารถตั้งเป็นกฎในการหาพื้นที่ของรูปสี่เหลี่ยมโดยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง ความกว้างและความยาวได้

8. การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่ต้องอาศัย การคิดโดยการรวมกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการเรียนรู้ประเภทที่ 7 เข้าด้วยกัน และนำไปใช้ ในการแก้ปัญหาได้ เช่น ผู้เรียน เรียนรู้เกี่ยวกับกฎของการหาพื้นที่สามเหลี่ยม และการหา พื้นที่สี่เหลี่ยมผืนผ้า ก็สามารถหาพื้นที่ของสี่เหลี่ยมคางหมูหรือสี่เหลี่ยมใด ๆ ได้ โดยอาศัย กฎเบื้องต้นดังกล่าวมาใช้ในการแก้ปัญหา

การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวทฤษฎีของ กานเย่

จากทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวของ กานเย่ สามารถจัดรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งอาศัยสมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ คือ (อาคม จันทสุนทร. 2527 : 2 - 3)

1. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน มุ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล การจัดรูปแบบการเรียนการสอนนี้ จึง ไม่ได้มุ่งที่คนกลุ่มใหญ่คือมิใช่ระบบกระจายเสียง ที่มุ่งให้ความรู้และทัศนคติแก่คนในสังคมรวม ๆ แต่จะมุ่งให้กับแต่ละบุคคลที่ร่วมกันอยู่ในสังคมนั้น ๆ
2. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ทำให้ทั้งระบบสั้นและระบบยาวคือเป็นทั้งการจัด รูปแบบหรือวางแผนการสอนในแต่ละชั่วโมง และการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยตลอด ในบทเรียนหรือในรายวิชานั้นทั้งหมด ซึ่งอาจทำโดยครูแต่ละคน หรือครูช่วยกันทำเป็นคณะก็ได้
3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมี ระบบ จะมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อการพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือถ้ามีการจัดแบบ การเรียนการสอนที่ดีแล้วคนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ
4. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนควรจัดทำเชิงระบบกล่าวคือ วิธีขึ้นต้นตั้งแต่การ พิจารณาความจำเป็น เป้าหมาย และการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกันไปจนถึงขั้นที่ นักเรียนทราบผลการปฏิบัติหรือประเมินวิธีการดำเนินงานว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่
5. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ต้องอยู่บนรากฐานความรู้ที่ว่า มนุษย์เรามี การเรียนรู้อย่างไร คือต้องการรู้กระบวนการเรียนและสภาพการเรียนรู้ต่าง ๆ

จากสมมติฐานข้างต้น ก็คือการวางแผนการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เป็นการกำหนด ภาพรวมที่จะดำเนินการให้เห็นถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นระบบ ขนาดใหญ่ เช่นการจัดรายวิชาหรือในระบบย่อย ๆ เช่น ระดับการสอนในแต่ละชั่วโมง

การจัดเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพมนุษย์

การจัดการเรียนการสอนจะต้องสอดคล้องกับสมรรถภาพการเรียนรู้ในแต่ละสมรรถภาพ และการจัดเหตุการณ์ของการสอนก็ต้องสอดคล้องกับกระบวนการของการเกิดการเรียนรู้ ในสมองของคนเรา ซึ่งมีลำดับขั้นดังนี้ (มัลลิการ์ พงษ์ปริตร. 2527 : 140 - 141)

1. **เร้าความสนใจ** เป็นวิธีการนำเข้าสู่บทเรียนวิธีหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากนัก ครูอาจใช้วิธีพูดคุย ชักถามหรือมีวัสดุอุปกรณ์ใด ๆ ก็ตามที่จะเชื่อมโยงถึงสิ่งเรียนใหม่ ในวันนั้นมาเสนอแก่นักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ ตื่นตัว และพร้อมที่จะเริ่มบทเรียน
2. **แจ้งจุดประสงค์คือ** การบอกให้เด็กทราบว่าวันนี้จะได้เรียนเรื่องอะไร และเมื่อเรียนรู้แล้วสามารถทำอะไร ได้บ้าง การแจ้งหัวข้อหรือเรื่องที่จะสอนให้เด็กทราบล่วงหน้าก่อนจะเริ่มเรียนนี้เป็นวิธีการทำให้ตั้งใจวิธีหนึ่งและเป็นการวางแผนให้แกทั้งผู้สอนและผู้เรียนว่า การเรียนการสอนในครั้งนี้จะมิติศทางไปในแนวไหน เป็นการตั้งเป้าหมายเอาไว้เพื่อกันการหลงทาง สำหรับวิธีการแจ้งจุดประสงค์ให้น่าสนใจนั้นเป็นเทคนิคของผู้สอนแต่ละคน แต่ไม่จำเป็นต้องใช้เวลามากนัก
3. **ทบทวนความรู้เดิม** ก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไปนั้น ครูผู้สอนต้องแน่ใจเสียก่อนว่า ความรู้เดิมของเด็กมีเพียงพอแล้ว ถ้าความรู้เก่ายังไม่แน่นแต่เด็กต้องรับของใหม่ต่อไปจะทำให้พื้นฐานความรู้ของเด็กคลอนแคลน ซึ่งจะมีผลเสียต่อขั้นตอนในการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านทักษะเชาว์ปัญญา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือ ถ้าเรื่องที่จะสอนในวันนี้คือเรื่องการหารเลข ครูก็ควรทบทวนให้แน่ใจเสียก่อนว่า ลบ และคูณเป็นแล้ว วิธีการที่จะทบทวนและชักจูงมาให้ครูเกิดความมั่นใจ อาจทำได้โดยวิธีซักถาม บอกเล่าหรือโดยการสอนที่เรียกว่า ทดสอบก่อนสอน
4. **เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้อุปกรณ์มาช่วย** สื่อทัศนูปกรณ์และสื่อการสอนใด ๆ ที่เหมาะสมอาจนำมาใช้ได้ในช่วงตอนนี้ เพื่อให้การเรียนบทเรียนใหม่น่าสนใจและชวนติดตาม ในกรณีที่ไม่มีวัสดุอุปกรณ์ประกอบก็ไม่ใช้ เรื่องที่ครูจะต้องวิตกกังวลแต่ประการใด เพราะครูเท่านั้นที่รู้ว่าอะไรที่จะเหมาะสมสำหรับเด็กในกลุ่มของตน ตัวอย่างเช่น ในช่วงโมงสังคมศึกษา แผนที่ประเทศที่นักเรียนกำลังศึกษาอยู่เป็นอุปกรณ์ที่เพียงพอแล้ว ครูอาจนำมาใช้ได้ทั้งในขั้นเร้าความสนใจและในตอนเสนอบทเรียนใหม่

5. ครูให้แนวความรู้ เพื่อเป็นพื้นฐานพอให้นักเรียนจะฝึกปฏิบัติไป ขั้นนี้เป็นขั้นที่ครูจะเป็นผู้ให้แนวทางการเรียนรู้แก่นักเรียนโดยวิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสมรรถภาพของมนุษย์ที่เป็นส่วนหนึ่งของจุดประสงค์ปลายทางของคาบนั้น เช่นถ้าจุดประสงค์ปลายทางบ่งไว้ว่าต้องการให้นักเรียนตอนถึงต้นไม้ได้ถูกต้อง (ทักษะการเคลื่อนไหว) ในขั้นนี้ครูก็ควรจะทำสถิติและแนะนำวิธีการให้นักเรียนได้ดูและได้ทราบ เพื่อจะได้ลงมือปฏิบัติในขั้นต่อไป

6. นักเรียนปฏิบัติ เนื่องจากในปัจจุบันนี้เรามุ่งให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติ เราจึงควรที่จะเริ่มส่งเสริมตั้งแต่ชั่วโมงเรียนเป็นต้นไป ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมในห้องเรียน ได้มีโอกาสแสดงความสามารถและแสดงออกตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อนักเรียนเหล่านั้นจะได้เป็นนักคิด นักทำ มีความคิดริเริ่ม สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้

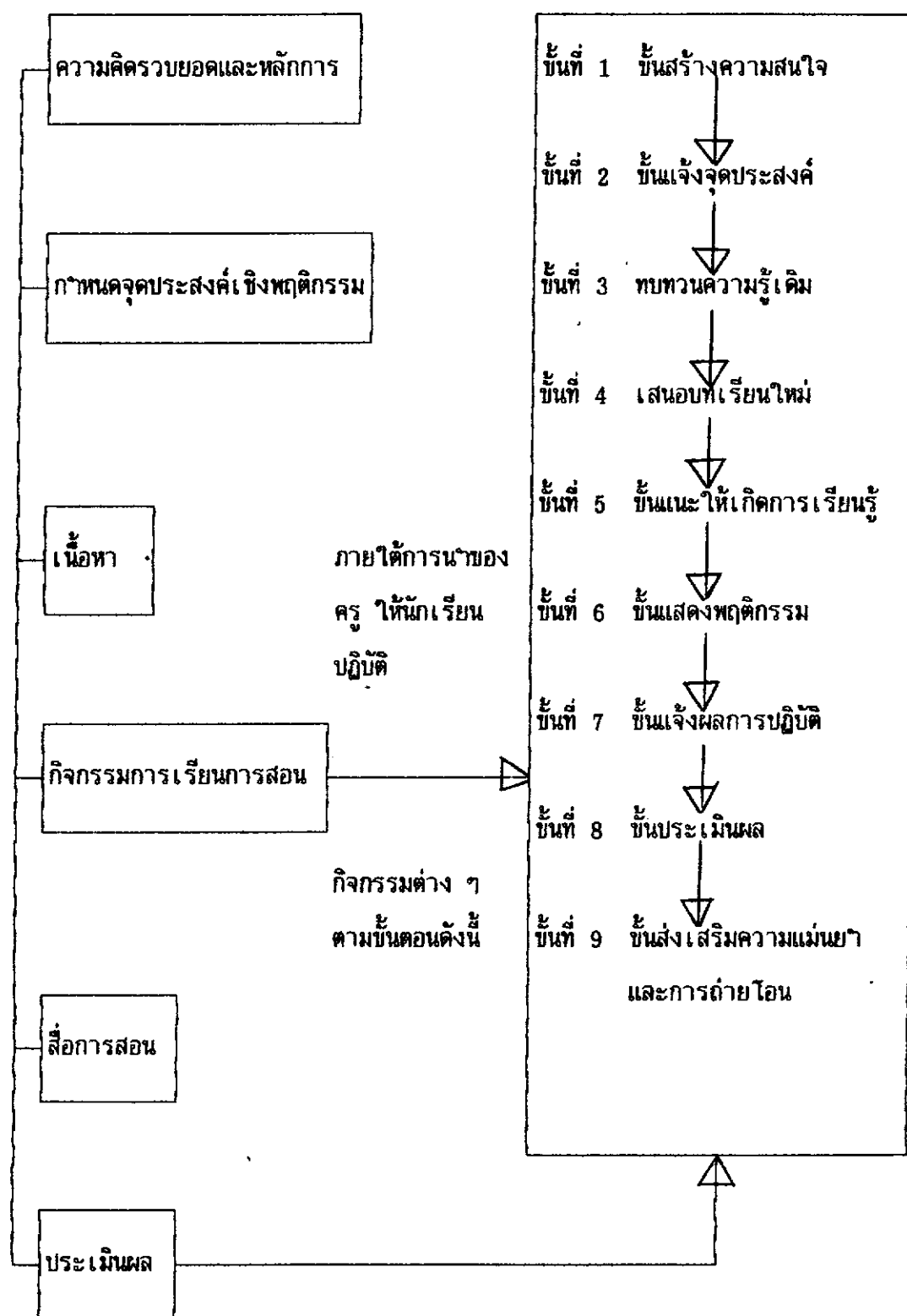
7. นักเรียนทราบผลการปฏิบัติ การที่นักเรียนลงมือทำกิจกรรมใด ๆ แล้วได้ทราบผลทันทีว่าที่ทำงานนั้นถูกต้องดีหรือไม่ดีประการใดนั้น ย่อมจะเป็นผลดีแก่ตัวนักเรียนเอง ข้อบกพร่องบางอย่างถ้าทิ้งไว้เนิ่นนานโดยไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไข ผู้กระทำก็เกิดความเคยชิน คิดเป็นนิสัย และยากแก่การเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ในขั้นนี้ครูอาจเป็นผู้ให้คำติชมแก้ไขด้วยตนเอง หรืออาจให้กลุ่มหรือแม้แต่ตัวนักเรียนเป็นผู้ประเมินโดยทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสม

8. ประเมินผลการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ การประเมินผลการเรียนในแต่ละคาบ เป็นสิ่งที่จำเป็นยิ่งเพราะจะเป็นสิ่งที่ยืนยันให้ผู้สอนทราบว่า การสอนของตนในคาบนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่ บางครั้งครูก็คิดว่าตนได้สอนไปตามที่ตนต้องการแล้ว แต่ปรากฏว่า นักเรียนยังไม่เข้าใจและยังไม่ถึงจุดประสงค์นั้น วิธีการที่จะต้องปฏิบัติคือครูอาจประเมินดูได้จากการทดสอบย่อย หรือจากการสังเกตและเมื่อผลจากการประเมินในคาบนั้น พบว่า การเรียนการสอนของครูโดยรวม ก็ย่อมจะบรรลุจุดประสงค์ของรายวิชาด้วย

9. เน้นให้เกิดความแม่นยำและสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ คือ การที่ครูสรุปเน้นและย้ำให้เด็กมีความเข้าใจในสิ่งที่ตนเรียนในคาบนั้นอย่างแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น วิธีการที่ครูจะทำได้ดี คือ อาจยกสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่ได้เรียนมาให้นักเรียนลองคิดว่าทำได้หรือไม่ ครูอาจให้การบ้าน ให้ทำรายงาน หรือให้หาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากความรู้ที่ได้เรียนในชั้น

จากลำดับขั้นของเหตุการณ์การสอนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพของมนุษย์ เมื่อนำมาจัดทำ
แผนการสอน สามารถจัดขั้นตอนได้ดังนี้ (สารภี รัตนบุรี. 2523 : 208 - 209)

- ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ
- ขั้นที่ 2 บอกให้นักเรียนทราบจุดประสงค์ของบทเรียน
- ขั้นที่ 3 ทบทวนความรู้เดิมก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่ต่อไป
- ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่คอยใช้วัสดุอุปกรณ์เข้าช่วย
- ขั้นที่ 5 การให้แนวทางในการเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 ขั้นปฏิบัติ
- ขั้นที่ 7 การทราบผลการปฏิบัติ
- ขั้นที่ 8 ขั้นประเมินผลการสอนตามจุดประสงค์
- ขั้นที่ 9 ช่วยให้อ่านและถ่ายทอดการเรียนรู้

ภาพประกอบ 10 ขั้นตอนแสดงการสอนตามคู่มือของหน่วยศึกษานิเทศก์

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมกับบุคคล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาแตกต่างกัน
2. ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาแตกต่างกัน
3. ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างการกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
ศรัทธาสมุทร อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 จำนวน
8 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 320 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทดลอง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน
ศรัทธาสมุทร อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 จำนวน
2 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 80 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มทดลอง จำนวน 40 คน ได้รับการสอนแบบการแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ
โยนิโสมนสิการ
2. กลุ่มควบคุม จำนวน 40 คน ได้รับการสอนตามคู่มือการสอน ของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการเลือกตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. จากประชากร 8 ห้องเรียน ซึ่งจัดห้องเรียนแบบคละกัน ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่ม
ห้องเรียนมา 2 ห้องเรียน โดยการจับฉลาก
2. นำนักเรียนทั้ง 2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน มาคละกันแล้วจับฉลาก
เพื่อสุ่มเข้ากลุ่มโดยจัดแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 40 คน
3. ผู้วิจัยจับฉลากอีกครั้งหนึ่ง ว่ากลุ่มใดจะเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย

1. แผนการสอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
2. แผนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. แผนการสอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
 - 1.1 ศึกษาหลักการวิธีการสอนแบบแก้ปัญหาและวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญทั้งสรวาสและพระสงฆ์
 - 1.2 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไปของเนื้อหาวิชาจริยธรรมกับบุคคล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการสอน
 - 1.3 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะนำมาสร้างแผนการสอน จากหนังสือจริยธรรมกับบุคคล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
 - 1.4 จากคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์การเรียนรู้แล้วสร้างแผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 14 คาบ ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.4.1 หลักการและความคิดรวบยอด
 - 1.4.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
 - 1.4.3 เนื้อหา
 - 1.4.4 กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ชั้น ดังนี้
 - 1.4.4.1 ชั้นสร้างศรัทธา
 - 1.4.4.2 ชั้นมอบหมายงาน
 - 1.4.4.3 ชั้นแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

1.4.4.4 ขั้นเสนอผลการอภิปราย

1.4.4.5 ขั้นลงมือปฏิบัติตามทางเลือก

1.4.4.6 ขั้นสรุป

1.4.5 สื่อการเรียนการสอน

1.4.6 การวัดผลและประเมินผล

1.5 นำนแผนการสอนที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขความถูกต้องของเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนความสอดคล้องระหว่างขั้นตอนต่าง ๆ ของแผนการสอนเพื่อนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข เป็นการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

1.6 นำนแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีธาสุมพร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คนเพื่อหาข้อบกพร่องในการใช้ภาษา ความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนการสอนกับเวลาที่กำหนด แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงแผนการสอนให้ดียิ่งขึ้นก่อนจะนำไปทดลองใช้จริง

1.7 นำนแผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไปสอนเพื่อการวิจัยต่อไป

2. แผนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2.1 ศึกษาหลักสูตรวิชาจริยธรรมกับบุคคล ความมุ่งหมายของหลักสูตรจุดประสงค์ทั่วไปของเนื้อหาวิชา เพื่อนำมาใช้ในการสร้างแผนการสอน

2.2 จากคำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชา วิเคราะห์เป็นจุดประสงค์ปลายทางและจุดประสงค์ขั้นทาง แล้วสร้างแผนการสอนตามคู่มือครูซึ่งประกอบด้วย

2.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.2.2 จุดประสงค์ขั้นทาง

2.2.3 เนื้อหา

2.2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

2.2.4.1 การนำเข้าสู่บทเรียน

2.2.4.2 การดำเนินการสอน

2.2.4.3 การสรุป

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามลำดับขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาการสร้างแบบทดสอบ จากหนังสือเทคนิคการวัดและประเมินผล การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 1 - 66) และเทคนิค การเขียนข้อสอบ ของ ขวาล แพร่ตกุล (2522 : 1 - 40)

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรมตามลำดับขั้นดังนี้

3.2.1 ผู้วิจัยร่วมกับนิสิตปริญญาโท เอกมัธยมศึกษาการสอนสังคม และอาจารย์ผู้สอนวิชาจริยธรรมกับบุคคล จำนวน 6 ท่าน ร่วมกันทำการวิเคราะห์หลักสูตรและ สร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรจากเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด ตามหลักของ บลูม

3.2.2 จำแนกจุดมุ่งหมายการศึกษาออกเป็นพฤติกรรม โดยจำแนก จุดมุ่งหมายในรายวิชาจริยธรรมกับบุคคลว่าประกอบด้วยพฤติกรรมใดบ้าง

3.2.3 ให้ความหมายของแต่ละพฤติกรรม พร้อมระบุลักษณะการกระทำ หรือการแสดงออกที่บุคคลมีพฤติกรรมนั้น ๆ

3.2.4 จำแนกเนื้อหาและระบุความคิดรวบยอดของแต่ละเนื้อหา

3.2.5 ให้ค่าน้ำหนัก ผู้ร่วมดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรกำหนด ค่าน้ำหนักแสดงถึงความสัมพันธ์ของเนื้อหาและพฤติกรรมในข้อ ตามความเห็นของแต่ละคน โดยอิสระ

3.2.6 สร้างตารางเฉลี่ย โดยนำคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคน รวมกัน แล้วหารด้วยจำนวนคนทั้งหมด ที่ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

3.2.7 สร้างตารางพัน โดยเปลี่ยนตารางวิเคราะห์ให้ข้อ รวมทั้งหมดเท่ากับ 1000 ซึ่งการเปลี่ยนนี้จะมีผลให้ต้องเปลี่ยนคะแนนในแต่ละข้อด้วยการปรับ คะแนนให้ได้ตาราง 1000

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเนื้อเรื่องที่ใช่ ในการทดลองโดยยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างเป็นแบบปรนัย 5 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน จำนวน 100 ข้อ

3.4 นำนแบบทดสอบที่สร้างตามเกณฑ์วิเคราะห์หลักสูตรไปทดลองกับนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 โรงเรียนศรีธาสุมพร จังหวัด
สมุทรสงคราม จำนวน 100 คน ที่เคยเรียนบทเรียนนี้มาแล้วเพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบ

3.5 นำนแบบทดสอบที่นักเรียนทำแล้ว มาวิเคราะห์ที่เป็นรายข้อโดยการตรวจ
ให้คะแนนข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ส่วนข้อที่ผิดหรือไม่ตอบหรือตอบเกินกว่า 1 แห่ง ให้
0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนนแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เพื่อหา
ค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อโดยใช้เทคนิค 27%
ของ จุง เตห์ ฟาน (Fan. 1952 : 3 - 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย
(p) ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไปจำนวน 40 ข้อ
ในการวิจัยครั้งนี้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล มีค่าความยากง่าย
อยู่ระหว่าง .25 - .78 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง .20 - .76

3.6 นำนแบบทดสอบที่มีความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกที่อยู่ในเกณฑ์ครอบคลุม
เนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัด จำนวน 40 ข้อ มาหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของ KR 20
ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 168 - 169)
ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 0.76

4. การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 4.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ตนเอง
- 4.2 นิยามความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองในรูปนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 4.3 ศึกษาวิธีสร้างเครื่องมือวัดจริยธรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 4.4 สร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง เป็นแบบทดสอบ
ให้พิจารณาวินิจฉัยจากสถานการณ์ที่กำหนดให้

4.5 สร้างคำถามเป็นสถานการณ์ให้ครอบคลุมตามลักษณะในนิยามเชิงปฏิบัติการ
ลักษณะของคำถาม - ตัวเลือก เป็นสถานการณ์สมมติให้อ่านแล้วเลือกทาง
ปฏิบัติ ซึ่งมีเหตุผลประกอบการเลือกเป็นตัวเลือกมี 3 ตัวเลือก โดยเหตุผล 3 ข้อนั้นใช้หลัก
อธิปไตย 3 ตามหลักพุทธธรรม คือ

1. อัตตาธิปไตย (ยึดตัวเองเป็นใหญ่ มองปัญหาโดยตัวเองเป็นศูนย์กลาง)

2. โลกาธิปไตย (ยึดโลกหรือสังคมเป็นใหญ่)

3. ธรรมาธิปไตย (ยึดธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งจะไม่คิดไปในทางชั่ว)

4.6 การตรวจให้คะแนน

ให้ 1 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นอัตตาธิปไตย

ให้ 2 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นโลกาธิปไตย

ให้ 3 คะแนน สำหรับตัวเลือกที่เป็นธรรมาธิปไตย

4.7 ตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์

ตนเอง

4.7.1 การหาค่าความเที่ยงตรง โดยผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัด

ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง จำนวน 40 ข้อ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา จำนวน 6 ท่าน ซึ่งประกอบด้วย พระมหาณรงค์ จิตฺตสิริโร พระมหาสง่า สุโกโร อาจารย์วศิน อินทสระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนิดา ขำเขียว อาจารย์สมบูรณ์ ศรีกระทุม อาจารย์นิภาพรรณ แดงโรจน์ พิจารณาตรวจสอบแบบทดสอบในแต่ละด้านว่า ตัวเลือกในแต่ละสถานการณ์ของแบบทดสอบตรงตามหลักของอธิปไตย 3 หรือไม่ โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาของพวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2531 : 124) คือ

ให้ +1 ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ แน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และ ค ของข้อที่พิจารณานั้น ถูกต้อง ตรงตามหลักอธิปไตย 3

ให้ 0 ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญ ไม่แน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และ ค ของข้อที่พิจารณานั้น ถูกต้อง ตรงตามหลักอธิปไตย 3

ให้ -1 ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่า เหตุผลในตัวเลือก ก, ข และค ของข้อที่พิจารณานั้น ไม่ถูกต้อง ตรงตามหลักอภิปไตย 3

ในการวิจัยครั้งนี้เหตุผลตามตัวเลือกในข้อใดได้คะแนนตั้งแต่ .50 ขึ้นไป ถือว่าเหตุผลของข้อนั้นถูกต้องและตรงตามหลักอภิปไตย 3 ตามที่ระบุในตัวเลือกนั้น จากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 6 ท่าน พบว่า ค่าความเที่ยงตรงของแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองจำนวน 40 ข้อ มีค่าระหว่าง .83 - 1.0

4.7.2 การหาค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้างโดยใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้จักอยู่แล้ว (Known Group Technique) โดยผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ที่ได้ตรวจแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่สามารถวิเคราะห์ตนเองได้จำนวน 20 คน และกลุ่มที่ไม่สามารถวิเคราะห์ตนเองจำนวน 20 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มนี้ได้จากการพิจารณาคัดเลือกของอาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ประจำวิชา จำนวน 3 ท่าน และได้จากการเลือกของนักเรียนร่วมห้องทุกคนโดยวิธีสังคนมิติ (Sociometry) ความเที่ยงตรงตามโครงสร้างนี้ตรวจสอบโดยใช้ t-test แบบ Independent (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 126) ได้ค่า t เท่ากับ 20 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.8 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองด้วยวิธีหาค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบัค (Cronbach) (ลิวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 170 - 171) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.96

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการวิจัยแบบ Randomized Control - Group Pretest - Posttest Design มีลักษณะของแบบแผนการทดลองดังนี้ (ลิวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 216)

ตาราง 1 แบบแผนการวิจัย

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T ₁	X	T ₂
CR	T ₁	-	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

- X แทน การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ
- T₁ แทน การสอบก่อนที่จะจัดกระทำการทดลอง (Pretest)
- T₂ แทน การสอบหลังจากที่จัดกระทำการทดลอง (Posttest)
- R แทน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
- C แทน แทนกลุ่มควบคุม (Control Group)
- E แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ผู้วิจัยทดสอบนักเรียนด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แล้วบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนทดสอบก่อนเรียนสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งสองกลุ่มโดยใช้เนื้อหาเดียวกันในระยะเวลาการสอนเท่ากัน คือ 14 คาบ แต่ใช้วิธีสอนแตกต่างกัน ดังนี้

2.1 กลุ่มทดลอง ได้รับการสอนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ
โยนิโสมนสิการ 14 คาบ ๆ ละ 50 นาที และได้รับการฝึกอ่านปณาสติ 10 คาบ ๆ ละ
15 นาที

2.2 กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนโดยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วย
ศึกษานเทศก์ 14 คาบ ๆ ละ 50 นาที และฝึกทักษะการเรียนรู้ตามคู่มือการสอนของหน่วย
ศึกษานเทศก์ 10 คาบ คาบละ 15 นาที

3. หลังจบการเรียนรู้เนื้อหาทั้งหมดแล้ว ให้นักเรียนทุกคนทำการทดสอบด้วยข้อสอบวัด
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล และแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์
ตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. ตรวจสอบคำตอบของนักเรียนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบ
วัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง นำคะแนนมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบ
สมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์
ตนเองของนักเรียน ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของ
คะแนน (Difference Score)

1.2 เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองภายในกลุ่มทดลอง
โดยใช้ t-test แบบ Dependent Group

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สถิติพื้นฐาน

2.1.1 หาค่าคะแนนเฉลี่ย คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา
สายยศ. 2531 : 59)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2.1.2 หาค่าความแปรปรวนของคะแนน คำนวณจากสูตร (ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 63)

$$s^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N - 1)}$$

เมื่อ s^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum X^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

N แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคำนวณจากสูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ลัวน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 168 - 169)

$$r_{tt} = \frac{n}{n - 1} \left(1 - \frac{\sum pq}{s_t^2} \right)$$

- เมื่อ r_{tt} แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 n แทน จำนวนข้อของเครื่องมือวัด
- p แทน สัดส่วนของผู้ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ = $\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
- q แทน สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ หรือ $1 - p$
- s_t^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของเครื่องมือฉบับนั้น

2.3 หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างเหตุผลในตัวเลือกกับหลักอธิบาย 3

คำนวณจากสูตร

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 124)

$$IC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างเหตุผลในตัวเลือกกับหลัก
 อธิบาย 3

R แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2.4 หาค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง โดยใช้เทคนิคกลุ่มที่รู้จักอยู่แล้ว

(Known Group Technique) คำนวณโดยใช้ t-test แบบ Independent

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2531 : 126)

$$t = \frac{\bar{X}_s - \bar{X}_f}{\sqrt{\frac{s_s^2}{N_s} + \frac{s_f^2}{N_f}}}$$

เมื่อ	t	แทน ค่าที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบที่
	$\bar{X}_s$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่มีคุณลักษณะที่ต้องการศึกษา
	$\bar{X}_f$	แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ไม่มีคุณลักษณะตรงตาม ที่ต้องการศึกษา
	s_s^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่มีคุณลักษณะตรงตาม ที่ต้องการศึกษา
	s_f^2	แทน ความแปรปรวนของกลุ่มที่ไม่มีคุณลักษณะตรงตาม ที่ต้องการศึกษา
	N_s	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มที่มีคุณลักษณะตรงตามที่ศึกษา
	N_f	แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มที่ไม่มีคุณลักษณะตรงตาม ที่ศึกษา

2.5 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง
คำนวณโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach)
(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 170 - 171)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n แทน จำนวนข้อของเครื่องมือ

s_i^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนเป็นรายข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของคะแนนของเครื่องมือวัดทั้งฉบับ

2.6 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์
ตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คำนวณโดยใช้ t-test แบบ Difference Score
จากสูตร (Edward. 1954 : 256)

$$t = \frac{\bar{X}_{D_1} - \bar{X}_{D_2}}{\sqrt{\frac{s_{D_1}^2}{N_1} + \frac{s_{D_2}^2}{N_2}}} \quad df = \frac{\left[\frac{s_1^2}{N_1} + \frac{s_2^2}{N_2} \right]^2}{\frac{\left(\frac{s_1^2}{N_1} \right)^2}{N_1 - 1} + \frac{\left(\frac{s_2^2}{N_2} \right)^2}{N_2 - 1}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t-distribution

$\bar{X}_{D_1}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับ
ก่อนการเรียนของกลุ่มทดลอง

$\bar{X}_{D_2}$ แทน คะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างระหว่างการทดสอบหลังการเรียนกับ
ก่อนการเรียนของกลุ่มควบคุม

$s_{D_1}^2$ แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบ
หลังการเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มทดลอง

$s_{D_2}^2$ แทน ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบ
หลังการเรียนกับก่อนการเรียนของกลุ่มควบคุม

N_1 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลอง

N_2 แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มควบคุม

2.7 เปรียบเทียบความแตกต่าง ความสามารถในการวิเคราะห์ ตนเอง
ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้ t-test แบบ Dependent Group
(ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2531 : 87)

$$t = \frac{D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N - 1}}} \quad df = N - 1$$

เมื่อ t แทน ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-Distribution

D แทน ความแตกต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่

N แทน จำนวนคู่

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}_{T1}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{T2}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง
$\bar{X}_D$	แทน	คะแนนเฉลี่ยความแตกต่างระหว่างการทดสอบ ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง
S_D^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่าง การทดสอบก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t-distribution
df	แทน	ขั้นแห่งความอิสระ
**	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายข้อที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยมีสมมติฐานว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมกับบุคคลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วย

ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสถิติทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมและทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t -test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังในตาราง 2

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	S_D^2	t
กลุ่มทดลอง	40	20.63	26.40	5.77	13.71	3.68**
กลุ่มควบคุม	40	20.48	22.95	2.47	18.41	

$$t(.01, df = 76) = 2.660$$

**มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งปฏิบัติตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีค่ารายเฉลี่ยของคะแนนความแตกต่างก่อนและหลังการทดลองของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

2. จุดมุ่งหมายข้อที่ 2 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบ

แก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยมีสมมติฐานว่าความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนที่เรียน โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกัน จากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบ วัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าสถิติทั้งกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุม และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score) ปรากฏผลดังในตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรม กับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การสอนตามคู่มือการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	S_D^2	t
กลุ่มทดลอง	40	108.78	114.85	6.07	29.25	2.95**
กลุ่มควบคุม	40	108.70	111.75	3.05	12.87	

$$t(.01, df = 76) = 2.660$$

**มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดย การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษา นิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบ

แก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีค่ารายเฉลี่ยของคะแนนความแตกต่างก่อนและหลังการทดลองของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

3. จุดมุ่งหมายข้อที่ 3 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการก่อนและหลังเรียนโดยมีสมมติฐานว่า ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง นำข้อมูลที่ได้มาทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test แบบ Dependent ปรากฏผลดังในตาราง 4

ตาราง 4 การเปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	$\bar{X}_D$	s_D^2	t
กลุ่มทดลอง	40	108.78	114.85	243	2617	7.10**

$$t(\infty .01, df = 39) = 2.423$$

**มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า หลังการทดลองนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนและผลการศึกษาได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการก่อนและหลังเรียน

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมกับบุคคล ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกัน
2. ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ การสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แตกต่างกัน

3. ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียน โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 โรงเรียนศรีธรรมาศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 8 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 320 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 โรงเรียนศรีธรรมาศ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 80 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 40 คน กลุ่มควบคุม 40 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยวิธีการจับฉลากจาก จำนวน 8 ห้องเรียน เอามาเพียง 2 ห้องเรียน แล้วนำกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม มาคละกัน แล้วจับฉลากเพื่อกำหนดเป็นกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ใช้เวลาทดลองทั้งสิ้น 9 สัปดาห์ โดยแบ่งเวลาในการทดลองดังนี้

2.1 ฝึกพฤติกรรมการเรียนการสอนทั้ง 2 แบบ ก่อนที่จะมีการทดลองสอน กลุ่มละ 10 คาบ คาบละ 15 นาที ในช่วงชั่วโมงรวมของแต่ละห้อง โดยกลุ่มทดลองได้รับการฝึกเจริญอานาปานสติและขั้นตอนในการคิดแบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มควบคุมได้รับการฝึกทักษะ การเรียนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา โดยที่การฝึกพฤติกรรมการเรียนนี้ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

2.2 ทดลองสอนกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 2 คาบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการสอนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเนื้อหาเรื่อง ความซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญู การประหยัด

3.2 แผนการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 วิชาจริยธรรมกับบุคคล

3.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล เรื่องความ
ซื่อสัตย์ ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความขยันหมั่นเพียร ความ
กตัญญู การประหยัด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมาเป็นแบบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าความ
เชื่อมั่น 0.76 มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .25 - .78 และค่าอำนาจจำแนก (r)
อยู่ระหว่าง .20 - .76 ดังแสดงไว้ในภาคผนวก ข

3.4 แบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุง
จากแบบทดสอบของนิภาพรรณ แดงโรจน์ ซึ่งเป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน
40 ข้อ ได้ทดสอบแล้วมีค่าความเชื่อมั่น .96 และจากการหาค่าความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง
โดยวิธี Known Group Technique ได้ค่า t เท่ากับ 20 ซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 และจากการหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน
6 ท่าน ได้ค่าความเที่ยงตรงอยู่ระหว่าง .83 - 1.0 ดังแสดงไว้ในภาคผนวก ข

4. การดำเนินการทดลอง

4.1 ทำการทดสอบก่อนการเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้แบบทดสอบ
วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล และแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์
ตนเอง

4.2 ดำเนินการทดลองโดยให้นักเรียนกลุ่มทดลองเรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหา
ที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และให้นักเรียนกลุ่มควบคุมเรียนโดยใช้การสอนตามคู่มือการสอน
ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ทดลองสอนทั้งสองกลุ่ม ใช้เวลาในการ
ทดลองเท่ากันคือ 14 คาบ คาบละ 50 นาที

4.3 ทำการทดสอบหลังการทดลองสอนกับนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล และแบบทดสอบวัดความ
สามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ซึ่งทั้งสองชุดเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อน
การทดลอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองสอนกับหลังการทดลองสอน แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

5.2 เปรียบเทียบความแตกต่างความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองสอนกับหลังการทดลองสอน แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้ t-test ในรูปผลต่างของคะแนน (Difference Score)

5.3 เปรียบเทียบความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียน ก่อนการทดลองสอนกับหลังการทดลองสอนของกลุ่มทดลอง โดยใช้สถิติที่ทดสอบ (t-test) แบบ Dependent Group

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบ
โยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จากผล
การศึกษาค้นคว้าได้รวบรวมข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประกอบการ
อภิปราย ดังนี้

1. จากสมมติฐานข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล
โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษา
นิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิด
แบบโยนิโสมนสิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามคู่มือการสอนของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณา
สุตวิจิตร (2527 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทดลองสอนจริยศึกษาโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ
ตามแนวพุทธวิธีแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่าการสอนโดยการสร้างศรัทธา
และโยนิโสมนสิการทำให้นักเรียนมีการเรียนรู้เพิ่มขึ้นโดยมีมัชฌิมเลขคณิตหลังการสอนสูงกว่า
ก่อนการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาน
สาครจิตร (2532 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ เจตคติของนักเรียน
ที่มีต่อครูและการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยวิธีสอนแบบสร้าง
ศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ด้วยวิธีการสอนแบบ
สร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมีการเรียนรู้และมีการพัฒนาด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
โดยมีมัชฌิมเลขคณิตของคะแนนสอบหลังสอนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ
ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์
กรมสามัญศึกษา น่าจะสืบเนื่องมาจากเหตุผลดังต่อไปนี้

การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นวิธีสอนที่ประยุกต์มาจากวิธีคิดตามหลักพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ โดยมีลักษณะบูรณาการหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการแนะแนว และหลักการสอนอย่างเหมาะสมกลมกลืนได้สัดส่วน มุ่งเน้นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งศรัทธาที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่สำเร็จผลอย่างแท้จริง จากการศึกษาพบว่า การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีลักษณะเด่นและแตกต่างไปจากการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การสร้างศรัทธาต่อการเรียน ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้ขั้นตอนในการสร้างศรัทธาตามวิธีการของศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ โดยใช้เวลา 2 สัปดาห์ ก่อนการทดลองสอน สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยผู้สอนจะศึกษาประวัติและจรรยาบรรณของนักเรียนทุกคน สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนและให้การช่วยเหลือแก่นักเรียนในทุกด้านเมื่อนักเรียนเกิดปัญหาขึ้น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2528 : 113) นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างบรรยากาศและการเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์โดยแยกในแต่ละด้านได้ดังนี้

1.1 การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เพื่อมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ โดยจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ให้มีความเหมาะสมและใกล้เคียงกับเรื่องที่จะเรียน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญา คงคานนท์ (2534 : 9) ที่กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมที่อบอุ่นไปด้วยคุณธรรมจะเป็นสิ่งจูงใจให้เด็ก ๆ มีคุณธรรมเกิดขึ้นในใจและจะกระทำความดีโดยไม่มีใครมาบังคับ นอกจากนี้จากการทดลองสอนของ สุมน อมรวิวัฒน์ (2528 : 80) ที่ได้นำคุณลักษณะของสิ่งแวดล้อมและการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนมาทดลองสอนวิชาศีลธรรมที่โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการทดลองปรากฏว่า การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในชั้นเรียนจะสร้างความสนใจ ความตั้งใจและ เป็นพื้นฐานให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการเรียนได้เป็นที่พอใจ จากลักษณะดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับ สิบบนนท์ เกตุทัต (ม.บ.บ. : 4) ที่กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ บรรยากาศของการเรียนการสอนที่ดีจะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิต มีความกระหายใคร่รู้ใคร่ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชชา พัฒนากุล (2532 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาโดยใช้

กระบวนการเผชิญสถานการณ์โดยการนำขั้นตอนในการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวไปใช้ในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และในเรื่องการสร้างบรรยากาศในการเรียนนี้ สุพิน บุญวงศ์ (2530 : 154) ได้กล่าวสรุปไว้อย่างชัดเจนว่า สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนจะทำให้เด็กพอใจและสนใจต่อการเรียนจะสามารถทำให้เด็กมีความรู้ มีทักษะและจะช่วยพัฒนาความสำเร็จในการเรียนให้เพิ่มสูงขึ้น

1.2 ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ในทุกด้าน โดยจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เน้นบุคลิกที่เหมาะสม มีความแจ่มใส สงบสรวม ปฏิบัติตนเป็นที่น่าเคารพยกย่อง มีความเมตตาและปรารถนาดีแก่ศิษย์ทุกคน อธิบายแต่สิ่งที่ดีที่ถูกต้องและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2526 : 2)

จากการเป็นกัลยาณมิตรของครูและเน้นการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีความเหมาะสมดังกล่าวจะเป็นปัจจัยในการสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ผู้เรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ ปลุกเร้าให้เกิดความเชื่อถือและมีความเชื่อมั่นในครูผู้สอนอันจะเป็นแนวทางที่สำคัญที่จะนำไปสู่การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีการฝึกการคิดที่เป็นระบบและเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง ดังต่อไปนี้

2.1 การฝึกขั้นตอนวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการแก่นักเรียนกลุ่มทดลองก่อนการทดลองสอน โดยผู้วิจัยได้ฝึกวิธีคิดทั้ง 5 วิธี คือ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบคุณโทษทางออก และวิธีคิดแบบคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม ที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้แก่นักเรียนโดยใช้สถานการณ์ที่เป็นปัญหา จากขั้นตอนดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการด้วยการกระทำซ้ำบ่อย ๆ โดยผู้วิจัยจะใช้สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชีวิตประจำวันเพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกคิดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น จากละคร บทบาทสมมติ นิทาน ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้สอดคล้องกับทฤษฎีทางจิตวิทยาของ ธอร์นไคค์ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะเกิดได้ดีเมื่อมีการฝึกฝน (วิไลวรรณ จันธรงค์,

2530 : 110) เพราะเมื่อผู้เรียนเกิดความเข้าใจและมีความเคล่่วคล่องในขั้นตอนของการคิดแล้ว จะทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดและแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการและขั้นตอนเหล่านั้นจนคิดเป็นนิสัย เมื่อประสบปัญหาก็จะไม่ตกใจแต่จะสามารถนึกถึงวิธีการและขั้นตอนของการคิดได้ สามารถแก้ปัญหาได้ตามควรแก่กรณี (สาโรช บัวศรี, 2523 : 10) ซึ่งการที่นักเรียนได้ฝึกการคิดตามกระบวนการดังกล่าว ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัย ระดับชั้นและมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดีทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

2.2 การฝึกอ่านาปานสติ ผู้วิจัยใช้เวลา 10 คาบ คาบละ 15 นาที ในการฝึกเจริญอานาปานสติแก่ผู้เรียน โดยจะอธิบายถึงความหมาย ประโยชน์ที่จะได้รับและขั้นตอนของการฝึกอย่างละเอียดจากสไลด์ประกอบการบรรยายอย่างเป็นลำดับขั้นตอน เพราะผู้ที่ฝึกเจริญอานาปานสติจะมีผลทำให้จิตใจมั่นคง สงบ เยือกเย็น สดชื่น ผ่องใส มีความเมตตา กรุณา จิตจะอยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับการปลูกฝังจริยธรรม (พระราชมุนี, 2529 : 834) เพราะเมื่อจิตมีความสงบก็จะทำให้เกิดความแจ่มใสทางปัญญา มีผลทำให้เป็นผู้มีความฉลาด มีคุณภาพสูง ที่จะพิจารณาในเรื่องที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อนได้ (วไลพร ภวภูตานนท์, 2528 : 150) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิเชฐ จัปปิตต์ (2534 : 95) ที่ได้ศึกษาผลการเจริญสมาธิก่อนเริ่มเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ด้านความรู้ ความเข้าใจของนักเรียนที่มี การเจริญสมาธิก่อนการเรียนกับการเรียนที่ไม่มีการเจริญสมาธิก่อนการเรียน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเข้าใจให้อยากปฏิบัติและการทดลองปฏิบัติจริง โดยผู้วิจัยได้สร้างสถานการณ์ที่เร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียน โดยการใช้บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง เทปประกอบเสียง เพลง นิทาน ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนมาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ กับนักเรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สุมิตร คุณานุกร (2518 : 97) ที่มีความเห็นว่าการปฏิบัติจากกิจกรรมที่น่าสนุกจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความพอใจ เมื่อเกิดความพอใจก็จะนำไปสู่ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและเสริมให้ผู้เรียนรักในวิชานั้น

หลังจากที่กลุ่มได้มีมติของกลุ่มที่จะปฏิบัติตามทางเลือกที่ดีที่สุดของกลุ่มที่ได้เลือกไว้ สมาชิกทุกคนจะได้ทดลองปฏิบัติจริงตามทางเลือกหรือแนวทางนั้น โดยการใช้บทบาทสมมติ ละคร

และเกมต่าง ๆ ซึ่ง พูนสุข บุญสวัสดิ์ (2525 : 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเล่นเกมไว้ว่า จะช่วยทำให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถ ความคิดและคุณธรรมในใจของตน นักเรียนจะเกิดความสนุกสนานตื่นเต้นและเกิดการคิดวิเคราะห์ตามไปด้วย ทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายการเรียนและเกมที่น่าสนใจใช้นั้นมีความสอดคล้องกับจริยธรรมที่เด็กได้เรียนไปแล้ว เป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนมาสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของสง่า วุฒิประจักษ์ (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้เกมและบทบาทสมมติในการปฏิบัติจริง ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์กับกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศิริ ปลื้มจิตต์ ที่ได้ทดลองสอนจริยธรรมแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนที่ใช้บทบาทสมมติกับกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือครู หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (สมศิริ ปลื้มจิตต์. 2534 : บทคัดย่อ)

จากงานวิจัยและแนวคิดดังกล่าวข้างต้นมีความสอดคล้องกับการจัดลำดับการเกิดการเรียนรู้ของเคลที่พบว่า การเรียนรู้ที่ดีนั้นจะเกิดจากประสบการณ์ตรงสามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น (Dale. 1954 : 42 - 45) ซึ่งการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการได้นำหลักการดังกล่าวไปใช้ในการเรียนการสอนจึงมีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลของกลุ่มทดลองแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2. จากสมมติฐานข้อที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองได้สูงกว่านักเรียน

ที่เรียนด้วยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่ส่งผลต่อความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง โดยตรงนั้นยังไม่มีผู้ทำวิจัยไว้ แต่มีงานวิจัยที่ใช้พฤติกรรมการสอนที่ใกล้เคียงกันคืองานวิจัยของ นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาถึงความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากผลการวิจัยที่พบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 น่าจะเป็นผลมาจากขั้นตอนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีลักษณะที่เอื้อต่อการวิเคราะห์ตนเอง ดังต่อไปนี้

1. การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เป็นการสอนที่ประยุกต์จากแนวคิดตามหลักพุทธธรรม มุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ถูกต้อง เป็นการสอนที่มีขั้นตอนต่อเนื่อง เป็นลำดับตามแนวทางของเหตุและผล โดยครูจะกำหนดเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ และสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียน โดยอาศัยการสร้างบรรยากาศ สร้างแรงจูงใจทำให้อยากเรียน ครูมีบุคลิกภาพที่เหมาะสม จากสถานการณ์ที่เป็นปัญหานักเรียนจะฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยครูที่เป็นกัลยาณมิตรจะเป็นผู้ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง โดยครูจะเอื้ออำนวยให้สมาชิกแต่ละคนได้รับข้อมูลย้อนกลับโดยมุ่งพฤติกรรมที่สมาชิกแต่ละคนได้กระทำโดยส่วนรวม เป็นการให้ข้อมูลในเชิงแนะนำไม่ใช่การวิจารณ์หรือตัดสินผิดถูกจากการกระทำ ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2528 : 60) ที่ได้กล่าวถึงการคิดแบบโยนิโสมนสิการว่าเป็นขบวนการฝึกการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง เป็นเหตุเป็นผล มีขั้นตอนเป็นระบบก่อให้เกิดปัญหาที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมาย จากแนวคิดดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นผลทำให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองต่างกัน

2. ในขั้นการสร้างศรัทธา ในการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโส มนสิการ ได้นำการฝึกสมาธิมาเป็นส่วนหนึ่งของการสอน เพราะการมีสมาธิก็คือการมีสติที่จะใช้ปัญหาในการพิจารณาให้การคิดถูกต้อง มีคุณค่ามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : 90) ที่กล่าวว่า เมื่อจิตมีสมาธิแล้ว จิตจะสะอาด บริสุทธิ์ สงบตั้งมั่นปราศจากความกระวนกระวายใจก็จะสามารถใช้ปัญหาคิดวิเคราะห์ได้อย่างละเอียด คือสามารถหาสาเหตุจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหาเพื่อหาแนวทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ตนเองได้อย่างสอดคล้องกับกระบวนการตัดสินใจที่จะเลือกแนวทางปฏิบัติจากแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ในขั้นประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญห ผู้เรียนจะสวมบทบาทโดยสมมติตนเองว่าเป็นบุคคลที่เป็นปัญหาของเรื่องในสถานการณ์นั้นทั้งด้านบทบาท หน้าที่ และสถานภาพ โดยยึดเกณฑ์ตามหลักธรรมของคนที่ ตามหลักศีลธรรม ตามหลักของกฎหมาย มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจประเมินทางเลือก ซึ่งการสวมบทบาทสมมตินี้เป็นวิธีการวิเคราะห์ตนเองแนวทางหนึ่ง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2533 : 585) ซึ่งสอดคล้องกับ บุปผา เรืองรอง (2526 : 68) ที่กล่าวว่า กิจกรรมบทบาทสมมติทำให้นักเรียนได้มีโอกาสสวมบทบาทในการแสดงและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์ตนเองได้

4. กิจกรรมการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็น การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึง มีการอภิปรายปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความคิดกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และสามารถเสนอวิธีแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระอย่างเต็มที่ในการทำงาน (จิรภา หนูน้อย. 2532 : 94) ผู้เรียนจะรับผิดชอบในการเรียนของตนเองเกือบทั้งหมด ครูจะเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือแนะนำโดยจะไม่บอกทุกสิ่งทุกอย่างแก่นักเรียน แต่จะพยายามดึงเอาความสามารถของผู้เรียนออกมา โดยการใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สง่า วุฒิประจักษ์ (2532 : 79) ที่กล่าวว่า การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการสอน

ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกวิธีการวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ก็จะทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น จากการที่ผู้เรียนได้รู้จักตนเองโดยอาศัยอิทธิพลของกลุ่มนี้จึงเป็นการวิเคราะห์ตนเองแนวทางหนึ่ง

3. จากสมมติฐานข้อที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดให้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

เหตุผลที่ทำให้ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง น่าจะมีเหตุผลสืบเนื่องมาจาก

1. เนื้อหาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนวิชาจริยธรรมกับบุคคลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาที่เน้นการช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกันทำให้รู้จักตนเอง รู้จักผู้อื่นตามความเป็นจริงมากขึ้น มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เพราะการคิดแบบนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง เพื่อหาแนวคิดของแต่ละคนแล้วจึงสรุปแนวคิดนั้นมาเป็นแนวทางปฏิบัติของตนเอง

2. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เน้นให้สมาชิกภายในกลุ่มเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น กิจกรรมอักษรพาสุนก กิจกรรมที่สุดของตัวฉัน กิจกรรมเธออยู่ไหน กิจกรรมวันเกิดสัมพันธ์ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสมาชิกของกลุ่มจะค่อย ๆ เกิดความรู้สึกไว้วางใจกลุ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จอห์นสัน (Johnson, 1986 : 51 - 52) ที่กล่าวว่า เมื่อสมาชิกของกลุ่มเริ่มคุ้นเคยและไว้วางใจกันแล้วก็จะยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งการยอมรับซึ่งกันและกันนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สุนันทา พลับแดง (2532 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า การปฏิสัมพันธ์จะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทักษะในการมองตนเองเปลี่ยนไป เข้าใจและยอมรับในผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งแนวคิดนี้ มีด (เพ็ญแข ประจวบจันทน์, 2528 : 23 ;

อ้างอิงมาจาก Mead. n.d.) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า บุคคลผู้ที่สามารถสวมบทบาทของผู้อื่น และเข้าใจผู้อื่นรวมทั้งบทบาทของตัวเองจะรู้จักตนเองอย่างลึกซึ้งขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อบุคคลผู้นั้นมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในวงกว้างขึ้น จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้กลุ่มทดลองมีความสามารถวิเคราะห์ตนเองได้สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่น่าจะเป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ในการที่ครูผู้สอนวิชาจริยธรรมกับบุคคลจะนำแผนการสอนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น ผู้สอนต้องคำนึงว่านอกจากแผนการสอนที่ได้จัดเป็นระบบเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องแล้ว การเตรียมตัวของผู้สอนในเรื่องขั้นตอนการสอนที่ดี การใช้คำถาม การสร้างแรงจูงใจ ความเป็นกัลยาณมิตรก็ต้องมีความพร้อมด้วย นอกจากนี้ การจัดสถานที่เรียนที่เงียบสงบ สะอาดเป็นระเบียบ ก็มีความสำคัญรวมถึงการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเนื้อหาที่เป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ เพราะจากการที่ครูประจำการหลาย ๆ คน ได้เข้าไปสังเกตการสอนของผู้วิจัยได้แสดงความคิดเห็นว่า หากจะนำแผนการสอนนี้ไปใช้สอนจริงผู้สอนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องขั้นตอนการสอนและปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนให้ละเอียดเสียก่อนก็จะทำให้การสอนประสบผลสำเร็จ เพราะการสอนโดยวิธีนี้สามารถพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาความคิด และการรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจที่ถูกต้องต่อไป นอกจากนี้ยังมีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เน้นการทำงานกลุ่มฝึกให้สมาชิกในกลุ่มยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล เพื่อใช้ในการตัดสินใจตามมติสมาชิกในกลุ่มยอมรับร่วมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยขึ้นพื้นฐานให้เกิดกับผู้เรียน และจากขั้นตอนการสอนจะพบว่า การสอนโดยวิธีนี้มีความสอดคล้องกับทักษะกระบวนการตามหลักสูตรใหม่ในเรื่องของการตระหนักและการคิดวิเคราะห์ การประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา ไม่ให้เกิดขึ้นเมื่อต้องเผชิญปัญหาที่สามารถหาแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และจากการวิจัยในครั้งนี้ยังพบว่าการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการทำให้ผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนรู้ขึ้นกว่าการสอนตามคู่มือของหน่วยศึกษานิเทศก์ ดังนั้นจึงเป็นการสมควรและเหมาะสมอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา ควรนำการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาต่อไป

2. ความเป็นกัลยาณมิตรของครูผู้สอน เป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอนโดยเฉพาะการให้ความรักความเมตตาและเอาใจใส่แก่นักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกช่องทางแห่งการฝึกฝนอบรมที่ถูกต้อง ชี้ให้เห็นถึงตัวแบบที่ดีและไม่ดีแล้วให้เด็กพิจารณาตัดสินใจที่จะเลือกปฏิบัติตามตัวแบบที่ดีนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีมีความรู้และคุณธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความมีศรัทธาต่อครูผู้สอนและจะศรัทธาต่อการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสรุปได้ว่าครูอาจจะเป็นได้ทั้งผู้สร้างและผู้ทำลายบรรยากาศที่จะนำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นใฝ่ใจที่จะเรียนรู้หรือสร้างความเครียดอีกถ้าไม่อยากเรียนแก่เด็กก็ได้

3. กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เช่น เกม บทบาทสมมติ ละคร กรณียตัวอย่าง เพลงเป็นกิจกรรมที่นักเรียนชอบมาก ซึ่งทราบได้จากการที่นักเรียนเขียนบรรยายในเรื่อง "ความรู้สึกที่อยากจะบอกกับครู" เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้ว และได้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนพบว่า นักเรียนจะแสดงความดีใจ มีความกระตือรือร้นตลอดเวลาที่เรียน เอาใจใส่ต่อกิจกรรมทุกประเภท ไม่รู้สึกง่วงนอนในขณะที่เรียน จึงสรุปตรงกันว่า กิจกรรมเป็นสิ่งเร้าให้นักเรียนเกิดความสนใจและตั้งใจที่จะเรียนมากขึ้น นอกจากนี้ควรเน้นถึงการนำความรู้ที่ได้จากการร่วมกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป แต่ในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้งนั้นไม่ควรใช้เวลาเกิน 20 นาที เพราะอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

4. การสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ผู้วิจัยได้นำสื่อการสอนหลายประเภท เช่น วีดีโอ สไลด์ประกอบเสียง นิทานประกอบเสียง กรณียตัวอย่าง มาเป็นตัวเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาแก่นักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาสำหรับครูผู้สอนในการผลิตสื่อต่าง ๆ ดังนั้นทางหน่วยศึกษานิเทศก์ หรือสำนักงานพัฒนาคุณธรรมกระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดให้มี

การฝึกอบรมให้ความรู้แก่ผู้สอนในการผลิตสื่อการสอนที่มีคุณภาพ และพร้อมกันนี้หน่วยงานดังกล่าวข้างต้นควรผลิตสื่อที่ตรงตามเนื้อหาและแนวคิดดังกล่าวเพื่อให้ครูได้ยืมนำไปใช้ และนอกจากนี้ครูที่สอนในวิชาเดียวกันของแต่ละโรงเรียนควรร่วมมือกันในการผลิตสื่อ แล้วเปลี่ยนกันใช้ซึ่งจะเป็นการประหยัดและได้ประโยชน์อย่างยิ่ง

5. หลังจากการทดลองสอนในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้นำเอาผลงานในการทำกิจกรรมของกลุ่ม เช่น แนวคิดของแต่ละกลุ่มในปัญหาที่เกิดขึ้นที่กลุ่มได้บันทึกไว้ แนวปฏิบัติของกลุ่มในเรื่องนั้น ๆ รวมถึงตัวแบบที่ดีในความคิดเห็นของแต่ละบุคคล และภาพถ่ายจากการร่วมกิจกรรมของสมาชิกในกลุ่มนำไปจัดที่ป้ายนิเทศของห้องโดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย จากการสังเกตพบว่า นักเรียนให้ความสนใจติดตามอ่านพร้อมทั้งสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอีกครั้งหนึ่งจากบทเรียนที่ได้เรียนจบไปแล้ว ตลอดจนมีผลต่อการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในความคิดเห็นเหล่านี้ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน ดังนั้นทางโรงเรียนจึงควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและนักเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมจริยธรรมโดยนำเอาความคิดเห็นของนักเรียน แบบบันทึกในการทำกิจกรรม รวมถึงการให้การยกย่องชมเชยนักเรียนที่เป็นตัวแบบที่ดีและมีการจัดแสดงผลงานเป็นนิทรรศการไว้ในสัปดาห์ส่งเสริมจริยธรรมที่โรงเรียนควรกำหนดจัดขึ้นทุกภาคการศึกษา

6. สถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการศึกษา ควรส่งเสริมให้ความรู้และฝึกอบรมครูให้มีความรู้และทักษะในขั้นตอนของการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยเฉพาะครูที่สอนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นปัญหาตลอดมาว่าสอนแล้วเด็กเบื่อ เด็กไม่สนใจ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เพราะการสอนโดยวิธีนี้นอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน สนใจเรียนและมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียนได้เป็นอย่างดีแล้วยังเป็นการช่วยเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเองวิเคราะห์ตนเองได้ถูกต้อง รู้ถึงข้อบกพร่องของตนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขที่ถูกต้องแล้วยังรวมถึงการเข้าใจบุคคลอื่นยอมรับความสามารถและความคิดเห็นของผู้อื่นทำงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่ามีความจำเป็นในสังคมปัจจุบันที่จะทำให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาผลของการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ที่มีต่อลักษณะอื่น ๆ ของนักเรียน เช่น การควบคุมตนเอง ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น เจตคติต่อการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล และพฤติกรรมทางจริยธรรม เป็นต้น
2. ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมว่าถ้านำขั้นตอนในการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไปประยุกต์ใช้กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จะทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนแตกต่างกับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ที่ไม่ใช่ขั้นตอนในการคิดแบบโยนิโสมนสิการหรือไม่
3. ควรนำการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไปทดลองสอนกับวิชาสังคมศึกษา ส.504 ซึ่งเป็นเรื่องของเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวกับการทำความเข้าใจของผู้เรียนว่าจะส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองเพิ่มขึ้นหรือไม่ รวมถึงการติดตามผลว่าเมื่อเด็กได้เรียนไปแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร
4. การวิจัยในครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการที่เป็นวิธีคิดพื้นฐาน 5 วิธี ดังนั้นจึงควรมีการวิจัยต่อไปว่า ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายควรใช้วิธีการคิดแบบใดจึงจะมีความเหมาะสมและทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรวมถึงความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองเพิ่มสูงขึ้น
5. ควรนำแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองนี้ไปใช้ในงานวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น นักเรียนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ท้องถิ่นต่าง ๆ และในสถานสงเคราะห์เด็ก
6. ควรมีการวิจัยว่า ถ้าไม่มีการฝึกสมาธิหรือใช้บทบาทสมมติในการประเมินทางเลือกในขั้นการตัดสินใจ จะทำให้ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของนักเรียนแตกต่างกับกลุ่มควบคุมหรือไม่

บรรณาการ

บรรณานุกรม

- กัญญา คงคานนท์. "การปลูกฝังจริยธรรมในเด็กเล็ก," วารสารการศึกษากรุงเทพมหานคร. 14(5) : 9 ; กุมภาพันธ์ 2534.
- กัณธร จ่างทอง. สุขภาพจิตและการพัฒนาตน. โครงการตำราและเอกสารวิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช, 2528.
- โกวิท วรพิพัฒน์. บทสัมภาษณ์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 4 มกราคม 2525. เวลา 8.00 - 9.00 น.
- _____. แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : บริษัทพี.เอ.อีฟวิ้ง จำกัด, 2533.
- "กรมวิชาการทดสอบการสอนลักษณะจริยธรรมส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี," ไทยรัฐ. 3 กันยายน 2534. หน้า 8.
- จันทร์ ไพจิตร. ปรัชญาแห่งกรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2501.
- จันทร์ชนันท์ สิงห์ทัด. "สำรวจระดับความสุขในชีวิต," ฟ้าราชม. 10(10) : 132 ; กันยายน 2528.
- จรรยา จิยโชค. "จริยศึกษาประสิทธิผลและรูปแบบการสอน," ประชาศึกษา. 35(8) : 23 - 24; พฤษภาคม 2528.
- จิรภา หนูน้อย. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้สื่อประสมกับการสอนแบบแก้ปัญหาตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อุดสาเนา.
- ฉลองชัย สุวัฒน์บุรณ์. สื่อประสม. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.
- ชวาล แพร์ตกุล. เทคนิคการวัดผล. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2522.
- ชอบ ลีซอ. "การเรียนการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิดและการแก้ปัญหา," วารสารประชาการศึกษา. 12(2) : 59 - 74 ; ธันวาคม 2533.

ณัชชา พัฒนากล. ผลการใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในการสอนต่อความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัสสัณา.

ดวงเดือน พันธมนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ทองดี ปิงใจ. "ควิซกับอริยสัจ 4 แนวทางพัฒนาสันติสุขในสังคม," สารพัฒนาหลักสูตร. 93 : 53 - 55 ; เมษายน 2533.

ทรัพย์ ประกอบสุข. "จริยธรรมใน ฤทธสาธอนนึ่งค้ำจันท์," วารสาร มศว.ปทุมวัน. 15(2) : 25 - 41 ; มีนาคม 2534.

ทวี ทองสว่าง. การสอนวิชาภูมิศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : คูณพินอักษรกิจ, 2525.

เทพเวที, พระ. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2533.

ธีระภาณณเณ, สมเด็จพระ. "การพัฒนาคน," วิปัสสนาสาร. 37(3) : 1 - 4; พฤษภาคม 2534.

นงลักษณ์ จันทรแสนโรจน. ปัญหาการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของครูผู้สอนและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัสสัณา.

นพดล เจนอักษร. การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2526. อัสสัณา.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. "การรู้จักคิด," ใน พัฒนาวิคผล. หน้า 59 - 60. กรุงเทพฯ : ไทยพณิขยการการพิมพ์, 2513.

_____. "จิตวิทยาพัฒนาการตามแนวพุทธศาสตร์," ใน ศึกษาศาสตร์ตามแนว พุทธศาสตร์ ภาคที่ 3 จิตวิทยาการศึกษา. หน้า 101 - 103. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีระยุทธ วิเชียรโชติ. จิตวิทยาการเรียนการสอน.

คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

น้อมฤดี จงพยัพ และคนอื่น ๆ. คู่มือการศึกษาจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครู
สวนดุสิต, 2519.

"นายกบกุลหาพิสูจน์ความจริง ขาดวิศวกร," ไทยรัฐ. 19 กรกฎาคม 2534. หน้า 8.

นิภาพรรณ แดงโรจน์. การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอน
แบบไตรสิกขา. ปริญญาโท คศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

บุญเลี้ยง พลอาวุธ. "การเรียนรู้กับการแก้ปัญหา," มิตรครู. 10 : 45 - 46 ;
พฤษภาคม - มิถุนายน 2511.

บุญสม ครุฑทา. การสร้างแบบวัดการคิดเป็น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525. อัดสำเนา.

บุปผา เรืองรอง. เปรียบเทียบความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 3 ที่เรียนด้วยกิจกรรมการอ่านิทานกับกิจกรรมแสดงบทบาทสมมติ. วิทยานิพนธ์
ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526. อัดสำเนา.

ประสาธ อิศรปรีดา. จิตวิทยาการเรียนรูกับการสอน. มหาสารคาม : คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2523.

พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยมและจริยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : พิมพ์เศ,
2523.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2531.

พิเชษฐ์ จัปจิตต์. การศึกษาผลการเจริญสมาธิก่อนเริ่มเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนแบบพุทธวิธี แสวงอริยสัจตามแนวพระเทพเวที. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อุดสาเนา.

พุทธทาสภิกขุ. บรมธรรม. กรุงเทพฯ : ป.ท.ม., 2512.

พูนสุข บุญสวัสดิ์. "เกมและการเล่นเสริมคุณธรรม," ในบทบาทของครูและการสอนจริยศึกษา หน้า 20. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์การพิมพ์, 2525.

เพ็ญแข ประจวบจันทึก. พื้นฐานทางสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ของการศึกษา.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533.

มลลิการ์ พงษ์ปรีตร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2527.

ระพี สาคริก. "จริยธรรมกับการศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 17(4) : 54;

เมษายน - พฤษภาคม 2526.

ราชวรณีน, พระ. พุทธธรรมกฎธรรมชาติดูและคุณค่าสำหรับชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนา, 2526.

_____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ : คำนวณการพิมพ์, 2528.

_____. พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

"รายงานการใช้หลักสูตรของโรงเรียนร่วมพัฒนาระยะที่ 2," ไทยรัฐ. 10 มิถุนายน 2534. หน้า 8.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศึกษาพร, 2531.

ลาวัญญ์ วิทยาวัฑฒิกุล. แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : พี เอ ลิฟวิ่ง จำกัด, 2533.

- วรรณ สุตวิจิตร. การทดลองสอนจริยศึกษาโดยการสร้างศรัทธาแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526. อัดสำเนา.
- วไลพร ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม. จิตวิทยาพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2527.
- วสิน อินทรสระ. "การวิเคราะห์และควบคุมตนเองเพื่อความสำเร็จในการบริหารโดยธรรม," ฟ้าคราม. 10(1) : 29 - 38 ; ธันวาคม 2527.
- วิชาการ, กรม. เอกสารการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2521. ม.ป.ท., 2532.
- _____. ข้อคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการสอนและการสอบที่เน้นกระบวนการ.. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2533.
- วิไลวรรณ จันทรรงค์. การทดลองสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. อัดสำเนา.
- วีระ ไทยพานิช. การออกแบบระบบการเรียนวิชาการ นำไปสู่การปรับปรุงการสอน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529.
- ศักดิ์ศรี ปาณะกุล. การใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง กรมศาสนา. คู่มือสอนจริยศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. ฉบับทดลอง, โรงพิมพ์การศาสนา, 2521.
- ส. รัตนะ. (นามแฝง). "รุ่งอรุณของวันใหม่," เสียงธรรม. 33(2) : 20 - 21 ; มีนาคม - เมษายน 2533.

- สกล เทียงแท้. ผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็ก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน. ปรินิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.
อัสสโน.
- สง่า วุฒิประจักษ์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้
เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการ
สอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัสสโน.
- สมบูรณ์ ชิตพงศ์. เทคนิคการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ :
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2523.
- สมศิริ ปลื้มจิตต์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรม
ในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาท
สมมติกับการสอนตามคู่มือครู. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534. อัสสโน.
- สมหวัง ชัยตามล. การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการด้านทักษะการคิดแก้ปัญหาการเรียนวิชา
สังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอน
ปกติ. กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
2528. อัสสโน.
- สमान สวรรจิตร์. สัมฤทธิ์ผลในการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัสสโน.
- สฤตลักษณ์ สุนทรา. ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมในหนังสือพิมพ์รายวัน
และการนำไปใช้ในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
อัสสโน.

- สามัญศึกษา, กรม. การพัฒนาความคิดกระบวนการสอนคิดเป็น. กรุงเทพฯ : หน่วยงาน
นิเทศก์ เขตการศึกษา 5. 2533.
- สายหยุด สมประสงค์. "ยุทธศาสตร์การคิด," โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ
กรุงเทพฯ : ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2523.
- สารภี รัตนบุรี. เอกสารประกอบการฝึกอบรมศึกษานิเทศน์ รุ่น 20, 21. กรุงเทพฯ :
ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2523.
- สารสำคัญของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 7. สารสนเทศการศึกษา. 15(1) : 5;
ตุลาคม - พฤศจิกายน 2533.
- สาโรช บัวศรี. ปรัชญาการศึกษาไทย จุดยืนและทิศทางของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ :
ไทยวัฒนาพานิช, 2523.
- สิทธิชัย ธาณินดี. การศึกษากับสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. แนวคิดในการสร้างบัณฑิต. (บทคัดย่อ) ม.ป.ป. อัสสัณนา.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์. เอกสารการสอนชุดวิชา
จิตวิทยาการแนะแนว หน่วยที่ 9 - 15. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2533.
- สุนทร สุนันท์ชัย. เทคนิคและวิธีสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สหพันธ์, 2524.
- สุนันทา พลับแดง. ผลของการฝึกมนุษยสัมพันธ์ต่อสถานภาพทางสังคมและการวิเคราะห์
ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัสสัณนา.
- สุบัญญัติ กิตติวิสาร. "การจัดการศึกษาเพื่อให้เข้าใจตนเอง," มิตรครู. 28(4) :
40 - 43; กุมภาพันธ์ 2529.
- สุพล วังสินธุ์. "องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการสอนจริยธรรม," วารสารการแนะแนว.
132 : 31 - 35 ; ธันวาคม 2533 - มกราคม 2534.
- สุพิน บุญวงศ์. หลักการสอน. คณะวิชาครุศาสตร์ วิทยาลัยครูสวนดุสิต, กรุงเทพฯ :
แสงสุทธิการพิมพ์, 2531.

- สมน อมรวิวัฒน์. คำบรรยายเรื่องระบบการสอนตามแนวพุทธวิธี. ในการอบรมครูจริยศึกษา และนิสิตปริญญาตรีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- _____. คิดอย่างครู. กรุงเทพฯ : มุลนิธิโกมลคีมทอง, 2528.
- สมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530.
- _____. สมบัติพิพม์ของการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุมิตร คุณานุกร. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518.
- เสรีयरพงษ์ วรธปก. "การปลูกฝังจริยธรรม," ใน แนวทางการพัฒนาค่านิยมและคุณธรรมของเยาวชนในปัจจุบัน. หน้า 18 - 27. กรุงเทพฯ : สมาคมครูสังคมศึกษาแห่งประเทศไทย, 2533.
- แสง จันทรงาม. วิธีสอนของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ : บรรณาการ, 2526.
- "หลักสูตรพุทธศาสนาฉบับปรับปรุงเน้นเพิ่มคาบเรียน," ไทยรัฐ. 5 ธันวาคม 2533. หน้า 8.
- อาคม จันทสุนทร. การสอนเพื่อตอบสนองสมรรถภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ :
 • หน่วยงานพิเศษ. กรมสามัญศึกษา, กรมศาสนา, 2527.
- อาภา ฤกษ์ช่าง. "การสอนแบบแก้ปัญห," วารสารแนะแนว. 25(135) : 15 - 23; มิถุนายน - กรกฎาคม 2534.
- อารมณ สุวรรณบาล. ทักษะเชาวน์ปัญญา, "โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ." กรุงเทพฯ : หน่วยงานพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 2523.
- อานวย ทะพินค์แก และชยันต์ วรธัญติ. "จริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักการศึกษา," ใน รายงานการสัมมนาทางจริยธรรมในสังคมไทย ปัจจุบัน. หน้า 201 - 203. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.
- อันทา นพคุณ. แก้ปัญหเป็น. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2530.

- Clark, Leonard H. and Irving S. Star. Secondary School Teaching Methods. New York : Mcmillan Publishing Co., Inc., 1976.
- Edgar Dale. Audio - Visual Methods in Teaching. New York : Holt, Rinehart and Wiston, 1954.
- Edward, Allen L. Statistical Methods for the Behavioral Science. New York : Rinehart and Co., Inc., 1954.
- Fan, Chung Teh. Item Analysis Table. Educational Testing Service, Princeton, New Jersey : 1952.
- Gagne, Robert M. The Condition of Learning. 2 nd ed. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1970.
- Grossnikle, Fortes E. and Lee J. Bruecknes. Discovery Meaning in Arithmetic. New York : Holt, Rinehart and Winston Inc., 1959.
- Hollowell, Kothleen Am. "A Flow Chart Model of Cognitive Process in Mathematical Problem - Solving," Dissertation Abstracts International. 37 : 7373 - 8015-A ; 1977.
- Janes, S. Ross. Groundwork of Educational psychology. New York : Wilson, Press, 1963.
- John, K.W. " A Comparison of Two Methods of Teaching Eight Grade General Science : Traditional and Structured Problem - Solving," Dissertation Abstracts. 27(24) : 994 - 995 - A ; October, 1966.
- Johnson, David W. Reading Out : Interpersonal Effectiveness and Self - Actualization. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice - Hall, 1986.
- Mahan, Luther A. "Which Esetreme Variant of the Problem Solving Method of Teaching Should be more Characteristic of the Many Teacher Variations of Problem - Solving Teaching," Science Education. 54 : 309 - 316; October, 1970.
- Michaelis, John U. Social studies for Children : A Guide to Basic Instruction. New Jersey : Prentice Hall, 1980.
- Russell, John Michael. "The Effect of Problem Solving on Junior High school Students ability to Apply and Analysis Earth Science Subject Matter," Dissertational Abstracts International. 40(3) : 1386 - 1387-A ; September, 1979.

Siturn, Jayaswal. Foundation of Education Psychology. New Delhi :
Arnole HieneManun, 1974.

Wallach, Michael and Mathan Kogan. Modes of Thinking in Young
Children. Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1956.

Witkin, Herman and others. Psychological Differentiation.
New York : Wiley, 1974.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาตรวจประเมิน
และตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ปรึกษาและตรวจปรินต์งานพิมพ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์ กศ.บ. (มัธยม), M.S. in Ed, (Sec. Ed)

ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กศ.บ. (คณิต), กศ.ม. (วัดผล), กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร)

รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาและวางแผน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. พระมหาณรงค์ จิตตสวโร ผู้ช่วยเลขานุการเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพมหานคร
2. พระมหาสง่า สุกโร วัดชลประทานรังสฤษฎิ์ จังหวัดนนทบุรี
3. อาจารย์ยวดี อินทสระ สภามหาสมุทรราชวิทยาลัย วัดบวรนิเวศวิหาร และ
ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วินิตา ขำเขียว ภาควิชาศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิเวศน์ ธรรมรักษ์ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
6. อาจารย์สมบูรณ์ ศรีกระทุม นักธรรมเอก, เปรียญ 7 สำนักเรียน
วัดเบญจมบพิตร และอาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว สมุทรปราการ
7. อาจารย์นิภาพรรณ แดงโรจน์ อาจารย์ 2 ระดับ 5 หัวหน้าหมวดกิจกรรม
โรงเรียนราชวินิตบางแก้ว สมุทรปราการ

ภาคผนวก ข

1. ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง
2. ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากมาตรฐาน (Δ) เป็นรายชื่อของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล
3. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
4. คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
5. คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลอง

ตาราง 5 แสดงค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบวัดความสามารถในการ
วิเคราะห์ตนเอง

ข้อที่	ตัวเลือก			ข้อที่	ตัวเลือก		
	ก	ข	ค		ก	ข	ค
1	1.0	1.0	1.0	16	.83	1.0	1.0
2	1.0	1.0	1.0	17	1.0	1.0	1.0
3	1.0	.83	.83	18	1.0	1.0	1.0
4	1.0	.83	1.0	19	1.0	1.0	1.0
5	.83	1.0	1.0	20	1.0	.83	1.0
6	1.0	1.0	1.0	21	.83	1.0	1.0
7	1.0	1.0	.83	22	1.0	1.0	1.0
8	1.0	.83	1.0	23	1.0	1.0	1.0
9	1.0	.83	1.0	24	1.0	1.0	1.0
10	1.0	1.0	1.0	25	1.0	1.0	1.0
11	.83	1.0	1.0	26	1.0	1.0	1.0
12	1.0	1.0	1.0	27	1.0	1.0	1.0
13	1.0	1.0	1.0	28	1.0	1.0	1.0
14	1.0	1.0	1.0	29	.83	1.0	1.0
15	1.0	1.0	.83	30	1.0	1.0	1.0

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อที่	ตัวเลือก			ข้อที่	ตัวเลือก		
	ก	ข	ค		ก	ข	ค
31	1.0	1.0	1.0	36	1.0	1.0	1.0
32	1.0	1.0	1.0	37	1.0	1.0	1.0
33	1.0	1.0	1.0	38	1.0	1.0	1.0
34	1.0	1.0	1.0	39	1.0	1.0	1.0
35	1.0	1.0	1.0	40	1.0	1.0	1.0

ตาราง 6 ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากมาตรฐาน (Δ)
ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาจริยธรรมกับบุคคล ส.017

ข้อที่	p	r	Δ	ข้อที่	p	r	Δ
1	.77	.76	10.1	21	.52	.37	12.8
2	.77	.44	10.0	22	.26	.69	15.6
3	.74	.29	10.4	23	.63	.40	11.6
4	.66	.25	11.3	24	.78	.30	9.9
5	.28	.36	15.3	25	.63	.31	11.7
6	.61	.28	11.9	26	.31	.21	15.0
7	.71	.35	10.8	27	.73	.32	10.6
8	.71	.35	10.8	28	.47	.29	13.3
9	.52	.37	12.8	29	.57	.27	12.3
10	.43	.38	13.7	30	.49	.54	13.1
11	.38	.43	14.3	31	.32	.34	14.8
12	.77	.44	10.0	32	.55	.76	12.5
13	.63	.66	11.6	33	.74	.51	10.4
14	.63	.66	11.6	34	.64	.48	11.6
15	.71	.56	10.8	35	.77	.44	10.0
16	.59	.38	12.1	36	.78	.21	9.9
17	.49	.25	31.1	37	.25	.30	15.7
18	.61	.20	11.9	38	.64	.54	11.5
19	.65	.36	11.4	39	.73	.32	10.6
20	.49	.25	13.1	40	.60	.60	12.0

ค่าความเชื่อมั่น .76

ตาราง 7 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลของกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
1	23	32	9	28	26	-2
2	22	26	4	24	24	0
3	25	29	4	21	20	-1
4	27	27	0	19	20	1
5	22	22	0	18	29	11
6	19	23	4	20	29	9
7	22	28	6	20	27	7
8	22	23	1	21	23	2
9	25	29	4	23	15	-8
10	22	28	6	26	23	-3
11	25	30	5	24	24	0
12	23	24	1	22	26	4
13	19	23	4	20	25	5
14	20	29	9	18	14	-4
15	23	29	6	19	25	6
16	7	20	13	20	25	5
17	14	26	12	19	24	5
18	17	21	4	18	21	3

ตาราง 7 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
19	23	28	5	20	24	4
20	19	22	3	21	26	5
21	16	19	3	19	19	0
22	22	24	2	16	19	3
23	22	21	-1	10	18	8
24	23	28	5	16	19	3
25	18	25	7	16	21	5
26	18	29	11	16	17	1
27	19	32	13	17	26	9
28	20	31	11	22	19	-3
29	21	27	6	23	20	-3
30	20	24	4	24	25	1
31	19	28	9	18	20	2
32	22	30	8	24	19	-5
33	21	27	6	17	27	10
34	17	25	8	23	24	1
35	20	30	10	21	30	9
36	26	28	2	24	26	2
37	24	26	2	24	26	2

ตาราง 7 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
38	20	30	10	23	25	2
39	19	29	10	24	26	2
40	19	24	5	21	22	1

ตาราง 8 คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง วิชาจริยธรรมกับบุคคล ของกลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุม

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
1	111	115	4	110	115	5
2	101	115	14	108	112	4
3	114	118	4	100	112	12
4	106	111	5	104	106	2
5	109	112	3	99	109	10
6	84	105	21	113	114	1
7	98	114	16	110	112	2
8	108	114	6	113	115	2
9	102	114	12	112	115	3
10	114	112	-2	109	109	0
11	108	118	10	104	106	2
12	112	115	3	110	114	4
13	112	118	6	110	111	1
14	110	117	7	105	103	-2
15	109	115	6	95	111	16
16	108	117	9	113	115	2
17	108	118	10	110	113	3
18	109	118	9	107	112	5

ตาราง 8 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
19	112	114	2	112	113	1
20	110	115	5	110	112	2
21	114	114	0	99	102	3
22	112	119	7	113	111	-2
23	104	114	10	113	115	2
24	110	113	3	108	111	3
25	92	111	19	112	114	2
26	109	116	7	110	116	6
27	105	116	11	118	116	-2
28	115	114	-1	109	112	3
29	114	117	3	114	115	1
30	111	118	7	106	108	2
31	110	112	2	112	112	0
32	114	117	3	105	106	1
33	103	114	11	108	114	6
34	114	117	3	109	114	5
35	116	113	-3	112	113	1
36	109	109	0	108	111	3
37	119	120	1	108	113	5

ตาราง 8 (ต่อ)

คนที่	กลุ่มทดลอง			กลุ่มควบคุม		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
38	113	113	0	112	110	-2
39	111	117	6	110	113	3
40	111	115	4	108	115	7

ตาราง 9 คะแนนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง

คนที่	กลุ่มทดลอง			คนที่	กลุ่มทดลอง		
	ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง		ก่อนสอน	หลังสอน	ผลต่าง
1	111	115	4	21	114	114	0
2	101	115	14	22	112	119	7
3	114	118	4	23	104	114	10
4	106	111	5	24	110	113	3
5	109	112	3	25	92	111	19
6	84	105	21	26	109	116	7
7	98	114	16	27	105	116	11
8	108	114	6	28	115	114	-1
9	102	114	12	29	114	117	3
10	114	112	-2	30	111	118	7
11	108	118	10	31	110	112	2
12	112	115	3	32	114	117	3
13	112	118	6	33	103	114	11
14	110	117	7	34	114	117	3
15	109	115	6	35	116	113	-3
16	108	117	9	36	109	109	0
17	108	118	10	37	119	120	1
18	109	118	9	38	113	113	0
19	112	114	2	39	111	117	6
20	110	115	5	40	111	115	4

ภาคผนวก ค

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
แบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้มีข้อสอบทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลาทำ 60 นาที
2. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบเลือกตอบ ชนิด 5 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุด เพียงคำตอบเดียว โดยใช้กากบาท (X) ลงในช่อง ก ข ค ง หรือ จ
3. คำตอบในข้อหนึ่งมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว ถ้าตอบเกิน 1 คำตอบ จะถือว่าผิดในการตอบข้อนั้น

1. การที่คนไม่กล้าทำความดีเพราะว่าผลที่ได้รับ ไม่คุ้มกัน เรื่องนี้ควรแก้ปัญหาอย่างไร
 - ก. ให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ประชาชน
 - ข. เร่งให้คนเห็นคุณค่าของการทำความดี
 - ค. ปรับปรุงวัดให้คนเกิดความศรัทธามากขึ้น
 - ง. ออกกฎหมายลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง
 - จ. เสริมบทบาทของพระภิกษุในการอบรมสั่งสอน
2. เพื่อนคนใดที่จัดว่าเป็นเพื่อนที่ดี
 - ก. สมพรให้เพื่อนยืมเงินไปคู้หนั๊ง
 - ข. สมภพมีความสุจริตใจต่อเพื่อน
 - ค. สมหญิงทำทุกอย่างที่เพื่อนขอร้อง
 - ง. สมศรีพูดให้กำลังใจแก่เพื่อนที่ทำความผิด
 - จ. สมชายมอบหมายความรับผิดชอบให้เพื่อนอย่างทั่วถึง

3. การกระทำของบุคคลใดที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ได้ดีและชัดเจนมากที่สุด
 - ก. สมเชาว์ไม่นำความลับของเพื่อนไปบอกผู้อื่น
 - ข. สมชายซึ่งเป็นนักหนังสือพิมพ์จะไม่ยอมเชื่อว่าลือ
 - ค. สมฤกษ์พยายามพูดถึงบุญคุณของครูอาจารย์อยู่เสมอ
 - ง. สมศรีไม่พูดประจบประแจงเพื่อหาประโยชน์ให้ตนเอง
 - จ. สมพรซึ่งเป็นพยานของจำเลยได้ให้การต่อศาลตามความเป็นจริงทุกประการ

4. ปฏิบัติเช่นไรน่าจะได้รับการยกย่องมากที่สุด
 - ก. ประทุมรับทำงานทันทีเมื่อแม่ขอร้อง
 - ข. ทองพันธ์ช่วยงานตามที่เพื่อนขอร้อง
 - ค. ศศิศักดิ์บริจาคเงินเพื่อทำบุญเมื่อได้ทราบข่าว
 - ง. สุรชิตจ่ายเงินให้สมาคมตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้
 - จ. พิชรินทร์รับบอกครูทันทีว่าตนเองทำแก้วน้ำแตก

5. การรับสินบนของเจ้าหน้าที่ในกรณีต่าง ๆ จะเกิดผลเสียต่อประเทศชาติในด้านใดมากที่สุด
 - ก. เศรษฐกิจของประเทศจะตกต่ำ
 - ข. ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อน
 - ค. ท้ายบบรรยากาศการลงทุนในประเทศ
 - ง. ท้ายความเชื่อถือของต่างชาติที่มีต่อประเทศไทย
 - จ. เป็นการท้ายชื่อเสียงของเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำความชั่ว

6. จากการที่มีข่าวปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของไทย ได้ออกใบอนุญาตเข้าประเทศให้แก่ผู้พวยพโดยเก็บเงินทุกคน นักเรียนคิดว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ถูกต้อง เพราะเป็นสิทธิที่เขาจะทำได้
 - ถูกต้อง เพราะเป็นการสร้างความสำเร็จให้ชีวิต
 - ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการทำหน้าที่ก้าวก่ายกับหน่วยงานอื่น
 - ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ
 - ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้ที่ได้รับความทุกข์อยู่แล้ว
7. คณะรัฐมนตรีได้เพิ่มอำนาจให้คณะกรรมการ ป.ป.ป. ในการลงโทษข้าราชการที่ทุจริตต่อหน้าที่ให้มากขึ้น แสดงว่าข้าราชการในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่ถูกละเลยมากที่สุด
 - กฎหมายที่ลงโทษข้าราชการที่ทุจริตยังไม่หนักพอ
 - สวัสดิการของข้าราชการ ไม่ดีต้องได้รับการปรับปรุง
 - มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจึงต้องมีการทุจริตต่อหน้าที่
 - ข้าราชการเป็นบุคคลที่มีโอกาสในการทุจริตต่อหน้าที่ได้มากกว่าบุคคลอื่น
8. / ความมีระเบียบวินัย มีความสำคัญต่อบุคคลอย่างไร
- ทำให้กิจการต่าง ๆ บรรลุเป้าหมาย
 - ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพของผู้ปฏิบัติให้ดีขึ้น
 - เป็นแนวทางให้บุคคลปฏิบัติตามกฎหมายได้สะดวก
 - ช่วยควบคุมบุคคลให้ปฏิบัติตามแนวทางที่เหมาะสม
 - ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางร่างกายและจิตใจ

9. ในการปลูกฝังระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นในตัวของคุณคนมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่ออะไร
- ให้เกิดความสามัคคี
 - ให้จิตใจสดชื่นแจ่มใส
 - ให้คุณคนเป็นที่รักของหมู่คณะ
 - ให้เกิดความสงบสุขในสังคม
 - ให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
10. ที่กล่าวว่า "ถ้าคุณคนในสังคมขาดระเบียบวินัยแล้ว จะทำให้มีแต่ความเดือดร้อนและวุ่นวาย" ที่เป็นเช่นนี้เพราะเหตุใด
- ระเบียบวินัยเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง
 - ระเบียบวินัยเป็นคุณธรรมที่ช่วยเตือนสติบุคคล
 - ระเบียบวินัยเป็นข้อกำหนดของบุคคลที่ต้องทำตาม
 - ระเบียบวินัยทำให้บุคคลมีแนวความคิดไปในทางเดียวกัน
 - ระเบียบวินัยช่วยชี้แนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคล
11. การกระทำใดที่แสดงว่าเพียงฮารมีระเบียบวินัยในตนเอง
- ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มในการทำงาน
 - ปฏิบัติเหมือนกับเพื่อนที่มีความสนิทสนมกัน
 - ปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนที่กำหนดไว้
 - ปฏิบัติตามคำพูดหรือสัญญาที่ได้ให้ไว้กับตนเอง และแก่คนอื่น
 - ปฏิบัติตามกฎหมายเมื่อเห็นว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามต้องถูกลงโทษ

12. วินัยในสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสิ่งใดเป็นพื้นฐาน
- การมีผู้คอยบังคับดูแล
 - การควบคุมซึ่งกันและกัน
 - การอดทนฝึกหัดควบคุมตนเอง
 - การตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมาบังคับทุกคน
 - การตั้งกฎเกณฑ์การลงโทษอย่างรุนแรง
- 13./ ตามสุภาษิตไทยที่กล่าวว่า "ทำอะไรได้ตามใจ คือไทยแท้" แสดงให้เห็นว่าจริยธรรมของคนไทยเป็นอย่างไร
- ขาดวินัยในตนเอง
 - ขาดความกระตือรือร้น
 - ขาดความสามัคคีในหมู่คณะ
 - ขาดความรับผิดชอบในตนเอง
 - ขาดการยอมรับฟังความคิดเห็นของส่วนรวม
14. การที่คนไม่นิยมข้ามถนนตรงทางม้าลายหรือใช้สะพานลอยคนข้ามทั้ง ๆ ที่มีกฎหมายให้ปฏิบัติ น่าจะเป็นเพราะอะไร
- คนขาดระเบียบในตนเอง
 - คนไม่ค่อยกลัวการลงโทษ
 - คนชอบทำอะไรตามสบาย
 - เจ้าหน้าที่ขาดความเอาใจใส่อย่างจริงจัง
 - เป็นนิสัยเฉพาะของคนที่ชอบฝ่าฝืนระเบียบ

15. ถ้าบุคคลในสังคมมีวินัยในตนเองและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม สังคมจะมีแต่ความสงบสุข แต่ในปัจจุบันสังคมมีแต่ความสับสนวุ่นวายกว่าสมัยก่อน สรุปได้ว่าอย่างไร
- ประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้น
 - ไม่มีตัวแบบที่ดีที่คนจะปฏิบัติตาม
 - การไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่สังคมได้วางไว้
 - สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม
 - บทลงโทษตามกฎหมายไม่รุนแรงและเข้มงวดพอ
16. ข้อความใดที่ไม่เป็นความจริง
- ควรฝึกความรับผิดชอบตั้งแต่วัยเด็กเพื่อจะได้คิดเป็นนิสัย
 - ความรับผิดชอบเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการฝึกฝนด้วยตนเอง
 - ควรรับผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนทั้งความผิดและความชอบ
 - ถ้าบุคคลมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากกว่าต่อตนเองแล้ว ชีวิตจะมีความสุข
 - ความรับผิดชอบเป็นความรู้สึผูกพันกับสิ่งที่ได้รับมอบหมาย ที่จะต้องทำให้สำเร็จ
17. ถ้าบุคคลขาดความรับผิดชอบจะส่งผลกระทบต่อเรื่องใดมากที่สุด
- ประสิทธิภาพของงานจะตกต่ำ
 - ขาดความร่วมมือในการทำงาน
 - การทำงานไม่เสร็จตามกำหนด
 - ขาดการยอมรับจากคนโดยทั่วไป
 - เกิดความขัดแย้งในด้านของความคิดของผู้ปฏิบัติงาน

18. พฤติกรรมใดของบุคคลที่สมควรจะได้รับการยกย่องในเรื่องของความรับผิดชอบมากที่สุด
- ก. สมศักดิ์จะทำงานที่ตนเองถนัดเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น
 - ข. สมชายมักได้รับมอบหมายให้ทำงานยาก ๆ ถ้าทำไม่ได้เขาจะปฏิเสธทันที
 - ค. สมพรเมื่อได้ทำงานใดแล้วจะยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้ทำไปไม่ว่าผิดหรือถูก
 - ง. สมศรีมักจะแสดงความรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว แม้ความผิดนั้นจะเกิดจากผู้อื่น
 - จ. ถ้างานใดที่สมบัติได้ทำแล้วเกิดความเสียหาย เขาจะพยายามหลีกเลี่ยงให้เร็วที่สุด
19. กรณีใดที่แสดงถึงความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับหน้าที่
- ก. แม่เข้าไปขโมยของในร้านค้าเพื่อนำมาซื้ออาหารให้ลูก
 - ข. นักเรียนไม่ยอมเข้าห้องเรียนเนื่องจากเพื่อนถูกไล่ออก
 - ค. เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอช่วยแนะนำชาวนาให้ประทั่งค่อนนายอำเภอ
 - ง. พรรคฝ่ายค้านเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจการทำงานของคณะรัฐมนตรี
 - จ. หัวหน้าพรรคพลังมารประกาศลาออกจากตำแหน่งถ้าถูกพรรคของตนไม่ได้เป็นรัฐมนตรี
20. อุเทนได้สารภาพว่าการที่เขาต้องไปขโมยของในห้างสรรพสินค้านั้นเพื่อต้องการนำเงินไปซื้อยาให้กับมารดาที่เจ็บป่วย การกระทำของอุเทนเหมาะสมหรือไม่เพราะเหตุใด
- ก. ไม่เหมาะสม เพราะยังมีวิธีอื่นที่จะได้เงินมาซื้อยา
 - ข. ไม่เหมาะสม เพราะเป็นการผิดกฎหมายและผิดหลักศีลธรรม
 - ค. เหมาะสม เพราะเป็นความรับผิดชอบที่ลูกต้องกระทำต่อพ่อแม่
 - ง. เหมาะสม เพราะเป็นการปรับตัวให้เข้ากับสภาพของสังคมในปัจจุบัน
 - จ. เหมาะสม เพราะเป็นการหาเงินที่ง่ายและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น

21. อร่ามซึ่งจักรยานไปธุระ เผอิญไปชนกับรถยนต์ที่จอดอยู่ข้างทางได้รับความเสียหาย โดยที่ไม่มีใครเห็น ถ้านักเรียนเป็นอร่ามจะปฏิบัติอย่างไรที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบ
- รีบไปทำธุระก่อนเพราะเสียหายเพียงเล็กน้อย
 - สืบหาเจ้าของรถถ้าไม่พบก็ถือว่าได้ทำดีที่สุดแล้ว
 - นั่งคอยจนพบเจ้าของรถและบอกความจริงให้ทราบ
 - เขียนจดหมายทิ้งไว้ให้เจ้าของรถทราบเพื่อแนคหมายเจรจา
 - รีบไปแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนว่าเจ้าของรถยนต์เป็นฝ่ายผิด
22. การที่ตำรวจเทศกิจจับแม่ค้าขายแร่ที่ขายสินค้าบนทางเท้า นักเรียนคิดว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่เพราะเหตุใด
- ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้ที่ยากจน
 - ไม่ถูกต้อง เพราะเป็นการกระทำที่ขาดมนุษยธรรม
 - ถูกต้อง เพราะเป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำ
 - ถูกต้อง เพราะเป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม
 - ถูกต้อง เพราะเป็นเรื่องของความเป็นระเบียบของสังคม
23. แม้มลวรณจะรีบไปธุระแต่ระหว่างทางเธอพบเด็กถูกรถชนจึงรีบนำเด็กไปส่งโรงพยาบาล จากการกระทำของมลวรณแสดงว่ามีคุณธรรมใด
- ความเสียสละ
 - ความรอบคอบ
 - ความรับผิดชอบ
 - ความซื่อสัตย์สุจริต
 - ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

24. นักเรียนคิดว่าบุคคลใดมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ น้อยที่สุด
- บังอรให้เพื่อนขอยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย
 - ลัดดาให้เพื่อนซ้อนจักรยานมาโรงเรียนทุกวัน
 - วิภาดาให้เพื่อนยืมยางลบเพราะเพื่อนลืมเอามา
 - สมบูรณ์แบ่งขนมให้เพื่อนทานเพราะตนเองทานอิ่มแล้ว
 - เสรีช่วยอธิบายคณิตศาสตร์ให้เพื่อนฟังทุกครั้ง ที่เพื่อนไม่เข้าใจ
25. การกระทำในลักษณะใด ไม่จัดว่า เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางสติปัญญา
- แนะนำความรู้ที่ใหม่ ๆ ให้แก่เกษตรกร
 - ช่วยแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น
 - ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่นเสมอ
 - รายงานข่าวที่เกิดขึ้นให้ทุกคนได้ทราบ
 - หาข้อสรุปที่ถูกต้องเพื่อให้ทุกคนได้ร่วมกันปฏิบัติ
26. การกระทำใดที่จัดว่า เป็นการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่บุคคลต้องใช้ความพยายามมากที่สุด
- การเว้นจากการทำลายชีวิตผู้อื่น
 - การช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสมากกว่าเรา
 - การทำความประนีประนอมให้แก่ชุมชนที่ตนเองอาศัย
 - การพูดจาถ้อยแถลงและให้กำลังใจแก่ผู้ที่ผิดหวัง
 - การปรารภปราศรัยต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจและสม่ำเสมอ
27. ประเพณีการลงแขกของชนในชนบท สามารถแก้ปัญหาด้านใดได้ดีที่สุด
- ความเห็นแก่ตัว
 - ความอิจฉาริษยา
 - ความอาฆาตพยาบาท
 - การขาดแคลนแรงงาน
 - มีอำนาจในการต่อรองกับนายทุนมากขึ้น

28. การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ควรเริ่มต้นจากจุดใดก่อนจึงจะได้ผลมากที่สุด
- เพื่อนทั่ว ๆ ไป
 - บุคคลในสังคม
 - คนใกล้ชิดสนิทสนม
 - ใครก็ได้ที่มีความทุกข์
 - จะเริ่มจากใครก่อนก็ได้เพราะได้ผลเท่ากัน
29. ความกตเวทีย หมายถึงความว่าอย่างไร
- ความสัมพันธ์ในบุญคุณของผู้อื่น
 - การตอบแทนคุณที่ผู้อื่นมีต่อเรา
 - การชื่นชมในความดีงามของผู้อื่น
 - การพุดจายยกย่องผู้ที่บุญคุณต่อเรา
 - การรู้ถึงบุญคุณที่ผู้อื่นช่วยเหลือเรามา
30. พฤติกรรมใดที่แสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทียที่มีต่อบิดามารดา น้อยที่สุด
- ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน
 - ไม่ทะเลาะวิวาทกันในหมู่พี่น้อง
 - ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากท่าน
 - ช่วยเหลือกิจการงานของท่านทุกประเภท
 - ไม่ทำให้ท่านต้องมีปัญหาเพิ่มขึ้นจากการกระทำของเรา
31. นักเรียนจะต้องปฏิบัติและประพฤติตน เช่นไรที่แสดงออกถึงความกตัญญูที่มีต่อครู อาจารย์
- เมื่อครูถามเราต้องตอบ
 - เชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน
 - ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนให้ดีที่สุด
 - พุดจากับท่านด้วยความไพเราะ
 - ช่วยท่านทำงานทุกประเภทที่เราสามารถทำได้

32. กานดาเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์สมศรี ต่อมาอาจารย์สมศรีถูกไล่ออกจากราชการและได้รับอุบัติเหตุถึงแก่กรรม ถ้านักเรียนเป็นกานดานักเรียนควรทำอย่างไร
- แสดงความเสียใจ
 - ฝากเงินไปร่วมทำบุญในงานศพ
 - ไม่ต้องทำอะไรทั้งสิ้นเพราะท่านเป็นคนไม่ดี
 - ไปเคารพศพของท่านโดยไม่คำนึงถึงเรื่องส่วนตัว
 - บอกข่าวการเสียชีวิตของท่านให้เพื่อน ๆ ได้รับทราบ
33. สายสุรีย์เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นอย่างจริงจังและเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอในการทำงาน แม้งานนั้นจะมีความยากลำบากก็ไม่เคยย่อท้อทำไปจนสำเร็จ จากคุณสมบัติเหล่านี้แสดงว่าสายสุรีย์มีคุณธรรมใด
- ความอดทน
 - ความไม่ประมาท
 - ความทะเยอทะยาน
 - ความขยันหมั่นเพียร
 - ความรู้จักประมาณตน
34. ในการทำงานที่ต้องการประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ บุคคลต้องปฏิบัติตามคุณธรรมใด
- สังคหวัตถุ 4
 - อิทธิบาท 4
 - พรหมวิหาร 4
 - กุศลกรรม 10
 - สราวาสธรรม 4

35. เมื่อมีเวลาว่างสรีดาใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการอ่านหนังสือและทบทวนบทเรียนอย่างสม่ำเสมอและเตรียมตัวในการศึกษาบทเรียนใหม่ แสดงว่าสรีดามีความขยันหมั่นเพียรในด้านใด
- การศึกษาเล่าเรียน
 - การรู้จักหน้าที่ของตน
 - การปฏิบัติงานของตน
 - การฝึกฝนในงานของตน
 - การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม
36. ถ้าทุกคนในชาติมีความขยันหมั่นเพียรน่าจะทำให้เกิดผลดีต่อเรื่องใดมากที่สุด
- สินค้าจะมีราคาถูกลง
 - เศรษฐกิจของชาติจะดีขึ้น
 - ปัญหาอาชญากรรมจะลดลง
 - ความขัดแย้งทางด้านความคิดจะน้อยลง
 - อัตราการลงทุนจากต่างประเทศจะเพิ่มสูงขึ้น
37. มีผู้กล่าวว่า "จะไม่มี ความยากจนในหมู่คนขยัน" นั้นเพราะเหตุผลใดเป็นประการสำคัญ
- ความขยันทำให้ทุกคนไม่ยากจน
 - ความขยันมักจะทำให้ตรงข้ามกับความยากจน
 - ความยากจนเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้บุคคลมีความขยัน
 - คนที่ยากจนทุกคนต้องมีความขยันจึงจะมีชีวิตอยู่รอดได้
 - ความขยันทำให้บุคคลมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

38. ในปัจจุบันนี้ปัญหาที่พบทุกประเทศกำลังเผชิญอยู่คือเรื่องอะไร

- ก. ปัญหาสิทธิมนุษยชน
- ข. ปัญหาทางเศรษฐกิจ
- ค. การแตกแยกทางศาสนา
- ง. อาชญากรรมในสังคมที่เพิ่มขึ้น
- จ. การแย่งชิงอำนาจของผู้มาในประเทศ

39. พฤติกรรมใดคือลักษณะของบุคคลที่มีความตระหนี่

- ก. แ่ื้อซื้อของใช้เท่าที่จำเป็น
- ข. คู้กินอยู่อย่างง่าย ๆ ตามฐานะ
- ค. คู้ใช้จ่ายโดยรู้จักคุณค่าของเงิน
- ง. แดงจะซื้อเสื้อผ้าบ้างตามโอกาสสมควร
- จ. คอนเมื่อเกิดความเจ็บป่วยจะ ไม่ยอมรักษารอให้หายเอง

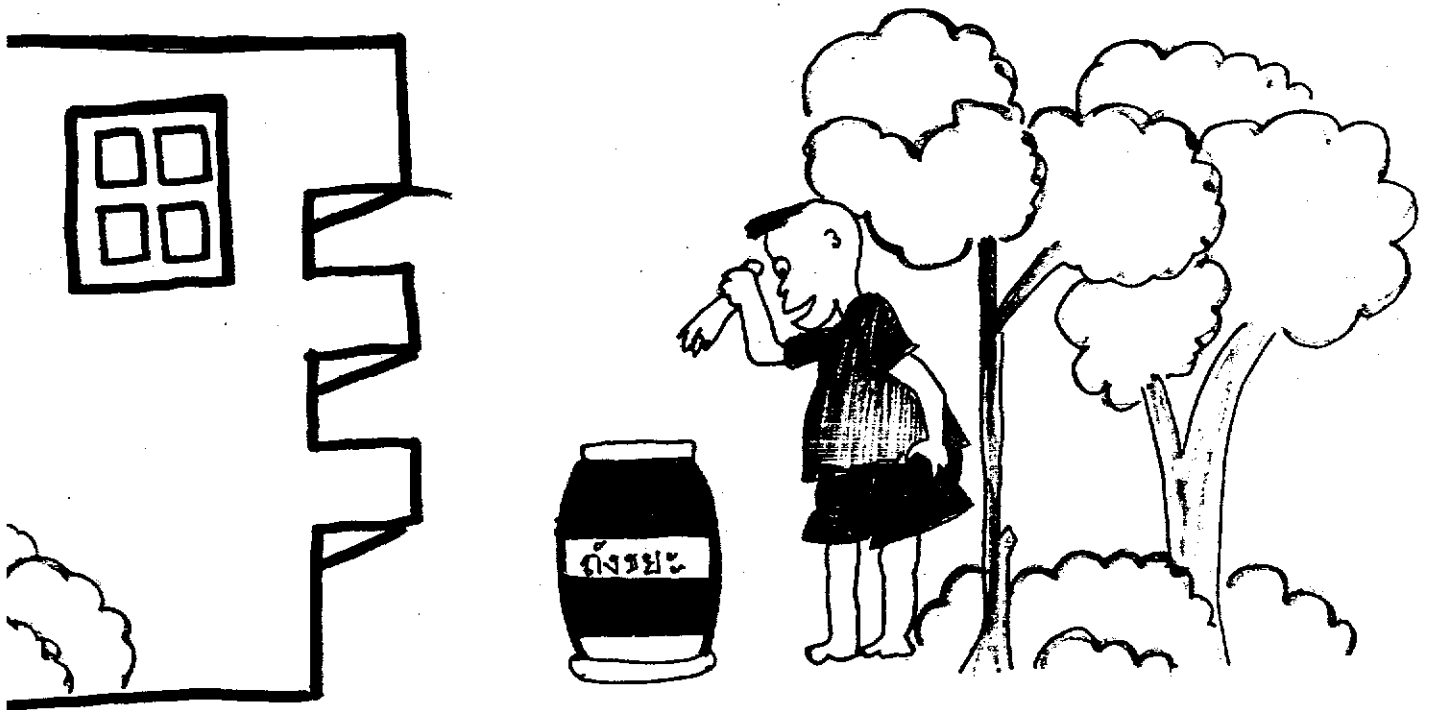
40. บุคคลใดใช้หลักการประหยัดได้ถูกต้อง

- ก. เปี้ยกฝากเงินไว้กับธนาคารทุกเดือน
- ข. บ้องมีเงินสะสมวันละ 5 บาททุกวัน
- ค. บัวคิดอย่างรอบคอบที่จะจ่ายเงินทุกครั้ง
- ง. บุ่มไม่เคยจ่ายเงินเพื่อทานูเพราะเห็นว่าไม่ได้ประโยชน์
- จ. เปิ้ลจะไม่ยอมจ่ายเงินของตนเอง เมื่อไปกินอาหารกับเพื่อน ๆ

แบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบชุดนี้จะมีทั้งหมด 40 ข้อ ใช้เวลาทำ 30 นาที โดยแต่ละข้อจะกำหนดสถานการณ์ให้ 1 สถานการณ์ ให้นักเรียนสมมติตนเองว่าเป็นบุคคลในสถานการณ์นั้น ๆ ท่านจะทำหรือไม่ทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด
2. การตอบของนักเรียนเพียงแต่ให้ระบุเหตุผลเท่านั้น
3. ข้อสอบแต่ละข้อจะใช้ภาพการ์ตูนเป็นบทสนทนาในสถานการณ์นั้น โดยจะมีตัวเลือกเป็นเหตุผลประกอบการกระทำไว้ 3 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกตอบตามเหตุผลที่คิดว่าเป็นจริงสำหรับตัวท่าน คำตอบจะไม่มีตัวเลือกใดถูกหรือผิดแต่ให้ท่านคิดว่าสำหรับตัวท่านเองข้อใดตรงกับใจของท่านมากที่สุด
4. ในการตอบแต่ละข้อนั้น ให้นักท่านทำเครื่องหมาย X ลงในช่อง ก ข หรือ ค ในกระดาษคำตอบให้ตรงกับข้อสอบ ถ้าต้องการเปลี่ยนคำตอบก็ให้ขีดทับรอยเดิมแล้วกาใหม่

๑. ถ้าหักเรียนเป็นสมชาย นักเรียนทำเช่นนี้เพราะเหตุใด

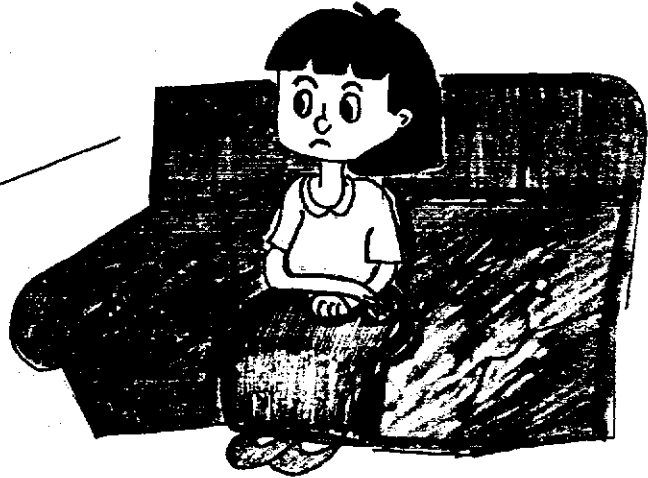
ก. กลัวถูกตำหนิ

ข. ไม่เห็นคหื้อนทั้งเลยไม่กล้าทำ

ค. ไม่อยากทิ้งของถังเพราะทำให้สกปรกและเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค

นี่ขรัญตา ทำไมเธอชอบไปหักทลาย
คนที่มีความดีด้อยกว่าเราซะรู้ไหมว่า
มันเป็นการเสียเกียรติและศักดิ์ศรี
ของคนอย่างพวกเรา

แต่คนเขาลำบาก เขาก็เป็น
คนดีนะที่ขรัญใจ

ถ้านักเรียนเป็นขรัญตา นักเรียนจะคบหาสมาคมกับคนได้ทุกระดับ เพราะเหตุใด

ก. คิดว่าเป็นการปฏิบัติตามมารยาทของสังคมไทย

ข. เชื่อว่าทุกคนและคนรวยก็เป็นคนเหมือนกันควรให้เกียรติกัน

ค. ในโอกาสหน้าเราอาจต้องขอความช่วยเหลือจากคนเหล่านี้

. ถ้านักเรียนเป็นโรติที่จะไปเที่ยวแต่ตัดสินใจไม่ไปจริงๆ ที่พ่อแม่อนุญาต นักเรียนจะมีเหตุผล

อย่างไรที่ตัดสินใจจะอยู่บ้าน

ก. ไม่ควรทำตามความสุบบนความทุกข์ของผู้อื่น

ข. กลัวถูกเพื่อนมองว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวที่จะไปเที่ยว

ค. รู้ว่าครอบครัวเราจน เลยต้องประหยัด

นี่ป่าอย่าเอาขยะมาทิ้งลงในคลองเลย
จะทำให้แม่น้ำเน่าเสียและเป็นแหล่ง
เพาะเชื้อโรคได้นะครับ.

. ถ้าหักเหือนเป็นมหัส ซึ่งเป็นสมาชิกของชมรมตาวิเศษ นักเรียนจะชักชวนเพื่อนบ้านไม่ให้

ทิ้งขยะลงในลำคลอง เพราะเหตุใด

ก. ถ้าน้ำในคลองเน่าเสีย ตนเองก็จะได้รับความเดือดร้อนด้วย

ข. อาจจะได้ประกาศนียบัตรชมเชยจากชมรมในฐานะที่ทำงานได้ยอดเยี่ยม

ค. การป้องกันไม่ให้น้ำเน่าเสียหรือเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคเป็นหน้าที่ของทุกคน

ที่ต้องร่วมมือกัน

ถ้านักเรียนเป็นผู้จัดการโรงเรียนนักเรียนมีเหตุผลอย่างไรที่ตัดสินใจอย่างนั้น

- ก. ปีนี้ตนเองก็จะเกษียณอยู่แล้ว พี่ว่า, ไม่สามารถทำอะไรได้
- ข. กลัวว่าครูท่านอื่นๆ จะนึกหาได้ว่าไม่ยุติธรรม
- ค. ผู้ที่ทำความดีหรือมีความสามารถควรได้รับการตอบแทนจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

ถ้าลูกต้องการใบที่จริงก็
ลูกไปบอกเขาเลยนะว่าเห็นลูกของพ่อ
จะได้ไม่ต้องไปสอบให้เสียเวลา

ไม่ได้หรอกครับพ่อ
ผมต้องสอบ และทำตาม
ระเบียบ เหมือนคนอื่น ๆ

ถ้านักเรียนเป็นปลาหมอ นักเรียนมีเหตุผลดีที่จะต้องไปสอบใบเข้าที่ตามระเบียบ แม้จะมีคนคอยช่วยเหลือ
ไม่ต้องสอบก็ตาม

- ก. กลัวคนอื่นจะหาว่าใช้ระบบพรรคพวก
- ข. รู้ว่าถึงอย่างไร ตนเองก็สอบได้อยู่แล้ว
- ค. คนทุกคนควรมีสติเท่าเทียมกันไม่ควรมียกยัดสิทธิใดๆ

๗. ถ้านักเรียนเป็นสุรชัย นักเรียนปฏิบัติตนเช่นนั้นเพราะเหตุใด

- ก. ถ้าไม่ทำกลัวถูกดูและไม่ได้กินขนม
- ข. กลัวคนอื่นว่าจะเป็นเด็กไม่ดี
- ค. แม่ทำงานหนักมากแล้ว เราควรช่วยเหลือแบ่งเบาภาระท่านบ้าง

ไม่เป็นไรหรอกค่ะ

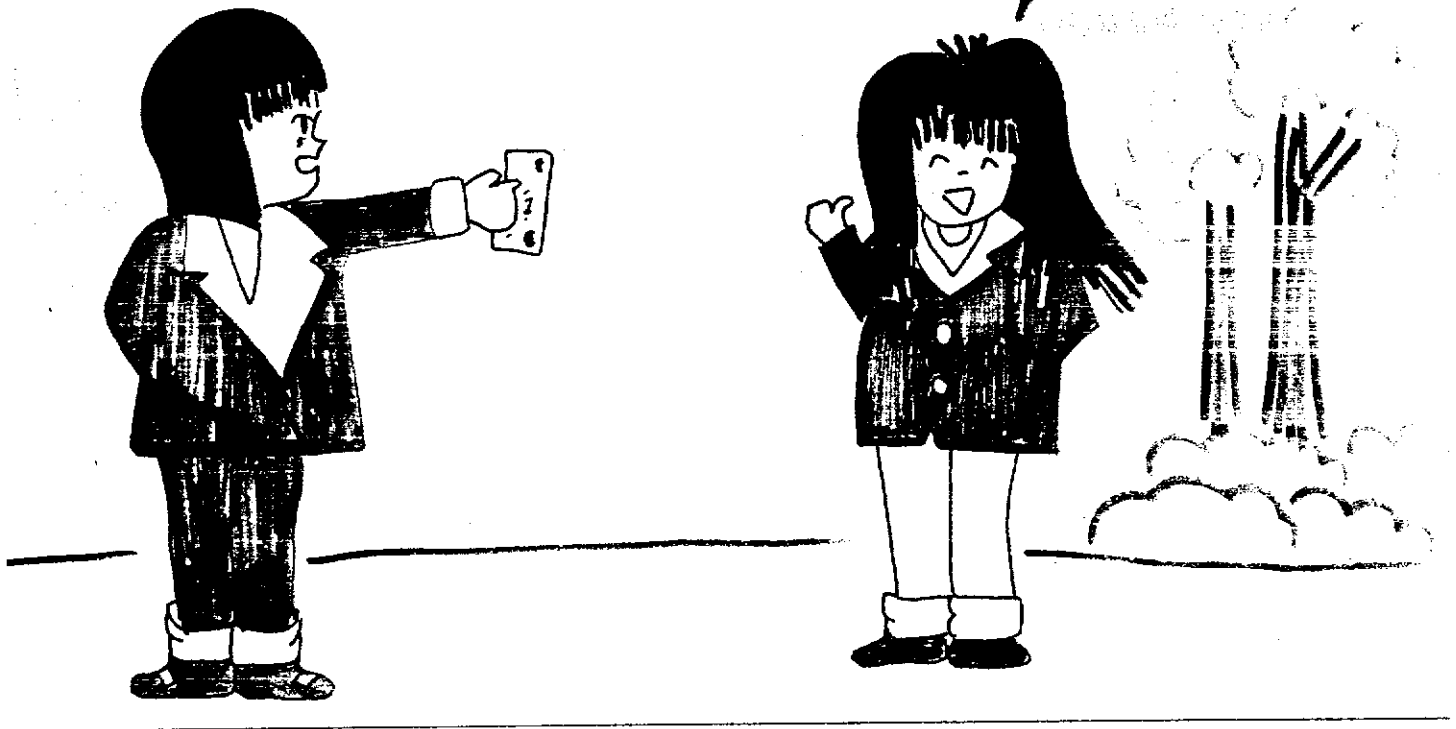
ผมต้องขอโทษด้วยนะ
ที่มาสาย รอคอยมาก
คงไม่โกรธนะ

๘. ถ้านักเรียนเป็นจินตหรา นักเรียนจะไม่โกรธแม่เพื่อนที่มาสายประจำ เพราะเหตุผลใด

- ก. เราอาจจะต้องมาสายบ้างในโอกาสข้างหน้า
- ข. การมาสายในกรุงเทพฯ เป็นเรื่องปกติ
- ค. การโกรธไม่เป็นผลดีกับใครเลย

ตอนใกล้ไปทอมเราขี้มเงินเธอ
100 บาท พอจะเอามาคืนเธอก็กลับบ้าน
แล้ว นี่ไงจ๊ะ เราเอามาคืนเธอ

ขบใจมากนะ สัม
เราก็จี้ไม่ได้ แล้วแหละ
ว่าเธอเคยขี้มเงินเราไป

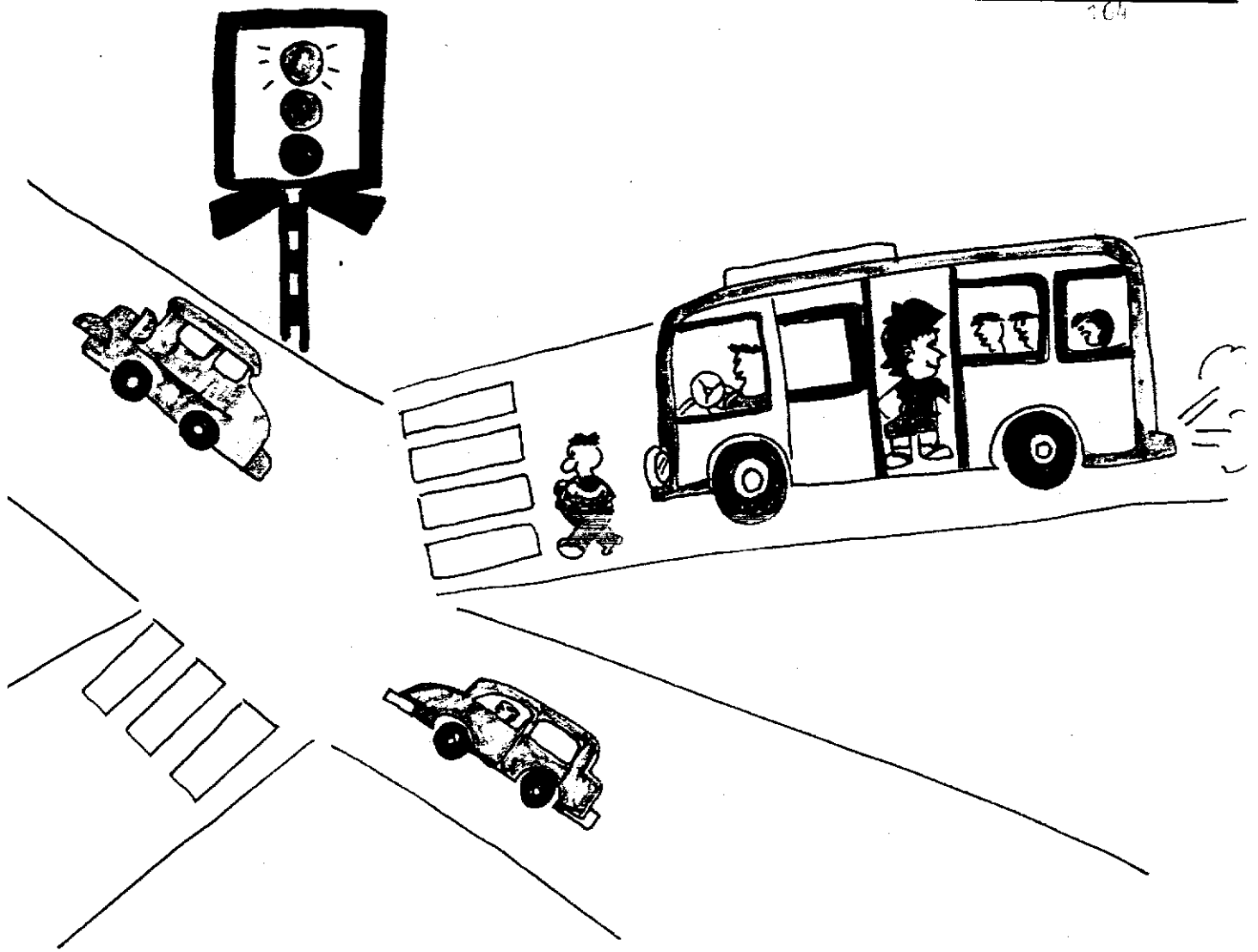

๕. ถ้านักเรียนเป็นสัม นักเรียนคืนเงินให้เพื่อนเพราะเหตุใด

- ก. คิดว่าเกิดเป็นคนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งกายและใจ
- ข. กลัวถูกเพื่อนหาขี้มเงินแล้วไม่ยอมคืน
- ค. ไม่อยากให้เพื่อนว่าเป็นคนเอาเปรียบจ้ใจ

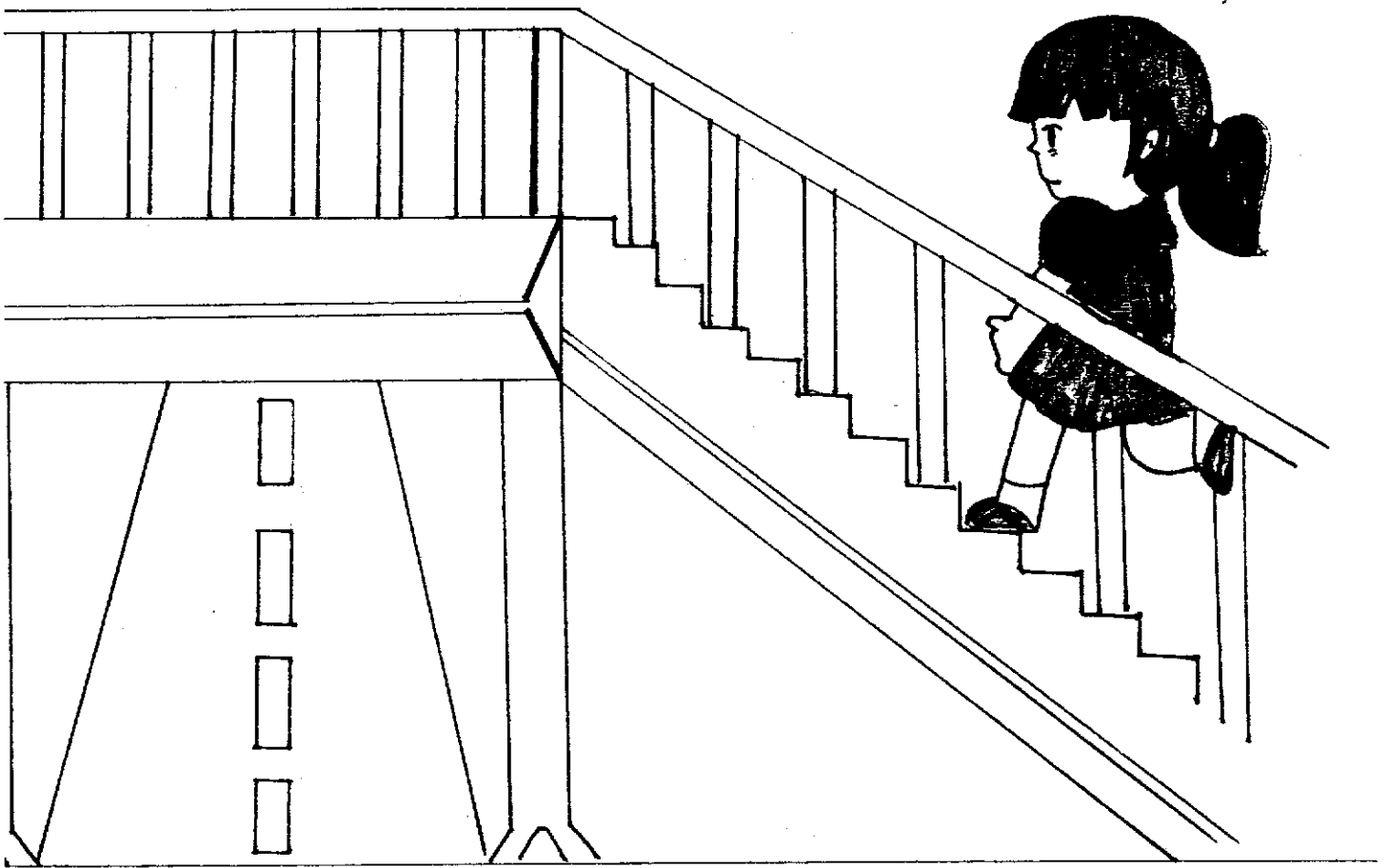

- ถ้าหักเหียทเบื้ทแดง หักเหียทมาช่วยเห้ตกุศาลาของหมู่บ้าท เพราะเหตุใด
- ก. เพราะศาลาอยู่หน้าบ้านเพื่อจะได้มาทิ้งพักผ่อนบ้าง
 - ข. ถ้าศาลาสกปรกเดี๋ยวลดเห้ทจะว่าเราไม่สนใจ
 - ค. เบื้ทหน้าทึบของทุกคทที่จะช่วยกันรักเราสาจารย์น สมบัติจงสัทรวม

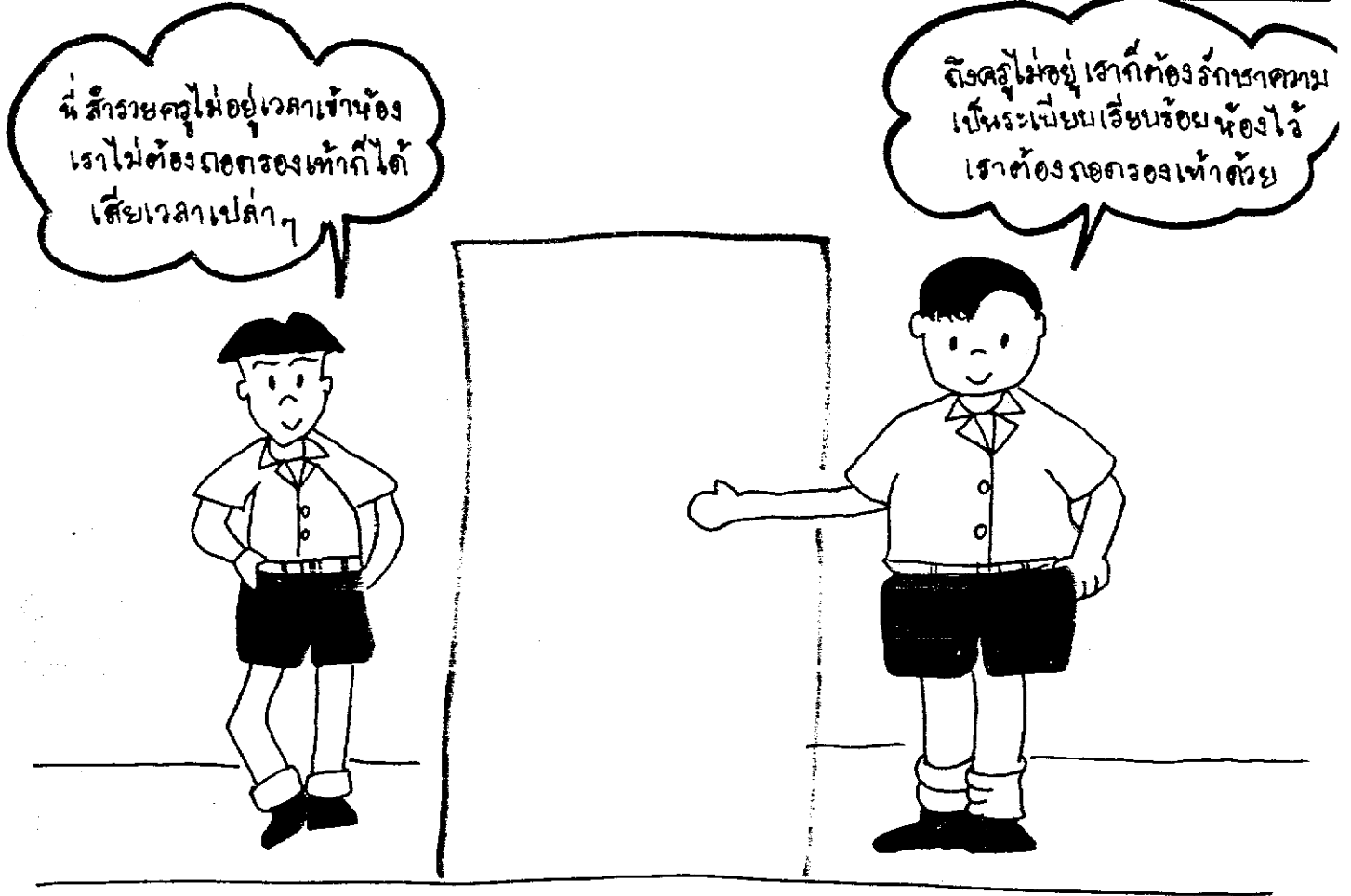
๑. ถ้านักเรียนเป็นวิทยากรนักเรียนจะไม่ยอมลงจากรถเมล์ ในขณะที่รถติดไฟแดง เพราะเหตุใด

- ก. กลัวรถจากรถจပ်เพราะผิดกฎจราจร
- ข. กลัวคนหัวทจะว่าเป็นคนหยิ่งงายไม่มีระเบียบ
- ค. กอวังนและ ลงรถหนอย่ายเป็นภาระกระทำที่ไม่ถูกต้อง

๒. นักเรียนจะข้ามถนนต้องขึ้นสะพานลอย เพราะเหตุผลใด

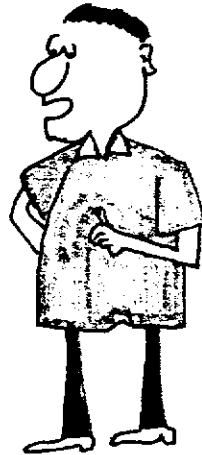
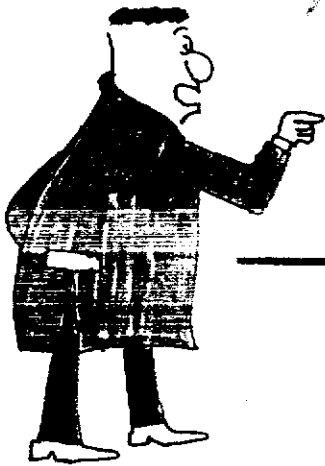
- ก. กลัวถูกรถชน เพราะไม่ข้ามถนนตรงทางข้าม
- ข. บ้านเพื่อนที่ดีต้องมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ค. กลัวคนจะว่าไ้ว่าไม่ทำตามกฎจราจร ใครๆ เขาก็ข้ามถนนต้องขึ้น สะพานลอยกันทั้งนั้น

๓. ถ้านักเรียนเป็นสาวสวย แม้ครูไม่อยู่ นักเรียนก็ไม่ยอมใส่รองเท้าเข้าห้อง เพราะเหตุใด
- ก. เป็นการไม่ดีถ้าคนอื่นมาเห็นว่าเราใส่รองเท้าเข้าไปได้
 - ข. วันนี้เป็นเวรทำความสะอาดของเราถ้าใส่รองเท้าเข้าไปแล้วจะทำให้สกปรก
 - ค. เราต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยไว้ทั้งตอนหน้าและด้านหลัง

นี่คุณวินัย ควรต่อไปคุณต้องระวังมาก
กว่านั้นนะคุณรอบทำอะไรรู้ๆ เสนอ

ครับ. ต่อไปผมจะปรับปรุง
ตนเองให้ดีขึ้น ครับท่าน

ได้พักเรียนเป็นวินัย แม้จะตั้งใจทำงานแล้วก็ตามแต่ก็ยังถูกตำหนิ แต่เขาก็ยังมีความตั้งใจ
ที่จะทำให้ดีที่สุดต่อไป เพราะเหตุผลใด

ก. กลัวถูกตัดเงินเดือน

ข. ไม่อยู่ในฐานะที่จะโกรธนายได้เพราะตนเองเป็นลูกน้อง

ค. รู้ว่าถ้าโกรธไปก็ไม่ทำให้งานดีขึ้น ควรปรับปรุงตนเองดีกว่า

ถ้าหักเรืบทเบื้ท ปาริกา หักเรืบทไม่จ้งงานใหญ่โตเพราะเหตุใด

ก. ชุคนี้เป็หยุตของการประนัยด

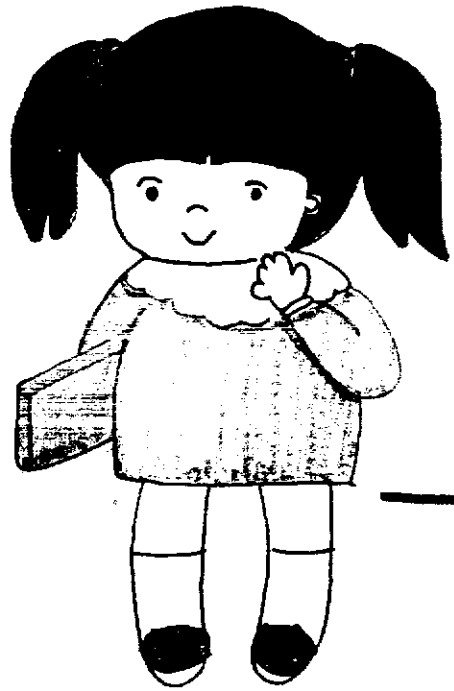
ข. การแต่งงานจะมีตวามสุหรือทุกขไม่ไ้ไ้ันอยู่กัปการจ้งงาน

ค. ก็คั้นชอบและพอใจที่การจ้งงานแบบนี้

ขอใบโฆษณา สดุดาที่มาช่วยเราค้นคว้า
รายงานทั้งหมดที่เธอทำเสร็จ
ทั้งหมดแล้ว

ไม่เห็นไรหรอกที่เราเป็นเพื่อนกันไง

ถ้านักเรียนเป็นสุดา แม่จ้างของตนเองเสร็จแล้ว แต่ยังไปช่วย ^{คนอื่น}ทำงานอีก เพราะเหตุผลใด

ก. เป็นสิ่งที่ต้องทำเพราะเราเป็นเพื่อนกัน

ข. โอกาสข้างหน้าเราอาจต้องขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้าง

ค. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นคุณธรรมที่จะทำให้สังคมอยู่ได้

อาจารย์คะ. เมื่อวานตอนเย็น
หนูพบกระเป๋าสตางค์ตกอยู่ที่
สนามหน้าของโรงเรียนค่ะ

อ้อ. ดีมาก ได้ช่วยครูจะประกาศ
หาเจ้าของในนั้นะ.

ถ้าหักเหินพบเห็นสุท้หทา หักเหินหำกระเป๋าสตางค์ไปส่งครูเพราะเหตุใด

- ก. การนำของไปคืนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีในโรงเรียน
- ข. การนำเอาของของคนอื่นมาเป็นของตนเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำอย่างยิ่ง
- ค. ชยวักให้ครูชมว่าเป็นคนซื่อสัตย์

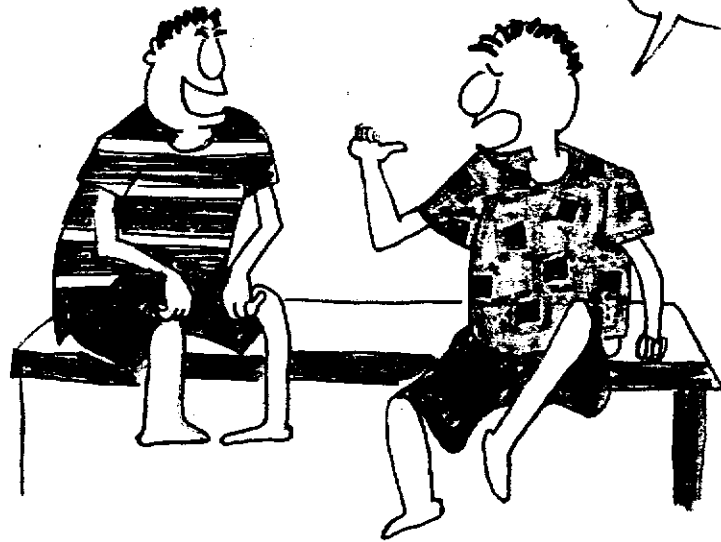
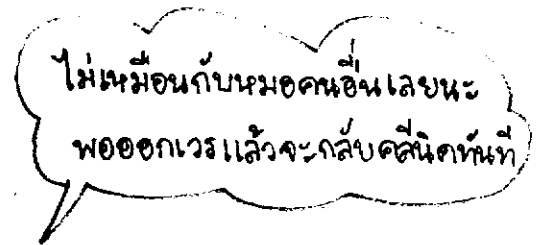
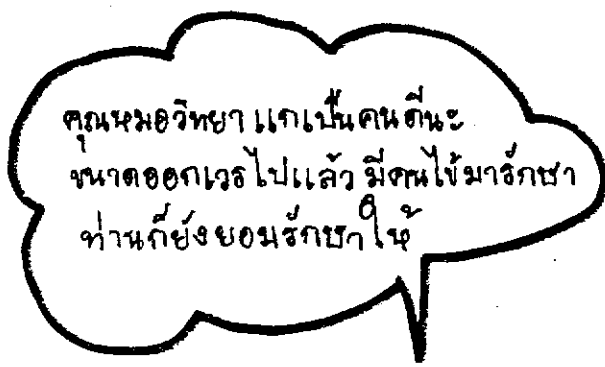

ถ้านักเรียนเป็นสมภพ นักเรียนจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด

ก. กังวลหรือหวาดใจ

ข. เพื่อเด็กและคนชราจะได้ไม่ลำบากเมื่อรถเบรค

ค. การถือเพื่อเก๋กัน ก่อให้เกิดความสนุกสนานสังคม

ถ้านักเรียนเป็นหมอวิชา แม้ออกเวอร์แล้วยังช่วยรักษาคนไข้เป็นเพราะเหตุผลใด

ก. เพื่อกำหนดแนวทางการของโรงพยาบาล

ข. เพื่อให้คนไข้ไปรักษาที่คลินิกของตนอีก

ค. ชีวิตของทุกคนมีค่าถ้าเรามีโอกาสเราต้องช่วยเหลือทุกคน

สายสุณีย์ เธอไม่ต้องเสียใจไปรอกนะ
คราวนี้เธออาจจะสอบไม่ผ่าน แต่คราวหน้า
เธอต้อง สอบผ่านแน่นอน

. ถ้านักเรียนเป็นพริดา นักเรียนจะไปปลอบเพื่อนที่มีความทุกข์เพราะเหตุใด

ก. เวลาเพื่อนมีความทุกข์ใครๆ เขาก็ต้องช่วยปลอบใจกันทั้งนั้น

ข. การช่วยเหลือแม้เพียงคำพูดก็ถือว่าเป็นการทำความดีแล้ว

ค. ในโอกาสหน้าถ้าเราสอบไม่ผ่าน เพื่อนก็คงมาปลอบใจเราบ้าง

ถ้านักเรียนเป็นสมมติ นักเรียนจะเดินกลับไปโรงเรียนเพื่อเอาสมุดไปคืนเพื่อนกลุ่มอื่น เพราะเหตุใด

- ก. เพราะเพื่อนสนิทของเธออยู่ในกลุ่มนั้นด้วย
- ข. ไม่อยากให้เพื่อนเกิดความทุกข์เพราะไม่มีงานส่ง
- ค. ไม่ควรนำเรื่องของคนอื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต

1. ถ้านักเรียนเห็นคุณหญิงแจ่ม นักเรียนจะบริจาคสิ่งของโดยไม่ต้องประกาศให้ใครรู้เพราะเหตุใด
 - ก. ขยาก็ให้คนอื่นรู้ว่าเป็นคนใจบุญมีเมตตา
 - ข. เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
 - ค. คิดว่าการบริจาคเพื่อเป็นทานไม่ต้องประกาศให้ใครรู้

ก. ถ้านักเรียนเป็นโกซง นักเรียนจะใช้น้ำส้มอย่างดีและมีราคาแพง เพราะเหตุใด

ก. ครอบครัวของตนเองก็กินด้วย ดังนั้นจึงต้องใช้ของดีๆ มาทำ

ข. น้ำส้มที่ไม่ดีพอเป็นอันตราย และไม่ปลอดภัยแก่ชีวิตของมนุษย์

ค. ทุกคนควรรักผู้ซื้อที่แท้ๆ กับรักตนเอง

๕. ถ้านักเรียนเป็นปรีชา นักเรียนจะไม่รับเงินจากนายทุนที่ติดเพราะเหตุผลใด

ก. การทุจริตเป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและน่าละอาย

ข. กลัวถูกจับได้และต้องออกจากงาน

ค. คิดว่ามีความซื่อสัตย์เหมือนเป่าปุ่นจีน

ก้านักเขียนเป็นจตุลย์ จะมีเหตุผลใดให้ การบริจาคโลหิต

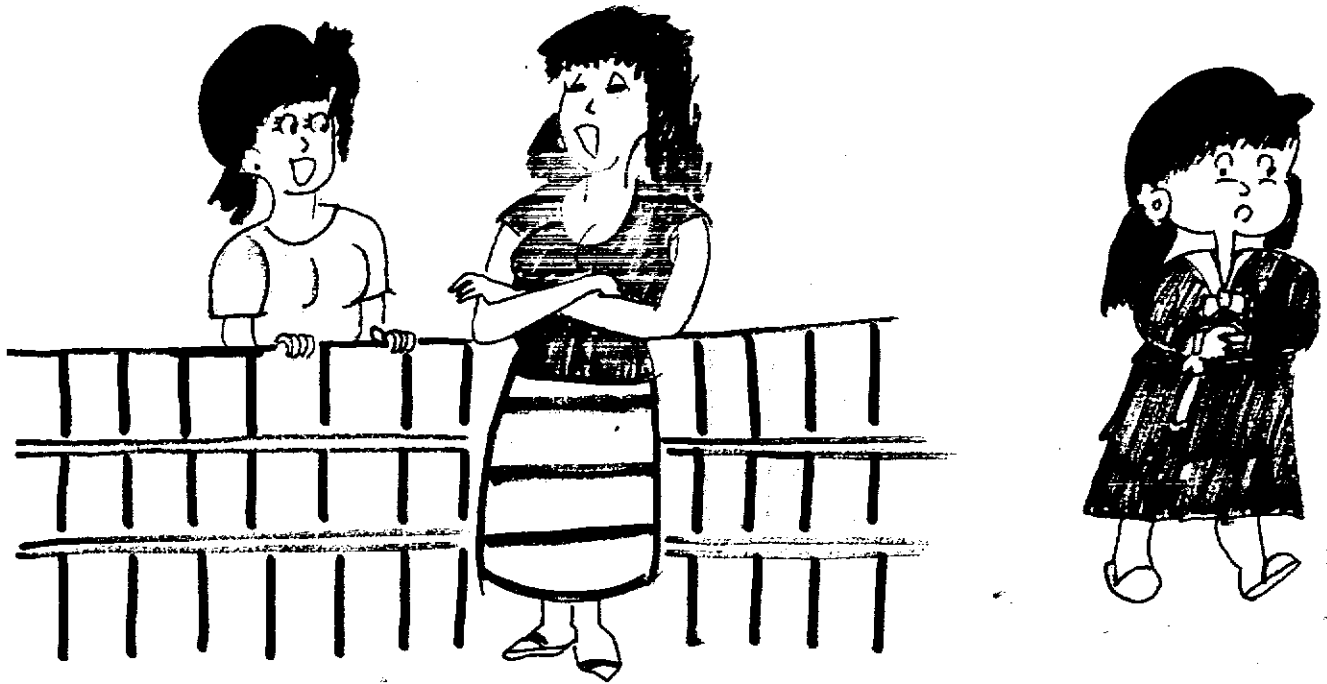
ก. เห็นการช่วยเหลือเพื่อมนุษย

ข. มีมนุษยสัมพันธ์มากมายต้องการเลือดเพื่อให้ชีวิตรอด

ค. อยากได้เข็มฉีดยาเกียรติจากพระนัถ์ทรงสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ลัทธิที่เปลี่ยนแปลง
เวลาเราพูดถึงใครที่ไร
ต้องเดินหนีไปทุกที

เราก็ไม่ได้หนีใครให้เสียหาย
เลย แหม! ทำเป็นไม่รู้ไม่ได้

๒. ถ้านักเรียนเป็นลัทธิ นักเรียนจะไม่ร่วมวงนินทาด้วย เพราะเหตุผลใด

ก. ถ้าเราจะพูดถึงใครควรพูดถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์หรือความดีของเขา

ข. กลัวตนเองจะถูกคนอื่นนินทาบ้าง

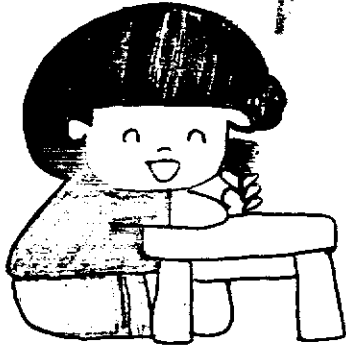
ค. การพูดถึงคนอื่นให้แง่ไม่ดีทำให้สังคมนี้ไม่ปรองดอง

๗. ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกของ ม. 1/5 นักเรียนจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่โรงเรียนเพราะเหตุใด

- ก. เพื่อความสนุกสนานและไม่ต้องเรียนในชั้นที่เร่งที่น้ำ
- ข. นักเรียนทุกคนต้องให้ความร่วมมือในงานของโรงเรียนเพื่อชื่อเสียงของโรงเรียน
- ค. มีความสำคัญในความรับผิดชอบที่จะต้องช่วยเหลือโรงเรียน

ข้อนี้ต้องใช้วิธีคิดแบบ
โยนิโสมนสิการ เข้ามาคิด
จะชัดเจนมาก

ขอบใจมากเลยสันติสุข
ถ้าไม่ได้เพื่อนมาอธิบาย
เราคงทำการบ้านไม่ได้แน่

๘. ถ้านักเรียนเป็นสันติสุข เพราะเหตุใดนักเรียนจึงต้องช่วยอธิบายให้เพื่อนที่ไม่เข้าใจฟัง

ก. พ่อกับแม่เราจะเอาบัตรเครดิตรมาขายวันนี้ต้องช่วยเขาไปก่อน

ข. เพื่อเพื่อนเราทำใจเก่งขึ้น

ค. การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุข

เฮม. นูนี่ตี่จริง ๆ เมื่อวานนี้
ลุงก็ไม่ได้ขับเสียด้วย

คุณลุงค่ะ เมื่อวานหนูถอนเงิน
ให้ลุงชาติไปตั้ง 30 บาท นี่ค่ะเงิน

หักเรียนเป็นหนี้ หักเรียนจะคืนเงินให้ลุงมวด เพราะเหตุใด

1. อยากให้ลุงมวดรู้ว่าเป็นคนดี
2. คิดว่าเกิดเป็นคนต้องมีใจซื่อสัตย์ตามไปตมมา
3. กลัวถูกตัดหนี้รู้แล้วจะไม่มาซื้อของที่ร้านอีก

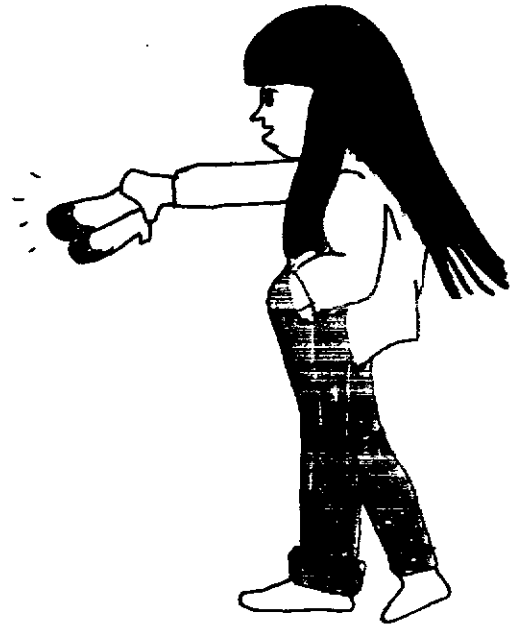

ถ้านักเรียนเป็นสมชายมีเหตุผลอย่างไรจึงไม่โกงบ้าง

- ก. กลัวลูกค้าจับได้ว่าถ้าโกงจะไม่มาซื้ออีก
- ข. การถือความสัตย์เป็นหลักแห่งมนุษยธรรม
- ค. การค้าขายควรตระไปต้งมาเพื่อความถูกต้องของสังคม

ฉันเอาไปซื้อเครื่องมือเขียนแบบ
กับหนังสือ ได้ทั้งวันเลยนะ

ทุนการศึกษาที่เอได้รับเราเอาไปซื้อ
รองเท้าใหม่ เป็นใจสุดาสวยไหม
แล้วเธอละซื้ออะไร

-
๑. ถ้านักเรียนเป็นสุตา นักเรียนจะใช้เงินทุนการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการศึกษา เพราะเหตุใด
 - ก. กลัวว่าปีหน้าเขาอาจจะไม่ให้ทุนอีก
 - ข. ถ้าเอาไปใช้ที่อื่นกลัวครูจะว่าเป็นเด็กไม่ดี
 - ค. เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ถ้านำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของเจ้าของทุน

๑. ถ้านักเรียนเป็นนาภริตา นักเรียนตั้งใจเรียนเพราะเหตุผลใด

ก. ถ้าไม่ตั้งใจเรียนกลัวว่าจะเรียนไม่รู้เรื่อง

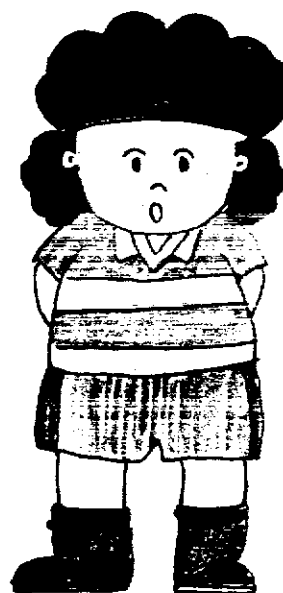
ข. อยากให้คุณครูและเพื่อนๆ ว่าเป็นคนดีขยันเรียน

ค. นหน้าที่ที่สำคัญของนักเรียนคือ การตั้งใจเรียนให้ดีที่สุด

ฉันว่าพวกที่เล่นวอลเลย์บอลนะ
ไม่มีใครเก่งเลย ฉันยังเก่งกว่า
เสียอีก แต่ทำไมฉันจึงไม่ได้
เป็นตัวแทน ก็ไม่รู้

ฉันคิดว่าอาจารย์คงดูแล้วว่า
พวกนั้นคงเก่งกว่าเรา
อย่าไปว่าเขาเลย

๒. ถ้านักเรียนเป็นโค้ช แม้ไม่ได้รับเลือกให้เป็นนักวอลเลย์บอลของโรงเรียนก็ไม่โกรธ
เพราะเหตุผลใด

- ก. ถ้าว่าแล้วทำให้อาจารย์โกรธ อาจถูกตัดคะแนน
- ข. เป็นธรรมชาติของโลกที่มีความสมหวังและผิดหวัง
- ค. ถ้าโกรธอาจทำให้เกิดเรื่อง และแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

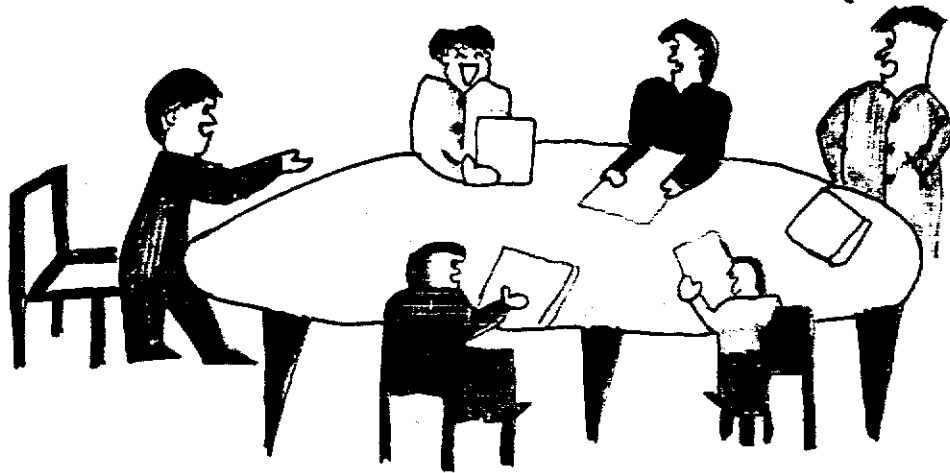

๔. ถ้านักเรียนเป็นปลัดวิชัย นักเรียนจะมาทำงานในวันเสาร์ซึ่งเป็นวันหยุด เพราะเหตุใด

- ก. มีความสำนึกและความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นข้าราชการ
- ข. เห็นการฝึกความคล่องตัวในการทำงานถ้าได้รับตำแหน่งที่สูงขึ้น
- ค. นายอำเภอจะได้ยกย่องเพื่อเป็นตัวอย่างแก่ข้าราชการคนอื่น

นี่คุณประสงค์พูดมาผมว่าไม่เข้าท่า
ใช้ไม่ได้ เอาอย่างที่ผมว่าดีกว่า

ไม่เป็นไรครับผมเอาได้
ข้อมูลที่ผิดมาก็ได้

6. ถ้านักเรียนเป็นประสงค์ เพราะเหตุใด นักเรียนจึงไม่โกรธหรือคิดเอาตนเอง

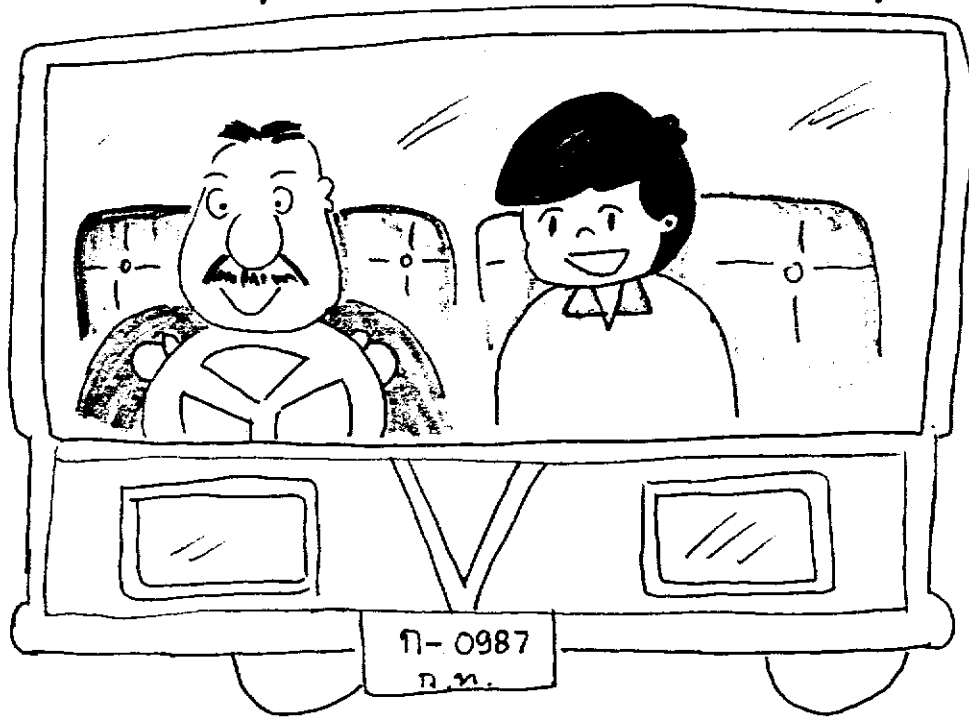
ก. ยิ่งยุ่งกันมากงานก็จะไม่เดินมีแต่ความยุ่งยาก

ข. ถ้าทุกคนคิดแต่เอาตนเองหรือทำตามใจตนเองสังคมก็จะไม่เป็นสุข

ค. ไม่อยากให้ใครมาพูดว่าเราเป็นคนอาฆาตพยายาบท

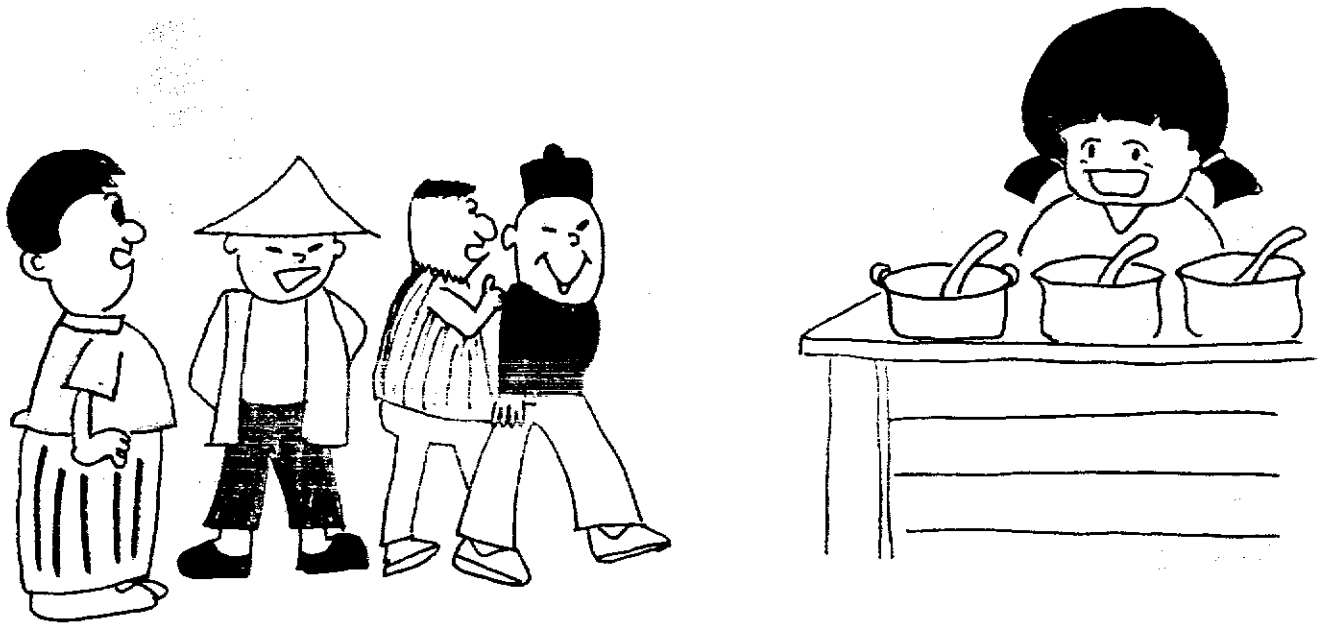
พ่อขับรถมานานหลายปีแล้ว
แต่พ่อไม่เคยทำผิดกฎจราจรเลย

คุณพ่อคนดีที่หนึ่งเลย

๖. ถ้านักเรียนเป็นคุณพ่อ นักเรียนจะปฏิบัติตามกฎจราจรเพราะเหตุใด

- ก. ถ้าถูกตำรวจจับคนอื่นจะว่าได้ว่าไม่รู้จักระเบียบวินัย
- ข. ถ้าเกิดอุบัติเหตุการจราจรจะติดขัดคนอื่นอาจต้องลำบากไปด้วย
- ค. ทุกคนไม่ควรประมาทในการดำเนินชีวิต แม้แต่การขับรถ

๗. นักเรียนมีเหตุผลอย่างไรที่ต้องเข้าคิวในการซื้ออาหาร

ก. คนอื่น ๆ เขาก็เข้าคิวกันทั้งนั้น

ข. อาจมีเรื่องทะเลาะ กับคนอื่นถ้าไม่เข้าคิว

ค. การมีวินัยในตนเองเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีงามให้เกิดแก่ตนเอง

จิตเทอมนี้ เราจะขอเสนอ เพื่อศึกษา
อบรมตามโครงการธรรมทายาท
เรา จะไปกับเราไหม

ไม่ขอออกตุลย์ เราต้องไปเที่ยว
เมืองนอกกับคุณพ่อ

1. ถ้านักเรียนเป็นออกุศล นักเรียนตัดสินใจเข้าอบรมครั้งนี้ เพราะเหตุผลใด

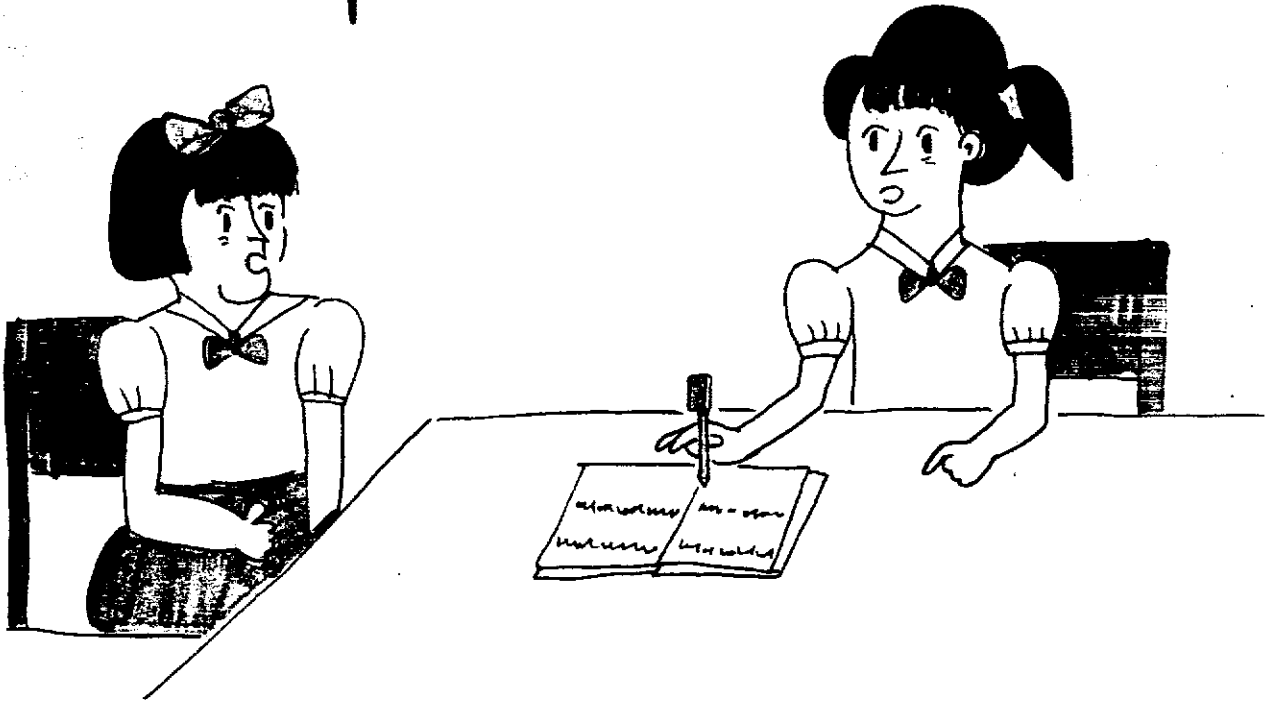
ก. เพื่อแสวงหาประสบการณ์ให้กับชีวิตของตนเอง

ข. เห็นประโยชน์ที่ชาวไทยควรปฏิบัติ

ค. การพบปะเป็นการสืบต่อพระศาสนา และทดแทนบุญคุณแก่พ่อแม่

สมศรี เขาเป็นคนดีนะเธอ
เขาไม่เคยว่าใครให้ต้อง
เสียหน้าเลย

จริงเหรอว่าเขาพูดผิด เขาจะ
จับมาขอโทษทันที เหมือนอย่าง
เมื่อวานนี้ ไง

๙. ถ้านักเรียนเป็นสมศรี นักเรียนจะมีเหตุผลอย่างไรที่ปฏิบัติตนเช่นนั้น

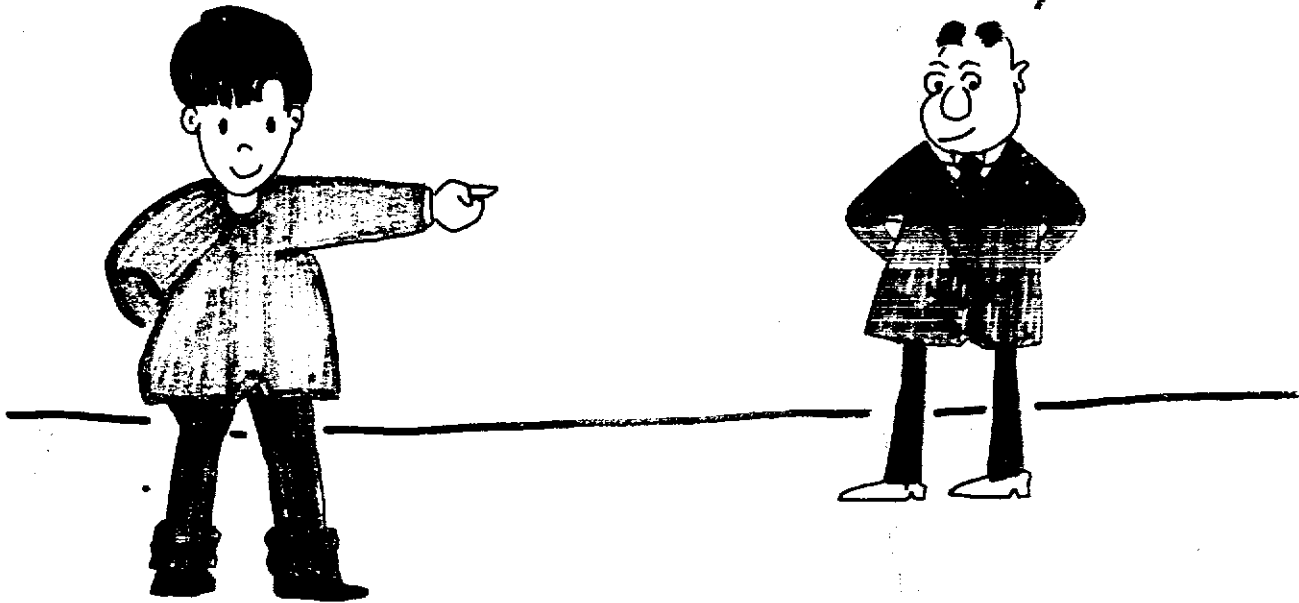
ก. การรู้จักพูดจะทำให้ตนเองได้ผลประโยชน์หลายอย่าง

ข. เพื่อที่ใครๆ จะได้ชมเชยว่าเป็นคนพูดจริงทำจริง

ค. การรักษาวินัยซึ่งความจริง จะทำให้สังคมมีความสงบสุข

ครูครับ มีนักเรียนห้องของผม
กำลังเล่นการพนันที่หลังหอประชุมครับ

ขอบใจมากนะ สมศักดิ์
เดี๋ยวครูจะไปตมต

๖. ถ้านักเรียนเป็นสมศักดิ์ นักเรียนจะทำเช่นนั้น เพราะเหตุใด

- ก. ยากให้ครูชมว่าตนเองเป็นนักเรียนที่ดี
- ข. การเล่นการพนันเป็นสิ่งผิดกฎหมาย
- ค. อนาคตเป็นหนทางนำไปสู่ความสุขได้

ภาคผนวก ง

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสผนลิการ

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความซื่อสัตย์

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกายและใจ ตรงต่อความเป็นจริงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น จะทำให้บุคคลผู้ปฏิบัตินั้นได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นและอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบสุข

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความซื่อสัตย์
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและผลดีของการเป็นผู้มีความซื่อสัตย์
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนอย่างมีความซื่อสัตย์ในสังคมปัจจุบัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของความซื่อสัตย์ได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถสรุปผลดีของความซื่อสัตย์ได้
3. นักเรียนสามารถสรุปผลเสียของการขาดความซื่อสัตย์ได้
4. นักเรียนยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผลดีของความซื่อสัตย์และผลเสียของการขาดความซื่อสัตย์ได้ถูกต้อง
5. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนที่แสดงถึงความซื่อสัตย์ได้

เนื้อหา

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมตรงต่อความเป็นจริงทั้งทางกาย วาจา และใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ผู้ที่ยึดถือความซื่อสัตย์ในการดำรงชีวิตจะได้รับการยกย่องเชิดชู และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ความซื่อสัตย์สามารถแบ่งออกได้เป็น

5 ประเภท คือ

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล
3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ
5. ความซื่อสัตย์ต่อการทำงาน

การแสดงความซื่อสัตย์ในชีวิตประจำวันแสดงออกได้ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยวิธีการจับฉลาก ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการของกลุ่ม โดยครูจะอธิบายถึงหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน ให้สมาชิกฟังและปฏิบัติตาม

ขั้นดำเนินการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

ก่อนเริ่มบทเรียน ครูจะจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเรื่องความซื่อสัตย์ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนโดยการ

1.1 จัดทำป้ายนิเทศเรื่องความซื่อสัตย์ โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมาย

1.2 ครูนำภาพและข่าวที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบทรัพย์สินของนักการเมืองมาสนทนากับนักเรียน เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะได้รับการจากการกระทำในด้านต่าง ๆ

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่านแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อเรื่องความ ข้อสัต์ย์ เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูฉายสไลด์เรื่อง "เลือกแบบไหนดี" ให้นักเรียนดู

3. ขั้นแก้ไขปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้ดูจากสไลด์มาสรุปปัญหาของเรื่อง และพิจารณาว่า พฤติกรรมของแม่ค้าคนใดที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1

3.2 นักเรียนรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้และจากสไลด์ ที่ได้ดูแล้วร่วมอภิปรายในกลุ่ม เพื่อสรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหานั้นแล้วบันทึกลงในเอกสาร ตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหาที่พบ นักเรียนจะร่วมกันประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาที่พบ โดยสมมติตนเองว่าปัญหานั้นเกิดขึ้นกับตนเองและเราควรจะทำกับปัญหานั้นได้อย่างไร ซึ่งจะต้องพิจารณาทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ปัญหา มีความถูกต้องตามเหมาะสม ตามหลักธรรมของคนดี ตามหลักศีลธรรม และความถูกต้องของกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและอภิปรายเพื่อจำแนกถึง ประโยชน์และโทษของพฤติกรรมนั้น เพื่อหาตัวแบบที่ดีเป็นแนวปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกในเอกสาร ตอนที่ 4

3.5 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสมในการแสดงออกเรื่องความ ข้อสัต์ย์ โดยถือตามการแสดงออกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการสรุปแล้ว บันทึกในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานทางเลือกและแนวปฏิบัติของกลุ่มโดยใช้แผ่นใส ครูจะร่วมสรุปเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

นักเรียนทุกคนจะร่วมแข่งขันเกม "ตะเกียบแห่งความซื่อสัตย์" ที่ครูได้เตรียมไว้ โดยปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกนั้นพร้อมสาระสำคัญจากบทเรียน โดยครูจะเสริมในส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น

6.2 ครูวัดและประเมินผลโดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมของนักเรียนตามเกณฑ์ในแบบบันทึกพฤติกรรมที่ครูได้ตั้งไว้

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. ภาพและข่าวจากหนังสือพิมพ์
3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการแข่งขันเกม
4. สไลด์ประกอบเสียงเรื่อง "เลือกแบบไหนดี"

บัตรคำสั่ง

1. นักเรียนดูสไลด์ประกอบเสียงเรื่อง "เลือกแบบไหนดี"
2. ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้นำอภิปราย นักเรียนทุกคนต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็น เพื่อตอบปัญหา โดยศึกษาจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์ และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

2.1 ปัญหาของเรื่องคืออะไร พฤติกรรมของแม่ค้าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม อย่างไรตามความคิดของแต่ละคน บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1

2.2 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหา บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2

2.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

2.4 นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พร้อมสรุปถึงตัวแบบที่ดีบันทึกลงในเอกสาร ตอนที่ 4

2.5 แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกเรื่องความซื่อสัตย์ บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

3. เลขานุการกลุ่มสรุปและบันทึกแนวคิดของกลุ่มลงในแผ่นใส เพื่อเตรียมนำเสนอหน้าชั้น (บันทึกเฉพาะข้อ 2.2, 2.3, 2.4, 2.5)

4. ตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอผลงาน

5. สมาชิกทุกคนของกลุ่มร่วมกันแข่งขันเกม "ตะเกียบแห่งความซื่อสัตย์"

6. นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของบทเรียนและแนวคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรม

7. นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามลงในเอกสารตอนที่ 6 เลขานุการกลุ่มรวบรวม

ส่งอาจารย์ผู้สอน

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ดูสไลด์เรื่อง "เลือกแบบไหนดี" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1.1 ปัญหาของเรื่องนี้คือ.....

1.2 พฤติกรรมของแม่ค้าคนที่.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....

.....

1.3 พฤติกรรมของแม่ค้าคนที่.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....

.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์และจาก
ประสบการณ์ โดยการอภิปรายร่วมกัน เพื่อสรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหาเกิดจาก.....

เอกสารตอนที่ 3

ให้นักเรียนสมมติตนเองเป็นแม่ค้าคนที่ 1 และประสบเหตุการณ์เช่นนั้น นักเรียนจะ
แก้ปัญหาและจะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นต้องดูทั้งข้อดี
และข้อเสียของการแก้ไข้ปัญหา ความถูกต้องตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคนดี และความ
ถูกต้องของกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการเลือก) ได้ดังนี้

.....

.....

จากแนวคิดของกลุ่มที่ได้เลือกแนวทางในการแก้ไข้ปัญหา ดังนี้

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรม
ที่ถูกต้องและโทษของพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องได้ดังนี้

ประโยชน์ที่แม่ค้าได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ถูกต้องเหมาะสม	โทษที่แม่ค้าได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในเรื่องของความซื่อสัตย์คือ

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรยึดถือในเรื่องความซื่อสัตย์ควรปฏิบัติดังนี้

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 6

ให้นักเรียนทุกคนตอบคำถามต่อไปนี้

1. สมศักดิ์เป็นเจ้าของหน้าที่ตำรวจที่มีรายได้น้อย แต่เขามีโอกาสที่จะแสวงหาประโยชน์โดยการร่วมมือกับพ่อค้าในการจำหน่ายยาเสพติดโดยที่ไม่มีใครสงสัย ถ้านักเรียนเป็นสมศักดิ์ นักเรียนจะทำอย่างไร เพราะเหตุผลใด

.....

.....

.....

.....

2. นักเรียนสามารถแสดงความซื่อสัตย์ได้อย่างไรบ้างจงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

.....

.....

.....

.....

3. จากการเล่นเกมในเรื่อง "ตะเกียบแห่งความซื่อสัตย์" ให้ข้อคิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง

.....

.....

.....

.....

4. นักเรียนสามารถนำข้อคิดและความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร อธิบายและยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน

.....

.....

.....

.....

เอกสารประกอบการเรียน

ชื่อกิจกรรม ตะเกียบแห่งความซื่อสัตย์

จุดประสงค์

1. แสดงความซื่อสัตย์ต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้
2. สามารถประเมินตนเอง ได้ในเรื่องความรู้สึกละอายและกล้าสารภาพผิดเมื่อ

ทำผิดกติกา

3. ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ด้วยความซื่อสัตย์
4. ไม่โทษหรือยกความผิดให้ผู้อื่น รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ขนาดของกลุ่ม

กลุ่มย่อย 6 - 7 คน ผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน

อุปกรณ์ในการแข่งขัน

1. ตะเกียบและลูกปิงปองเท่ากับจำนวนสมาชิกในกลุ่ม
2. กล่องกลุ่มละ 2 กล่อง
3. นาฬิกา

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6 - 7 คน ตามความเหมาะสม พร้อมผู้สังเกตการณ์ กลุ่มละ 1 คน
2. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มแข่งขันโดย

2.1 ให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนยืนเป็นวงกลมรอบโต๊ะที่กำหนดให้

2.2 เมื่อได้รับสัญญาณหวีดใช้ตะเกียบคีบลูกปิงปองในกล่องหมายเลข 1

ใส่ในกล่องหมายเลข 2 คนละ 1 ลูก เท่านั้น

2.3 กลุ่มใดคีบลูกปิงปองในกล่องที่ 1 หมดก่อนให้ปรบมือพร้อมกัน

กติกา

1. ในการยืนรอบโต๊ะหลังจากสัญญาณหวีดดังขึ้นห้ามขยับเท้าจากที่เดิม
2. ขณะคีบลูกปิงปองต้องจับเฉพาะตะเกียบและจับด้วยมือเพียงข้างเดียว มืออีก

ข้างหนึ่งให้นำไปไว้ด้านหลัง

3. สมาชิกคนใดคีบลูกปิงปองหล่นก่อนใส่ในกล่องหมายเลข 2 ต้องออกจากวงกิจกรรม
4. เมื่อได้รับสัญญาณหมดเวลาต้องหยุดทำกิจกรรมต่าง ๆ ทันที
5. ทุกคนต้องรักษากติกาอย่างเคร่งครัด

ผู้สังเกตการณ์

ต้องสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่รับผิดชอบและบันทึกในเอกสารที่กำหนดให้ พร้อมทั้งออกมาอธิบายพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มนั้น ๆ ให้สมาชิกของห้องทราบ

แบบสังเกตพฤติกรรม กลุ่มที่

คำชี้แจง

นักเรียนที่ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์ มีหน้าที่ในการปฏิบัติดังนี้

1. ขณะที่ทำหน้าที่ผู้สังเกตการณ์ ให้นักเรียนยืนอยู่ใกล้กลุ่มที่นักเรียนต้องสังเกต โดยยืนในตำแหน่งที่จะเห็นพฤติกรรมของกลุ่มได้ชัดเจน
2. ในขณะที่กลุ่มกำลังกระทำการกิจกรรมห้ามผู้สังเกตการณ์เข้าไปพูดหรือแนะนำการเล่นเกมโดยเด็ดขาด

คำสั่ง

โปรดพิจารณาว่ากลุ่มที่ท่านสังเกต มีหรือไม่มีพฤติกรรมต่อไปนี้โดยใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องทางขวามือให้ครบทุกช่อง

พฤติกรรมที่สังเกต	มี	ไม่มี
1. มีการขยับเท้าหลังจากได้ยินสัญญาณหวีด		
2. ใช้มืออีกข้างหนึ่งมาช่วยในการคีบลูกปิงปอง		
3. มีสมาชิกในกลุ่มคีบลูกปิงปองเกินคนละ 1 ลูก		
4. สมาชิกในกลุ่มแสดงอารมณ์หรือกิริยา ไม่เหมาะสมในขณะที่สมาชิกอื่นภายในกลุ่มกำลังพูดหรือแสดงความคิดเห็น		
5. มีการโต้เถียงกันเพื่อยืนยันความคิดเห็นของตน		
6. ร่วมกันปรึกษาหรือเมื่อพบปัญหาในการเล่น		
7. เมื่อตนเองทำผิดพลาดมีการขอโทษแก่สมาชิกในกลุ่ม (ถ้าไม่มีใครทำผิด ไม่ต้องขีดในข้อนี้)		

กลุ่มนี้คีบลูกปิงปองใส่ในกล่องเบอร์ 2 หลังสัญญาณหมดเวลา ได้ทั้งหมด.....ลูก
ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของผู้สังเกตการณ์.....
.....

ลงชื่อ ผู้สังเกตการณ์

แบบประเมินพฤติกรรมผู้เรียน

กลุ่มที่.....

ครูผู้สอนจะทำการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนในระหว่างการเรียนรู้ โดยเน้น
การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การแสดงออก โดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

เกณฑ์ประเมินพฤติกรรมที่กระทำ	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดง ความคิดเห็นภายในกลุ่ม					
2. นักเรียนมีโอกาสใช้ความสามารถได้ เต็มที่					
3. ความรับผิดชอบในกลุ่ม					
4. นักเรียนแนะนำความรู้แก่เพื่อนและ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน					
5. นักเรียนแสดงออกโดยการกล้าทำ กล้าพูดและกล้าตัดสินใจ					
6. บรรยากาศในการเรียนการสอน ในกลุ่มมีความสนุกสนานเข้าใจ					
คะแนนที่ได้					
รวมคะแนนทุกข้อ					

เกณฑ์ในการประเมิน

คะแนนที่ได้อยู่ในช่วง

30 - 35	อยู่ในเกณฑ์ ดี	คะแนนที่ได้จริง	10
24 - 20	" ค่อนข้างดี	"	8
19 - 15	" พอใช้	"	6
14 - 0	" ต้องปรับปรุง	"	4

กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดจะได้รับคำชมเชยหรือรางวัลจากผู้สอนตามความเหมาะสม

เอกสารประกอบการเรียน

เนื้อหา "ความซื่อสัตย์"

ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสม ตรงต่อความเป็นจริงปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา และใจ ทั้งต่อตนเอง บุคคลอื่น ต่อหน้าที่ที่ห่มุ่ละ สังคมและประเทศชาติ

ความซื่อสัตย์ แบ่ง ได้ดังต่อไปนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดมีความเคารพตนเอง คือเป็นคนไม่คดโกง ความตั้งใจทำจริงของตนตั้งใจทำอะไรแล้วต้องกระทำให้สำเร็จลุล่วง ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง มั่นคงต่อการทำความดีคือมีจิตใจมั่นคงสามารถเอาชนะความรู้สึกไม่ทำได้ ไม่คล้อยตามพวกที่ชักจูงไปในทางที่ผิดหรือเสื่อมเสีย ซื่อสัตย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คนที่ซื่อสัตย์ต่อตนเองจะไม่สลับปรับหลอกลวง ประพฤติตรงตามที่ถูก มีความพอใจในสิ่งของของตน ไม่โลภในสิ่งของผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว รักษาความยุติธรรม ในกรณีของนักเรียนจะเห็นถึงความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือตั้งใจเรียนจริง มาโรงเรียนตรงเวลา ทำการบ้านโดยไม่ลอกผู้อื่นไม่ทุจริตในการสอบ

ผู้ขาดความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มักเป็นคนที่ไม่มีวินัย ไม่ละเอียดรอบคอบ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่จริงจัง

2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล คือมีความซื่อตรงจริงใจต่อผู้อื่นต่อผู้มีพระคุณ แบ่งออกเป็น

2.1 ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น คือมีความจริงใจต่อผู้อื่นไม่กล่าวคำเท็จคำหลอกลวงส่อหลอเพื่อประโยชน์ส่วนตน ไม่คิดริษยากลั่นเกล้ง ไม่ถือเอาของผู้อื่นมาเป็นของตน ไม่ผิ่ฉัด

2.2 ความซื่อสัตย์ต่อมิตร คือให้ความเกื้อหนุนแก่เพื่อน เป็นที่พึ่งเมื่อเพื่อนมีภัยป้องกันเพื่อนในยามพลัดพลั้ง แนะนำเพื่อนในทางที่ดีมีประโยชน์ พยายามปกปิดความลับของเพื่อน ไม่คิดอิจฉาริษยา

2.3 ความซื่อสัตย์ต่อผู้มีพระคุณ ไม่คิดคดต่อผู้มีพระคุณ หาโอกาสตอบแทนบุญคุณของท่าน

3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ คือมีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนทำและทำให้ดีที่สุด โดยการไม่ทอดทิ้งหน้าที่ไม่ทุจริตคดโกงต่อหน้าที่ เช่น จักรราชบุรุษหลวง ไม่ใช้อำนาจกระทำเพื่อตนเอง และพวกพ้อง

การใช้เงิน รางวัล หรือสิ่งอื่นใด เพื่อล่อให้ผู้อื่นไม่ปฏิบัติหน้าที่ ที่เรียกว่าการติดสินบน การกระทำนี้ถือว่าเป็นศัตรูที่สำคัญของความซื่อสัตย์ ส่วนคนที่คดโกงก็ไม่ยั่งยืน ดังสุภาษิตที่ว่า "ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน"

4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ สังคม ประเทศชาติกระทำได้โดยรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่หมู่คณะ มีความยุติธรรมไม่เอาเปรียบ ไม่นำความลับของหมู่คณะไปเปิดเผย ไม่เป็นต้นเหตุให้คนภายนอกเข้ามาทำลายหมู่คณะ ไม่ทำผิดกฎหมาย ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ

การแสดง ความซื่อสัตย์

กระทำได้ 3 ทางคือ

1. ทางกาย หมายถึง การประพฤติดี ไม่กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและผู้อื่น เรียกว่า กายสุจริต ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม ไม่เอาของของคนอื่นมาเป็นของตน

2. ทางวาจา โดยการประพฤติชอบทางวาจา เรียกว่า วาจาสุจริต มี 4 ลักษณะ คือ เว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ การพูดเพ้อเจ้อ

3. ทางใจ หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ใจ เช่น คิดอย่างไรก็พูดอย่างนั้น ไม่ใช่ใจคิดอย่างหนึ่งแต่ปากพูดอีกอย่างหนึ่ง ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น ไม่คิดแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่ผิด ใช้ความคิดในทางที่ถูกที่ควรจะทำให้ตนเองและผู้อื่นมีความสุขความเจริญ ถือว่าเป็นผู้มีมโนสุจริต

คุณค่าของความซื่อสัตย์

1. ความซื่อสัตย์ทำให้ผู้ที่กระทำ เกิดความสงบในใจ ไม่กระวนกระวายไม่ต้องหวาดระแวงคนมาคอยจับผิดตนเอง

2. ความซื่อสัตย์จะเสริมบุคลิกภาพ คนที่ซื่อสัตย์จะเป็นคนมีเกียรติเพราะได้รับการสรรเสริญจากการพูดจริง ทำจริง คนที่ซื่อสัตย์จึงเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในทุกลักษณะ
3. ความซื่อสัตย์เสริมมิตรภาพ คนที่ซื่อสัตย์ย่อมมีคนอยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะสามารถไว้วางใจได้ ช่วยให้เกิดความร่วมมือทำให้การทำงานก้าวหน้า
4. ความซื่อสัตย์สร้างความมั่นคงแก่สังคม สังคมจะอยู่ได้ถ้าสมาชิกมีความไว้วางใจกัน ไม่ต้องคอยหวาดระแวงกัน สังคมที่มีสมาชิกที่มีแต่ความซื่อสัตย์ต่อกันย่อมไม่เกิดปัญหาในสังคม

โทษของการขาดความซื่อสัตย์

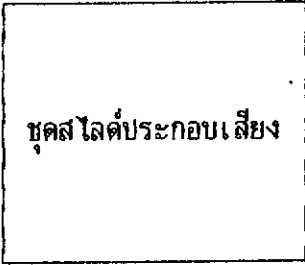
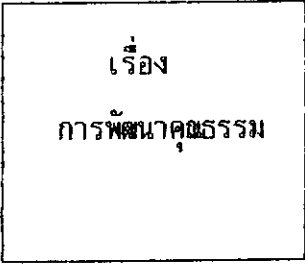
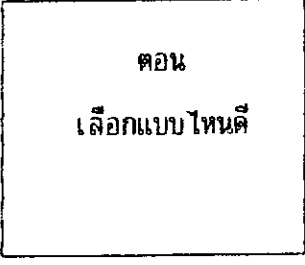
1. ทำให้ตนเองขาดความสงบสุขทางใจ
2. ทำให้ตนเอง บุคคลอื่น หมู่คณะ สังคม ประเทศชาติมีแต่ความเดือดร้อนเสียหาย
3. ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม เช่น ระบบเส้นสาย การฉ้อราษฎร์บังหลวง

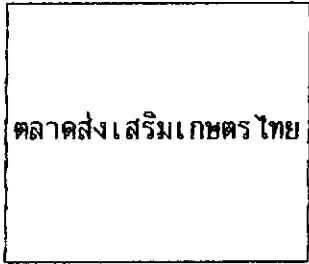
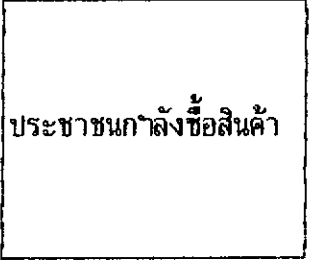
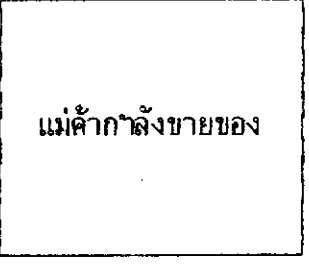
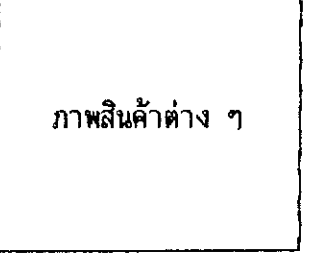
บทสไลด์ประกอบเสียง

เรื่อง

เลือกแบบไหนดี

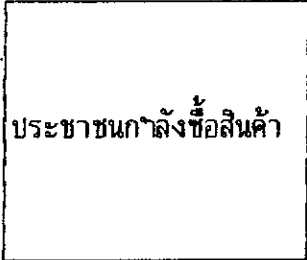
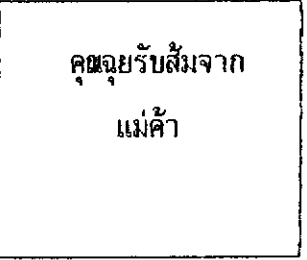
สำนักงานพัฒนาคุณธรรม

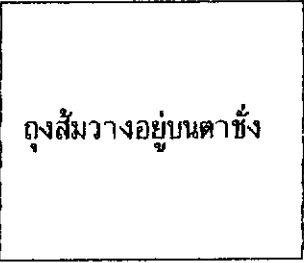
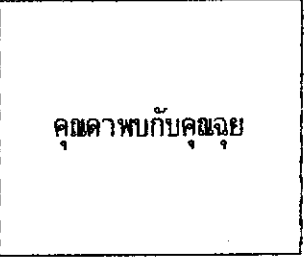
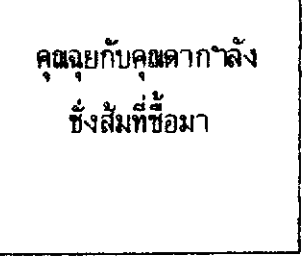
ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
1		เพลง บรรเลง บรรยาย บทสไลด์ประกอบเสียง
2		เพลง บรรเลง บรรยาย เรื่องการพัฒนาคุณธรรม
3		เพลง บรรเลง บรรยาย ตอนเลือกแบบไหนดี

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
4	 ตลาดส่งเสริมเกษตรไทย	บรรยาย บริเวณตลาดส่งเสริมเกษตรไทย
5	 ประชาชนกำลังซื้อสินค้า	บรรยาย ในชีวิตประจำวัน เรามักจะพบกับความสับสนวุ่นวายของผู้คนมากหน้าหลายตา
6	 แม่ค้ากำลังขายของ	บรรยาย โดยเฉพาะในย่านตลาดส่งสินค้าเครื่องอุปโภคและบริโภค
7	 ภาพสินค้าต่าง ๆ	เพลง บรรเลง

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
8	ภาพสินค้า ประเภทผลไม้	เพลง บรรเลง
9	คนรับจ้างขนสินค้า	บรรยาย ผู้คนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการค้าขายจำเป็นต้องค้นคว้าหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว
10	ภาพสินค้า (ผลไม้ต่าง ๆ)	เพลง บรรเลง
11	ภาพสินค้า (ดอกกุหลาบ)	เพลง บรรเลง

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
12	ภาพสินค้า (แอปเปิล)	เพลง บรรเลง
13	ภาพสินค้า (มะม่วงต่าง ๆ)	บรรยาย บรรดาสินค้าเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับ ชีวิตของทุกคน ประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภคจะมา หาซื้อจับจ่ายใช้สอยกันเป็นประจำ
14	พ่อค้าบนผักสด	บรรยาย และแน่นอนที่ทุกคนก็ต้องการจะได้สินค้าดี มีราคาถูกกันทั้งนั้น
15	คนขึ้น - ลงจาก รถประจำทาง	เพลง บรรเลง

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
16		บรรยาย คุณยุเดินปะปนกับประชาชนเพื่อเลือกซื้อสินค้าในย่านนี้เหมือนกัน
17		บรรยาย คุณยุตกลงใจซื้อส้มเขียวหวานจากแม่ค้าคนหนึ่งและด้วยความที่คุณยุเป็นคนไม่พิถีพิถันก็เลยไม่สังเกตตาชั่งของแม่ค้าว่าส้มถุงนี้มีน้ำหนัก 1 กิโลกรัม เท่าที่ตนต้องการหรือเปล่า
18		บรรยาย คุณยุชำระเงินและรับถุงส้มจากแม่ค้าแล้วเดินจากไป
19		บรรยาย อีกร้านหนึ่งคุณดาก็กำลังซื้อส้มเขียวหวานอยู่เหมือนกัน คุณดาดตกลงใจซื้อส้ม 1 ก.ก.

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
20		บรรยาย แม่ค้าชั่งส้มตามที่ลูกค้าสั่ง
21		บรรยาย จากเข็มของตาชั่งแสดงว่า ส้มถุงนี้มี น้ำหนัก 1 กิโลกรัม
22		บรรยาย คุณฉุยกับลูกค้ามาพบกันโดยบังเอิญ คุณฉุย "ลูกค้ามาซื้อส้มเหมือนกันหรือครับ" ลูกค้า "ค่ะ คาชื้อส้มมา 1 กิโลกรัม" คุณฉุย "ส้มของผมก็ 1 กิโล เอ๊ะ ทำไมของผม น้อยกว่าของคุณละ"
23		ลูกค้า "โหนคูนีคะ เออจริงด้วย คุณซื้อจากร้านไหนคะ/งั้นเราลองขอแม่ค้าร้านนี้ ชั่งคูใหม่เอาไหมคะ"

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
24	ภาพส้มมีน้ำหนัก 1 กิโลกรัม	บรรยาย คุณดา "ดูซิคะ ส้มของดิฉันหนัก 1 กิโลกรัม พอดีเลยคะ"
25	ภาพส้มมีน้ำหนัก 8 ชีด	บรรยาย คุณดา "นั่นไงคะคุณจูน ส้มของคุณหนักไม่ถึง 1 กิโลกรัม ขาดไปตั้ง 2 ชีด"
26	คุณดาและคุณจูนสนทนากัน	บรรยาย นั้แหละซี คราวหน้าผมจะต้องไปซื้อส้ม ร้านที่ คุณดาซื้อดีกว่า แม่ค้ามีความซื่อสัตย์ดี
27	แม่ค้ากำลังนั่งยิ้ม	บรรยาย คุณดา "ทีหลังคุณซื้อที่ร้านนี้ดีกว่าคะ เขาซื้อตรง มากเห็นไหมคะมีลูกค้ามาอุดหนุนมากและ มาซื้อกันเป็นประจำเลย"

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
28	ร้านส้มที่คุ้นเคยเคยซื้อ ไม่มีคนมาอุดหนุนเลย	บรรยาย ร้านเดิมที่คุ้นเคยเคยซื้อ ไม่มีลูกค้ามาอุดหนุน เลย เพลง ถอยดีกว่า... ไม่เอาดีกว่า...
29	"ซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน"	บรรยาย "ซื้อกินไม่หมด คดกินไม่นาน" เพลง บรรเลงค่อย ๆ แล้วเลือนหายไป
30	สวัสดี	

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชาจริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความขยันหมั่นเพียร เป็นคุณธรรมที่ควรฝึกฝนและสร้างให้เกิดกับบุคลากรทุกคน เพราะจะช่วยทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นที่จะกล้าเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งปัญหาและอุปสรรคจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดวิธีการที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความขยันหมั่นเพียร
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและผลดีของการเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร
3. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียร ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความขยันหมั่นเพียร ได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถสรุปลักษณะของบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียร ได้ถูกต้อง
3. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างบุคคลที่ประสบความสำเร็จเนื่องจากความขยันหมั่นเพียรทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศได้
4. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรได้

เนื้อเรื่อง

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความเข้มแข็งไม่ปล่อยปะละเลยในการทำงาน มีความมุ่งมั่นจริงจังเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอในการทำงาน แม้จะมีความยากลำบากสักเพียงใดก็

ไม่ย่อท้อ ความขยันหมั่นเพียรจะเป็นคุณธรรมที่ตรงข้ามกับความเกียจคร้าน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรจะมีลักษณะ 5 ประการ คือ

1. เพียรละ หมายถึง การละเว้นจากการทำชั่วทุกชนิด ทั้งกาย วาจา และใจ
2. เพียรหา หมายถึง การหาความรู้มาใส่ตนเองในทางที่สุจริต
3. เพียรทำ หมายถึง การทำแต่ความดีอยู่เสมอ
4. เพียรรักษา หมายถึง การรักษาทรัพย์สมบัติหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองหามาได้
5. เพียรระวัง หมายถึง การระวังความผิดพลาด ความบกพร่องมิให้เกิดขึ้น

ในการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิผลต้องประกอบด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า "อิทธิบาท 4" คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยใช้กิจกรรม "สัตว์น้อยน่ารัก" ซึ่งนักเรียนทุกคนจะจับฉลาก ภาพสัตว์ประเภทต่าง ๆ ถ้าได้สัตว์ประเภทเดียวกันก็จะอยู่กลุ่มเดียวกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ โดยครูจะอธิบายถึงหน้าที่และบทบาทของสมาชิกให้นักเรียนฟังและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

1.1 ก่อนเริ่มบทเรียนครูจะจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศของห้องจริยธรรมให้สอดคล้องกับความขยันหมั่นเพียร โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจะจัดป้ายนิเทศเกี่ยวกับประวัติและผลงานของบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเนื่องจากความขยันหมั่นเพียร

1.2 ครูจะสนทนากับนักเรียนเกี่ยวกับประวัติของตัวครูและความสำเร็จในชีวิตเพื่อชี้ให้นักเรียนเห็นถึงผลที่จะได้รับเนื่องจากความขยันหมั่นเพียร โดยครูจะใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กได้คิด เช่น ถ้ามีความขยันจะได้ประโยชน์อะไร ทำไมต้องทำ ไม่ขยันได้หรือไม่ เพราะอะไร

1.3 ก่อนสอนครูจะให้ให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ มีความแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน มีจิตใจไม่ฟุ้งซ่าน

2. ขึ้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการ เนื้อหาของบทเรียน เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูนำนิทานประกอบเสียงเรื่อง "ใครก้าหนด" มาให้นักเรียนฟัง

3. ขึ้นแก้ไขปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้อ่านจากนิทานประกอบเสียงมาสรุปปัญหาของเรื่อง พิจารณาการกระทำของจ้อยและสุขว่าเหมาะสมหรือไม่ตามแนวคิดของตนเอง แล้วบันทึกในเอกสารตอนที่ 1

3.2 นักเรียนรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้ จากนิทานที่ได้ฟัง จากการร่วมอภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับความเชื่อของจ้อย เพื่อสรุปปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหาที่พบ นักเรียนสมมติตนเองเป็นสุขเพื่อประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดของตนเองในการแก้ไขปัญา โดยพิจารณาถึงข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไข ความถูกต้องเหมาะสมตามหลักธรรมของคนที่ หลักศีลธรรม และความถูกต้องตามกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงพฤติกรรมของจ้อยและสุข อภิปรายร่วมกันเพื่อจำแนกถึงประโยชน์และโทษของพฤติกรรมนั้น เพื่อหาตัวแบบที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติ เรื่องความขยันหมั่นเพียร โดยถือตามการแสดงออกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเป็นเกณฑ์แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมาเสนอทางเลือกและแนวทางปฏิบัติของกลุ่มโดยใช้แผ่นใสในการเสนองาน โดยครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือกและแนวทางปฏิบัติมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

ให้แต่ละกลุ่มเตรียมการแสดงละครตามแนวคิดของกลุ่มในเรื่องความขยันหมั่นเพียร กลุ่มละ 7 นาที ยึดแนวปฏิบัติที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติจริงในละครที่แสดง พร้อมสรุปสาระสำคัญของบทเรียน นักเรียนจะร่วมกันร้องเพลง "ความขยันหมั่นเพียร"

6.2 ครูวัดและประเมินผล โดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. นิทานประกอบเสียง เรื่อง "ใครกำหนด"
3. เนื้อเพลง "ความขยันหมั่นเพียร"
4. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ความขยันหมั่นเพียร

บัตรคำสั่ง

1. ให้นักเรียนฟังนิทานประกอบเสียง เรื่อง "ใครกำหนด"
2. ประธานกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนทุกคนต้องร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยศึกษาจากเอกสารประกอบการเรียน จากการฟังนิทาน และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อตอบปัญหาต่อไปนี้
 - 2.1 ปัญหาของเรื่องนี่คืออะไร มีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร ตามแนวคิดของตนเอง บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1
 - 2.2 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหาของกลุ่ม บันทึกในเอกสารตอนที่ 2
 - 2.3 แนวทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3
 - 2.4 นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งร่วมกันสรุปถึงตัวแบบที่ดี บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4
 - 2.5 เสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกถึงความขยันหมั่นเพียร บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5
3. เลขานุการกลุ่มสรุปและบันทึกแนวคิดของกลุ่มลงในแผ่นใส เพื่อเตรียมนำเสนอหน้าชั้น (บันทึกเฉพาะข้อ 2.2, 2.3, 2.4, 2.5)
4. ตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอผลงาน
5. สมาชิกของกลุ่มออกมาแสดงละครตามแนวคิดของกลุ่มเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร
6. นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญสิ่งที่ได้จากการเรียนและแนวคิดที่ได้จากการแสดงละคร
7. นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามลงในเอกสารตอนที่ 6 เลขานุการกลุ่มรวบรวมงานส่งอาจารย์ผู้สอน

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ฟังนิทานประกอบเสียง เรื่อง "ใครก้าหนด" นักเรียนตอบคำถามต่อไป

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้ คือ.....
- 1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....
- 1.3 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมเพราะ.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง จากเอกสารประกอบการเรียน จากการฟังนิทานประกอบเสียง และจากประสบการณ์โดยการอภิปรายร่วมกันเพื่อสรุปปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา

- ปัญหาคือ.....
- สาเหตุของปัญหาเกิดจาก
-
-

เอกสารตอนที่ 3

นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ตนเองเป็นหลัก สมมติตนเองเป็นปัจจัยที่ต้องพบปัญหาเช่นนั้น นักเรียนจะแก้ไขปัญหาและจะป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญหา ความถูกต้องตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคนที่ และถูกต้องตามหลักกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ได้ดังนี้

.....

จากแนวคิดของกลุ่มได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ถูกต้องเหมาะสม	โทษที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรมไม่ ถูกต้องและไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติเรื่องความซื่อสัตย์เป็น.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในเรื่องความขยันหมั่นเพียร
ควรปฏิบัติดังนี้

.....
.....
.....
.....

เอกสารตอนที่ 6

1. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง
.....
2. คุณธรรมที่ช่วยส่งเสริมความขยันหมั่นเพียรได้มากที่สุดคือ.....
3. ในการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จ ต้องประกอบด้วยหลักธรรมที่เรียกว่า
ซึ่งประกอบด้วย.....
4. ความเพียรระวัง หมายถึง
5. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการที่เป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรคือ.....
.....
.....
6. จันทะ หมายถึงอะไร จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ
.....
.....
.....
7. นักเรียนได้ข้อคิดอย่างไรบ้างจากการแสดงละครตามแนวคิดของกลุ่ม
.....
.....
.....

นิทานประกอบเสียง

"ใครกำหนด"

ในกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีเด็ก 2 คน ซึ่งเป็นเพื่อนรักกันมาก คือจ้อยกับสุข ซึ่งเป็นเพื่อนเล่นกันมาตั้งแต่เล็ก สิ่งหนึ่งที่เด็กทั้ง 2 คน แตกต่างกันมากก็คือฐานะความเป็นอยู่ กล่าวคือบ้านของจ้อยมีฐานะดีกว่าบ้านของสุขมากนัก แม้ฐานะจะแตกต่างกันก็ไม่ทำให้ความเป็นเพื่อนของทั้ง 2 คนต้องห่างเหินกัน จนเป็นที่รู้กันทั่วไปว่าถ้าที่ใดมีจ้อยที่นั่นก็ต้องมีสุขด้วย

เข้าวันหนึ่งขณะที่ทั้ง 2 คน กำลังเล่นกันอยู่ที่ลานดินในวัดก็ได้มีขโมยคนหนึ่งเดินผ่านมา เมื่อมาพบเด็กทั้ง 2 คนเข้า ขโมยก็มองด้วยความประหลาดใจและบันทึกภาพอยู่คนเดียวตลอดเวลา "ไม่น่าเป็นไปได้" "ไม่น่าเป็นไปได้" จากคำพูดของขโมยเองทำให้เด็กทั้ง 2 คนหยุดเล่นทันที จ้อยซึ่งมีความกล้าหาญมากกว่าสุขจึงถามขโมยทันทีว่า

จ้อย : นี่ขโมย ที่พูดว่าไม่น่าเป็นไปได้ หมายความว่าอย่างไร

ขโมย : ก็เจ้าทั้งสองคนนี่ไม่น่าเป็นเพื่อนกันได้เลย

สุข : เอ๊ะ ก็ฉันกับจ้อยเป็นเพื่อนเล่นมาตั้งแต่เล็ก ๆ แล้วทำไมจึงไม่น่าเป็นไปได้ล่ะ

ขโมย : จากการที่อ๊ะได้ดูจากโหงวเฮ้งแล้ว เจ้าทั้งสองคนมีฐานะแตกต่างกันมาก

จ้อย : แหมไม่ต้องมาดูหรือใคร ๆ เขาก็รู้ว่าฉันเป็นลูกเศรษฐี แม้สุขจะยากจน แต่เราก็เป็นเพื่อนกันได้ไม่เห็นแปลกอะไร!

ขโมย : แปลกซี เพราะล่อนะ อ๊ะเห็นว่าวันหนึ่งข้างหน้าแม่ลื้อจะไม่ได้ทำอะไรเลยก็จะมีมหาเศรษฐีมากางเหนือศีรษะอย่างแน่นอน

จ้อย : แล้วมหาเศรษฐีเป็นอย่างไรละขโมย

ขโมย : มหาเศรษฐีก็คือร่มของพระเจ้าแผ่นดินอย่างไง เวลาท่านเสด็จไปไหนก็จะต้องมีคนคอยทางร่มให้ซึ่งมีร่มนั่นก็คือ มหาเศรษฐีนี่เอง

สุข : จ้อยอย่างนั้นก็แสดงว่าต่อไปภายหน้าแกลจะ ได้เป็นกษัตริย์นะซี อ้อ! ขโมยแล้วฉันจะช่วยคุณให้ฉันหน่อย ฉันจะสุขสบายเหมือนจ้อยบ้างหรือเปล่า!

ชินแส : คุณตามไทงเฮ้งของลื้อแล้วจะมีแต่ความลำบากตลอดชีวิต แต่ถ้าลื้อมีความขยันหมั่นเพียรก็อาจจะทำให้ลื้อดีกว่าเดิมก็ได้ แต่อย่างไรก็ลำบากแน่ ๆ

จากนั้นชินแสจึงเดินออกไปจากลานวัดที่เด็กทั้ง 2 คน กำลังเล่นอยู่ทันที!

จ้อย : นี่สุ่ยแกเชื่อหรือเปล่าว่าที่ชินแสทำนายเมื่อกี้

สุข : ฉันเชื่ออะ เออ! แต่ฉันดีใจกับแกด้วยนะที่จะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

จ้อย : ขอบใจมากนะสุข ถ้าฉันได้เป็นกษัตริย์จริง ๆ ฉันจะเอาแกเป็นทหารคนสนิทเลยอะ!

จากคำทำนายของชินแสในวันนั้น! ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงแก่ชีวิตของเด็กทั้ง 2 คน กล่าวคือจ้อยเนื่องจากตนเองเป็นคนที่มีฐานะดีอยู่แล้วยิ่งเมื่อได้ฟังคำทำนายจากชินแสทำให้จ้อยไม่คิดที่จะทำงานการใด ๆ เลย รอว่าเมื่อไหร่คำทำนายนั้นจะเป็นความจริง ตรงข้ามกับสุขหลังจากฟังคำทำนายแล้วก็มีความพากเพียรขยันทำงานมากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ตนเองไม่ลำบากเมื่อมีอายุมากขึ้น เขาทำงานทุกอย่างที่ทำได้ด้วยความพากเพียรพยายาม ซึ่งในไม่ช้า เขาก็มีเงินเก็บแต่ก็ไม่ได้ทำให้ความขยันลดลงมีแต่จะเพิ่มมากขึ้น รู้จักเก็บรักษาเงินที่หามาได้เป็นอย่างดี ไม่สุ่ยสุ่ยจวนในที่สุดเขาก็มีฐานะเป็นเศรษฐีคนหนึ่งของหมู่บ้าน!

ฝ่ายจ้อยจากวันนั้นเป็นต้นมาเขาก็ไม่เคยทำงานอีกเลย เมื่อพ่อแม่ได้เสียชีวิตแล้ว เขาก็หาทรัพย์สินต่าง ๆ ออกขายและนอนรอต่อไปว่าเมื่อไหร่เขาจะได้เป็นกษัตริย์ตามคำทำนายของชินแส จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี แต่ก็ยังไม่มีความหวังปรากฏ จนในที่สุดทรัพย์สินสมบัติของพ่อแม่ที่มีอยู่ก็หมดไป เขาขายทุกอย่างที่มีอยู่ในที่สุดเขาก็อดอาชีพขอทานเร่ร่อนไปตามที่ต่าง ๆ แต่เขาก็ยังคงมีความเชื่อมั่นว่า ในที่สุดแล้วเขาจะได้เป็นกษัตริย์อย่างแน่นอน!

เมื่อร่างกายซูบผอมจากการอดอาหารในวันหนึ่ง จ้อยจึงมาล้มหมดสติอยู่ข้างทางด้วยความทวิโหย ในขณะนั้นเองพระเจ้าแผ่นดินได้เสด็จพระราชดำเนินและทอดพระเนตรพบเข้าด้วยพระทัยที่สงสารจึงทรงสั่งให้ขุนพลและให้ทหารลงไปดูแลพร้อมกับหมอหลวง ทหารได้เข้ามากราบทูลว่า

ทหาร : ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นใหญ่ เป็นขอรทมนุ่หนึ่งซึ่งอดอาหารจากการตรวจของหมอหลวงพบว่า เขาจะเสียชีวิตอีกไม่กี่วันที่ข้างหน้านี้ พระเจ้าข้า

พระราช : นำส่งสารเขาจริง ๆ เราคงช่วยอะไรเขาไม่ได้แล้ว แต่ตอนนี้
 เขาคงจะร้อนมากทีเดียว เอาอย่างนี้ดีกว่า ทหารเจ้าจงเอาร่มที่กางให้เรานี้ไปกางบังแดด
 ให้เขาดู เพราะก่อนที่จะตายขอให้เขาได้มีความสุขบ้าง!

จากนั้นทหารจึงได้นำเอามหาเศวตฉัตรของพระเจ้าแผ่นดินไปกางให้จ้อยซึ่งกำลังจะ
 หมดลมหายใจพอดี จ้อยล้มตายเป็นครั้งสุดท้ายหลังดวงตาของเขาก็เบิกกว้างด้วยความยินดี
 เพราะขณะนั้นมหาเศวตฉัตรที่เขาเฝ้านานได้นำมาวางอยู่เหนือศีรษะของเขาแล้ว อีกครู่หนึ่ง
 จ้อยจึงหมดลมหายใจตายด้วยความเป็นสุขครั้งสุดท้ายภายใต้มหาเศวตฉัตรนี้เอง

เพลงความขยันหมั่นเพียร

เนื้อร้อง พจนารถ บัวเขียว

ทำนอง บู๊ไบ่ไก่หลง

เกิดเป็นคนก็ต้องมีความขยันหมั่นเพียร

เกิดเป็นนักเรียนก็ต้องมีความตั้งใจตั้งใจ

อยากจะเรียนดีต้องมีอิทธิบาท 4 ข้อ

คือความตั้งใจ ความขยัน มุ่งมั่นอดทน

เอกสารประกอบการเรียน

ความขยันหมั่นเพียร

ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความเข้มแข็ง ไม่ปล่อยปะละเลยในการทำงาน มีความมุ่งมั่นจริงจังเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอในการทำงาน แม้จะมีความลำบากสักเพียงใดก็ไม่ย่อท้อ ความขยันหมั่นเพียรจะเป็นคุณธรรมที่ตรงข้ามกับความเกียจคร้าน ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่มีความขยันหมั่นเพียรจะมีลักษณะ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เพียรละ หมายถึง การละเว้นความชั่วทุกชนิด ทั้งทางกาย วาจา และใจ มิให้เกิดขึ้น
2. เพียรหา หมายถึง การหาความรู้มาใส่ตนเอง หาทรัพย์สินต่าง ๆ ในทางที่สุจริต
3. เพียรทำ หมายถึง การทำแต่ความดีอยู่เสมอ
4. เพียรรักษา หมายถึง การรักษาทรัพย์สินสมบัติหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเองหามาได้ นอกจากนั้นยังรวมถึงการรักษา กาย วาจา และใจให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี
5. เพียรระวัง หมายถึง การระวังความผิดพลาด ความบกพร่องมิให้เกิดขึ้นในการทำงานเพื่อให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องประกอบด้วย หลักธรรมที่เรียกว่า "อิทธิบาท 4 คือ
 1. จันทะ คือความรัก ความชอบ ความพอใจสนใจในสิ่งที่กระทำ หมายถึง การมีความรักและมีความรับผิดชอบต่องาน ต่อหน้าที่ของตนเอง การที่บุคคลมีความรักความชอบในหน้าที่การงานของตนนั้น จะต้องทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อนว่า หน้าที่การงานนั้นให้คุณประโยชน์อะไรแก่เราบ้างเมื่อเข้าใจแล้ว ก็จะเกิดความรักและความชอบติดตามมา
 2. วิริยะ คือความพากเพียรความบากบั่น ความขยัน มุมนะที่จะเอาชนะความยากลำบาก ความเกียจคร้าน ความเบื่อหน่าย มุ่งที่จะกระทำหน้าที่การงานให้สำเร็จตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้
 3. จิตตะ คือการเอาใจใส่ ผักผ่อน ควบคุมตรากุญแจกิจวัตรที่เรารับผิดชอบอยู่เสมอในการทำงานต่าง ๆ หากมีจันทะและวิริยะแล้ว ก็การทำงานย่อมดำเนินไปได้ด้วยดีเต็มที่ได้

เป็นหลักประกันว่าจะประสบความสำเร็จเสมอไปถ้าหากขาดจิตตะ เพราะการขาดความเอาใจใส่ดูแลอาจจะสร้างความเสียหายแก่งานที่เรารับผิดชอบได้และไม่สามารถแก้ไขได้อย่างทันท่วงทีเนื่องจากไม่มีการเตรียมพร้อมไว้ก่อน

4. วิมังสา คือการไตร่ตรองพิจารณาหรือใช้ปัญญาในการประกอบภาระงาน รู้จักคิดหาข้อบกพร่องหรือหนทางที่จะทำให้กิจการนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปตามเป้าหมายในการทำงาน ถ้าขาดการใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองแล้วก็ยากที่จะสัมฤทธิ์ผล

บุคคลที่ยึดหลักอริยาบท 4 จะทำให้เป็นคนมีความมานะพากเพียร ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค คิดอะไรก็ลึกซึ้งรอบคอบ สร้างตัวสร้างฐานะได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นบุคคลที่สังคมให้การนิยมยกย่อง เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาที่จะมอบหมายงานสำคัญให้กระทำ รวมทั้งเป็นแบบอย่างให้คนโดยทั่วไปเอาเป็นแบบอย่าง

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความรับผิดชอบ

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความรับผิดชอบเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นด้วยตนเองในการรู้ถึงหน้าที่ที่ตนเองต้องกระทำ ถ้าบุคคลมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและต่อสังคมแล้ว ย่อมทำให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย และจะส่งผลให้เกิดความสงบสุขแก่สังคมโดยรวมด้วย

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความรับผิดชอบ
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบ
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นผู้มีความรับผิดชอบ และสามารถนำไปใช้

ในชีวิตประจำวันได้

4. เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถจำแนกผลดีของการปฏิบัติตนด้วยความรับผิดชอบและผลเสียของการขาดความรับผิดชอบได้ถูกต้อง
3. นักเรียนปฏิบัติตนเป็นผู้มีความรับผิดชอบได้

เนื้อหา

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในจิตใจเมื่อทำอะไรหรือมีหน้าที่อะไรแล้วต้องทำให้สำเร็จและได้ผลดี ต้องยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งผิดและชอบไม่ใช่รับแต่ความชอบอย่างเดียว

แล้วโยนความผิดให้กับคนอื่น นอกจากนั้นยังรวมถึงความพยายามที่จะปรับปรุงการทำงานของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การที่สังคมจะสงบเรียบร้อยและเกิดความเจริญรุ่งเรืองได้นั้น จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในสังคมโดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบ ดังนั้นความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปตามบทบาทและสถานภาพของแต่ละบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นเตรียม

ครูใช้กิจกรรม "เธออยู่ไหน" โดยให้นักเรียนจับฉลากรูปหัวใจแล้วนำมาต่อกันทั้ง 6 คน เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 - 7 คน ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการของกลุ่ม โดยครูจะอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกให้นักเรียนฟังและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

1.1 ครูจะจัดสภาพห้องเรียนและบรรยากาศในชั้นให้มีความสอดคล้องกับเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจะจัดป้ายนิเทศ เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ตกแต่งห้องจรรยาบรรณด้วยภาพและเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง

1.2 ครูเล่านิทาน เรื่อง "ห้องกับตัว" ให้นักเรียนฟัง นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น โดยครูจะชี้ประเด็นให้นักเรียนเห็นถึงผลกระทบที่ได้จากการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายจากความกระวนกระวายใจ มีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่านแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นตอนหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อเรื่องความรับผิดชอบเพื่อใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูฉายวิดีโอ เรื่อง พ่อแม่จำหนวลา ก่อน ให้นักเรียนดู

3. ขั้นแก้ไขปัญหาคที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้อูจากวิดีโอมาสรุปปัญหาของเรื่อง และพิจารณาว่าครอบครัวนี้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมสมอย่างไร แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1

3.2 นักเรียนร่วมกันรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้ จากวิดีโอที่ได้อู และจากการร่วมอภิปรายในกลุ่มเพื่อสรุปถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหานั้น แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหาที่พบ นักเรียนร่วมกันประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขที่พบโดยให้นักเรียนสมมติเองว่านักเรียนเป็นผู้ปกครองของเด็กที่มีปัญหา เราควรจจะแก้ไขปัญห และป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดได้อูอย่างไร โดยจะต้องพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญหามีความถูกต้องเหมาะสมตามหลักธรรมของคณดี ถูกต้องต้องตามหลักของศีลธรรมและความถูกต้องตามกฎหมาย มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนจะร่วมกันสรุปถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและอภิปรายร่วมกันเพื่อจแนกถึงประโยชน์และโทษที่จะได้รับ เพื่อหาตัวแบบที่ดีเป็นแนวปฏิบัติต่อ ไปแล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสมในการปฏิบัติเรื่องความรับผิดชอบโดยถือตามการแสดงออกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการสรุปแล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอทางเลือกและแนวทางปฏิบัติของกลุ่มในเรื่องความรับผิดชอบ โดยใช้แผ่นใสในการเสนองาน ครูจะช่วยสรุปเพิ่มเติมเพื่อให้ทางเลือกและแนวทางปฏิบัติมีความชัดเจนมากขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

นักเรียนจะร่วมแข่งขันเกม "ไม้กายสิทธิ์" ที่ครูได้เตรียมไว้โดยปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกของกลุ่ม พร้อมสรุปสาระสำคัญจากบทเรียน และนักเรียนทุกกลุ่มจะร่วมกันร้องเพลง "งานสิ่งใด"

6.2 ครูวัดและประเมินผลจากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และดูจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. วิดีโอ เรื่อง พ่อแม่จำคุกมาก่อน
3. นิทาน เรื่อง ท้องกับตัว
4. เกมไม้กายสิทธิ์

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ดูวิดีโอ เรื่อง "พ่อแม่จำหนูลาก่อน" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้ คือ.....
- 1.2 พฤติกรรมของพ่อและแม่เป็นพฤติกรรมที่.....เพราะ.....
.....
- 1.3 พฤติกรรมของครูจิตราเป็นพฤติกรรมที่.....เพราะ.....
.....
- 1.4 พฤติกรรมของ เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ
.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูวิดีโอ และ
จากประสบการณ์โดยร่วมกันอภิปรายเพื่อสรุปปัญหาของเรื่องและหาเหตุของปัญหานั้น

ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหาเกิดจาก.....
.....
.....

เอกสารตอนที่ 3

นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญห โดยใช้ตนเองเป็นหลัก สมมติตนเองเป็นผู้ปกครองของยูวดี และต้องประสพการณ์เช่นนั้น จะแก้ไขปัญหและป้องกันไม่ให้ปัญหเกิดได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญห ความถูกต้องตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคนดี และถูกต้องตามหลักกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ได้ดังนี้

.....

สรุปจากแนวคิดของกลุ่มเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรม
ที่ถูกต้องและโทษการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ถูกต้องเหมาะสม	โทษที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวในการปฏิบัติในเรื่องความรับผิดชอบคือ.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่ควรยึดถือในเรื่องความรับผิดชอบ ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 6

1. ความรับผิดชอบ หมายถึง.....
2. ประโยชน์ที่ได้รับจากการที่เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบคือ.....

3. ถ้าทุกคนขาดความรับผิดชอบจะเกิดผลอย่างไร ทั้งต่อตนเองและสังคม จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

.....

.....

.....

.....

4. สาเหตุของการขาดความรับผิดชอบเกิดจากอะไร และมีวิธีแก้ไขอย่างไร

.....

.....

5. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการแสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบต่อตนเองมา 2 ตัวอย่าง

.....

.....

.....

6. แนวคิดที่นักเรียนได้จากการร่วมแข่งขันเกม คือ.....

.....

.....

นิทาน เรื่อง "ห้องกับตัว"

ในกาลครั้งหนึ่ง เมื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายสามารถพูดจาปราศรัยกันได้ ต่างก็ร่วมมือร่วมใจกันรับผิดชอบในการทำหน้าที่ของตน เช่น พันก็มีหน้าที่ขบเคี้ยวอาหาร กระเพาะก็ทำหน้าที่ย่อยอาหารหรือลำไส้ใหญ่ก็ทำหน้าที่ขับถ่ายของเสียออกจากร่างกาย แต่ต่อมาก็เกิดปัญหาขึ้นกับส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น มือ ปาก และฟัน เป็นต้น อวัยวะต่าง ๆ เหล่านี้เกิดทุ่มเถียงเกี่ยงงอนกับห้อง โดยทุกส่วนมีความคิดตรงกันว่าห้องไม่ได้ทำงานอะไรเลยคอยแต่จะอึดเท่านั้น อวัยวะส่วนอื่น ๆ เช่น มือ เท้า ปาก และฟัน ต่างก็ต้องทำงานหนักเหนื่อยทั้งสิ้น เมื่ออวัยวะต่าง ๆ เกิดการอิจจาเกี่ยงงอนความรับผิดชอบของตนที่เคยกระทำ คือมือก็ไม่หยิบอาหาร ปากก็ไม่อ้ารับอาหาร ฟันที่ไม่ยอมเคี้ยวอาหารเพื่อจะกลืนลงทรวงอก ในไม่ช้าร่างกายก็ซูบผอม อวัยวะทั้งหลายต่างก็อ่อนเพลียกระวนกระวายแต่ก็ยัง ไม่ยอมทำอะไรทั้งสิ้น เพราะต่างก็คิดว่าห้องต้องเป็นผู้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นมาครั้งนี้นี้ทั้งหมด ต่างจึงเฉยเมยจนในที่สุดร่างกายทั้งหมดก็ไม่มีเรี่ยวแรงที่จะลุกขึ้นมาได้อีกเลย

คำถามแนวทางการสอนสนทนากับนักเรียน

1. จากนิทานเรื่องนี้ให้ข้อคิดอะไรแก่นักเรียน
2. ถ้านักเรียนในห้องนี้คิดอย่างอวัยวะทั้งหลาย ห้องเรียนจะเป็นอย่างไร
3. นักเรียนควรจะมีปฏิบัติตัวอย่างไร

เพลง "งานสิ่งใด"

งานสิ่งใด งานสิ่งใด

แม้ใครละ เลยทิ้งปล่อย มัวแต่คอยเฝ้าแต่คอย

หวังคอยแต่เกี่ยงโยนกลอง ไม่มีเสร็จ ไม่มีเสร็จรับรอง

จำไว้ทุกคนต้อง ทำงานเราต้องช่วยกัน ช่วยกัน ช่วยกัน ช่วยกัน

ชื่อกิจกรรม ไม้กายสิทธิ์

จุดประสงค์

1. สร้างความตระหนักในเรื่องความรับผิดชอบให้กับผู้เรียน
2. สร้างความรับผิดชอบให้กับตนเอง
3. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

ขนาดของกลุ่ม

กลุ่มย่อย 6 - 7 คน ผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน

อุปกรณ์ในการแข่งขัน

1. ไม้ที่มีความยาวประมาณ 1 ฟุต เท่ากับจำนวนผู้เล่น
2. เชือกฟาง
3. นกหวีด

กติกาและวิธีเล่น

1. เกมนี้ชื่อว่า "ไม้กายสิทธิ์" เป็นกิจกรรมที่นักเรียนในกลุ่มจะต้องร่วมมือกันเพื่อแข่งขันกับกลุ่มอื่น โดยครูจะแจกไม้ให้ทุกคนยกเว้นคนหัวแถว
2. ให้ทุกคนต่อไม้โดยคนหลังยึดแขนให้ตึง ใช้ฝ่ามือแตะไม้ต่อกับหลังของคนหน้าต่อกันให้ครบทุกคนยกเว้นคนที่อยู่หัวแถวของแต่ละแถว
3. เมื่อได้ยินเสียงนกหวีดให้ทุกกลุ่มเดินพร้อมกันไปยังจุดหมายคือ เชือกฟางที่ขึงเป็นเส้นชัย
4. กลุ่มใดถึงเส้นชัยก่อน โดยไม่ทำไม้หล่นถือว่าเป็นกลุ่มชนะ แต่ถ้ากลุ่มใดไม้หล่นระหว่างทาง ให้นักเรียนกลุ่มนั้นกลับไปตั้งต้นที่เดิมใหม่
5. ให้นักเรียนซ้อมกันเองก่อน 2 - 3 นาที แล้วจึงเริ่มทำการแข่งขัน

ผู้สังเกตการณ์

เมื่อสิ้นสุดเวลาแข่งขัน ให้ผู้สังเกตการณ์ กลุ่มแต่ละกลุ่มมารายงานการปฏิบัติงานของสมาชิกในกลุ่ม ว่าทำงานกันอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง เพื่อให้สมาชิกของทุกกลุ่มได้รับทราบ

เอกสารประกอบการเรียน เนื้อหา เรื่องความรับผิดชอบ

ความหมาย

ความรับผิดชอบ คือความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน ด้วยความพากเพียร และละเอียดรอบคอบ และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายยอมรับรู้และสวักในกาการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำและหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าจะเป็ผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูก ไม่บิดความผิดไปให้ผู้อื่นทั้งพร้อมที่จะพยายามปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ผู้ที่มีความรู้สึกรับผิดชอบจะมีพฤติกรรมดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นตัวของตัวเอง
2. มีความอดทน ต่อสู้อุปสรรคอย่าง ไม่ท้อถอย
3. มีความปรารถนาที่จะทำงานให้ดีกว่าเดิม
4. มีความสามารถในการควบคุมตนเอง
5. ยึดมั่นในกฎเกณฑ์
6. เป็นที่ไว้วางใจได้ มีความตรงต่อเวลาและซื่อสัตย์
7. กล้าเผชิญต่อความเป็นจริง

ประเภทของความรับผิดชอบ

ตามลักษณะความหมายของความรับผิดชอบ แบ่งได้เป็น 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การรู้ถึงฐานะบทบาทของตนที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมเป็นการะของสังคม บุคคลควรจะสามารถอยู่ในสภาพที่ช่วยตนเองได้ รู้จักว่าอะไรผิดอะไรถูก รู้ชั่ว รู้ดี สามารถเลือกตัดสินใจในการดำรงตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมได้อย่างดี
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องกับมีส่วนร่วมต่อสวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผูกพันเกี่ยวข้องกับหลายสิ่งหลายอย่าง

กว้างขวางออกไปตั้งแต่สังคมขนาดเล็ก ๆ จนถึงสังคมขนาดใหญ่ ๆ ที่บุคคลเป็นสมาชิกอยู่ในสังคมนั้น ๆ

ผลดีของการมีความรับผิดชอบ

1. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. คนที่มีความรับผิดชอบย่อมเป็นต้นแบบ ได้รับการยกย่องสรรเสริญและเป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เป็นคุณธรรมที่เสริมสร้างความเป็นผู้นำ
3. ความรับผิดชอบ เป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตนสอดคล้องกับกฎจริยธรรมและหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่ต้องมีการบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดจากผู้อื่น
4. ไม่เกิดเหตุอันเป็นความเสื่อม และความเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวม
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้าในสังคมทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทำให้สังคมนั้นสงบสุขเรียบร้อย

ผลเสียของการขาดความรับผิดชอบ

1. คนที่ขาดความรับผิดชอบ ย่อมจะไม่ได้รับความไว้วางใจ ในการทำงานสำคัญใด ๆ และมักจะได้รับความตำหนิในการทำงาน
2. คนที่ขาดความรับผิดชอบ จะเป็นคนเฉื่อยชา ไม่สามารถแก้ไขอุปสรรคใด ๆ ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่เสมอ กลายเป็นคนไม่มีความสามารถและไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง
3. คนที่ขาดความรับผิดชอบมักจะทำงานใด ๆ ไม่บรรลุจุดหมายได้ทันเวลา
4. ทำให้สังคมไม่เจริญก้าวหน้า
5. ทำให้สังคมวุ่นวายไม่เรียบร้อย ไม่มีระเบียบแบบแผน เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมทั้งประโยชน์ของตนเองและสังคม

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นการยอมเสียสละสิ่งต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งทำให้เกิดความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ ถ้าสังคมใดประกอบด้วยบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ก็ย่อมทำให้สังคมนั้นมีแต่ความสุขความเจริญ แต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่นั้นมีหลายแบบ เราควรเลือกวิธีที่เหมาะสมที่ไม่ทำให้ตนเองต้องเดือดร้อน

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและผลดีของการเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อ
3. เพื่อให้นักเรียนเห็นแนวทางที่ถูกต้องในการปฏิบัติตนเรื่องความเอื้อเฟื้อและสามารถนำไปใช้ในวิถีประจำวันได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงผลดีของบุคคลที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และผลเสียของบุคคลที่ขาดความเอื้อเฟื้อได้
3. นักเรียนสามารถบอกถึงสาเหตุที่ทำให้บุคคลในสังคมต้องมีความเอื้อเฟื้อ
4. นักเรียนสามารถเสนอแนวทางปฏิบัติตนเพื่อให้เป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ถูกต้อง

5. นักเรียนสามารถสรุปหลักการและแนวคิดที่สำคัญที่ได้จากการแข่งขันเกม
"ภาพอภรณ์" ได้

เนื้อเรื่อง

ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เป็นคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ผู้ที่มีกำลังความสามารถย่อมจะต้องช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า รวมทั้งการแบ่งปันสิ่งของหรือสิ่งอื่นที่เรามีมากกว่าผู้อื่น ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เป็นการกระทำอันให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน

ประโยชน์ของความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่

1. ทำให้สังคมมีแต่ความสงบสุขเรียบร้อย
 2. ก่อให้เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ
 3. ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เมื่อมนุษย์มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ก็ย่อมทำให้พุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นาน
- ชนิดของความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ ทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทางสติปัญญา ทางทรัพย์หรือสิ่งของ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยใช้กิจกรรม "วันเกิดสัมพันธ์" คือคนที่เกิดวันเดียวกันให้มาอยู่กลุ่มเดียวกัน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการของกลุ่ม โดยครูจะอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกทุกคนให้นักเรียนฟังและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

ก่อนเริ่มบทเรียน ครูจะจัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้สอดคล้องกับเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนโดยการ

1.1 ให้กลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจัดป้ายนิเทศเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในห้องจริยธรรมก่อนที่จะเข้าเรียนโดยใช้ภาพ ข่าว เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 ครูนำนิทานประกอบเสียง เรื่อง "โคตต่างกับลาต่าง" มาให้นักเรียนฟัง นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นและสรุปสิ่งที่ได้จากการฟังนิทาน

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่านแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อเรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูฉายสไลด์ประกอบเสียง เรื่อง "กว่าจะรู้สึกตัว" ให้นักเรียนดู

3. ขั้นแก้ไขปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้อ่านจากสไลด์มาสืบปัญหาของเรื่อง และพิจารณาว่าพฤติกรรมของครอบครัวใดเหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1

3.2 นักเรียนรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้และจากการดูสไลด์ นำมาอภิปรายในเรื่องการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของสุภาพและร่วมกันหาสาเหตุของปัญหานั้น แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหาที่พบ นักเรียนจะประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไข ปัญหาโดยใช้ตนเองเป็นศูนย์กลาง สมมติว่าปัญหาของสุภาพเกิดกับตนเองจะแก้ไขปัญหานั้น ได้อย่างไร ซึ่งในการแก้ไขต้องพิจารณาทั้งข้อดี ข้อเสีย ความถูกต้องเหมาะสมตามหลักธรรม ของคนดี ตามหลักศีลธรรม และความถูกต้องของกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึก ลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 จากพฤติกรรมที่เป็นปัญหา นักเรียนร่วมกันอภิปรายเพื่อจำแนกถึงประโยชน์ และโทษของการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น เพื่อหาตัวแบบที่ดีที่สุดที่จะได้ยึดถือเป็นแนวทางใน การปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนทั้งกลุ่มร่วมกันสรุปถึงแนวทางที่เหมาะสมในการแสดงออกเรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยถือตามการแสดงพฤติกรรมและตามมติของสมาชิกในกลุ่มแล้วบันทึกลงใน เอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอทางเลือกและแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม โดยใช้แผ่นใสในการเสนองาน ครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือกและแนวทางปฏิบัตินั้นชัดเจน ยิ่งขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

นักเรียนทุกคนในกลุ่มจะร่วมกันแข่งขันเกม "ภาพอาถรรพ์" ที่ครูได้เตรียมไว้ โดยที่สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลและข้อคิดที่ได้จากการปฏิบัติและสาระสำคัญ จากบทเรียน จากนั้นนักเรียนจะร่วมกันร้องเพลงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

6.2 ครูวัดและประเมินผล โดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสาร ตอนที่ 6 และจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการเรียนการสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ใคต่างกับลาต่าง
3. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
4. สไลด์ประกอบเสียง เรื่อง "กว่าจะรู้สึกตัว"
5. เกมภาพอารมณ์

บัตรคำสั่ง

1. นักเรียนดูสไลด์ประกอบเสียงเรื่อง "กว่าจะรู้สึกตัว"
2. ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้นำอภิปราย นักเรียนทุกคนต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็น เพื่อตอบปัญหา โดยศึกษาจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์ และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
 - 2.1 ปัญหาของเรื่องคืออะไร มีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไรตามความคิดของแต่ละคน บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1
 - 2.2 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหาตามมติของกลุ่มบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2
 - 2.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3
 - 2.4 นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พร้อมสรุปถึงตัวแบบที่ดีบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4
 - 2.5 แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5
3. เลขานุการกลุ่มสรุปและบันทึกแนวคิดของกลุ่มลงในแผ่นใส เพื่อเตรียมนำเสนอหน้าชั้น (บันทึกเฉพาะข้อ 2.2, 2.3, 2.4, 2.5)
4. ตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอผลงาน
5. สมาชิกทุกคนของกลุ่มร่วมกันแข่งขันเกม "ภาพอาถรรพ์"
6. นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของบทเรียนและแนวคิดที่ได้จากการร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้น
7. นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามลงในเอกสารตอนที่ 6 เลขานุการกลุ่มรวบรวมส่งอาจารย์ผู้สอน

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ดูสไลด์ประกอบเสียงเรื่อง "กว่าจะรู้สึกตัว" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1.1 ปัญหาของเรื่องนี้คือ.....

1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....

.....

1.3 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....

.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง จากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์ และจากประสบการณ์ โดยการอภิปรายร่วมกัน เพื่อสรุปปัญหาของเรื่องและสาเหตุของปัญหา ปัญหา คือ.....

สาเหตุของปัญหา เกิดจาก.....

.....

เอกสารตอนที่ 3

ให้นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาดูโดยใช้ตนเองเป็นหลัก สมมติตนเองเป็น นางสุภาพที่ต้องพบปัญหานั้น นักเรียนจะแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหานั้นไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของการแก้ไขปัญห ความถูกต้องตามหลักศีลธรรมตามหลักธรรมของคณิศ์ และถูกต้องตามหลักกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ได้ดังนี้

.....

.....

.....

จากแนวคิดของกลุ่มได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรม
 ที่ถูกต้องและโทษของพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ถูกต้อง เหมาะสม	โทษที่ได้รับจากการแสดงพฤติกรรม ที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมในเรื่องของความ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ.....

.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรยึดถือในเรื่องความเอื้อเพื่อเพื่อนควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 6

1. ความเอื้อเพื่อเพื่อน หมายถึง

.....

2. การให้เพื่อนเคราะห์ หมายถึง

3. ความเอื้อเพื่อเพื่อนทางสติปัญญา หมายถึง

.....

เช่น

4. ผลดีของการที่บุคคลมีความเอื้อเพื่อเพื่อน คือ

1.....

2.....

3.....

5. สาเหตุที่ทำให้คนในสังคมต้องมีความเอื้อเพื่อเพื่อน เพราะ

.....

6. ในฐานะที่เป็นนักเรียนจะมีแนวปฏิบัติอย่างไรที่แสดงว่านักเรียนมีความเอื้อเพื่อเพื่อน

จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ.

.....

.....

.....

7. จากการแข่งขันเกม "ภาพอาถรรพ์" นักเรียนได้อะไรบ้าง

.....

.....

.....

เอกสารประกอบการเรียน นิทาน เรื่อง ลาต่างกับโคต่าง

พ่อค้าคนหนึ่งได้บรรทุกสินค้าไปขายที่เมืองไกล วันหนึ่งจึงขนสินค้าเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปจำหน่ายตามปกติโดยบรรทุกสินค้าเหล่านั้นในต่างบนหลังโคตัวหนึ่ง และในต่างบนหลังลาอีกตัวหนึ่ง แต่สินค้าที่นำไปขายในคราวนี้มีจำนวนมากกว่ทุกครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนทางที่ต้องเดินทางไปนั้นมีความทุรกันดารเป็นอย่างมากต้องขึ้นเขาและลงห้วยตลอดทาง ลานั้นถูกบรรทุกสินค้าจนเต็มก้าง เมื่อเดินในทางราบก็พอที่จะทนทานได้แต่เมื่อจะต้องเดินขึ้นภูเขาซึ่งมีความชันและแคบมาก ลาก็รู้สึกตนเองว่าของที่ตนเองบรรทุกนั้นมีน้ำหนักเพิ่มมากขึ้นทุกทีเกินกว่าที่ตนเองจะทนได้ ลาก็พูดอ้อนวอนแก่โคว่า

"เพื่อนโคเอ๋ยช่วยแบ่งของไปจากเราบ้างเถอะ เราหนักจนเดินไปไม่ไหวแล้ว"

ฝ่ายโคได้ฟังดังนั้นจึงคิดว่า "มันไม่ใช่ธุระของตนเองที่จะไปช่วยแบ่งเบาของเหล่านั้น มาทำให้ตนเองต้องหนักและได้รับความลำบากมากยิ่งขึ้น" โคจึงตอบลาไปว่า

"เจ้าลาเอ๋ย ข้าก็หนักจะไปไม่ไหวเหมือนกัน ถ้าข้าจะแบ่งของข้าไปเติมให้เจ้าบ้าง เจ้าจะรับได้หรือไม่"

ลาได้ฟังดังนั้นก็สนใจและจำทนเดินทางต่อไป ครั้นขึ้นภูเขาไปได้อีกหน่อยหนึ่ง ลาก็หมดกำลังใจล้มลงและถึงแก่ความตายต่อมาทั้งที่สินค้าที่บรรทุกมานั้นยังอยู่บนหลังของลาตนเอง

ฝ่ายพ่อค้าไม่รู้ที่จะทำอย่างไร เพราะอยู่ในที่เปลี่ยวจะขนสินค้าเหล่านั้นเองก็ขนไม่ไหว จึงได้นำสินค้าจากบนหลังของลาทั้งหมดไปบรรทุกในต่างบนหลังโคแทน ซึ่งก็แปลว่าโคต้องบรรทุกสินค้าถึง 2 ส่วนด้วยกัน ทั้งของเดิมที่บรรทุกมาและของลาทั้งหมดอีกด้วย โคได้รับความลำบากจากเดิมเป็นอันมาก โคจึงได้คิดและเกิดความเสียใจว่าการที่เราได้รับความลำบากและหนักมากขนาดนี้ก็เพราะเราเอาเปรียบ แข่งแย่ง ทอดทิ้งเพื่อน ถ้าเราเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อน ช่วยแบ่งปันสิ่งของที่บรรทุกมาบ้างลาก็คงไม่ตายที่ไหนเลยที่เราจะได้รับความลำบากมากมายขนาดนี้ เหตุทั้งหมดที่เกิดขึ้นนี้เพราะเราขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตนเอง

ชื่อกิจกรรม ภาพอาถรรพ์

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นถึงประโยชน์ของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในกลุ่ม
3. ฝึกให้นักเรียนได้ใช้ความคิดและสร้างหลักเกณฑ์ของตนเองขึ้นเพื่อนำไปใช้ต่อไป

ขนาดของกลุ่ม

กลุ่มย่อย กลุ่มละ 6 คน ผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน

อุปกรณ์ในการเล่น

1. บัตรคำสั่ง
2. แบบบันทึกของผู้สังเกตการณ์ 1 ฉบับ
3. กระดาษรูปสามเหลี่ยมด้านเท่า จำนวน 5 รูป ต่อ 1 กลุ่ม

วิธีดำเนินกิจกรรม

1. กำหนดผู้ที่ร่วมแข่งขันเกมกลุ่มละ 5 คน ที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์
2. นักเรียนอ่านบัตรคำสั่งดังนี้ ผู้ปฏิบัติงาน 5 คน จะได้รับของบรรจุชิ้นส่วนของรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าคนละ 1 ของ ซึ่งชิ้นส่วนทั้งหมดเมื่อนำมารวมกันจะสามารถต่อเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าขนาดเท่า ๆ กันได้ 5 รูป งานที่ต้องปฏิบัติคือนำชิ้นส่วนมาต่อเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าให้ได้ งานของกลุ่มจะสำเร็จก็ต่อเมื่อสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าขนาดเท่า ๆ กันอยู่ตรงหน้าคนละ 1 รูป และจำนวนเลขบนสามเหลี่ยมรวมกันได้ 18 โดยตัวเลขบนสามเหลี่ยมนั้นไม่ซ้ำกันเลย
3. ครูแจกของกิจกรรมให้นักเรียนและลงมือปฏิบัติได้เมื่อได้ยินสัญญาณจากครู
4. เมื่อครบกำหนดเวลาให้ทุกกลุ่มเก็บอุปกรณ์ให้เรียบร้อย และให้ผู้สังเกตการณ์ออกมารายงานผลการปฏิบัติงานของกลุ่มให้สมาชิกในชั้นได้รับทราบ

กติกาในการแข่งขัน

1. ห้ามพูดคุยในขณะที่แข่งขัน
2. ให้ชิ้นส่วนแก่เพื่อนได้แต่ต้องส่งให้ตัวต่อตัว
3. ห้ามจัดชิ้นส่วนให้ผู้อื่น
4. ใช้เวลาในการปฏิบัติงาน 10 นาที

เพลงความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่

คาร้อง พจนารถ บัวเขียว

ทานอง เพลงปู่ไข่ไก่หลง

(สร้อย) เอื้อเพื่อ เอื้อเพื่อ เอื้อเพื่อ ๆ ๆ ๆ เพื่อแผ่ เอื้อเพื่อ ๆ ๆ ๆ ๆ ๆ

เพื่อแผ่

เนื้อร้อง

เรามายู่ร่วมกันสัมพันธ์เกิดขึ้นมากมาย

แต่ไม่เท่าไรสายใยก็ต้องขาดกัน

ไม่ใช่อะไรเพราะใจเราไม่ผูกพัน

อยู่กันทุกวันแต่เราไม่มีน้ำใจ

เรามายู่ศรัทธา สัญญาว่าต้องรักกัน

สร้างความผูกพันทุกวันไม่มีทางมลาย

แต่ว่าย่ำลึลึมถ้ำลึลึแล้วอาจจะสาย

ชีวิตราววายถ้าเราไม่เอื้อเพื่อต่อกัน (สร้อย)

เริ่มต้นอีกทีหนึ่งพื้มายู่ร่วมกัน

สร้างความสัมพันธ์ด้วยการเอื้อเพื่อต่อกัน

ความสุขจะมีความสุขดีจะเพิ่มอนันต์

สร้างความสุขสันต์เพราะเราเป็นลูกศรัทธา (สร้อย)

เพลงความเอื้อเฟื้อ

ท่านเอง เด็กปี่

เนื้อร้อง สุภาวดี สุจริต

เกิดมาเป็นคนแล้วนั้น ต้องรู้จักแบ่งปันรู้จักเอื้อเฟื้อ เห็นใครใครเดือดร้อนคอยจุนเจือ
 ไม่คิดหวังตอบแทนการช่วยเหลือ ทำเช่นนี้ทุกเมื่อจะได้เป็นคนดี ประโยชน์นั้นได้รับมากมี
 เกิดความสุขทุกคนเปรมปรี ทั้งตนเองและเพื่อนฝูงเรานั้น แต่ถ้าเผื่อแผ่แล้วเรามีทุกข์ และ
 ไม่เกิดสุขแก่ผู้อื่นใด ก็จงคิดดูให้ดูให้ดีเสียก่อน ถ้าแน่นเดือดร้อนไม่ควรกระทำ

เอกสารประกอบการเรียน

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือคุณธรรมที่สำคัญของมนุษย์ซึ่งอยู่รวมกันเป็นหมู่คณะผู้ที่มีกำลังมีความสามารถย่อมจะช่วยเหลือผู้อื่นที่อ่อนแอกว่า รวมถึงการแบ่งปันสิ่งของหรือสิ่งของอย่างอื่นที่เรามีมากกว่าแม้เราจะมีไม่มากแต่ถ้าเป็นของที่แปลกหรือได้มาจากที่อื่นซึ่งคิดว่าเป็นของดีก็แบ่งปันให้คนอื่นได้ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นการกระทำของตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการเสียสละโดยไม่หวังผลตอบแทน

ลักษณะและความสำคัญของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นคุณธรรมที่ผู้ใดประพฤติปฏิบัติได้ ย่อมแสดงว่าผู้นั้นมีลักษณะน้ำใจดีมีคุณธรรมในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น กับหมู่คณะ
2. คนที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ย่อมเป็นคนที่มีเสน่ห์ มีคนรักนับถือ จะทำการสิ่งใดย่อมมีคนช่วยเหลือให้กิจการนั้นสำเร็จไปด้วยดี
3. การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต้องเป็นไปด้วยน้ำใจจริง และต้องถึงพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่แท้จริงนั้นย่อมไม่หวังผลตอบแทนจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความสุขใจ คนที่ขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะเป็นคนใจแคบ ไม่เห็นใจผู้อื่นคิดแต่จะเบียดเบียนให้เขาได้รับความเดือดร้อนหาประโยชน์ให้แก่ตนเองฝ่ายเดียว

ประโยชน์ของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1. มนุษย์เราย่อมมีความทุกข์ด้วยกันทั้งสิ้นดังนั้นจึง ไม่สมควรที่เราจะ ไปกล่าวซ้ำเติมเขาเหล่านั้น ควรยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข ควรให้อภัย เมื่อเขาทำผิดจะทำให้สังคมสงบสุขและเรียบร้อย
2. การให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านกำลังกาย วาจาและใจ พร้อมทั้งกำลังใจทรัพย์ จะก่อให้เกิดความสุขใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

3. จิตที่คิดจะให้ย่อมจะดีกว่าจิตที่จะรับ เพราะผู้ให้ย่อมมีความสุข
4. การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นการละความเห็นแก่ตัวให้เบาบางลงจนกระทั่งหมดความเห็นแก่ตัวเมื่อหมดความเห็นแก่ตัวก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้อย่างมีความสุข

ชนิดของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางกาย ได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายในการทำงาน ให้การสงเคราะห์เท่าที่กำลังจะช่วยได้ด้วยความยินดีและเต็มใจแม้จะเป็นงานเพียงเล็กน้อยก็ตาม เช่น
 - ช่วยหิ้วหรือถือของหนัก จูงคนข้ามถนน สละที่นั่งบนรถโดยสารประจำทางแก่คนโดยทั่ว ๆ ไป
2. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางวาจา ได้แก่ การช่วยเหลือให้คำแนะนำ เจรจาให้เกิดประโยชน์ช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น ช่วยปลอบใจเมื่อเพื่อนได้รับความลำบากเดือดร้อน การปฏิบัติ เช่น
 - พูดจาปลอบโยนเมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์
 - พูดจากล่าวตักเตือนด้วยความเห็นใจ ช่วยเหลือให้คำแนะนำต่าง ๆ
3. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางใจ ได้แก่ ความรู้สึกเห็นใจผู้อื่น ไม่สมน้ำหน้าหรือกล่าววาจาซ้ำเติม เมื่อผู้อื่นได้รับความทุกข์ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ดังนี้
 - รู้สึกสงสารผู้คนที่เขาได้รับความทุกข์
 - เอาใจใส่และสังเกตความรู้สึกของผู้อื่น อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางสติปัญญา ได้แก่ การช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยการใช้สติปัญญาของตน รวมถึงทำให้ผู้อื่นมีความรู้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ดังนี้
 - ช่วยแสดงความคิดเห็นในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์
 - ช่วยหาแนวทางที่ถูกต้องแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น
 - ช่วยเพิ่มเติมความรู้ให้กับบุคคลโดยทั่วไป

5. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทางด้านทรัพย์สินและสิ่งของ ได้แก่ การแบ่งปันเครื่องอุปโภค และบริโภคและเงินทองให้แก่ผู้ที่ยากจน ตลอดจนแจกจ่ายตามความจำเป็นของสังคม ประเทศชาติ และเพื่อความเจริญมั่นคงของกิจการทางพระพุทธศาสนา สามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

- ช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ยากขาดแคลนสิ่งของต่าง ๆ
- ทานุตามเทศกาลต่าง ๆ

การนำความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

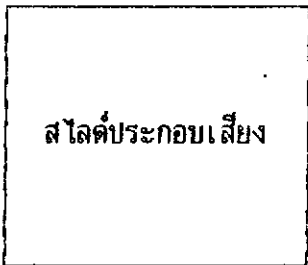
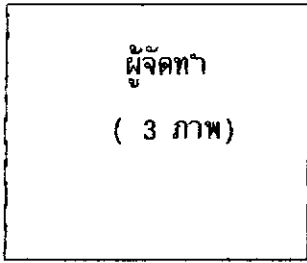
การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถแสดงแก่บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดสนิทสนม แล้วแผ่ออกไป จนถึงบุคคลที่อยู่ห่างตนเองออกไปจนถึงสังคมและประเทศชาติ แม้จะเป็นเด็กก็สามารถแสดง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้ เช่น ช่วยคนชราให้ข้ามถนน สละที่นั่งให้คนที่อ่อนแอกว่า ช่วยคนเจ็บ โดยปัจจุบันทันด่วน แบ่งปันเครื่องเขียนให้แก่เพื่อนที่ขาดแคลนตามกำลังที่เราจะสามารถช่วย เขาได้ ปลอบโยนเพื่อนที่มีความทุกข์ให้คลายทุกข์ การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จะเริ่มจาก ระดับที่เห็นได้ง่ายไปจนถึงระดับที่เห็นได้ยาก ดังนี้คือ จากการสละทรัพย์สินสิ่งของ กำลังกาย การแนะนำทางวาจา ช่วยให้เขามีสติปัญญา ไปจนถึงทางกำลังใจ

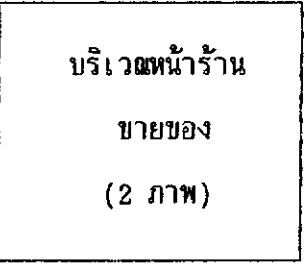
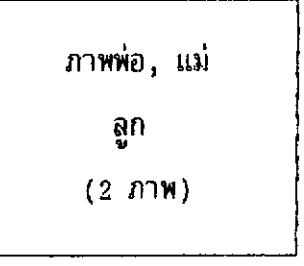
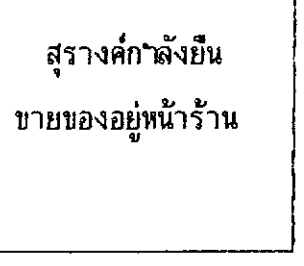
บทสไลด์ประกอบเสียง

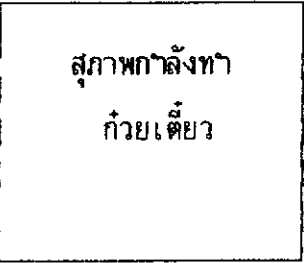
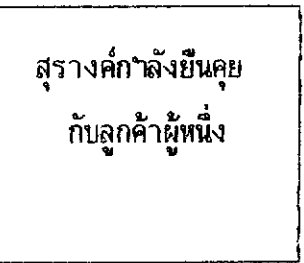
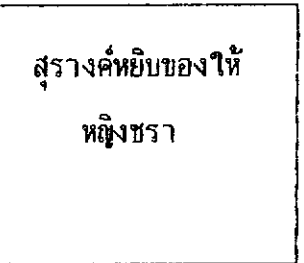
เรื่อง

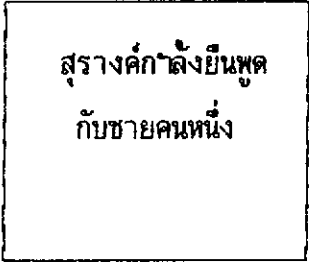
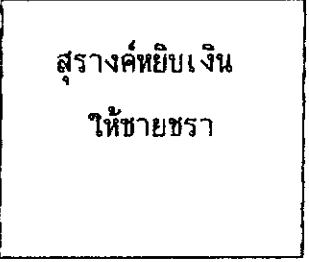
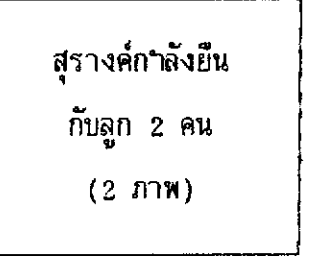
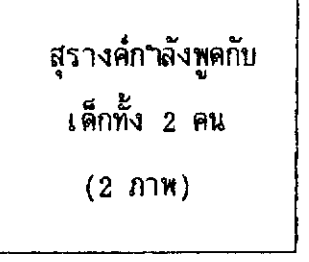
กว่าจะรู้สึกตัว

โดย พจนารถ บัวเขียว

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
1	 สไลด์ประกอบเสียง	เพลง บรรเลง
2	 กว่าจะรู้สึกตัว	เพลง บรรเลง
3 - 5	 ผู้จัดทำ (3 ภาพ)	เพลง บรรเลง

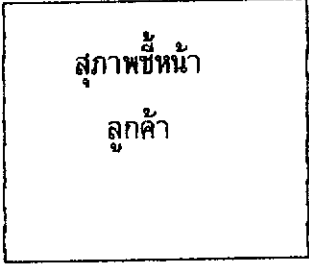
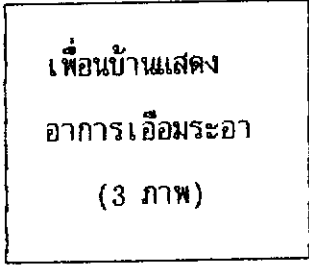
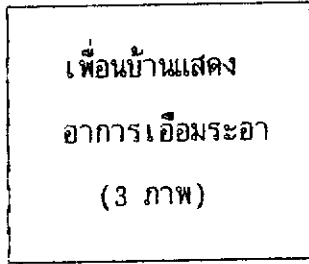
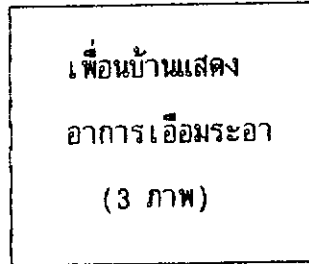
ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
6 - 7	 บริเวณหมู่บ้าน	๓ บริเวณหมู่บ้านโคกอีแร้ง
8	 บริเวณหน้าร้าน ขายของ (2 ภาพ)	ขอแนะนำภาพกับชีวิตของบุคคลในครอบครัวหนึ่ง ซึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านโคกอีแร้งเหมือนกับ ครอบครัวอื่น แต่มีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างกับ ครอบครัวทั่ว ๆ ไป
9 - 10	 ภาพพ่อ, แม่ ลูก (2 ภาพ)	ครอบครัวของสุรางค์ประกอบด้วยสมาชิก 4 คน คือ สมชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว สุรางค์และ ลูก ๆ อีก 2 คน คือ สมศรี และสมหญิง
11	 สุรางค์กำลังยื่น ขายของอยู่หน้าร้าน	อาชีพหลักของครอบครัวนี้คือ การค้าขายสินค้า ประเภทอาหาร แม้จะมีรายได้ไม่มากนัก แต่ สุรางค์ก็ทำการค้าขายด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและ ที่สำคัญที่สุดคือเธอมักจะช่วยเหลือผู้อื่นทุกครั้งที่มี โอกาสและสามารถที่จะทำได้

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
12	 บ้านของสุภาพ	ใกล้ ๆ กับร้านของสุรางค์นั่นเอง ก็มีครอบครัวของสุภาพอาศัยอยู่ ซึ่งครอบครัวนี้ก็ประกอบอาชีพค้าขายเช่นเดียวกัน
13	 สุภาพกำลังทำ ถ้วยเตี๋ยว	แม้จะประกอบอาชีพค้าขายเหมือนกันและร้านค้าทั้งสองก็อยู่ใกล้เคียงกัน แต่สิ่งที่แตกต่างอย่างชัดเจนของบุคคลทั้ง 2 ก็คือ สุภาพจะเป็นคนเห็นแก่ได้ ถ้าจะช่วยเหลือใครตนเองจะต้องได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเสมอ
14	 สุรางค์กำลังยืนคุย กับลูกค้าผู้หญิง	ส่วนสุรางค์นั้นจะเป็นคนโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือทุกคนที่ได้รับความลำบาก
15	 สุรางค์หยิบของให้ หญิงชรา	<u>สุรางค์</u> น้ำนี้ขมกับดอกไม้นั้นให้น้ำ ไม่ต้องซื้อหรอก เราคนกันเองอยู่แล้ว อะไรช่วยกันได้ก็ต้องช่วยกันไป <u>หญิงชรา</u> ขอบใจมากนะแม่คุณ ขอให้จำเรื่อ ๆ เกอะ

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
16		<u>ชาย</u> ลุงมีเรื่องจะรบกวนแม่หนูสักหน่อยคือ ลูกของลุงไส้ติ่งอักเสบต้องผ่าตัดวันนี้ หมอบอกว่าต้องจ่ายเงินล่วงหน้า แต่ตอนนี้ลุงไม่มีเลย ลุงอยากจะขอยืมเงินแม่หนูก่อนได้ไหม
17		<u>สุรางค์</u> ไม่เป็นไรหรอกลุง เราก็ก่อนเหมือนพี่น้องกันอยู่แล้ว มีอะไรที่พอจะช่วยกันได้อีกก็ต้องช่วยกันไป มีเมื่อไหร่ค่อยเอามาคืนก็ได้ อ้อ! ถ้าไม่พอก็ขอให้บอกกันนะ <u>ชาย</u> ขอบใจมากนะแม่หนู
18 - 19		นอกจากสุรางค์จะเป็นคนที่มีใจเอื้อเฟื้อแล้ว เธอก็ยังอบรมสั่งสอนลูกทั้ง 2 ของเธอให้เป็นคนมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น โดยเธอจะทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูกได้ปฏิบัติตาม
20 - 21		<u>สุรางค์</u> ลูกต้องจำไว้นะ เราจะอยู่คนเดียวหรือสังคมเดียวในโลกไม่ได้ เราจะต้องรู้จักช่วยเหลือแก่คนอื่นด้วยตามกำลัง และโอกาสที่เราจะทำได้ จงจำไว้ว่าผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของทุกคน <u>ลูก</u> หนูจะจำและทำตามแม่สอนค่ะ

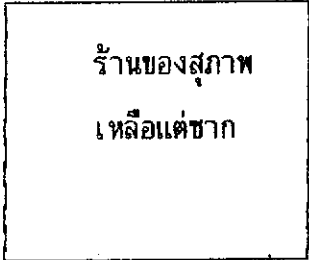
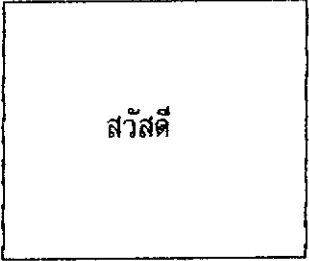
ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
22 - 23	เด็ก 2 คน จูงมือ คนแก่ข้ามถนน (2 ภาพ)	แม้จะไม่มีความสามารถเอื้อเฟื้อด้วยเงินได้ แต่เด็กทั้ง 2 คน ก็เอื้อเฟื้อพ่อแม่ด้านกำลังใจ กายและกำลังใจสติปัญญา
24	เด็ก 2 คน แบ่งขนม ให้เพื่อนกิน	แม้ฐานะของตนเองจะไม่ร่ำรวยมากนักแต่เมื่อ เพื่อนได้รับความหิวโหย เด็กทั้ง 2 คนจะแบ่ง อาหารให้เพื่อน ๆ เสมอจนเป็นที่รักใคร่ของ เพื่อนทุกคน
25	เด็กกำลังกิน ขนม	<u>สมศรี</u> นี่ขนมเราให้เธอนะ <u>เพื่อน</u> ขอบใจมากเลยเราไม่ได้กินขนมมาตั้ง หลายวันแล้ว
26	บริเวณร้านของ สุภาพ	ภายในร้านของสุภาพ

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
27 - 28	สภาพปรุงอาหาร เพื่อจำหน่าย (2 ภาพ)	ภารกิจประจำวันของสภาพก็คือทำอะไร ก็แล้วแต่ที่จะได้กำไรให้มากที่สุด ความเอื้อเพื่อ เพื่อแม่ไม่เคยอยู่ในความคิดของสภาพเลย
29	กำลังปรุง ก๋วยเตี๋ยว	แม้จะได้รับการต่อว่าจากลูกค้าว่าขายของ แพงเกินไป แต่สภาพก็ไม่เคยใส่ใจ ข้ายังคิดว่าลูกค้าเหล่านั้นอีกจนเป็นที่ เอือมระอาของทุกคน
30	สภาพยืนทำสะเอว พูดกับลูกค้า	สภาพ นี่พวกแกจ้าวินะอยากกินของถูกและ ได้มาก ๆ ต้องไปกินร้านอื่น จันไม่ใช่แม่พระที่จะ ขายของถูกเพื่อเอาบุญ จันต้องทำมาหาเก็บ เลี้ยงลูกเลี้ยงผัวจันบ้าง พอไปกินร้านอื่นยังมีมะรึน มากินที่นี้ทำหน้าหงิกไม่พอใจก็อย่ามาซื้อไม่จ้อโว้ย! แะว่าแล้วยังมานั่งมองหน้าอีก

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
31		นี่ก็เหมือนกัน กินแค่สามเดียวเติมได้เติมเอา เครื่องปรุงนี่ฉันซื้อมานะจ๊ะ ไม่ได้มาฟรี ๆ เติมอะไรกันนักกันหนาเขียว เนอะว่าแล้วยังมา ยืมอยู่อีก
32		<u>หญิงชรา</u> ถ้ามีถ้วยเดียวร้านอื่นกิน ข้าก็ไม่มากิน ร้านนี้หรือ <u>ชาย</u> ฉันก็เหมือนกัน ยินดีเอาดูเอาเหมือนเรา มากินฟรี
33		<u>หญิงชรา</u> นี่ขนาดพวกเรามาซื้อเนี่ยมันยังว่าเรา แบบนี้ มันไม่เคยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ใคร เลย
34		<u>ชาย</u> จริง ๆ นะ ข้าถ้าร้านนี้มันเกิดเรื่องอะไร ขึ้น ฉันคนหนึ่งแหละจะไม่ยอมช่วยอะไรเลย จะว่า เป็นคนใจดำก็ยอมละ <u>หญิงชรา</u> ข้าก็ว่าอย่างนั้นเหมือนกันแหละ ไอ้ทิดเอ๊ย

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
35	สภาพขึ้นขั้นน้ำ ลูกของเธอ	สภาพ นี่แกก็เหมือนกันจำให้ตึ้นะ เกิดมาเป็นลูกฉันแล้วอย่าไปคบหาสมาคมกับคนพวกนี้เรื่องอะไรที่เราจะไปช่วยเหลือมันฟรี ๆ ถ้าจะทำอะไรให้ใครเราต้องได้ผลตอบแทนเสมอ
36 - 37	คว้นลอยขึ้นจากร้านของสภาพ (2 ภาพ)	วันหนึ่งในขณะที่สภาพกำลังยืนอยู่หน้าร้าน ก็ได้เกิดไฟไหม้ขึ้นตรงที่ประกอบอาหารภายในร้าน
38 - 39	โคลสจากไฟที่หน้าร้านมองเห็นตัวบ้าน	เนื่องจากบ้านเป็นไม้ค่อนข้างเก่าจึงเป็นเชื้อเพลิงได้อย่างดี ประกอบกับกระแสลมพัดแรง เพลิงจึงลุกลามอย่างรวดเร็ว
40	สภาพตะโกนให้คนช่วย	ช่วยด้วย ช่วยด้วยจ้าไฟไหม้ ใครอยู่แถวนี้ช่วยฉันที้ ช่วยด้วย

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
41 - 43	เพื่อนบ้านมายืน ดูเฉย ๆ (3 ภาพ)	แม้จะได้ยินเสียงตะโกนขอความช่วยเหลือ แต่เพื่อนบ้านทุกคนก็ทำเหมือนกับว่าไม่มีอะไร เกิดขึ้น เพราะทุกคนเกลียดสุขภาพที่เป็นคนไม่มี น้ำใจ เอาแต่ผลประโยชน์ของตนเองขาดความ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
44 - 47	ไฟกำลังไหม้บ้าน อย่างรุนแรง (3 ภาพ)	เปลวไฟเริ่มเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที พวยพุ่งขึ้นสู่ ท้องฟ้าอย่างน่ากลัว บริเวณที่ถูกไฟไหม้ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว
48 - 50	เพื่อนบ้านชี้มือไป ที่บ้านของสุรางค์ (3 ภาพ)	อ้าว! พวกเราไปช่วยกันดับไฟเร็ว ๆ เข้า ลมมันพัดแรงเหลือเกิน เดี่ยว ไฟจะลามไปติดบ้าน แม่สุรางค์เข้า เร็ว ๆ มาช่วยกันหน่อย
51	ร้านของสุรางค์ อยู่ในสภาพปกติ	หลังจากเพลิงสงบแล้ว บ้านของสุรางค์ไม่ได้ ได้รับความเสียหายแต่ประการใด เพราะได้รับ ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจจากเพื่อนบ้าน ทุกคน

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
52		ส่วนร้านของสุภาพคงเหลือแต่ซากและเก้าอี้ เท่านั้น สร้างความเสียใจให้แก่นางและ ครอบครัวเป็นอันมาก กว่าที่สุภาพจะรู้สึกตัว ว่าอะไรเป็นอะไรทุกอย่างก็สายเกินไป เสียแล้ว
53		ดนตรี บรรเลง

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง การประหยัด

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การประหยัดเป็นสิ่งที่กำหนดให้บุคคลรู้จักการควรและไม่ควรในการใช้จ่าย อันจะเป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงและสร้างอนาคตให้กับชีวิต ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมโดยรวมด้วย

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการประหยัด
2. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนอย่างประหยัดในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของการประหยัดได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างการวางแผนการประหยัดในชีวิตประจำวันได้
3. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนในเรื่องการประหยัดในด้านต่าง ๆ ได้

เนื้อหา

การประหยัด คือการรู้จักสัดส่วนความจำเป็นหรือความต้องการที่เกิดขึ้นโดยยึดหลักความพอดี รู้จักใช้ตามความจำเป็นโดยใช้ให้น้อยแต่คุ้มค่าและได้ประโยชน์มากที่สุด แต่ไม่ใช้ประหยัดจนเป็นการเบียดเบียนตนเองหรือสุรุ่ยสุร่ายจนเกินไป เราควรประหยัดในชีวิต ประหยัดแรงงาน ประหยัดทรัพยากร

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูใช้กิจกรรม "อักษรพาสุนก" โดยนักเรียนที่มีพยัญชนะของนามสกุลตัวแรกเหมือนกัน มาอยู่กลุ่มเดียวกัน ในการแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการกลุ่ม โดยครูจะอธิบายบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกทุกคนให้ทราบและปฏิบัติให้ถูกต้อง

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

1.1 นักเรียนกลุ่มที่ได้รับมอบหมายจะจัดสภาพและบรรยากาศในห้องจริยธรรม ให้มีความสอดคล้องกับเรื่องการประหยัด โดยการจัดป้ายนิเทศในเรื่องเนื้อหาความสำคัญของการประหยัด เน้นการตกแต่งห้องให้สวยงามแต่งการประหยัดและได้ประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นที่จะเรียน

1.2 นักเรียนที่ได้รับมอบหมายจากครูออกมาแสดงบทบาทสมมติ เรื่อง "สองสหาย" ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาในเรื่องที่เกิดขึ้น โดยครูจะตั้งคำถามเพื่อให้เด็กได้คิด เช่น เรื่องนี้เกิดเพราะอะไร เราจะป้องกันได้หรือไม่ ป้องกันอย่างไร นักเรียนจะมีแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ได้อย่างไร

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่านแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการ เนื้อเรื่องการประหยัด กรณีตัวอย่าง เพื่อใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า

2.2 นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่าง เรื่อง "คนไม่รักดี" ที่ครูแจกให้

3. ขั้นแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้อ่านจากกรณีตัวอย่างมาคิดสรุปปัญหาของเรื่อง และพิจารณาถึงเหตุการณ์ของจำลองและเจลิม ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ตามแนวคิดของตนเองแล้วบันทึก ในเอกสารตอนที่ 1

3.2 นักเรียนรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงจากเอกสารที่ครูแจกให้ และจากการร่วมอภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาที่พบและสรุปสาเหตุของปัญหานั้น แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหา นักเรียนร่วมกันประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไข ปัญหาการขาดการประหยัด โดยสมมติตนเองว่าเป็นเจลิม นักเรียนจะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างไร ซึ่งในการแก้ไขต้องพิจารณาทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไข คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคณิศร และถูกต้องตามกฎหมาย มาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาและบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงเหตุการณ์ของจำลองและเจลิม ร่วมกันอภิปรายเพื่อ จ्ञานถึงประโยชน์ของการประหยัดและโทษของการขาดการประหยัด เพื่อหาตัวแบบที่ดีใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนสรุปถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในเรื่องการประหยัดโดยถือตาม เหตุการณ์และการแสดงออกของกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มออกมา เสนอทาง เลือกและแนวทางปฏิบัติในเรื่อง การประหยัด โดยครูจะสรุปเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

สมาชิกในกลุ่มร่วมกันปรึกษาหารือ เพื่อแสดงละครตามที่กลุ่มได้คิดขึ้น ในเรื่องของการประหยัด โดยแสดงตามแนวทางปฏิบัติที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกของกลุ่มจากละครที่กลุ่มได้แสดงและสรุปสาระสำคัญจากบทเรียนพร้อมร้องเพลงประจำกลุ่ม

6.2 ครูวัดและประเมินผล จากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และดูจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. บทบาทสมมติ เรื่อง สองสหาย
3. กรณีตัวอย่าง เรื่อง "คนไม่รักดี"
4. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การประหยัด

บัตรคำสั่ง

1. ให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่าง เรื่อง "คนไม่รักดี"
 2. ประธานกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนทุกคนต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็น โดยศึกษาเอกสารประกอบการเรียน กรณีตัวอย่าง และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเพื่อตอบปัญหาต่อไปนี้
 - 2.1 ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร มีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร ตามแนวคิดของตนเอง บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1
 - 2.2 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหา บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2
 - 2.3 แนวทางเลือกในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น บันทึกในเอกสารตอนที่ 3
 - 2.4 นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งร่วมกันสรุปถึงตัวแบบที่ดี บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4
 - 2.5 เสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกถึงการประหยัด บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5
 3. เลขานุการกลุ่มสรุปและบันทึกแนวคิดของกลุ่มลงในแผ่นใส เพื่อเตรียมนำเสนอหน้าชั้น (บันทึกเฉพาะข้อ 2.2, 2.3, 2.4, 2.5)
 4. ตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอผลงาน
 5. สมาชิกของกลุ่มออกมาแสดงละครตามแนวคิดของกลุ่มเกี่ยวกับเรื่อง การประหยัด
- กลุ่มละ 5 นาที
6. นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญจากสิ่งที่ได้เรียนและแนวคิดที่ได้จากการแสดงละคร
 7. นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามลงในเอกสารตอนที่ 6 จากนั้นเลขานุการกลุ่มรวบรวมงานส่งอาจารย์ผู้สอน

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้อ่านกรณีตัวอย่าง เรื่อง "คนไม่รักดี" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้ คือ.....
- 1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....
- 1.3 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมเพราะ.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง จากเอกสารประกอบการเรียน จากกรณีตัวอย่างและจากประสบการณ์ โดยการอภิปรายร่วมกันเพื่อสรุปปัญหาของเรื่องและสาเหตุของปัญหา

ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหาเกิดจาก.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 3

นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญาโดยใช้ตนเองเป็นหลัก สมมติตนเองเป็นเจลินที่ต้องพบปัญหานั้น นักเรียนจะแก้ไขปัญาและป้องกันปัญาไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของการแก้ไขปัญา ความถูกต้องตามหลักศีลธรรมตามหลักกรรมของคนที่ และถูกต้องตามหลักกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ได้ดังนี้

.....

.....

จากแนวคิดของกลุ่มได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

.....

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรม
ที่ถูกต้องเหมาะสมและโทษการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรม ของจำลอง	โทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมของเจลิ้ม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องของการประหยัดคือ.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรยึดถือในเรื่องการประหยัดควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 6

1. การประหยัด หมายถึง.....
2. ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการที่เป็นผู้รู้จักการประหยัดคือ.....
.....
.....
.....
3. ให้นักเรียนบอกแนวทางในการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการประหยัดมา 3 ข้อ
.....
.....
.....
4. การถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง.....
5. นักเรียนมีหลักการในการประหยัด คือ.....
6. นักเรียนจะช่วยประหยัดเงินที่พ่อแม่หามาได้อย่างไรบ้าง
.....
.....
.....
7. จากการแสดงละครของกลุ่มให้ข้อคิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง
.....
.....
.....

กรณีตัวอย่าง เรื่อง "คนไม่รักดี"

จำลองและเจลิมเป็นเด็กจากต่างจังหวัดมาเรียนต่อที่กรุงเทพ ในมหาวิทยาลัยเดียวกัน และพักอาศัยใกล้เคียงกัน ดังนั้นเด็กทั้ง 2 คนจึงมีความสนิทสนมและใกล้ชิดกันมาก แม้เด็กทั้ง 2 คนจะมีพื้นฐานที่เกือบจะเหมือนกันในหลายเรื่อง แต่ความแตกต่างระหว่างเด็กทั้ง 2 คน ก็มิให้เห็นได้อย่างชัดเจนแม้ไม่ต้องส่องกล้องดูก็พอจะเห็นได้ ถ้าคุณไม่เชื่อก็ลองดู (อ่าน) การสนทนาของเด็กทั้ง 2 คน ที่ครับ

เจลิม : เอ๊ย จำลอง วันอาทิตย์นี้ไปคอนเสิร์ตที่มาบุญครองกันไหม มิวังเด็ด ๆ ที่เราขอมาประกันกันตั้งหลายวงเชียวะแหละ โดยเฉพาะเขาบอกว่าจะมีการโชว์พิเศษจากคาราโอเกะ ด้วย นี่เห็นไหมฉันเพิ่งจะไปรับนาฬิกาข้อมืออันนี้ 800 บาท เชียวนะเพื่อน

จำลอง : อะไรวะ จะปิดเทอมอยู่แล้วแม่นายยังจะส่งเงินมาให้หรือ นายไปหลอกแม่นายทำไฉนวะ

เจลิม : หลอกอะไรกัน ฉันก็บอกแม่ไปว่า ฉันขอค่ารถกลับบ้านและถ้าแม่อยากได้อะไรที่กรุงเทพฉันก็จะซื้อไปให้แต่แม่ก็ต้องส่งเงินมาให้ด้วยนะแค่นี้ก็เรียบร้อย แม่แกคงคิดถึงฉันมากเลยส่งเงินมาให้ฉันเร็วทันใจจริง ๆ

จำลอง : เอ! แต่ค่าบัตรคอนเสิร์ตแพงมากไม่ใช่หรือ อย่างน้อย ๆ ก็ต้อง 150 บาทขึ้นไป ฉันเสียค่ายินวะ เปิดโทรทัศน์หรือฟังเอาจากวิทยุก็ได้มันก็สนุกและมันเหมือนกันนั่นแหละ

เจลิม : โอ้เอ๊ย นายนี้หัดเป็นคนทันสมัยเสียบ้างซิวะ ของจริงเขามีให้ดูก็ไม่ดูจะดูจากโทรทัศน์ มันจะสนุกเหมือนของจริงได้อย่างไรวะ จีบจ้อยมากค่าบัตรแค่ร้อยสองร้อยบนหน้าแบ็งเหลิมไม่ร่วงหรอก นายไปเที่ยวกับเรานะ

จำลอง : เราไม่อยากจะไปเลยวะ เงินเราก็ไม่ค่อยมีถ้ามีเราก็ต้องใช้อย่างประหยัดและให้คุ้มค่าที่สุด เราเสียค่ายินวะ

เจลิม : อะไรกันนักกันหนาเชียวะะ เอาเงินฉันออกทุกอย่างให้นายเลยก็ได้บอกจริง ๆ นะ ฉันไม่อยากไปคนเดียววะ แพนฉันเขาก็กลับบ้านไปแล้ว นายไม่ต้องห่วงเลยเรื่องนี้สบายมาก

จำลอง : เราว่ามันจะไม่ค่อยดีนะเพื่อน นายเก็บเงินเอาไว้ใช้เองดีกว่า เดี่ยวเกิดเงินไม่พอใช้ขึ้นมาแล้วมันจะเกิดปัญหา

เฉลิม : อะไรจะไม่พอ มีเงินอยู่กับตัวจะไปกลัวอะไรเราเกิดมาเราต้องหาความสุขใส่ตัวนะเพื่อน มัวแต่วางแผนประหยัดยุ่กันนั่นแหละก็ไม่ต้องทำอะไรกัน นายเคยได้ยินบ้างไหมคนที่ประหยัดยุ่เห็นวันจะตายไปแล้วลูกหลานที่อยู่ข้างหลังแย่งสมบัติกันนำดูเลย บางคนถึงกลับต้องเอาเรื่องไปฟ้องศาลก็มี อายเขาจะตายไปตอนนี้นะเรามีชีวิตอยู่ก็ต้องใช้ให้เต็มที่ซี ตายไปแล้วไม่รู้ว่าคุณสุขคืออะไรนายจะทำตามที่ครูชาติชายสอนไม่ได้หรอกสมัยนี้โลกมันเปลี่ยนไปแล้วเราต้องหาความสุขให้กับชีวิตบ้าง

จำลอง : นี่ เราไม่อยากเห็นความหลังนะเพื่อน แต่นายคงจำได้ว่าเมื่อปีดเทอมคราวที่แล้วนายเอาเงินค่าหอพักไปเที่ยวสงกรานต์ที่เชียงใหม่จนหมด พ่อแม่ของนายส่งเงินมาให้ช้านายถึงกับต้องจามานาฬิกาไม่ใช่หรือ

เฉลิม : โอ๊ย เหตุการณ์มันเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าเหาแล้ว สมัยนี้นายกเขาชื่ออานันท์แล้วนะ เรื่องแค่นั้นจิบจ้อยมากเชียวหวัเฉลิมเถอะ นายไม่ต้องคิดเล็กคิดน้อยไปหรอกคิดทั้งที่ ต้องคิดให้ใหญ่ไปเลย จริงมั้

จำลอง : เราว่านายควรที่จะเก็บเงินส่วนนี้ไว้บ้างนะ เพื่อเก็บใช้ได้ป่วยขึ้นมาจะได้มีเงินเป็นค่ารักษาพยาบาลอย่างไงละ

เฉลิม : นี่นายเห็นไหมเราแข็งแรงจะตายไปไม่มีวันที่เราจะเจ็บไข้ได้หรอกเพื่อน แม้เราจะเจ็บป่วยเราก็ขอเงินแม่อีกนะซี ถ้านายไม่รู้จักไปเที่ยวตอนนี้เดี๋ยวแก่ไปแล้วจะไปเที่ยวไม่ไหว แล้วจะมาว่าเราไม่บอกไม่ได้นะเพื่อน จะบอกให้

จำลอง : ขอบใจมากนะเพื่อนที่มาชวนเราไปเที่ยว แต่เราตัดสินใจแล้วว่าเราจะไม่ไป เราจะเก็บเงินจำนวนนี้ของเราไปซื้อของที่จำเป็นดีกว่า

เฉลิม : อะไรจะมาชวนอย่างนั้นแล้วยังไม่ไปอีกก็ตามใจนายนะ ทางใครทางมันนะเพื่อน เหตุการณ์ผ่านไปอีก 1 สัปดาห์ ลองมาฟังการสนทนาของเด็กทั้ง 2 คนอีกครั้งหนึ่ง

เฉลิม : จำลอง นายเหลือเงินสักร้อยไหมวะเอามาให้เราอีกก่อน เปิดเทอมแล้วเราค่อยเอามาใช้ให้

จำลอง : เสียใจจริง ๆ ะเราเหลือเงินเฉพาะค่ารถกลับบ้านเท่านั้น เมื่อวานเราไปซื้อของฝากพ่อแม่และซื้อหนังสือเรียนในเทอมต่อไปจนหมดแล้ว นี่ก็ตั้งใจว่าจะกลับบ้านพรุ่งนี้พอดี

เฉลิม : แล้วเราจะทำอย่างไรดีละ เราก็เหลือเงินพอค่าข้าว 2 วันเท่านั้น กะว่าพรุ่งนี้จะกลับบ้านเหมือนกันเพราะถ้าไม่กลับบ้านก็ไม่มีเงินแล้ว นี่เฉพาะค่ารถก็เกือบจะไม่พออยู่แล้วแม้มันยังเร่งให้เราซื้ออยากกลับไปไว ๆ อีก แล้วเราจะเอาเงินที่ไหนไปซื้อละที่นี่

จำลอง : ยาวะไร ไม่เห็นนายเคยพูดถึงเลย

เฉลิม : ก็ยากก็ใช้ที่แม่ส่งเงินมาให้เราซื้อคร่าวก่อนนั่นไง แม่ส่งใบสั่งยาของหมอมาให้เราซื้อเวลาเรากลับบ้าน เราไม่นึกเลยว่าเงินจะหมดเร็วแบบนี้ นายมีอะไรที่พอจะจำนำได้บ้างไหมเรายืมก่อนลาพักแค่นาฬิกาของเราอย่างเดียวคงจะไม่พอแน่ ๆ นี่สงสัยว่าแม่คงไม่สบายอีกแล้วเมื่อวานเห็นโทรเลขมาให้เราซื้อกลับไปเร็ว ๆ เราไม่มีเงินแล้วกลัวใจจริง ๆ

จำลอง : เอาอย่างนี้ไหม นายเอาวิทยุของเราไปจำนำก่อนก็ได้คงได้สัก 200 มั้ง

เฉลิม : มันก็คงไม่พอค่ายาอยู่ดีแต่มันก็ยังดีนะ เดี่ยวเราเอาวิทยุของนายไปจำนำแล้วจะเลยไปหาเจ้าแหม่มมันสักหน่อย ให้นันช่วยหาเงินให้สักร้อยสองร้อย

จำลอง : เอ๊ย เจ้าแหม่มมันจะมีหรือก็มันเป็นเด็กวัดนี่นา

เฉลิม : เราก็ให้นันช่วยยืมเงินของพระหรือของชีให้เราก่อน มันคงพอให้เราได้หรอกแหม เพื่อนฝูงคบกันมานานเรื่องแค่นี้คงช่วยกันได้น้า เอาแหละพูดมากเสียเวลานายไปเอาวิทยามาเถอะเราจะเอาไปจำนำเสียที.....

เอกสารประกอบการเรียน

การประหยัด

การประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สินหรือสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามความจำเป็น โดยใช้น้อยที่สุดแต่เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด ทั้งนี้โดยอาศัยหลักของความพอดีไม่ตระหนี่เกินไป จนเป็นการเบียดเบียนตนเองและไม่สุรุ่ยสุร่ายเกินไป เราควรประหยัดในเรื่องต่อไปนี้

1. ประหยัดทรัพย์สิน คือรู้จักจัดสัดส่วนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายได้โดยใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็น เช่น ปัจจัย 4
2. ประหยัดเวลา โดยการใช้เวลาให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์มากที่สุด
3. ประหยัดชีวิต ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท
4. ประหยัดแรงงาน รู้จักการวางแผนก่อนที่จะลงมือกระทำ
5. ประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ ใช้แต่ในสิ่งที่จำเป็นและคุ้มค่าที่สุด โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาด้วย

การประหยัดเป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลมีฐานะ ไม่ตกต่ำ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และจะส่งผลให้ประเทศชาติเกิดความเจริญก้าวหน้าด้วย

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การประพฤติและปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมตามข้อบังคับของกฎหมายและตามหลักของศีลธรรมโดยเฉพาะการสร้างวินัยในตนเอง จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้สังคมเกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและทุกคนจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องความมีระเบียบวินัย
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและผลดีของการปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัย
3. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันอย่างมีระเบียบวินัย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถบอกความหมายของความมีระเบียบวินัยได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบผลดีและผลเสียของการมีระเบียบวินัยและการขาดระเบียบวินัยได้
3. นักเรียนสามารถเสนอแนะวิธีการปฏิบัติตนให้มีวินัยตามที่สังคมต้องการได้

เนื้อหา

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติที่ถูกต้องทั้งทางกาย วาจา และใจ ตามข้อบังคับกติกาหรือข้อตกลงที่สังคมยอมรับโดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ถ้าหมู่คณะ

หรือสังคม ขาดระเบียบวินัยย่อมจะเกิดความวุ่นวายและเคอะคร้อน เพราะสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่ต่างก็มีจุดประสงค์เหมือนกันคือต้องการความสุข ความเจริญ ความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความมีระเบียบวินัย อาศัยแบบแผนกฎข้อบังคับเพื่อให้บุคคลในสังคมได้ปฏิบัติตาม

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน โดยวิธีการจับสลาก จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการกลุ่ม โดยครูจะอธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกทุกคนให้ทราบและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

1.1 ก่อนเริ่มบทเรียนครูจะจัดสภาพบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมภายในห้องจริยธรรมให้มีความสอดคล้องกับเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจะจัดป้ายนิเทศเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย ตกแต่งห้องให้มีความเป็นระเบียบสวยงาม เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น และสนใจที่จะเรียน

1.2 ครูนำกรณีตัวอย่างเรื่อง "หนี้โรงเรียน" มาให้นักเรียนอ่านและร่วมอภิปรายประเด็นสำคัญ เช่น เรื่องนี้เกิดจากสาเหตุอะไร ถ้านักเรียนเป็นสุชาติจะทำเช่นนั้นเพราะเหตุใด สมชายควรจะทำอย่างไร เพราะเหตุใด

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีจิตใจไม่ฟุ้งซ่านแน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นเอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อเรื่องความมี
ระเบียบเรียบร้อย เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.3 ครูฉายสไลด์ เรื่อง "ใครคือปัญหา" ให้นักเรียนดู

3. ขั้นแก้ไขปัญหาก็ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนหาเรื่องที่ดูจากสไลด์มาคิดสรุปปัญหาของเรื่องและพิจารณา
พฤติกรรมของนายซ่าว่าเหมาะสมหรือไม่อย่างไร แล้วบันทึกในเอกสารตอนที่ 1

3.2 จากสาเหตุของปัญหาที่พบนักเรียนจะร่วมกันประเมินทางเลือกที่ดีที่สุด
ในการแก้ไขปัญหโดยสมมติตนเองว่า นักเรียนเป็นนายซ่าที่ต้องพบปัญหาเช่นนั้น เราควรจะ
แก้ปัญหานั้นได้อย่างไร ซึ่งจะต้องพิจารณาทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญห ความถูกต้อง
ตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคนดี และถูกต้องตามหลักของกฎหมาย เป็นเกณฑ์ในการ
พิจารณาเพื่อแก้ปัญห แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนจะร่วมกันอภิปราย เพื่อจำแนกถึงประโยชน์และโทษจากพฤติกรรม
ของตัวแบบที่ได้พบเพื่อหาตัวแบบที่ดีที่สุดเป็นแนวในการปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกลงในเอกสาร
ตอนที่ 4

3.5 นักเรียนร่วมกันสรุปถึงแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมในเรื่องความมี
ระเบียบวินัยโดยถือตามการแสดงออกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเป็นเกณฑ์ในการสรุป
แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นเสนอผลการอภิปราย

นักเรียนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอทางเลือกและแนวทางปฏิบัติที่กลุ่มได้
เลือกแล้วโดยใช้แผ่นใสในการเสนองาน ซึ่งครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือกและแนวปฏิบัติ
ชัดเจนมากขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

ให้นักเรียนในกลุ่มทุกคนร่วมกันแข่งขันเกม "จรรยาบรรณยุค" ที่ครูได้เตรียมไว้ โดยที่สมาชิกทุกคนจะต้องปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกนั้น พร้อมสรุปสาระสำคัญจากบทเรียน หลังจากนั้นจะร่วมกันร้องเพลง "ความมีระเบียบวินัย"

6.2 ครูวัดและประเมินผล โดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสารตอนที่ 6 และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. แบบบันทึกต่าง ๆ
2. สไลด์ประกอบเสียง เรื่อง "ใครคือปัญหา"
3. กรณียตัวอย่าง เรื่อง "หนีโรงเรียน"
4. บัตรจรรยาบรรณยุค 78 แผ่น
5. เพลงความมีระเบียบวินัย
6. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง "ความมีระเบียบวินัย"

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ดูสไลด์ประกอบเสียง เรื่อง "ใครคือปัญหา" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้ คือ.....
- 1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....
.....
- 1.3 พฤติกรรมของนาย.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมเพราะ.....
.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์ และจากประสบการณ์โดยร่วมกันอภิปรายเพื่อสรุปปัญหาของเรื่องและหาสาเหตุของปัญหา ดังนี้
ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหาเกิดจาก.....
.....
.....

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ดูสไลด์ประกอบเสียง เรื่อง "ใครคือปัญหา" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้ คือ.....
- 1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....
- 1.3 พฤติกรรมของนาย.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมเพราะ.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียน จากการดูสไลด์ และจากประสบการณ์โดยร่วมกันอภิปรายเพื่อสรุปปัญหาของเรื่องและหาสาเหตุของปัญหา ดังนี้

ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหาเกิดจาก.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 3

นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญห โดยใช้ตนเองเป็นหลัก สมมติตนเองเป็นนายช่างที่ต้องพบปัญหาเช่นนั้น นักเรียนจะแก้ไขปัญห และป้องกันไม่ให้ปัญหเกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญห ความถูกต้องตามหลักศีลธรรม ตามหลักธรรมของคณิศ และถูกต้องตามหลักกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ได้ดังนี้

.....

จากแนวคิดของกลุ่มได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

.....

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมและโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้จากการแสดงพฤติกรรม ที่ถูกต้องและเหมาะสม	โทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องความมีระเบียบวินัยคือ.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรยึดถือในเรื่องความมีระเบียบวินัย ควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

-
-
-
-

เอกสารตอนที่ 6

1. วินัยทางโลก หมายถึง.....
2. ระเบียบวินัยมีความสำคัญต่อบุคคล คือ.....
3. สิ่งที่เป็นพื้นฐานในการเกิดวินัยในสังคม คือ.....
4. การปฏิบัติตนตามระเบียบวินัยจะเกิดผลดีต่อตนเอง และต่อสังคมอย่างไร

-
-
-
-

5. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อแสดงออกถึงความมีระเบียบวินัยในตนเองได้อย่างไร
อธิบายพร้อมตัวอย่าง

-
-
-

กรณีตัวอย่าง เรื่อง "หนีโรงเรียน"

ที่โรงเรียนวัดสวนส้มมีนักเรียนเป็นจำนวนมาก การที่ครูจะสอดส่องดูแลความปลอดภัยของนักเรียนทุกคนอย่างทั่วถึงจึงทำได้ยาก ทางโรงเรียนจึงได้แต่งตั้งสารวัตรนักเรียนขึ้น เพื่อทำหน้าที่ดูแลความประพฤติของนักเรียนในโรงเรียน

สมชายได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสารวัตรนักเรียนเพราะเป็นนักเรียนชั้น ม.3 ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดของโรงเรียน และขณะเดียวกันสมชายก็เป็นนักเรียนที่มีความประพฤติดีเอาใจใส่ต่อหน้าที่จนได้รับรางวัลจากอาจารย์เสมอ ๆ

ในชั้น ม.3 ที่สมชายเรียนอยู่ มีทั้งนักเรียนที่ประพฤติดีและประพฤติเกเร แต่สมชายก็สามารถคบกับเพื่อนได้ทุกคนและเพื่อนทุก ๆ คนก็รักสมชายด้วย สุชาติเป็นเพื่อนรักคนหนึ่งของสมชายเขาเป็นเด็กที่เรียนดีพอใช้ แต่เป็นคนที่ชอบสนุกและมีเพื่อนมาก สุชาติมีทั้งเพื่อนในโรงเรียนและเพื่อนต่างโรงเรียน แต่โดยส่วนใหญ่เพื่อนที่อยู่นอกโรงเรียนมักชักชวนสุชาติให้กระทำในสิ่งที่ไม่ดีเสมอ เช่น ชวนไปยิงนก ไปขโมยของชาวบ้าน หรือชวนไปเล่นการพนันซึ่งในเรื่องนี้สมชายมักจะตักเตือนสุชาติเป็นประจำ สุชาติก็ยินยอมรับฟังแต่เขาก็แอบไปกระทำเป็นประจำ

ในตอนบ่ายของวันศุกร์สิ้นเดือนมิถุนายน ขณะที่สมชายกำลังเดินดูความเรียบร้อยบริเวณโรงเรียนตามหน้าที่ของสารวัตรนักเรียน สมชายก็ได้พบว่าสุชาติซึ่งเป็นเพื่อนรักของตนกำลังป็นรื้อออกไปนอกบริเวณโรงเรียนเพื่อไปเล่นการพนันกับเพื่อนนอกโรงเรียน

สมชายซึ่งเป็นสารวัตรนักเรียนมีหน้าที่ที่ต้องรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ครูทราบและเพื่อความเรียบร้อยระเบียบของนักเรียนและของโรงเรียน สมชายควรจะทำอย่างไรดี

แนวคำถามเพื่อการสนทนาในกลุ่ม

1. เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร
2. สุชาติเป็นคนที่มีนิสัยอย่างไร
3. ถ้านักเรียนเป็นสุชาติ นักเรียนจะทำเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. ถ้านักเรียนเป็นสุชาติ นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร เพราะเหตุใด

ชื่อกิจกรรม เกมจรรยาบรรณยุค

จุดประสงค์

1. เพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องความมีระเบียบวินัย
2. การสร้างวินัยให้เกิดขึ้นตนเอง
3. การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสังคม

ขนาดของกลุ่ม

กลุ่มย่อย 6 - 7 คน ผู้สังเกตการณ์กลุ่มละ 1 คน

อุปกรณ์ในการแข่งขัน

1. แผ่นกระดาษสีแดง 12 แผ่น
2. แผ่นกระดาษสีเขียว 42 แผ่น
3. แผ่นกระดาษสีเหลือง 24 แผ่น

โดยที่แต่ละกลุ่มจะได้รับกระดาษประมาณ กลุ่มละ 13 แผ่น คือ สีแดง 2 แผ่น สีเขียว 7 แผ่น เหลือง 16 แผ่น

วิธีดำเนินการกิจกรรม

1. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6 - 7 คน ให้นักเรียนเข้าแถวตอนลึก
2. ครูนำอุปกรณ์ที่ใช้ในเกมจรรยาบรรณยุคไปตั้งห่างจากหัวแถวประมาณ 3 เมตร และขีดเส้นชัยห่างจากหัวแถวประมาณ 4 เมตร
3. เมื่อนักเรียนได้ยินเสียงนกหวีด ให้คนที่ 1 วิ่งไปหยิบกระดาษจรรยาบรรณแผ่นบน หยาดขึ้นแล้วชูให้เพื่อนในแถวของตนดู ถ้าเป็นสีเขียวให้ถือแผ่นกระดาษจรรยาบรรณนั้นวิ่งไปยังเส้นชัย
4. คนที่ 2 ไปหยิบแผ่นจรรยาบรรณต่อไปหยาดขึ้นแล้วชูให้เพื่อนดู ถ้าเป็นสีแดงให้ถือกระดาษนั้นกลับมาเข้าแถวตามเดิมโดยไปต่อท้ายแถว

5. คนที่ 3 วังไปหยิบอีกแล้วขอให้เพื่อนดู ถ้าเป็นสีเหลืองให้ชูกระดาษนั้นอยู่กับที่
6. คนต่อไปวังไปหยิบอีกถ้า ได้สีเขียวให้พาเพื่อนที่ได้สีเหลืองวังไปยิงเส้นชัยด้วย แต่ถ้าได้สีแดงต้องวิ่งพาเพื่อนที่ได้สีเหลืองกลับมาต่อท้ายแถวตามเดิม ทำเช่นนี้จนกว่าจะหมดกระดาษไฟจราจรที่ให้

กติกา

1. ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด
2. กลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนและถูกต้องตามข้อตกลงให้นั่งลงถือว่ากลุ่มนั้นชนะ
3. ในขณะที่ทำการแข่งขันผู้ที่ยังไม่ได้แข่งขันหรือแข่งขันเสร็จแล้ว ร่วมกันร้องเพลงระเบียบวินัย

เพลงระเบียบวินัย

ผู้สังเกตการณ์

ต้องสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่ตนเองรับผิดชอบ และบันทึกลงในเอกสารที่กำหนดให้ พร้อมเตรียมออกมาอภิปรายถึงพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มนั้นให้สมาชิกทั้งห้องได้ทราบ

เพลง ความมีระเบียบวินัย

เนื้อร้อง พจนารถ บัวเขียว

ทำนอง เพลง บัวไข่ไก่หลง

นี่นะคนดี	เราต้องมีระเบียบวินัย
เข้าแถวเข้าไว้	ขวัญใจเจ้าต้องจดจด
ไม่ว่าที่ไหน	ใคร ๆ เขาก็กระทำ
พวกเราแสนชื่นฉ่ำ	ทุกเช้าค่าควรฝึกวินัย

เอกสารประกอบการเรียน

ความมีระเบียบวินัย

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การปฏิบัติที่ถูกต้องตามข้อบังคับ กติกา หรือข้อตกลง ที่สังคมยอมรับเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

ระเบียบ หมายถึง ข้อบังคับ คำสั่ง กติกา ที่สังคมวางไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อฝึกฝนอบรมตนให้เป็นไปตามกติกาหรือข้อบังคับนั้น ๆ คนทุกคนต้องอยู่ในสังคมถ้าหมู่คณะหรือสังคม ขาดระเบียบวินัยย่อมจะเกิดความสับสนวุ่นวายขึ้น สังคมไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือเล็กต่างก็มี จุดประสงค์เหมือนกันคือ ต้องการความสุขความเจริญ ความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการมีระเบียบแบบแผน ข้อบังคับสำหรับให้คนในหมู่คณะปฏิบัติตาม ข้อบังคับที่ดีที่สุดก็คือ "วินัย" นั่นเอง

ความจำเป็นที่ต้องมีระเบียบวินัย

1. การปฏิบัติงานทุกอย่าง ถ้าปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนก็จะไม่เกิดความชุลลิกหรือก้าวก่ายกัน
2. งานที่ปฏิบัติไปอย่างมีระเบียบจะดูถึงความสะอาดจะตรวจสอบค้นคว้าก็ง่ายแม้ผู้อื่นจะรับช่วงทำต่อไปก็สะดวก ดังสุภาษิตที่ว่า "ของที่เก็บไว้เป็นที่ จะหยิบก็ง่าย จะหายก็รู้ จะดูก็งามตา"
3. ความผิดพลาดหรือผลเสียหายต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ไม่มีความมีระเบียบงานที่ปฏิบัติอย่างขาดระเบียบนี้ ย่อมทำให้เกิดผลเสียหายทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม
4. ถ้ามีความมีระเบียบปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติก็จะปฏิบัติอย่างสะดวกสบาย ไม่ต้องเกรงใจคนนั้นคนนี้
5. ความเป็นระเบียบในทางความคิด จะทำให้คนมีหลักเกณฑ์ในทางจิตใจไม่ทำอะไรไปตามความคิดในขณะที่จิตใจกำลังฟุ้งซ่าน
6. เมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน ผู้ที่มีความคิดเป็นระเบียบอยู่แล้วย่อมไม่ตื่นตระหนกเสียขวัญ อาจแก้ไขเหตุการณ์นั้น ๆ ที่ทำท่าจะร้ายให้กลายเป็นคนดีได้

คุณลักษณะของคนที่มีระเบียบวินัย

ก. รู้จักวินัยของตนเป็นอย่างดี เมื่อเราสังกัดอยู่ในสังคมใดจะต้องมีความรู้เรื่องระเบียบวินัยแบบแผนของสังคมนั้นเป็นอย่างดี เพื่อที่จะปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น เป็นนักเรียนต้องรู้ระเบียบวินัยของโรงเรียน

ข. มีความเคร่งครัดในวินัยเป็นอย่างดี คือเป็นผู้ที่พยายามประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบวินัยไม่ละเมิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง

เนื่องจากสังคมมี 2 ประเภท คือ สังคมทางชีวิตกับสังคมทางจิตใจ ดังนั้นวินัยจึงแบ่งเป็น

1. วินัยของสังคมทางชีวิต เราเรียกว่าวินัยทางโลก เช่น พระราชบัญญัติกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ จรรยาบรรณ เป็นต้น
2. วินัยของสังคมทางจิตใจ เรียกว่า วินัยทางศาสนา เช่น พระพุทธบัญญัติวินัยคือสิกขาบท ระเบียบ จารีต ประเพณี เป็นต้น

เนื่องจากเราเป็นสมาชิกอยู่ในสังคมทั้งสองประเภท คือเป็นพลเมืองของประเทศและเป็นสมาชิกของศาสนา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาวินัยทางโลกและวินัยทางศาสนาควบคู่กันจะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไม่ได้

คุณค่าของการมีระเบียบวินัย

คุณค่าของการมีระเบียบวินัย มี 3 สถาน คือ

1. วินัยทำให้ผู้รักษาเป็นคนดีขึ้น เป็นเครื่องมือกันความเสื่อมเสีย เป็นเครื่องยกระดับของผู้มีวินัยให้สูงขึ้น
2. วินัยเป็นเครื่องวัดความดีของคน ใครจะเป็นคนดีหรือเลว ดีมากหรือน้อยต้องใช้การสังเกตวินัยของบุคคลนั้น ผู้ใดเคร่งครัดในวินัยของตนผู้นั้นเป็นคนดี ยิ่งกว่านั้นการที่เราแต่ละคนมีวินัยคือยอมแสดงว่าชาติ ศาสนา ของเราก็ดีไปด้วย
3. วินัยเป็นเครื่องแสดงความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือวินัยจะทำให้เราได้ว่าผู้นั้นเป็นใคร เช่น ในระหว่างคนที่สะสมอาวุธไว้มากหมู่ที่มีวินัยของบ้านเมืองก็เรียกว่า กองทหาร ส่วนหมู่ที่ไม่มีวินัยก็เรียกว่ากองโจร เป็นต้น

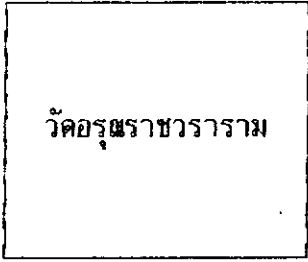
สรุปได้ว่าระเบียบวินัยมีคุณค่าหรือประโยชน์ ดังนี้คือ เป็นเครื่องป้องกันความเสื่อมเสีย ช่วยให้ผู้ที่รักษาระเบียบวินัยเป็นคนดี เมื่อฝึกอยู่เสมอ ๆ จนเคยชินเป็นนิสัยย่อมเกิดวินัยในตนเองขึ้น ช่วยให้การทํางานมีความเรียบร้อยสำเร็จและมีความรวดเร็วด้วย นอกจากนั้นเกียรติคุณของผู้ที่มีระเบียบวินัยย่อมพุ่งไปมีชื่อเสียงในทางที่ดี ทำให้เป็นคนที่มีสตินอยู่เสมอ ไม่หลงมกมายไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดอายุขนาดใดก็ตาม

การนำระเบียบวินัยมาใช้ในชีวิตประจำวัน

คนในชาติที่เจริญทั้งหลาย เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เยอรมัน สิงคโปร์ คนในชาติเหล่านี้ได้นำวินัยไปใช้ในชีวิตประจำวันจริง ๆ ฝึกกันตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ เริ่มจากการรักษาความสะอาดภายในอาคารบ้านเรือน รู้จักรักษาความสะอาดของถนนหนทาง สวนสาธารณะต่าง ๆ ให้เกิดความสะอาดเมื่อกระทำความสะดวก ฝึกให้เกียรติแก่คนชรา คนทุพพลภาพ สตรี ฝึกให้เคารพกฎหมาย เช่น ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรอย่างเคร่งครัด ไม่ขับรถผิดกฎจราจร ฝึกให้ข้ามถนนตามแนวทางที่กำหนดไว้หรือข้ามตรงที่มีสะพานลอย ฝึกให้เล่นกีฬาอย่างมีน้ำใจ ฝึกให้รักต้นไม้และรักชีวิตของสัตว์ต่าง ๆ ไม่เห็นแก่ได้ รับสินบนจากคนอื่น การฝึกอย่างเป็นประจำจนติดเป็นนิสัยจึงทำให้คนในชาติเหล่านี้มีความเจริญก้าวหน้า ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขซึ่งก็เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประเทศของเขาเจริญก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้

ระเบียบวินัยจะเกิดขึ้นมาเองถ้าทุกคนไม่ทำอะไรตามใจตนเองและระเบียบวินัยที่ดีที่สุดก็คือ ระเบียบวินัยที่เกิดขึ้นในตัวของบุคคลนั่นเอง

บทสไลด์ประกอบเสียง
เรื่อง
ใครคือปัญหา

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
1		ดนตรีบรรเลง
2		ดนตรีบรรเลง
3		ดนตรีบรรเลง

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
4	คนจำนวนมากเดิน ข้ามถนนตรงทาง ม้าลาย	สังคมได้ก็ตามเมื่อเกิดขึ้นแล้ว
5	คนข้ามถนน	ย่อมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป
6	สภาพบ้านเรือน	ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย
7 - 8	ภาพอดีต บนท้องถนน (2 ภาพ)	ปัญหาการจราจรและมลภาวะต่าง ๆ

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
9	ผู้คนกับสินค้า แบกบนดิน	ปัญหาเศรษฐกิจ
10	ภาพเศษขยะทั้ง ลอยในน้ำ	ตลอดจนความเสื่อมโทรมทางสุขภาพจิต ของผู้คน
11	ป้ายประกาศใบปลิว ที่ติดเลอะเทอะ	เพลงบรรเลง
12	กระป๋องยาแก้นุญ ลอยอยู่ในน้ำ	แล้วใครจะเป็นผู้แก้ไข

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
13	คุณช่ายืนอยู่ฝั่ง ตรงข้ามของถนน	เชิญติดตามคุณช่ายสมาชิกรายหนึ่งของสังคม ปัจจุบันดูซิ
14	คุณช่ายกำลังข้ามถนน ได้สะพานลอย	เนอะ ๗ มาแล้วคุณช่าย เร่งรีบไปไหน ๗ คุณถึงได้ข้ามถนนได้สะพานลอยอย่างนี้ เดี๋ยวคุณช่ายก็เจอคือหรือ
15	คุณช่ายถูกมอเตอร์ไซด์ เฉี่ยว	(เอี้ยก) เอาเข้าแล้วไหมละ เกือบไปแล้วนะ คุณช่าย
16	คุณช่ายขึ้นหน้าคนขับ มอเตอร์ไซด์	คุณตาบอดเรอะ ถึงได้มองไม่เห็นคนข้ามถนน ทั้งคนนะ

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
17 - 18	คุณชายยื่นเท้าเอว ฟังคนขับอธิบายเหตุผล (2 ภาพ)	โอ้! ก็คุณทำไมไม่ข้ามสะพานลอยละครับ คุณ<u>ชาย</u> แล้วไง ไม่ข้ามสะพานลอยแล้วจะทำไม ละพี่ หรืออยากมีเรื่องเหอะ
19	ผู้คนเข้าคิวรอกด A T M	คุณชายของเราที่ข้ามมาก ๆ ก็เพราะแกจะรีบไปกด A T M นี่เอง
20	คุณชายหยุดคิด ข้าง ๆ แถวที่กด A T M	อ้า! คนเยอะจริงแฮะ ต้องใช้เทคนิคสักหน่อย แล้วเรา
21	คุณชายแทรกแถว	เออล่ะ แทรกมันตรงนั้นแหละ เหมาะเลย

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
22	คนที่ถูกคุมข่าแทรกคิว แสดงสีหน้าไม่พอใจ	คนอะไรไรมารยาท ปราศจากวินัย มาแข่งคิว ได้อย่างไร คนอื่นเขาก็เสียเวลาเหมือนกัน
23	คุณจ้อยกำลัง จะข้ามถนน	เอ้า แล้วนั้นใครจะกำลังข้ามถนนแล้ว ๆ มาเลย
24	คุณจ้อยข้ามถนน ได้สะพานลอย	แนะข้ามถนนได้สะพานลอยอีกแล้ว อ้อ คุณจ้อยของเรานั้นเอง
25	คุณจ้อยถือบัตร A T M หลายใบ	ไอ้ไอ้ คุณจ้อยของเราถือบัตร A T M มาเต็มมือเลย

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
26	คุณจ้อยเข้าไปอยู่ หน้าคุณช่า	เข้าไปแข่งคิวคุณช่าอีกแน่นะ
27	คุณช่าจับตัวแล้ว ชี้หน้าคุณจ้อย	เอ้า คุณทำอย่างนี้ได้ยังไง คุณไม่เห็นหรือว่า ชาวบ้านชาวช่องเขายืนต่อคิวกันเป็นแถว
28	คุณจ้อยไปยืนอยู่ ท้ายแถว	โน้น! ไปต่อท้ายแถวโน้น เมื่อคุณจ้อยได้ฟังดังนั้น ก็จ้อยสมชื่อไปเลย ค่อย ๆ เดินไปต่อท้ายแถวตามระเบียบ
29	คุณช่าถูก 2 สาว ต่อว่าบ้าง	<u>สาว</u> เอ้าแล้วคุณละยังยืนเฉยอยู่ได้ คุณเอง ก็แข่งคิวเรามา โน้นไปต่อท้ายแถวโน้น

ลำดับ	ภาพ	คำบรรยาย/เสียงประกอบ
30	คุณชารู้สึกตัวว่า ตนเองก็ทำไม่ถูก	เป็นยัง ใจบ้างคุณช่าโดนเข้าบ้างแล้ว ใจ คุณช่าของเราเมื่อโดนต่อว่าเช่นนั้นก็ลุกคิดขึ้นได้ เอความจริงเราก็คิดนะ เราก็คิดแข็งคิเวเข้ามาเหมือนกันถ้ายังงั้นเราไปต่อท้ายแถวดีกว่า อ๊ะ ขอโทษครับ ขอโทษครับ ขออภัยด้วยครับ ผมจะไปต่อท้ายแถวเดี๋ยวนี้ครับ
31	คุณช่าหน้าระรื่น ยืนอยู่หน้าคุณจ้อย	เป็นยัง ใจครับ ผมหมดปัญหาแล้ว แล้วพวกคุณละยังทำตนให้เป็นปัญหาย่อยหรือเปล่า
32	ตัวอักษร "สังคมจะ น่าอยู่ ถ้าเรารู้รักษา วินัย"	ดนตรีบรรเลง สังคมจะน่าอยู่ ถ้าเรารู้รักษาวินัย
33	ตัวอักษร "สวัสดี"	ดนตรีบรรเลง

แผนการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิชา จริยธรรมกับบุคคล

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เรื่อง ความกตัญญูทวดเวที

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การรู้จักบุญคุณและตอบแทนบุญคุณให้แก่ผู้ที่มีพระคุณแก่เราเป็นสิ่งที่ดีงาม ควรแก่การประพฤติและปฏิบัติ เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยส่งเสริมตนเองให้เป็นคนดีมีคุณธรรมแล้วยังมีส่วนทำให้เกิดความรักใคร่สมานสามัคคีขึ้นในสังคม อันจะนำซึ่งความสงบสุขและเจริญก้าวหน้าต่อไป

จุดประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องของความกตัญญู
2. เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงคุณค่าของความกตัญญู
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเป็นมียศความกตัญญูเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายของความกตัญญูทวดเวทีได้ถูกต้อง
2. นักเรียนสามารถสรุปถึงผลดีของบุคคลที่มีความกตัญญูทวดเวทีเป็นหลักในการดำเนินชีวิตได้
3. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความกตัญญูทวดเวที อันจะส่งผลต่อตนเองและสังคมโดยรวมได้
4. นักเรียนสามารถปฏิบัติตนเพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูในด้านต่าง ๆ ได้

เนื้อเรื่อง

ความกตัญญูกตเวทีแบ่งได้ 2 ความหมายคือ

ความกตัญญู คือความสำนึกในบุญคุณหรือความดีที่บุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นที่มีต่อเรา ซึ่งแสดงออกมาจากความคิดของแต่ละคน (มโนกรรม)

กตเวที คือการตอบแทนบุญคุณที่ผู้อื่นมีต่อเราโดยการแสดงออกทั้งทางการกระทำและคำพูด (กายกรรมและวจีกรรม)

กตัญญูกตเวที คือความสำนึกในบุญคุณและการตอบแทนบุญคุณ หรือความดีของบุคคลสถาบันสังคม สิ่งแวดล้อม ประเทศชาติที่มีต่อเรา

ความสำคัญของความกตัญญู

1. เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขให้เกิดในสังคม
2. ความกตัญญูเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวงและจะนำมาซึ่งความเจริญแก่ตนเอง

และครอบครัว

3. เป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์

ความกตัญญูกตเวที เป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นคนดีทำให้เป็นที่รักใคร่แก่คนทั่วไป สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ ในการตอบแทนบุญคุณนั้น ไม่จำเป็นต้องตอบแทนด้วยการกระทำหรือด้วยสิ่งของเสมอไป อาจตอบแทนด้วยวาจา และคำพูดก็ได้ บุคคลที่ควรแสดงความกตัญญู ได้แก่ บิดามารดาและผู้มีพระคุณทั่วไป

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นเตรียม

ครูจะใช้กิจกรรม "ที่สุดของตัวฉัน" โดยให้เด็กที่มีความสูงใกล้เคียงกันให้อยู่ด้วยกัน เพื่อแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย 6 กลุ่ม ๆ ละ 6 - 7 คน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการของกลุ่มโดยครูจะอธิบายถึงหน้าที่ของสมาชิกให้นักเรียนฟังและปฏิบัติตาม

ขั้นตอนการสอน

1. ขั้นสร้างศรัทธา

1.1 ก่อนเริ่มบทเรียนครูจะจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องจริยธรรมให้สอดคล้องกับเรื่องความกตัญญู โดยกลุ่มนักเรียนที่ได้รับมอบหมายจะจัดป้ายนิเทศในด้านของความหมาย ความสำคัญ รวมทั้งประวัติของบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความกตัญญู เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจ และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียน

1.2 จากนั้นครูจะนำภาพและข่าวของเด็กหญิงวัลลภตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบันมาสนทนากับนักเรียน เพื่อชี้ประเด็นให้เห็นถึงสิ่งที่วัลลภได้รับจากการที่เป็นผู้ที่มีความกตัญญูแก่ผู้ที่มีพระคุณ

1.3 ก่อนสอนครูให้นักเรียนนั่งสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ คลายความกระวนกระวายใจ มีจิตใจที่ไม่ฟุ้งซ่าน แน่วแน่พร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นมอบหมายงาน

2.1 เลขานุการกลุ่มมารับบัตรคำสั่ง บัตรบันทึกรายการและเนื้อหาเรื่องความกตัญญูเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.2 ครูเล่านิทานประกอบภาพ เรื่อง "ลูกกตัญญู" มาให้นักเรียนฟัง

3. ขั้นแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

3.1 นักเรียนนำเรื่องที่ได้อ่านและได้ฟังมาคิดสรุปปัญหาของเรื่องและพิจารณาว่าพฤติกรรมของลูกคนใดที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1

3.2 จากการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงในเอกสารที่ครูแจกให้รวมถึงการอภิปรายในกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาที่พบ นักเรียนสรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้วบันทึกในเอกสารตอนที่ 2

3.3 จากสาเหตุของปัญหาที่พบ นักเรียนร่วมกันประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญห โดยสมมติว่านักเรียนเป็นข้อเราควรจะแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร ซึ่งในการไขปัญหานั้นต้องพิจารณาทั้งข้อดีและข้อเสียของวิธีการแก้ไข คำนึงถึงความถูกต้องเหมาะสมกับ

หลักธรรมของคนดี ตามหลักศีลธรรมและความถูกต้องของกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 3

3.4 นักเรียนร่วมกันสรุปพฤติกรรมของนางช้อยและนางสุข และอภิปรายเพื่อ จ्ञาเนกถึงประ โยชน์และโทษของพฤติกรรมนั้น เพื่อหาตัวแบบที่ดีมาใช้ เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อไป แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4

3.5 นักเรียนสรุปถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกถึงความ กตัญญูตเวทีโดยถือตามการแสดงออกและพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มมาเป็นเกณฑ์ในการสรุป แล้วบันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5

4. ขั้นนำเสนอผลการอภิปราย

ตัวแทนของนักเรียนแต่ละกลุ่มออกมารายงานทางเลือกและแนวทางปฏิบัติของกลุ่ม โดยการ ใช้แผ่นใสในการเสนองาน ครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือกและแนวทางปฏิบัติชัดเจนยิ่งขึ้น

5. ขั้นปฏิบัติ

นักเรียนทุกคนในกลุ่มจะร่วมปรึกษาหารือและกำหนดบทบาทของตนเอง เพื่อใช้ แสดงบทบาทสมมติ เรื่อง "ฉันจะทำอย่างไร" โดยปฏิบัติตามแนวทางเลือกที่กลุ่มได้เลือกไว้

6. ขั้นสรุป

6.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลจากการปฏิบัติตามทางเลือกของกลุ่มพร้อม สรุปสาระสำคัญจากบทเรียน โดยครูจะเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่องให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

6.2 ครูวัดและประเมินผล โดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในเอกสาร ตอนที่ 6 และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของนักเรียนตามเกณฑ์บันทึกพฤติกรรมที่ครูได้บันทึกไว้

สื่อการสอน

1. บัตรบันทึกรายการต่าง ๆ
2. กรณียตัวอย่าง เรื่อง "ฉันจะทำอย่างไร"
3. นิทานประกอบเสียงและภาพ เรื่อง "ลูกกตัญญู"
4. ภาพข่าวเรื่องเด็กหญิงวัลลี
5. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง "ความกตัญญู"

บัตรคำสั่ง

1. ให้นักเรียนฟังนิทานประกอบภาพ เรื่อง "ลูกกตัญญู"
2. ประธานกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย นักเรียนทุกคนต้องช่วยกันแสดงความคิดเห็น โดยศึกษาจากเอกสารประกอบการเรียน จากการฟังนิทาน และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน เพื่อตอบปัญหาต่อไปนี้
 - 2.1 ปัญหาของเรื่องนี่คืออะไร มีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมอย่างไร ตามแนวคิดของตนเอง บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 1
 - 2.2 สรุปปัญหาและสาเหตุของปัญหา บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 2
 - 2.3 แนวทางเลือกในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น บันทึกในเอกสารตอนที่ 3
 - 2.4 นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมและโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม พร้อมทั้งร่วมกันสรุปถึงตัวแบบที่ดี บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 4
 - 2.5 เสนอแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการแสดงออกถึงความกตัญญูแก่เวที่ บันทึกลงในเอกสารตอนที่ 5
3. เลขานุการกลุ่มสรุปและบันทึกแนวคิดของกลุ่มลงแผ่นใส เพื่อเตรียมนำเสนอหน้าชั้น (บันทึกเฉพาะข้อ 2.2, 2.3, 2.4, 2.5)
4. ตัวแทนของกลุ่มออกมาเสนอผลงาน
5. สมาชิกของกลุ่มออกมาแสดงบทบาทสมมติตามแนวคิดของกลุ่ม เรื่อง "ฉันจะทำอย่างไร" กลุ่มละ 5 นาที
6. นักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญสิ่งที่ได้เรียนและแนวคิดที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ
7. นักเรียนแต่ละคนตอบคำถามลงในเอกสารตอนที่ 6 จากนั้นเลขานุการกลุ่มรวบรวมงานส่งอาจารย์ผู้สอน

บัตรบันทึกรายการ

เอกสารตอนที่ 1

จากการที่นักเรียนได้ฟังนิทานประกอบภาพ เรื่อง "ลูกกตัญญู" นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

- 1.1 ปัญหาของเรื่องนี้คือ
- 1.2 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมเพราะ.....
- 1.3 พฤติกรรมของ.....เป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องไม่เหมาะสมเพราะ.....

เอกสารตอนที่ 2

สมาชิกในกลุ่มรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง จากเอกสารประกอบการเรียน จากการฟังนิทาน และจากประสบการณ์โดยการอภิปรายร่วมกับกลุ่มสรุปปัญหาของเรื่องและสาเหตุของปัญหา

ปัญหาคือ.....

สาเหตุของปัญหา เกิดจาก.....

เอกสารตอนที่ 3

นักเรียนประเมินทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยใช้ตนเองเป็นหลักสมมติตนเองเป็นข้อที่ต้องพบปัญหาเช่นนั้น นักเรียนจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวและป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นได้อย่างไร (ในการพิจารณานั้นจะต้องดูทั้งข้อดีและข้อเสียของการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ความถูกต้องตามหลักศีลธรรม และถูกต้องตามหลักกฎหมายมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจ) ดังต่อไปนี้.....

จากแนวคิดของกลุ่มได้เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังนี้

เอกสารตอนที่ 4

จากการอภิปรายในกลุ่ม นักเรียนร่วมกันจำแนกถึงประโยชน์ของการแสดงพฤติกรรม
ที่ถูกต้องเหมาะสม และโทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องได้ดังนี้

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรม ที่ถูกต้องและเหมาะสม	โทษของการแสดงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม

ตัวแบบที่ควรยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติตามในเรื่องความกตัญญูคือ.....

เอกสารตอนที่ 5

แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมที่กลุ่มได้ยึดถือในเรื่องความกตัญญูควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

.....

.....

.....

เอกสารตอนที่ 6

1. ความกตัญญูกับกตเวทิต้องปฏิบัติคู่กันเสมอหรือไม่ เพราะเหตุใด
.....
2. ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากการเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทิตี คือ.....
.....
.....
3. มีผู้กล่าวว่า "ความกตัญญูเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง" นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่เพราะเหตุใด.....
.....
4. นักเรียนจะนำความกตัญญูกตเวทิตไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างไรจงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบให้ชัดเจน.....
.....
.....
5. จากการแสดงบทบาทสมมติของกลุ่มให้ข้อคิดอะไรแก่นักเรียนบ้าง
.....
.....
.....

บทนิทานประกอบเสียง "ลูกกตัญญู"

ในกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีแม่สุนัขทองแก่ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในบ้านของชาวนาผู้ใจดี สุนัขตัวนี้มีความเป็นมาอย่างไรไม่มีใครทราบแน่แต่ชาวนาเจ้าของบ้านก็ตาม เมื่อครบกำหนดคลอดแม่สุนัขก็ได้คลอดลูกออกมาซึ่งก็สร้างความแปลกใจให้เจ้าของบ้านเป็นอันมาก กล่าวคือ ลูกที่เกิดจากแม่สุนัขนั้นแทนที่จะเป็นสุนัขโดยทั่วไป แต่ลูกที่คลอดออกมานั้นกลายเป็นทารกหญิง 2 คนท่าทางน่ารักน่าเอ็นดูมากซึ่งชาวนาเจ้าของบ้านก็ได้เก็บเรื่องนี้ไว้เป็นความลับไม่ให้ใครรู้ เพราะกลัวว่าเมื่อเด็กทั้งสองโตขึ้นจะได้รับความอับอาย ชาวนามักบอกกับคนทั่วไปว่าเด็กทั้งสองคนเป็นหลานที่มาอาศัยอยู่ด้วย (เพลงบรรเลง)

แม่สุนัขและชาวนาผู้ใจดีได้เลี้ยงดูเด็กทั้ง 2 คนมาด้วยความรักและห่วงใย แม้จะได้รับการเลี้ยงดูและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกันแต่นิสัยของเด็กฝาแฝดทั้ง 2 คนนี้ก็แตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อยผู้เป็นพี่มีนิสัยเย่อหยิ่งเอาแต่ใจตนเองจะไม่พยายามเข้าใกล้กับแม่สุนัขมากนัก เนื่องจากเกิดความอับอายที่จะให้ใครรู้ว่าสุนัขคือแม่ของตนเอง ส่วนน้องสาวชื่อสุขเป็นเด็กที่มีนิสัยโอบอ้อมอารีเยือกเย็นกตัญญูรู้คุณและรักแม่สุนัขมาก พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้แม่สุนัขมีความสุข (เพลงบรรเลง)

ต่อมาไม่นานชาวนาผู้อารีก็เสียชีวิตลง เด็กทั้งสองคนซึ่งบัดนี้ได้โตเป็นสาวแล้วและเป็นสาวงามทั้งคู่ก็ได้กลายเป็นเจ้าของบ้านแทน เนื่องจากความสวยงามของสาวนี้เอง เป็นเหตุให้มีหนุ่ม ๆ มาติดพันเป็นจำนวนมาก จนในที่สุดเด็กสาวทั้ง 2 คนก็ได้พบกับคนที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง จึงได้นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับแม่สุนัขในเช้าของวันหนึ่ง (เพลงบรรเลง)

ข้อย : แม่จ๊ะ แม่จะว่าอย่างไรบ้างถ้าหนูจะแต่งงาน เขาเป็นลูกเศรษฐีและเป็นคนดีมาก ๆ แต่งงานแล้วหนูจะได้สบายอยู่บ้านหลังใหญ่ ๆ อย่างไงละแม่

แม่สุนัข : ถ้าลูกคิดว่าเขาเป็นคนดีก็ตามใจเถอะ แต่ลูกต้องจำไว้ว่าเมื่อไปอยู่บ้านเขาแล้วจะทำตัวเหมือนอยู่กับแม่ไม่ได้ ต้องจำสุภาษิตที่บอกว่า "อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูตาย ปั่นวัวปั่นควายให้ลูกท่านเล่น" นะลูกนะ"

ข้อย : จ๊ะแม่หนูจะจำไว้

แม่สุนัข : แล้วสุนัขมีใครตาแหลมมองเห็นถึงความดีของลูกบ้างหรือยัง

สุนัข : แหม! แม่พูดอะไรก็ไม่รู้ ก็มีเหมือนกันจะเขาคือจิ้งจอกอยู่ในหมู่บ้านของเราเอง
เขาเป็นคนจนแต่ขยันทำมาหากิน หนูคิดว่าเขาไม่ผิดหรอกแม่

แม่สุนัข : เอาแหละเมื่อลูกทั้ง 2 คนเจอคนดีคนที่ถูกใจแล้ว แม่ก็อนุญาตให้เจ้า
ทั้ง 2 คนแต่งงานได้ แต่เมื่ออยากจะขอร้องอะไรสักเรื่องหนึ่งนะลูก คือเวลาเมื่อแม่ตายไปแล้ว
เจ้าทั้ง 2 คนจงช่วยกันเอาซากศพของแม่ไปไว้บนหลังคาบ้านด้วยนะ ไม่ต้องเอาแม่ไปฝังนะ
เมื่ออยากอยู่สบาย ๆ ท่ามกลางสายลมและแสงแดดแบบสบาย ๆ อย่างที่เบิร์ดก็แล้วกัน เอาไว้บน
หลังคา 3 เดือนนะลูกลูกทำได้ไหม

ข้อย สุนัข : ได้จะแม่แต่แม่ยังแข็งแรงอยู่เลย ต้องอยู่กับหนูอีกนานแน่ ๆ!

ต่อมาทั้ง 2 คน ได้แต่งงานโดยที่ข้อยได้ไปอาศัยอยู่กับสามีเศรษฐีของตน โดยที่ไม่ได้
กลับมาดูแลแม่สุนัขอีกเลย ส่วนสุนัขก็ได้ออกไปอยู่กับสามีของตนที่ชายเขา ทุก ๆ วันนางก็จะนำ
อาหารมาให้แม่สุนัขทุกวันและนางก็ได้บอกความจริงเรื่องนี้ให้สามีทราบ สามีซึ่งเป็นคนดีก็ได้
สนับสนุนให้นางกระทำต่อไป! ต่อมาไม่นานแม่สุนัขล้มเจ็บลงสุนัขก็มาคอยรักษาพยาบาลอยู่
ตลอดเวลา โดยที่ข้อยผู้เป็นพี่ไม่ได้กลับมาดูแลรักษาพยาบาลเลยเพราะกลัวคนจะรู้ความจริง
ตนเองจะได้รับความอับอาย เมื่อแม่สุนัขเสียชีวิตลงสุนัขจึงได้ทำตามคำสั่งของแม่โดยนำร่างของ
แม่สุนัขไปไว้บนหลังคาบ้านทันที!

ฝ่ายข้อยแม้จะทราบข่าวว่าแม่ของตนเสียชีวิตก็ไม่ได้กลับมาบ้านเพราะกลัวคนอื่นจะรู้
และดูถูกเอา ต่อมาไม่นานหลังจากที่ข้อยและสามีได้รับสมบัติจากเศรษฐีผู้เป็นพ่อแล้วก็ไม่สามารถ
กระทำได้ที่เศรษฐีกระทำไว้ได้ การค้าขายต่าง ๆ ก็ขาดทุนทำอะไรก็ไม่เจริญในที่สุดต้องขาย
บ้านไปปลูกกระท่อมอยู่ชายป่า อาหารการกินก็ผิดเคืองต้องขุดเผือกมากินปะทั่งชีวิต!

ส่วนสุนัขสาวนั้น แม่แม่สุนัขจะตายไปแล้วก็ยังคงแหวะเวียนไปบ้านเก่าเสมอ โดยนำ
อาหารไปเช่นสรวงเสมอ ๆ คืบหนึ่งสุนัขได้ฝันว่าแม่สุนัขมาหาและบอกแก่ตนเองว่า

แม่สุนัข : สุนัขแม่ขอบใจเจ้ามากนะที่เจ้าเอาใจใส่และห่วงใยแม่ตลอดมา แม่ดีใจมาก
ที่มีลูกดีอยู่อย่างเจ้า แม่แม่เป็นสุนัขเจ้าก็ไม่รังเกียจบัดนี้แม่หมดแหวแล้วแม่จะกลับไปสู่ที่ที่แม่มา
เจ้าจงเอาร่างของแม่ลงจากหลังคากับแม่ขอให้เจ้าและสามีจงมีแต่ความสุขความเจริญ อ้อ!

ในฐานะที่เจ้าเป็นลูกกตัญญู แม่ขอมอบร่างของแม่ให้แก่เจ้า เจ้าจะจัดการอย่างไรตามแต่สมควรเถอะ

สุข : จ้าแม่ ถึงแม่จะเป็นอย่างไรแม่ก็คือแม่ของหนูจะ!

เช้าวันต่อมาสุขและสามียองนางก็ไปยังบ้านเก่าเพื่อนำร่างของแม่สู่ขวัญลงมาแต่สิ่งที่สร้างความประหลาดใจให้กับ 2 สามียกรรยาก็คือร่างของแม่สู่ขวัญได้กลายเป็นทองคำไปแล้ว เนื่องจากผลของความกตัญญูของสุขที่มีต่อแม่สู่ขวัญนั่นเองทำให้สุขกลายเป็นเศรษฐีมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่นางก็ยังคงมีนิสัย เช่นเดิมคือช่วยเหลือผู้ที่มีพระคุณแก่นางทุกคนจนเป็นที่รักใคร่แก่คนทั่วไปทั้งหมู่บ้าน!

ส่วนช้อยนั้นทำอะไรก็ไม่มีความสำเร็จก้าวหน้าจนในที่สุดก็ต้องออกมาขอทาน เมื่อสุขได้ทราบข่าวจึงได้รับพี่สาวของตนมาอยู่ด้วย ด้วยความกตัญญูเพราะตอนเล็กช้อยก็มีบุญคุณกับตนเอง ต่อมาไม่นานช้อยก็ได้เสียชีวิตลง นานาซึ่งความเศร้าโศกแก่สุขเป็นอันมาก

เอกสารประกอบการเรียน ความกตัญญูทศเวที

ความหมาย

ความหมายของความกตัญญูทศเวที แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ความกตัญญู หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในอุปการคุณ หรือคุณความดีที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อเรา อันแสดงออกมาจากความนึกคิดของแต่ละคน (มโนกรรม)

กตเวที หมายถึง การแสดงออกและตอบแทนบุญคุณต่อความดีที่บุคคลอื่นได้กระทำต่อเรา โดยการแสดงออกทางการกระทำและทางคำพูด (กายกรรมและวจีกรรม) .

ความกตัญญูทศเวที หมายถึง ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณและการตอบแทนต่อบุคคลหรือสิ่งอื่น ๆ ที่มีบุญคุณต่อเรา ผู้ที่มีบุญคุณและสิ่งที่มีบุญคุณ ได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ ประมุขของประเทศ พระพุทธเจ้า ส่วนสิ่งที่มีบุญคุณแก่เรา เช่น ครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสมบัติ การที่เราต้องมีความกตัญญูต่อบุคคลต่อสถาบันและสิ่งแวดล้อมเพราะสิ่งเหล่านี้มีบุญคุณแก่เราทั้งสิ้น

ความสำคัญของความกตัญญูทศเวที มีดังนี้

1. ความกตัญญูทศเวที เป็นคุณธรรมที่สร้างความสงบสุขแก่สังคม เพราะถ้าทุกคนต่างไม่ยอมรับว่าตนต่างเป็นหนี้บุญคุณก็จะทำให้คนในสังคมไม่เข้าใจกันเกิดการแย่งชิงตีทาลายกัน
2. ความกตัญญูเป็นพื้นฐานของคุณธรรมทั้งปวง ทำให้คนรู้จักคุณค่าของการเสียสละ การบำเพ็ญความดีต่าง ๆ รู้จักเคารพบูชาบุคคลที่ควรบูชาและคิดที่จะทำความดีเพื่อบูชาความดีของบุพการี
3. ความกตัญญูทศเวทีเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์
4. ความกตัญญูทศเวทีเป็นคุณธรรมที่นำมาซึ่งความเจริญแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ เพราะการที่คนเรามีความกตัญญูทศเวทีก็ย่อมที่จะมุ่งประกอบอาชีพอย่างสุจริต รู้จักการตอบแทนคุณของเพื่อนมนุษย์ไม่เบียดเบียนใคร

การตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ สามารถกระทำได้ดังนี้

1. ประกาศบุญคุณของท่านที่มีต่อเราให้ผู้อื่นได้รับรู้ ไม่ลบหลู่พระคุณของท่าน
2. เคารพนับถือ ถนอมน้ำใจของท่าน ไม่ทำให้ท่านต้องเดือดร้อน
3. ทำความดีสนองตอบน้ำใจของท่านด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสมแก่

ฐานะและโอกาส เช่น ด้วยการเลี้ยงดู รักษาหน้าใจ เมื่อท่านมีความคิดเห็นที่ผิดก็ช่วยให้ท่านเห็นสิ่งที่ถูกต้องหรือการช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ ของท่าน

4. ปฏิบัติบูชา คือบูชาความดีด้วยการปฏิบัติ

วิธีแสดงความกตัญญู อาจแสดงออกทางกาย วาจา ใจ ตามควรแก่ฐานะหน้าที่ เช่น

1. ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่
2. ฐานะของศิษย์ที่มีต่อครูอาจารย์
3. ฐานะของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียน
4. ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ฐานะของลูกที่มีต่อพ่อแม่

พ่อแม่ได้ชื่อว่าเป็นบุพการี เลี้ยงดูลูกมาด้วยความรักและหวังดี ขีวิตและร่างกายที่เป็นอยู่ได้ในเวลานี้ก็เพราะพ่อแม่เลี้ยงดูเรามาด้วยความรักและเมตตาเราควรปฏิบัติต่อท่านดังนี้

1. แสดงความเคารพนับถือ และยกย่อง
2. เชื่อฟังคำสั่งสอนไม่ตอเถียงเอาแต่ใจตนเอง
3. ช่วยเหลือและรับใช้ท่านตามโอกาสและความเหมาะสม
4. ประพฤติตนให้เหมาะสมกับที่ท่านรักตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

ฐานะของศิษย์ต่อครูอาจารย์

ครูเป็นผู้ให้วิชาความรู้และฝึกอบรมให้นักเรียนเป็นคนดีแทนพ่อแม่ ครูจึงได้ชื่อว่าเป็นบุพการี เพราะท่านสอนให้เรามีความรู้โดยไม่ได้หวังผลตอบแทน ในฐานะที่เป็นนักเรียนควรปฏิบัติต่อครู ดังนี้

1. เคารพและเชื่อฟังครูไม่เป็นคนดื้อรั้น
2. ขยันและตั้งใจเรียนและประพฤติตนเป็นเด็กดี

ฐานะของนักเรียนต่อโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ สร้างความเจริญแก่นักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. รักษาความสะอาดของโรงเรียน ช่วยเหลืองานของโรงเรียน
2. ไม่ทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน รักษาชื่อเสียงของโรงเรียน

ฐานะของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติ

ประเทศเป็นที่อยู่ของเราให้ความสงบร่มเย็นเราควรปฏิบัติดังนี้

1. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย
2. เสียภาษีอากรเพื่อบำรุงประเทศชาติให้ความร่วมมือในทุกโอกาสที่เราทำได้

การนำความกตัญญูทว่ที่ไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง

ความกตัญญูทว่ที่ มีหลักการที่สำคัญคือให้คนลดความเห็นแก่ตัว ยอมรับการกระทำ ความดีของผู้อื่น ให้การช่วยเหลือและตอบแทนผู้ที่มีความดีซึ่งเป็นการสร้างความดีงามระหว่างบุคคลเป็นคู่ ๆ ขยายโยงกันไปในสังคมอันจะส่งเสริมให้คนสร้างความดีงามช่วยเหลือกัน แต่ความกตัญญูทว่ที่อาจกลายเป็นการประพฤติดิได้เมื่อทำให้ผู้มีพระคุณโปรดปรานเป็นการส่วนตัว ถ้าจะต้องเลือกระหว่างความกตัญญูทว่ที่ส่วนบุคคลและความกตัญญูทว่ที่ต่อส่วนรวม เราควรที่จะเลือกที่จะกตัญญูทว่ที่ต่อส่วนรวมมากกว่า

สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งในการแสดงความกตัญญูทว่ที่ คือจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงามตามหลักของศีลธรรม ไม่ใช่คำนึงถึงการที่จะตอบแทนผู้มีพระคุณแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่น ๆ ซึ่งอาจจะเกิดเป็นผลเสียหายตามมา

บทบาทสมมติ

ฉันจะทำอย่างไร (1)

ในการสอบวันสุดท้ายของภาคเรียนที่ 1 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนทั้งห้อง ได้ตกลงกันว่าหลังจากที่สอบเสร็จแล้วนักเรียนทุกคนจะไปเที่ยวหาชชะอำกัน โดยที่ประชุมของห้องมีมติให้คณะกรรมการของห้องเป็นผู้รับผิดชอบและดำเนินการ โดยอคุลย์ซึ่งเป็นหัวหน้าของห้องจะเป็นผู้ประสานงานและติดต่อสถานที่พร้อมทั้งกำหนดโปรแกรมในการไปเที่ยว

ร้านซึ่งเป็นแหล่งพักของห้องจะทำหน้าที่เก็บเงินจากเพื่อน ๆ ทุกคน

กมลวรรณทำหน้าที่จัดหาน้ำและเครื่องดื่มไปบริการตลอดงาน

ลัดดาและบังอร เป็นผู้จัดเตรียมการแสดงบนเวที กิจกรรมและเกมต่าง ๆ

สมภาพ ทำหน้าที่ติดต่อรถที่จะไปเที่ยวจากอู่รถใกล้ ๆ บ้าน

ตามมติของที่ประชุมใหญ่ของห้องกำหนดจะไปเที่ยวในวันที่ 21 มิถุนายน 2535 ดังนั้นในวันที่ 20 มิถุนายน กรรมการดำเนินงานทั้ง 6 คน จะต้องมาประชุมตกลงกันในรายละเอียดเพื่อความเรียบร้อยและพร้อมเพรียงอีกครั้งหนึ่ง

แต่กลางดึกของวันที่ 19 มิถุนายน แม่ของอคุลย์เกิดเจ็บป่วยอย่างกะทันหันต้องส่งเข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาล ซึ่งแพทย์วินิจฉัยว่าเป็นไส้ติ่งอักเสบต้องทำการผ่าตัดในวันที่ 20 มิถุนายน และต้องรักษาตัวในโรงพยาบาลอย่างน้อย 7 วัน จึงจะกลับบ้านได้ ซึ่งนอกจากอคุลย์แล้วในบ้านไม่มีใครที่จะช่วยดูแลแม่เลย

ดังนั้นในการประชุมคณะกรรมการห้องในวันที่ 20 มิถุนายน ถ้านักเรียนเป็นอคุลย์ซึ่งได้ตั้งใจเก็บเงินเพื่อจะได้ไปเที่ยวชชะอำมาหลายเดือนแล้ว เพราะถ้าไม่ไปคราวนี้คงไม่มีโอกาสได้ไปอีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งอคุลย์เป็นผู้ประสานงานทุกอย่างทั้งด้านสถานที่และโปรแกรมต่าง ๆ ถ้าอคุลย์ไม่ไปงานนี้จะต้องล้มเลิกอย่างแน่นอน

ถ้านักเรียนเป็นอคุลย์นักเรียนจะไปเที่ยวหรืออยู่เฝ้าอาการป่วยของแม่ เพราะอะไร

ร้าน กมลวรรณ ลัดดา บังอร ควรจะตัดสินใจอย่างไร (เห็นด้วยกับที่อคุลย์ต้องอยู่ดูแลแม่หรือสนับสนุนให้ไปเที่ยวให้ได้) พร้อมเหตุผลประกอบความเห็นของตนเอง

จีนจะทำอย่างไร (2)

ในการประชุมของสมาชิกสภาเทศบาลเมืองสารขันธ์ ได้มีการพิจารณาถึงงบประมาณประจำปีของเมืองสารขันธ์ที่ยังคงเหลืออยู่ในบัญชี ประมาณ 2 ล้านบาท ซึ่งงบนี้ถ้าไม่ได้นำออกมาใช้จะต้องนำส่งคืนคลังจังหวัดทันทีภายในเดือนนี้ แต่ถ้าต้องการใช้งบก้อนนี้ทางสมาชิกสภาเทศบาลต้องลงมติกันอย่างเป็นเอกฉันท์ว่าจะใช้งบนี้ในเรื่องใด ซึ่งแนวความคิดของที่ประชุมแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

1. นำเงินจำนวนนี้ไปจัดสรรเพื่อเป็นงบสำหรับการนำครอบครัวของสมาชิกสภาเทศบาลไปเที่ยวตามหัวเมืองต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้สิ่งที่ได้พบเห็นมาปรับปรุงเมืองสารขันธ์ให้ดีขึ้น และเป็นการพักผ่อนหลังจากที่ได้ทำงานรับใช้ประชาชนเมืองนี้มาตลอด 3 ปีเต็ม
2. เงินจำนวน 2 ล้านบาทนี้ สามารถนำไปพัฒนาบุคคลองโลกแม่ข่ายที่ขึ้นเงิน ซึ่งเกิดจากการทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลของประชาชน ซึ่งการขุดลอกนี้จะทำให้น้ำไหลสะดวกเป็นประโยชน์สำหรับประชาชนโดยทั่วไปในการอุปโภคและการบริโภค

ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองสารขันธ์ นักเรียนจะมีความเห็นอย่างไรกับการใช้เงินงบประมาณก้อนนี้ จงอภิปรายและสรุปให้ชัดเจนโดยการนำความรู้ที่เรียนมาประกอบ การตัดสินใจ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อนายพจนารถ บัวเขียว

เกิดวันที่ 2 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2506

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 56 หมู่ 2 ต. บ้านลาด อ. บ้านลาด
จังหวัดเพชรบุรี 76150.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนศรีรัตนสมุทร อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
73000 โทร (034) 711221

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2525 มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อ.บ้านลาด
จังหวัดเพชรบุรี

พ.ศ. 2529 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (ศศ.บ.) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม

พ.ศ. 2535 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยการสอน
แบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

บทคัดย่อ

ของ

พจนารถ บัวเขียว

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา
กันยายน 2535

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง ของนักเรียนที่เรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล โดยการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศรีธราสมุทร อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2535 จำนวน 80 คน แบ่งออกเป็น กลุ่มทดลอง 40 คน กลุ่มควบคุม 40 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนแบบแก้ปัญหาที่ใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ และกลุ่มควบคุมโดยการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติการเรียนการสอนของแต่ละวิธี กลุ่มละ 10 คาบ คาบละ 15 นาที โดยกลุ่มทดลองฝึกขั้นตอนการคิดแบบโยนิโสมนสิการและการเจริญอานาปานสติ กลุ่มควบคุมฝึกการอภิปราย และใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที โดยสอนในเนื้อหาเดียวกันทั้ง 2 กลุ่ม ดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ

Randomized Control Group Pretest - Posttest Design

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคล มีค่าความเชื่อมั่น .76 และแบบทดสอบวัดความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง มีค่าความเชื่อมั่น .96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาจริยธรรมกับบุคคลของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A STUDY OF ACHIEVEMENT AND SELF - ANALYSIS ABILITY OF
MATHAYOM SUKSA II STUDENTS THROUGH PROBLEM SOLVING
INSTRUCTION WITH YONISOMANASIKAN

AN ABSTRACT

BY

PHODCHANART BUAKHEO

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University
September 1992

The purpose of this research was to compare the study of Mathayom Suksa two student's academic achievement in Ethics and self analysis between two groups of students through the Problem Solving Instruction with Yonisomanasikan and through the teacher's manual of the Supervisory Unit, General Education Department.

The Sample group was 80 Mathayom Suksa II students in Satthasamut School, Amper Maung, Samutsongkhram, during the first semester of the 1992 academic year. The sample was divided into two groups. The experimental group and the control group of 40 students each. The experimental group studied through Problem Solving Instruction with Yonisomanasikan. The control group studied through the teacher's manual method of the Supervisory Unit General Education Department. It took each group 14 periods. (1 period = 50 minutes) to study the same content. The Randomized Control Group Pretest - Posttest Design was statistically used in the study. At the end of experiment, the self analysis ability test (reliability = .76) were statistically analyzed by using the t-test.

The results of the study were as follow : The achievement between the experimental group and the control group was significantly different at .01 level. The self analysis between both groups was significantly different at the .01 level. The self analysis development of the experimental group increased significantly after the lessons, at .01 level.